Abraham
B. Yehoshua

Moteris
Jeruzalėje

Sofoklis

ABRAHAM

B. YEHOSHUA

MOTERIS JERUZALĖJE

Iš hebrajų kalbos vertė *Kristina Gudelytė*

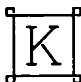
Sofoklis
Vilnius, 2016

UDK 821.411.16-31
Ie-01

Versta iš:
Abraham B. Yehoshua.
Shlichuto Shel Hamemuneh Al Meshave Enosh. 2004

Knygos leidimą rėmė

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

ISRAEL

Embassy of Israel
LITHUANIA

TEVA

ISBN 978-609-444-184-4

PIRMA DALIS

Žmogiškųjų išteklių vadovas

I

Nors žmogiškųjų išteklių vadovas nesitikėjo tokios misijos, šį vaiskų rytą jis, atrodo, pagaliau suvokė jos reikšmę. Tą pačią akimirką, kai prie smilkstančio židinio buvo išverstas ir smulkiau paaiškintas senyvos moters vienuolės apdarais prašymas, vyras pasijuto pakylėtas, o Jeruzalė, tas nuskuręs, amžinose kančiose skendintis miestas, kurį jis paliko prieš savaitę, visai kaip vaikystėje ir vėl maudėsi šlovės spinduliuose.

Šiai keistai misijai buvo ryžtasi dėl atsitiktinai įsivėlusios biurokratinės klaidos, į kurią dėmesį atkreipė vienas Jeruzalės savaitraštis. Tokį nesusipratimą būtų buvę visai nesunku ištaisyti – pagrįstai pasiteisinti, o drauge neprošal ir atsiprašyti. Tiesa, saugodamas savo nepriekaištingą vardą ir būgštaudamas, kad atsiprašymo – juo iš tiesų būtų buvę nesunku viską užglaistyti – gali nepakakti, įmonės direktorius, užsispyręs aštuoniasdešimt septynerių senis, iš savęs ir pavaldinių pareikalavo atgailos ir apčiuopiamų veiksmų, kuriuos vainikavo kelionė į tolimąją šalį.

Dėl ko senis taip sielojosi? Iš kur toji kone religinė paskata nedelsiant griebtis veiksmų? Galbūt ją nulėmė visą šalį, o ypač Jeruzalę, užgriuvęs sunkmetis, kuris, tiesa, jo paties verslo nėmaž nepalietė, netgi atvirkščiai; nejaugi finansinė įmonės sėkmė, kai aplinkui vienas po kito sunkumus išgyveno ar buvo sužlugdyti anksčiau atrodę klestintys verslininkai, pažadino seno liūto budrumą trūks plyš atremti bet kokią viešą kritiką, kurią, tikra likimo ironija, pagrasino paskleisti jo paties remiamas savaitraštis? Tiesa,

straipsnio autorius, amžinas kandidatas į humanitarinių mokslų daktarus, vietos moralę ginantis radikalas, atsargus jautis porceliano parduotuvėje, iš pradžių nė neįtarė, kas stovi anapus leidinio, neatsisakančio į savo glėbį priimti pagiežingą straipsnį. O jei ir būtų žinojęs, vargu ar būtų mažiau kandžiojęsis. O štai vyriausiajam laikraščio redaktoriui ir leidinio savininkui užteko sveiko proto negadinti kolegai savaitgalio nemalonia staigmena, galinčia pakenkti jųdviejų verslo santykiams, todėl, akimis permetęs pasakojimą bei jį iliustruojančią nuotrauką, kurioje matyti sudraskytas, krauju aptaškytas algalapis, aptiktas žuvusiosios pirkinių krepšyje, jis nusprendė įmonės direktoriui pirmajam suteikti galimybę pasiaiškinti ar, reikalui esant, atsiprašyti.

Tiesą sakant, šis straipsnis nė iš tolo nekvepėjo skandalu, todėl vargu ar būtų sulaukęs didesnio atgarsio. Nors ką gali žinoti: kai miesto gatvėse atsitiktiniai praeiviai kone kasdien tampa teroristinių išpuolių aukomis, sąžinės priekaištai pratrūksta pačiais netikėčiausiais būdais. Darbo dienai einant į pabaigą, kai žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas, dar ryte pažadėjęs buvusiai žmonai laiku baigti darbą ir vakare pasirūpinti jųdviejų vienturte dukra, kaip įmanydamas bandė išsisukti nuo susitikimo su įmonės direktoriumi, administratorė, ilgametė įmonės tarnautoja, jam pastojo kelią. Pastebėjusi senio nerimą, moteris pačiu laiku suskubo paakinti žmogiškųjų išteklių vadovą laikinai pamiršti bet kokius įsipareigojimus šeimai.

Šiaip abiejų vyrų santykiai buvo pagrįsti abipusiu pasitikėjimu ir palankumu. Dar eidamas prekybos agento

pareigas, žmogiškųjų išteklių vadovas atrado kelias trečiojo pasaulio šalių rinkas, į kurias sėkmingai buvo pradėtas tiekti įmonei priklausančios gamyklos popierius bei raštinės reikmenys. Pradėjus byrėti prekybos agento santuokai – iš dalies tai nutiko dėl jo nuolatinių komandiruočių – senis, nors ir nenoriai, sutiko pavaldiniui laikinai patikėti įmonės žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo pareigas. Dirbant tokį darbą atsirado galimybė naktimis miegoti namuose ir taip pabandyti ištaisyti padėtį. Tiesa, dėl nuolatinių komandiruočių kilęs priešiškumas peraugo į dar stipresnius nuolatinio buvimo šalia nuodus ir tarp sutuoktinių atsivėrusios pragaištingos bedugnės – iš pradžių emocinės, vėliau loginės, o galiausiai ir seksualinės – niekaip nebebuvo įmanoma įveikti. Po skyrybų vyras nebegrįžo prie senųjų pareigų, – nors šios jam ir buvo prie širdies, – nes turėjo vilties susigrąžinti bent jau vienturtės dukters pasitikėjimą.

Vos žmogiškųjų išteklių vadovas pravėrė įmonės direktoriaus kabineto duris, anapus kurių žiemą vasarą, rytas vakaras sklido elegantiška, mažumėlę prislopinta šviesa, jį beregint visu svoriu užgriuvo tas nelemtas straipsnis, kurį grasino išspausdinti vietinis savaitraštis.

– *Mūsų* darbuotoja? – nė neprisėdęs perskaitė žmogiškųjų išteklių vadovas. – Tai neįmanoma. Aš tikrai būčiau apie tai žinojęs. Čia bus įsivėlusi klaida.

Įmonės direktorius nieko neatsakė, tik vieną po kitos tiesė išsimėčiusias straipsnio skiltis, kurias visas taip ir neprisėdęs žmogiškųjų išteklių vadovas ryte prarijo akimis.

Straipsnis buvo pavadintas *Už mūsų kasdienės duonos – sukrečiantis abejingumas.*

Jame buvo rašoma apie maždaug keturiasdešimties metų moterį, prieš savaitę mirtinai sužeistą Jeruzalės turgavietėje per teroristinį išpuolį. Su savimi ji neturėjusi jokio asmens dokumento, o vienintelis jos tapatybę padėjęs nustatyti įrodymas – šį mėnesį jų įmonės išduotas, tiesa, dabar jau sudraskytas ir krauju aptaškytas bevardis algalapis. Ligoninėje moteris dvi dienas grūmėsi su mirtimi, tačiau per tą laiką nei jos kolegos, nei vadovai nesiteikė pasidomėti ligonės būkle. Net ir užgesus gyvybei, moteris ilgai išgulėjusi ligoninės lavoninėje visų pamiršta ir neatpažinta – niekas nepanoro nei apverkti jos tragiško likimo, nei pasirūpinti laidotuvėmis. Toliau sekė trumpas jų įmonės aprašymas, kuriame buvo paminėta didžiulė, visoje šalyje gerai žinoma įmonei priklausanti kepykla, kurią dar XX amžiaus pradžioje įkūrė dabartinio jos vadovo senelis; minėtoji įmonė neseniai išplėtusi veiklą ir įsteigusi raštinės reikmenų gamyklos padalinį. Straipsnyje įdėtos dvi nuotraukos, kuriomis bandoma pristatyti už šį įvykį galimai atsakingus asmenis. Vienoje kelių dešimtmečių senumo fotografijoje puikavosi pats įmonės direktorius; kitoje, naujutėlaitėje, neryškus žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo siluetas. Pastaroji veikiausiai fotografuota slapčia. Po ja įžūliai skelbiama, esą žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo pareigas šis žmogus užsitarnavęs dėl skyrybų su žmona.

– Klastingas žaltys! – pasipiktino žmogiškųjų išteklių vadovas. – Toks trumpas straipsnis, o kiek šlykštaus melo...

Tiesa, seniui, regis, nėmaž nerūpėjo patirtos nuoskaudos, jo galvoje sukosi apčiuopiami veiksmai. Jei šiandien toks rašymo stilius visuotinai paplitęs, prieš vėją nepapūsi, o štai dėl jiems mesto kaltinimo dera susirūpinti. Šiaip ar taip, savaitraščio redaktorius pasielgė garbingai ir suteikė jiems galimybę dar tame pačiame numeryje pasiaiškinti ir taip sušvelninti mestus kaltinimus, kurie delsiant iki kito numerio tik spėtų įgyti pagreitį. Štai kodėl dera kaip galima greičiau išsiaiškinti, kas buvo toji moteris ir kodėl niekas nieko apie ją nežino. Tiesą sakant – kodėl gi ir ne? – būtų pravartu susisiekti su tuo žurnalistu, klastingu žalčiu, ir pabandyti sužinoti, kas jam dar yra žinoma. Kas ten žino, kokius spąstus jis dar yra paruošęs.

Kitaip tariant, žmogiškųjų išteklių vadovas, atidėjęs į šalį visus rūpesčius, privalėjo visą dėmesį sutelkti į šią užduotį. Juk žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo pareiga rūpintis ne tik darbuotojų atostogomis, nedarbingumo pažymėjimais ar pensijomis, bet ir jų mirtimis. Jei straipsnis bus išspausdintas be jokio atsako, kaltinimai „sukrečiančiu abejingumu“ ir sąžinės nebuvimu visuomenėje gali sukelti protestą, kuris jų klestinčiam verslui neišvengiamai padarytų nuostolių. Šiaip ar taip, tai nėra tik paprasta niekam neįdomi kepyklėlė: kiekvienas joje iškeptas ir parduotas duonos kepalėlis garsina garbingą jos įkūrėjo vardą. Tai kurių galų varžovams suteikti pagundą bandyti keršyti?

– Keršyti? – suprunkštė žmogiškųjų išteklių vadovas. – Ir kam tai galėtų rūpėti? Ypač šiais laikais...

– Man, – susierzinęs pertraukė įmonės direktorius. – Ir ypač šiais laikais...

Žmogiškųjų išteklių vadovas nudelbė akis, sulankstė straipsnį ir įsikišo jį į kišenę netverdamas kaily kuo greičiau iš čia dingti, kol senis dar nepradėjo svaidytis kaltinimais ne tik dėl netikslių jo vadovaujamo skyriaus pateiktų duomenų, bet ir dėl paties teroristinio išpuolio.

– Nesirūpinkite, – patikino jis išspaudęs šypseną. – Jau rytoj iš pat ryto dėsiu visas pastangas išsiaiškinti, kas toji moteris.

Aukštaūgis, stambaus sudėjimo, blyškaus veido senis brangiais drabužiais susmuko į krėslą. Prislopintoje šviesoje nelyginant karališkojo povo plunksnos puikavosi jo didinga, senove dvelkianti *pompadour* stiliaus plaukų ketera. Būgštaudamas dėl pavojuje atsidūrusio savo gero vardo, įmonės vadovas netikėtai sugriebė pavaldinio petį ir stipriai jį suspaudė.

– Rytoj ryte bus per vėlu, – iš lėto ir iki skausmo aiškiai senis išbėrė žodžius. – Dar šįvakar. Tučtuojau. Nevalia veltui švaistyti nė minutės. Dar iki švintant privalome viską išsiaiškinti, kad ryte redakcijai galėtume išsiųsti išsamų atsakymą.

– Šįvakar? Tučtuojau? – žmogiškųjų išteklių vadovas atrodė priblokštas. – Atsiprašau, bet negaliu. Jau vėlu.

Vyras turėjęs neatidėliotinų reikalų. Jo žmona – tiksliau, buvusi žmona – išvykusi, todėl jis pažadėjęs pasirūpinti jųdviejų dukra ir nuvežti ją į šokių pamoką. Dėl nuolatinių teroristinių išpuolių viešojo transporto geriau vengti.

– Kam taip skubėti? – pavaldinys pabandė pasipriešinti. – Tas prakeiktas straipsnis bus išspausdintas tik penktadienį. O šiandien dar tik antradienis. Laiko turime į valias.

Tiesa, įmonės direktorių slėgė pernelyg didelis rūpestis dėl jam bandomo primesti abejingumo. Ne, laiko visai neliko. Laikraščio redakcija užsidaro jau rytoj vakare, vadinasi, jei iki to laiko jie nesulauks atsakymo, šis nebebus išspausdintas dar šį savaitgalį, ir teks laukti visą savaitę, o per tą laiką neišvengiamai pasipils įvairiausio plauko kaltinimai. Jei žmogiškųjų išteklių vadovas atsisako viską nedelsdamas ir nuodugniai išsiaiškinti, tegu tiesiai šviesiai tai ir pasako. Tokiu atveju nieko nelaukiant bus rastas kitas žmogus, galbūt net pakeisiantis jį...

– Minutėlę... Atsiprašau... – lemeno žmogiškųjų išteklių vadovas. Abejingai mestas iššūkis jį skaudžiai gėlė ir ne juokais siutino. – O ką man daryti su dukra? Kas ja pasirūpins? Juk pažįstate jos motiną, – karčiai guodėsi jis. – Ji mane užmuš...

– Dukra pasirūpins ji, – nutraukė įmonės direktorius, bakstelėdamas pirštu į administratorę, kuri nuo minties, kad jai patikėti šeiminiai rūpesčiai, išraudo it vėžys.

– Ką bandote pasakyti?

– O kaip tau atrodo? Ji nuveš tavo dukterį, kur reikia, ir pasirūpins kaip sava. O dabar pasiraitokime rankoves ir pabandykime tam klastingam žalčiui įrodyti, kad nesame abejingi daugiau nei jis pats... Ir mums iš tiesų rūpi. Dėl Dievo meilės, mielas mano, o kas mums belieka? Deja, neturime kito pasirinkimo.

– Taip, mieloji, taip, mano vaike, viską puikiai suprantu. Žinau, kad manęs neprašei, tačiau maldauju – padaryk tai dėl mamos. Ir dėl manęs. Toji moteris nuveš tave į šokių pamoką ir parveš atgal. Nėra pasirinkimo. Nėra kito pasirinkimo.

Kalbėdamas meilikaujamu balsu, primenančiu įmonės direktoriaus, vyras taip tikėjosi nuraminti nusivylusią dukterį, kuriai reikėjo ne asmeninio vairuotojo, o tėvo.

– Taip. Žinau. Buvau tau pažadėjęs ir prisiekęs, bet atsitiko šis tas baisaus. Būk supratinga. Išpuolio metu žuvo viena mūsų darbuotoja ir aš privalau tuojau pat viskuo pasirūpinti. Nejau norėtum, kad mane atleistų iš darbo? Neturiu pasirinkimo, – taip žmogiškųjų išteklių vadovas pabandė atremti buvusios žmonos priekaištus, nes, iš dukters sužinojusi apie pasikeitusius buvusio sutuoktinio planus, suskubo jam telefonu pažerti kaltinimus dėl pareigų nevykdymo.

Senojo įmonės direktoriaus paprasti, bet guodžiantys žodžiai „nėra pasirinkimo“ lyg priesaika be perstojo aidėjo viduje ir suteikė jėgų. Ir ne tik tą ypatingai ilgą ir keblią naktį, kai net nepabūgo iškviesti mirusiųjų dvasių, bet ir ateinančiomis, ne ką mažiau keistomis dienomis, kai dar tą patį savaitgalį teko leistis į tolimą ir šaltą lygumų kraštą ir pasirūpinti laidotuvėmis, kai užklupdavo dvejonės ir nežinomybė, sunkaus pasirinkimo ir sutrikimo akimirkomis; šiuos du žodžius jis nesiliovė kartojęs ir savo bendrakeleiviams, tarsi

šie būtų vėliavnešiai, tolumoje šviečiantis švyturys, padėjęs irtis miglose, drąsinęs ir rodęs kelią. *Nėra pasirinkimo.* Reikia eiti iki galo, net jei viską tektų kartoti iš naujo.

Šiais paprastais žodžiais žmogiškųjų išteklių vadovas kalbėdamas telefonu įspeitė į kampą ir savo sekretorę, kuri šiandien jo neatsiklaususi anksčiau išsmuko namo. Negelbėjo nė pasiteisinimai, esą auklė jau išėjusi ir nėra kam prižiūrėti kūdikio. Įmonės direktoriaus būgštavimai dėl mesto kaltinimo sukrečiančiu abejingumu vyrui suteikė ryžto atkakliai laikytis savo ir prireikus net pagrasinti.

– Jei nėra ką daryti, atvažiuok su vaiku, aš juo pasirūpinsiu. Dabar svarbiausia kaip galima greičiau nustatyti sudraskyto algalapio savininkę, ir tik tu viena sugebėsi tą padaryti.

Tą pačią akimirką prašniokštė skalsus gūsingas lietaus šuoras. Tai buvo ankstyvos, dosnios ir gilios žiemos pranašas. Tais metais jos išties būta įkyrios, bet guodžiančios. Į lietumis plaunančią žiemą sudėjome savo visas bebaigiančias rusenti viltis ir tikėjome, kad tai jai, o ne gausiems apsaugos ir policijos darbuotojams pavyks mirtinai sušaldyti savižudišką priešų grėsmę. Perdžiūvusi žemė virto sodria akimis neaprėpiama žaluma, kur bepažvelgsi, visur pražydo gėlės ir sužaliavo žolė, kurios kvapą jau buvome spėję pamiršti. Nepriešgyniavome ir nesiskundėme atgaivą teikiančiomis liūtimis, gausiai išsiliejusiomis į šaligatvius ir kelius ir suardžiusiomis įprastinę tėkmę, nes puikiai supratome, kad toli gražu ne viskas pradings. Dalis vandens subėgs į požeminius telkinius ir karštomis vasaros dienomis mus laimins savimi.

Kai, ryškėjant pirmiesiems sutemų ženklams, atvyko susisupusi ir lietaus permerkta sekretorė, žmogiškųjų išteklių vadovas iš pradžių pagalvojo, kad veikiausiai jai pavyko rasti žmogų, kuris pasirūpintų kūdikiu. Tačiau kai moteris suskleidė skėtį, nuo pečių nusimetė geltoną apsiaustą ir nusivilko didžiulį kailinį paltą, jis pastebėjo nešyklėje tvirtai sėdintį raudonžandį kūdikį, nepaleidžiantį iš burnos čiulptuko ir akimis įdėmiai stebintį nepažįstamąjį.

– Kas čia per būdas nešioti kūdikius? – nusistebėjo vyras. – Juk taip galima ir uždusinti.

– Dėl to gali nesirūpinti, – atkirto sekretorė, jos balse nuskambėjo griežta gaidelė ir skyrėsi nuo tono, kuriuo buvo pratusi bendrauti darbo metu, tada pasodino vaiką ant kilimo ir įkišo jam kitą čiulptuką. Tarsi ieškodamas sau deramo tikslo, mažylis apsidairė, išspjovė naująjį čiulptuką, apsivertė ant pilvo ir stebėtinai greitai pasileido keturiomis, pirštukais spausdamas išspjautąjį žinduką.

– Lėk iš paskos, juk pažadėjai, kad prižiūrėsi, – vis dar susierzinusi, tačiau draugiškai paragino sekretorė, tada paėmė straipsnį ir iš lėto rimtu veidu įniko jį skaityti. Paskui atidžiai iš visų pusių apžiūrėjo suplėšyto algalapio, rasto žuvusios darbuotojos rankinėje, nuotrauką ir galiausiai kreipėsi į savo viršininką, kuris pasileido keturpėsčiam kūdikiui įkandin.

– Kada įvyko tas sprogimas?

Įvardijus tikslią datą, moteris mintyse paskaičiavo, kad žuvusioji iki nelaimės jų įmonėje nebedirbo jau gerą mėnesį. Dėl nesuprantamų priežasčių žūties dieną jai dar buvo išmo-

kėta alga, nors formaliai moteris nebebuvo jų įmonės darbuotoja, todėl šis skandalingas straipsnis tėra tik muilo burbulas.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, neatplėšdamas akių nuo kūdikio, kuris jau buvo spėjęs pasiekti duris, ir svarstydamas, ar užkirsti mažajam kelią, ar leisti iššliaužti į koridorių, niurzgėdamas atšovė:

– Buvo ar nebuvo, burbulas ar ne, privalome išsiaiškinti tos moters tapatybę ir nustatyti priežastį, kodėl niekas nieko apie ją nežino. Jei ji buvo atleista ar net išėjo savo noru, kaip nutiko, kad šį mėnesį jai dar buvo išmokėta alga? Juk turėtų būti kokie nors įrašai. Tad pirmyn, nes dabar laikas ypač brangus.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pasileido paskui kūdikį, kurį trumpam išgąsdino koridoriuje viešpatavusi tamsa, tačiau jau netrukus mažylis įsidrąsino ir keturpėsčias ryžtingai rėpliojo įmonės direktoriaus kabineto pusėn.

Štai kodėl neverta stebėtis, kad vos sulaukę dvidešimties jie jau bando užkariauti Himalajus, – svarstė žmogiškųjų išteklių vadovas, skubėdamas paskui energingąjį smalsuolį, kuris, tik kartkartėmis stabtelėdamas trumpam atsipūsti, ropomis bandė įveikti užsibrėžtą maršrutą. Vidutinio ūgio, netrukus keturiasdešimties sulauksiantį augalotą vyrą, kurio trumpoje šukuosenoje jau ryškėjo pirmosios žilų plaukų gijos, pamažu užliejo baisus nuovargis, o viduje augo sunkiai paaiškinamas apmaudas nepažįstamai moteriai, išėjusiai apsipirkti be asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų vien tam, kad jam – ištroškusiam, alkanam ir po dienos darbų visiškai nusivariusiam nuo kojų – dar labiau

apkartintų gyvenimą nelauktai gavus užduotį išsiaiškinti žuvusiosios tapatybę.

Nusigavęs į koridoriaus galą, kūdikis sustojo priešais įmonės direktoriaus kabineto duris; nebuvo abejonių, kad pastarasis šią akimirką kuo ramiausiai vakarieniauja namuose, nes yra tikras, kad jo pavaldinys susigriebs ir laiku pasirūpins, kad būtų išsaugotas nepriekaištingas viršininko vardas. Durys, dailiai apmuštos juodos odos pagalvėlėmis, kad geriau apsaugotų anapus jų audžiamas profesines paslaptis, pastojo smalsiam mažyliui kelią, bet šis, iš rankytės nepaleisdamas čiulptuko, kurio nepametė net savo ilgos kelionės metu, atkakliai bandė įveikti netikėtai iškilusią kliūtį. Tą akimirką iš kito koridoriaus galo ataidėjo pergalingas sekretorės balsas – pasirodo, jai pavyko nustatyti algalapio savininkės tapatybę.

Kaip ten bebūtų, – nors ir mažumėlę dvejodamas džiūgavo žmogiškųjų išteklių vadovas, – *mano vadovaujamame skyriuje yra šiokia tokia tvarka.*

Vyras pasilenkė prie kūdikio ir jėga jį atplėšė nuo taip masinančių užrakintų durų. Mažylis dar nespėjo pratrūkti priešindamasis, o jis paskubomis iškėlė vaiką virš galvos ir tarsi užgrobtą lėktuvą nuskraidino pas motiną, kurios ryškiame kompiuterio ekrane švietė ne tik lentelė su nepažįstamosios asmeniniais duomenimis, bet ir spalvota nebe jaunos, šviesiaplaukės, besišypsančios moters švytinčiu veidu nuotrauka.

– Beveik neabejoju, kad tai ir yra tavo ieškomas asmuo, – sekretorė baksnojo pirštu į ekraną. – Tuojau pat išspausdinsiu jos nuotrauką, kad prireikus turėtum, kur žvilgtelė-

ti. Dabar, kai pavyko išsiaiškinti, kada ji pradėjo pas mus dirbti, galėsiu be vargo sužinoti, kada tiksliai su ja kalbėjaisi dėl priėmimo į darbą.

– Ar tai aš ją priėmiau į darbą? – stebėjosi žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas, nespėjęs motinai atiduoti kūdikio, kuris mažais pirščiukais įniko čiupinėti jį laikančio vyriškio ausį.

– O tai kas, jei ne tu? Juk liepą pradėjęs eiti šias pareigas išsyk pareikalavai, kad be tavo žinios niekas nebūtų nei priimamas, nei atleidžiamas iš darbo.

– Tai kuo ji dirbo? – skyriaus vedėjas atrodė ne juokais sutrikęs paaiškėjus, kad jis yra tiesiogiai susijęs su žuvusiąja. – Kokiame skyriuje ji dirbo? Kas jos tiesioginis viršininkas ir kas už ją atsakingas? Ką rodo tavo kompiuteris?

Ieškant atsakymų į šiuos klausimus, kompiuteris nebuvo toks iškalbus. Ekrane išmestas kodas liudijo tik tiek, kad moteris priklausė valymo skyriui, o pastarojo darbuotojai paprastai kilnojami iš vieno padalinio į kitą.

– Nenuostabu, – liūdnai sumurmėjo žmogiškųjų išteklių vadovas, – kad net jos žūtis pasiklydo klaidžiuose mūsų skyrių labirintuose...

Sekretorė, ilgametė įmonės darbuotoja ir daugelio naujų sumanymų, tarkim, personalo skyrių pervadinti žmogiškųjų išteklių valdymo skyriumi arba nuskenuoti visų įmonės darbuotojų veidus, autorė, suskubo paprieštarauti skyriaus vedėjui, kuriam dar ne kartą prireiks jos pagalbos.

– Nieko panašaus. Niekas niekada čia nedingsta be žinios. Kiekvienas, net ir žemiausio rango darbuotojas, toks

kaip valytoja, turi savo viršininką, kuris ir privalo pasirūpinti, kad šie laiku ateitų į darbą ir tinkamai jį atliktų.

Sekretorė rodė tokį nuoširdų susirūpinimą administracine įmonės tvarka, o gal net moraliniu jos veidu, jog, regis, net pamiršo namus, kuriuos mažiau nei prieš valandą taip atkakliai priešinosi palikti; moteris nebesuko sau galvos, kad du vyresnieji vaikai namuose kantriai laukia vakarienės; nė motais jai buvo net į langus audros pirštais grėsmingai stuksenanti žiema. Uolioji įmonės tarnautoja buvo pasišovusi trūks plyš apginti įžeistą įmonės vadovo orumą, todėl ir šįsyk su aistriu užsidegimu ėmėsi naujos užduoties; taip pat energingai, kaip kompiuteryje ieškodama duomenų apie žuvusiąją, šįsyk sekretorė knaisiojosi kartotekos dėžėse bandydama tarp šūsnio popierių jose aptikti kažkur užsimetusią praėjusią vasarą priimtos darbuotojos darbo motyvaciją ir asmeninius jos duomenis, kuriuos šiaip ne taip suradusi dar papildė trumpu įmonės gydytojo medicininiu išrašu apie naujai priimtos darbuotojos sveikatą. Prie šių dar pridėjusi straipsnį ir dvi nuotraukas, paslaugioji sekretorė surinktuose dokumentuose pramušė skyles ir visus juos susegė į vieną geltoną segtuvą, kurį, kaip ir pirmuosius, tiesa, ne itin įspūdingus parodymus, ištiesė žmogiškųjų išteklių vadovui. Pradžiai to turėjo pakakti.

Staiga skyriaus vedėjo rankose kūdikis pratrūko verkti. Imdama jį į glėbį, motina paragino vyrą keliauti į savo kabinetą ir atidžiai peržiūrėti visus dokumentus ar bent jau nusukti į šalį akis, kol ji numaldys ašaromis apsipylusio kūdikio alkį, nes kitaip šis tikrai jiems trukdys išsiaiškinti,

„kas gi užvirė visą šią košę?“ Dar nė nebaigusi berti žodžių, sekretorė atsisegė viršutinę drabužio sagą ir šiam atsilapojus pasimatė pusiau apnuoginta krūtis.

3

– Na, bent jau einu teisingu keliu; bent jau numanau, kur ieškoti informacijos apie žuvusiąją, – žmogiškųjų išteklių vadovas atrodė patenkintas ir, vos įėjęs į savo darbo kabinetą, puolė nukraustinėti stalo, ant kurio paskleidęs plonyčio sekretorės paruošto segtuvo turinį ketino išsamiau jį panagrinėti.

Nors nebuvo būtinybės apžiūrinėti nedidelę skenuotą nuotrauką, keturiasdešimt aštuonerių atviro veido moters portretas patraukė vyro dėmesį. Šviesios akys, virš kurių ryškėjo egzotinis – šiaurietiškas ar azijietiškas – linkis, užsibaigęs ties viršutine nosies dalimi. Ilgas it gulbės tobulo grožio kaklas. Akimirką skyriaus vedėjas net pamiršo, kad šios moters nebėra tarp gyvųjų; galbūt net kūnas sumaitotas, o visa, kas liko iš žmogaus, tik biurokratinis abejingumas negailestingam likimui, reikli žiaurios tikrovės palyda.

Žmogiškųjų išteklių vadovas panūdo paskambinti įmonės direktoriui ir pasidalyti su juo naujienomis, bet netikėtai jį užplūdo nauja kartėlio banga. Perdėm besirūpindamas savo orumu, senis pamynė mažiausiai trijų pavaldinių teises – tad tegu dar pasuka galvą, kaip išsaugoti nepriekaištingą vardą. Tegu nemano, kad visi jo užmojai ir kaprizai taip lengvai ir net su džiaugsmu įgyvendinami.

Vyras pakėlė gyvenimo aprašymą su asmeniniais žuvusiosios duomenimis ir akimis stabtelėjo ties darbo patirtimi. Nugara nuėjo pagaugais, nes moters gyvenimo aprašymas buvo rašytas ne moters, kaip kad įprasta, o jo ranka – žodis žodin, nieko negražinant, tarsi per apklausą policijos nuovadoje:

Mano pavardė Ragajev. Julija Ragajev, mechanikos inžinierė. Turiu ir diplomą. Gimiau ne mieste, esu kilusi iš mažo kaimelio. Toli, labai toli nuo didmiesčio. Mano motina vis dar gyvena tame kaime. Turiu sūnų, jau didelį, jam jau trylika. Jo tėvas taip pat inžinierius. Tiesa, mes jau nebe kartu. Jis geras žmogus, bet mudu išsiskyrėme. Palikau jį dėl kito vyro, jis irgi geras žmogus. Vyresnis už mane. Ne per daugiausia. Jam šešiasdešimt. Jo žmona jau senokai mirusi, jis atvyko dirbti į mūsų miestą, įsidarbino gamykloje, kur ir susitikome. Norėjau, kad drauge išvažiuotume į Jeruzalę, ir jis sutiko. Taip ir atvykome čia visi: jis, aš ir mano sūnus. Tiesa, čia vyras nerado geram inžinieriui tinkamo darbo, todėl ir nepanoro ilgiau likti. Ir kodėl toks kaip jis turėtų šluoti gatves, dirbti sargu ar panašiai? Todėl ir sugrįžo, tiesa, jau nebe į mano, o į savo miestą, kuriame gyvena jo duktė ir anūkė. O aš negrįžau. Noriu dar šiek tiek pagyventi Jeruzalėje, galbūt man čia nusišypsos sėkmė, nes šiaip man patinka šis miestas. Jis man įdomus. O jei sugrįžčiau, nebeturėčiau galimybės daugiau čia atvažiuoti. Iš pradžių su manimi gyveno sūnus, tačiau jo tėvas būgštavo, kad čia pernelyg pavojinga, ir liepė jam grįžti atgal. Gerai, tegrįžta. O aš dar šiek tiek pasiliksiu Jeruzalėje ir pažiūrėsiu, kas čia gera, o kas bloga. Galiu dirbti bet kokį darbą, nesvarbu, kad turiu inžinieriaus diplomą. Nesvarbu. Galbūt ir mano vaikas čia sugrįš. Štai tokia dabartinė padėtis. Ir motina,

gyvenanti kaime, nori atvažiuoti į Jeruzalę. Na, pagyvensime – pamatysime... gal kada ir atvažiuos...

Kitas dokumentas – žmogiškųjų išteklių vadovo ranka rašytas raštas: *Aš, Julija Ragajev, turinti laikiną leidimą gyventi Nr. 836205, sutinku kepykloje dirbti bet kokį darbą, taip pat ir naktinėje pamainoje.*

Po šių žodžių – žuvusios moters parašas didelėmis raidėmis.

Toliau – skyriaus vedėjo pastabos:

Moteris turi laikiną leidimą gyventi šalyje. Atrodo sveika, neturi šeimos, daro neblogą įspūdį. Nestokoja motyvacijos dirbti. Kol kas tinka dirbti paprasta darbininke, tačiau, turėdama inžinerinį išsilavinimą, ilgainiui galėtų prisijungti prie vieno ar kito gamybos skyriaus arba būti perkelta į popieriaus bei raštinės reikmenų padalinį.

Apačioje trumpas gydytojo įrašas: *Ypatingų sveikatos problemų nėra. Tinka visoms pareigoms.*

Sekretorė laiko veltui neleido. Žindydama kūdikį, telefonu dosniai dalijo nurodymus vaikams, vyrui, o galop ir motinai. Nė neatsiklaususi tiesioginio viršininko nuomonės, pati ėmėsi nedidelio tyrimo ir, vietos telefonu susisiekusi su kepyklos dieninės pamainos viršininku, tiesiai šviesiai šio paklausė, ar jis žinantis, kad viena iš jo valytojų, kažkokia Julija Ragajev, jau ilgokai nesirodo darbe. Nė neužsiminusi, kas nutiko šiai moteriai, sekretorė toliau atkakliai jį kvotė ir reikalavo pasakyti, ar minėtoji darbuotoja buvo atleista, ar pati išėjo iš darbo, ir – bet kokiu atveju, – kodėl apie tai nebuvo pranešta žmogiškųjų išteklių valdymo skyriui, kaip yra įsakyta direktoriaus.

Sėdėdamas prie savo darbo stalo, žmogiškųjų išteklių vadovas pro praviras duris viską girdėjo – tiesa, negalėjo matyti, ar šis pradėtas tyrimas vyko žindant kūdikį, – ir, pakėlęs vietinio ryšio telefono ragelį, suspėjo nugirsti dvejonių kupiną dieninės pamainos viršininko atsakymą. Jis tikino lyg pro miglą atsimenantis minėtą valytoją, nors ir pastebėjęs, kad jau kurį laiką ji nesirodanti darbe, tada patarė kreiptis į tiesioginį jos viršininką, naktinės pamainos prižiūrėtoją, kuris esą jau atėjęs į darbą ir jau netrukus turėtų jį pakeisti. Garbaus amžiaus vadovaujančias pareigas einantis asmuo, suerzintas įžūlaus sekretorės tono, galop pasiūlė, kad geriausia būtų, jei pats žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas akis į akį pasikalbėtų su naktinės pamainos viršininku.

Neatrodo, kad sekretorė būtų įsižeidusi dėl netiesiogiai išreikštos paniekos jos užimamoms pareigoms ir mandagiai užbaigė pokalbį taip ir neužsiminusi, kas nutiko minėtajai jų įmonės darbuotojai, sakytum, tos moters žūtis būtų buvusi vertinga korta, kurios nevalia pernelyg greitai atskleisti. Sekretorė atžariai šūktelėjo žmogiškųjų išteklių vadovui. Regis, nedarbo valandomis ji jautėsi turinti teisę *jam* vadovauti daugiau nei jis *jai*.

Vos įžengęs į kabinetą, skyriaus vedėjas suprato, kad žindymas buvo sėkmingai baigtas, o to įrodymas – aštrų kvapą skleidžianti sauskelnė. Kol patenkintas raudonskruostis kūdikis tabalavo nuogomis kojytėmis ir savo kalba giedojo palaiminimą valgiui, sekretorė nepamiršo į padanges iškelti savo ypatingos vertės vidinės nuojautos.

– Pamatysi, dar turėsi progų įsitikinti. Net jei mums niekas nieko apie tai nepranešė ir per klaidą praeitą mėnesį tai moteriai buvo išduotas algalapis, formaliai per teroristinį išpuolį ji jau nebedirbo mūsų įmonėje, todėl iš to nelemto žurnalisto ir jo puikiojo viršininko turime pilną teisę pareikalauti, kad tai jie mūsų atsiprašytų, o savo „sukrečiantį abejingumą“ tegu pasilaiko sau. Reikia kuo greičiau apie tai pranešti direktoriui – tegu žmogus ramiai miega.

Dar sykį akimis įsikibusi į valytojos nuotrauką, sekretorė lyg tarp kitko pridūrė:

– Gaila, buvo graži moteris.

Ir išjungė kompiuterį.

– Graži? – žmogiškųjų išteklių vadovas atrodė sutrikęs ir, atsivertęs rankose laikomą aplanką, dar sykį dirstelėjo į neryškią velionės nuotrauką. – Atrodo, būsi perlenkusi lazdą. Jei iš tiesų būtų graži, būčiau ją įsidėmėjęs.

Sekretorė nieko neatsakė, paskubomis vaikui uždėjo naujas sauskelnes, nešvarias išmetė į šiukšlių dėžę, prisisegė nešyklę, įsodino į ją kūdikį, apsivilko dideliu kailiniu paltu, o ant viršaus apsisiautė geltonu apsiaustu – ir štai mažylio kaip nebūta. Nekantra kirbanti sekretorė pervėrė žmogiškųjų išteklių vadovą aštriu žvilgsniu, sakytum, regėtų jį pirmą kartą.

– Taigi, kad graži, – ji atkakliai laikėsi savo. – Netgi gražuolė. O tai, kad judviejų pokalbio metu jos grožis prasprūdo tavo nepastebėtas, tik įrodo, kad gyveni užsisklendęs savyje tarsi sraigė, todėl visa, kas gražu ir gera, praslenka pro tave nelyg šešėlis, bet nejau dabar pradėsime veltis į

ginčus dėl žmogaus, kurio nebėra tarp gyvųjų. Ir ką tuo pasieksime? Verčiau keliaukime į kepyklą pasiteirauti naktinės pamainos viršininko, kaip nutiko, kad dingo darbuotoja, ir niekas nieko apie tai nepranešė?

Žmogiškųjų išteklių vadovas su dėkingumu akyse pažvelgė į sekretorę ir, atrodo, buvo patenkintas pavaldinės plepumu ir neišsenkančia energija. Nuo pakabos nusikabinęs trumpą plonytę striukę, ją apsivilko, išjungė šviesą, bet, netikėtai pajutęs troškulį, pasiteiravo, ar jos šaldytuve kartais neatsirastų ko nors šalto atsigerti.

– Šalto? Dabar? – sekretorė pravėrė nedidelio šaldytuvo duris, tačiau jame buvo tik pakelis grietinėlės kavai balinti...

Nebuvo pasirinkimo. Iš lėto, kad nesupykintų, vyras išgėrė šaltą skystį...

4

Dar vos prieš valandą priešgyniavusi ir dievagojusis, kad nieku gyvu šiandien nebevažiuos į darbą, dabar, įsisupusi į žieminį paltą, su prie krūtinės palaimingai snaudžiančiu kūdikiu, tarytum patekusi į naują laiko ratą, sekretorė, apsišarvavusi kantrybe ir nėmaž nesipriešindama, nuo administracinio pastato iki didžiulės belangės kepyklos, iš kurios į dangų kilo grakštūs plonyčiai kaminai, grindiniu kaukšėjo šalia žmogiškųjų išteklių vadovo. Nuo dailaus čerpinio stogo užlaido tarsi lenktyniaudamos viena per kitą veržėsi vis skalsesnės vandens papliūpos, sakytum, šią žiemą žemė

būtų netekusi vilties išsemti visą danguje susikaupusį lietų, todėl nusprendė jėga priversti prapliupti pritvinkusius debesis. Skyriaus vedėjas staiga prisiminė administratorę, seniai vadybininkės pareigas einančią įmonės tarnautoją, taip netikėtai virtusią jo dukters aukle. Vyras galėjo būti ramus – tai pusamžei moteriai nieku gyvu nešaus į galvą tikėtis, kad ši nesibaigianti liūtis galėtų kaip nors pakeisti teroristo kėslus – atidavęs pagarbą Aukščiausiajam, jis visiškai pasiruošęs ir žudyti, ir pats žūti. Nėra abejonių, kad toji pareiginga moteris laiku atvyks į šokių mokyklą ar bet kurią kitą vietą, kad tik jo duktė šiukštu nežengtų pražūtingo žingsnio į pavojų knibždėte knibždančią gatvę. Netikėtai žmogiškųjų išteklių vadovui dingtelėjo mintis, kad šiai svetimšalei vienišai valytojai pavyko suvienyti įmonės darbuotojus, ir vyras – paprastai jis vengdavo taip elgtis – draugiškai apkabino sekretorę per pečius. Bandydamas perrėkti stūgaujantį vėją, šūktelėjo:

– Galop vis tiek uždusinsi vaiką!

Nusibraukusi nuo veido varvančius lietaus lašus, visiškai pasikliaudama savimi, moteris jam atšovė:

– Niekada gyvenime, jaučiu mažiausią jo kvėptelėjimą. Štai, tarkim, dabar jis siunčia tau geriausius linkėjimus.

Kai, siautėjant audrai, pamažu nusileido vakaro sutemos, visi susirinkome į naktinę pamainą. Iš viso devyniasdešimt žmonių, vyrų ir moterų: malūnininkų, miltų sijotojų, tešlos minkytojų, laborantų, raugo ir priedų sergėtojų. Vaikštinėdami pirmyn atgal didžiulėje kepyklos patalpoje, laborantai tikrino milžiniškų krosnių – sandarių plieno kamerų – matavimo prietaisų ciferblatų rodmenis. Šalimais mindžikavo brigados

darbininkai, kruopščiai prižiūrintys, kad nuo ilgų juostinių konvejerių nenudardėtų nė vienas aukso geltonumo ir vertės duonos kepaliukas. Pamainoje plušėjo surinkėjai, rūšiuotojai ir pakuotojai, į savo rankas perimantys konvejerių gausiai išmetamus pačius įvairiausius duonos gaminius: sveikus ir suraikytus duonos kepalus, pitas, apskritas bandeles, chalas, paplotėlius, spurgas ir džiūvėsius. Garaže prie krautuvų triukšmingai būriavosi vilkikų vairuotojai, nesitverdami kaily duonos gaminius išvežioti po visą šalį. Visi sutartinai raginome pasijudinti valytojus, kurie, kaip ir kiti, vilkėjo baltais chalatais, o ant galvos užsivožę tinklines beretes, kad šiukštu nė mažiausias plaukelis neįkristų į tešlą. Apsiginklavę kibirais ir šluotelėmis, jie puolė grandyti dieninės pamainos paliktų prie kepimo skardų priskretusių svilėsių, kartkartėmis dirsčiodami į sieninį laikrodį, sakytum, bandytų įsitikinti, jog laikas dar gyvas, kvėpuoja ir šią ilgą bemiegę naktį jų tikrai nepaliks likimo valioje.

Štai tuomet juos ir pastebėjome – tai buvo du lietaus permerkti administracijos tarnautojai: tvirto stoto vyras ir apkūni moteris, įsisupusi į tamsius kailinius ir geltoną apsiaustą. Jiems nespėjus nė žodžio pratarti, sustabdėme juos prie kepyklos durų ir pagal saugos reikalavimus privertėme užsidėti vienkartines beretes.

Žmogiškųjų išteklių vadovas nesipriešindamas užsimaukšlino beretę ir patraukė tiesiai prie karštų plieninių krosnių. Nuo tada, kai dar ėjo ankstesnes pareigas, jis puikiai gaudėsi kitoje gatvės pusėje įsikūrusiame popieriaus bei kanceliarinių prekių padalinyje. Net ir pakeitęs darbą, su pastarojo darbuotojais vyras paprastai susitikinėdavo jų darbo vietoje, o štai kepyklos darbininkus priiminėdavo savo

kabinete – dažniausiai šie ateidavo skųstis darbo sąlygomis. Didžiulės kepyklos patalpos, uždaros krosnys, kuriose vyksta ilgi ir paslaptingi procesai, didžiuliai duonos gaminių kiekiai ir dėžės, kraute prikrautos duonos kepaliukų ir chalų, pažadino senus prisiminimus, tarytum motina ir vėlei jį siųstų į seną krautuvėlę, netoli namų, parnešti duonos.

Tokią audringą dieną žmogiškųjų išteklių vadovas laimino gardžiai kvepiančią šilumą, maloniai plūstelėjusią sunkios darbo dienos pabaigoje; tiesa, šios galo dar nė su žiburiu nebuvo įmanoma pamatyti, be to, jau netrukus ji grėsė peraugti į bemiegę naktį. Naujai atgimę pažįstami vaizdai, kai išminkyta rausvai auksinio atspalvio tešla iš lėto kočiojama patenka į rūšiavimo ir rauginimo skyrius, o iš ten – į uždaras krosnis, vyro širdyje prislopino ne tik įtūžį buvusiai sutuoktinei, bet ir kaltės jausmą vienturtei dukrai. Tarsi pats virtęs sekretorės kūdikiu ir niekaip neįstengdamas atplėšti akių skyriaus vedėjas stebėjo, kaip kepyklos garsų, kvapų ir vaizdų suvilioto iš kailių tankmės lindo tankiai kvėpuojančio mažylio plikė. Pažadinti smalsumo dėl netikėtai čia užklydusių svečių, keli darbuotojai suskubo dairytis naktinės pamainos viršininko, o sekretorė pašnibždomis įspėjo savo viršininką, kad šis neskubėtų užsiminti apie juodu čia atginusią mirtį. Galbūt ji tarėsi, kad ši tokia mažytė ir nereikšminga, jog ir ją kaip kūdikį bus vieni juokai pranešti paslėptą po paltu.

Naktinės pamainos viršininko neteko ilgai laukti. Tai buvo juodbruvas, aukštas, mažumėlę gunktelėjęs maždaug šešiasdešimties metų vyras. Be chalato ir kepuraitės, jis

dar ryšėjo mėlyną mechaniko prijuostę. Jausmingas dailių bruožų vyro veidas dvelkė smalsumu ir net šiokia tokia baime. Tokią vėlyvą valandą administracijos tarnautojų apsilankymas vargu ar galėjo atnešti gerą žinią.

Būgštaudama, kad žmogiškųjų išteklių vadovas, nekreipdamas dėmesio į įspėjimą, užsimins apie moters mirtį, ir viršininkas griebsis gynybinės pozicijos, sekretorė suskubo užbėgti jam už akių ir klastingai paklausė:

– Ar čia dirba valytoja Julija Ragajev? Mūsų žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus patvirtintame darbuotojų sąraše jos pavardės nebėra daugiau nei keturios savaitės. Jei taip, tai kur ji yra? Galbūt būtų galima su ja pasikalbėti?

Naktinės pamainos viršininkas, neįtardamas, kad anapus šio klausimo slypi pati mirtis, mažumėlę nuraudo, sakytum, jau šios darbuotojos pavardėje tykotų mažyčiai spąstai. Metęs sutrikusį žvilgsnį į aplink jį rateliu susibūrusius valytojus, jis davė ženklą kuo skubiau jiems išsiskirstyti. Tarsi po žiemos miego dar neišsibudinę lokiai jie žingtelėjo žingsnį atgal, tačiau, regis, nė nemanė niekur skirstytis. Juk čia viskas be galo įdomu, o labiausiai – nešyklėje prie motinos kybantis ir kojytėmis tabaluojantis kūdikis.

– Ragajev? – naktinės pamainos viršininkas išskėtė rankas ir įniko jas tyrinėti, tarytum jose galėtų slėptis dingusi darbuotoja. – Ne... Julija mus jau paliko... Senokai...

Švelnumas, su kokiu naktinės pamainos viršininkas ištarė žuvusiosios vardą, žmogiškųjų išteklių vadovą užvedė ant kelio. Atkakli lyg agresyvus šuo, bandantis atspėti šeimininko norus, sekretorė neatlyžo ir akino aukštąjį vyrą

kalbėti, o šis lyg kažko delsdamas nuostabos kupinu žvilgsniu kartkartėmis į ją skersakiavo.

– Kaip tai paliko? Savo noru? O gal buvo atleista? Ir jei atleista, kodėl? Dėl kokių nusižengimų? Kas dirba jos vietoje? Jokiame žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus sąraše neišbrauktas joks valymo skyriaus darbuotojas. Be to, labai atsiprašau, bet niekaip nesuprantu, kaip senas ir patyręs darbuotojas gali pamiršti, kad privaloma iš anksto pranešti apie bet kokį darbuotojų pasikeitimą ir pirma tam gauti leidimą, antraip ne tik popieriuose kils sumaištis, bet ir bus padaryta nepataisoma žala.

– Nepataisoma žala? – juodbruvas vyras atsikrenkštė. – Kokią žalą gali padaryti laikinas valytojos nebuvimas?

Žmogiškųjų išteklių vadovas, svarstydamas, kuria linkme pakryps sekretorės tardymas, žinojo, kad turi ateiti nemaloni akimirka, kada teks pranešti apie mirtį. Tiesa, kol kas sekretorė nė nemanė nieko atskleisti. Nesuprantama kodėl, tačiau, viršininkui pajutusi priešiškumą, ji varstė jį tūžmingu žvilgsniu, tarsi visoje šioje painiavoje jis būtų tapęs pagrindiniu įtariamuoju.

– Kokią žalą?.. – sekretorė atgal sviedė viršininko žodžius, tačiau ištartus jau kitu tonu. – Kokią žalą... kokią žalą... Jei atleistas iš darbo žmogus negrąžina darbuotojo pažymėjimo, gali kilti visa virtinė nemalonumų. Žmogui, kuris mums nebepriklauso, toliau mokama alga ir galioja socialinis draudimas...

Žmogiškųjų išteklių vadovas ant mėlynos viršininko prijuostės pastebėjo tepalų dėmes.

Buvo sunku suvokti, kodėl šis vyriškis vengia tiesaus atsakymo, jam dar nė nespėjus paaiškinti, kodėl apskritai kalba sukasi apie šią darbuotoją ir kodėl šią audringą pavakarę ir dar po darbo valandų ji staiga tapo tokia „svarbi“. Juk ji pati nieku gyvu negalėjusi pasiskųsti...

– Kodėl ne? – nustebo sekretorė.

Nes jis ją puikiai pažįstantis. Tai moteris, kuri dėl nieko nesiskundžia.

– Tai tada kodėl ją atleidote?

O kas sakė, kad ją atleido?

– Tai kaip yra iš tikrųjų? Kodėl išsisukinėjate?

Nebuvo abejonių, kad naktinės pamainos viršininkas kažką slepia, nes primygtinai norėjo sužinoti, ar kas nors iš mūsų pastaruoju metu buvo su ja susitikęs – taip ar ne.

– Dar ne... – sekretorė klastingai šyptelėjo žmogiškųjų išteklių vadovui, kuris vis dar nerodė jokio noro sulaužyti tylos įžadų. Virš vyro galvos su būtina saugos priemone – berete – baugščiai virpčiojantys šešėliai jį darė panašų į senyvą moterį.

– Tiesa, – vos girdimai sušnabždėjo viršininkas. – Visai nesvarbu. Tik šiaip paklausiau.

Juk jei esą kas nors su ja kalbėjosi, ji tik turėjusi patvirtinti, kad tai nebuvo atleidimas, tiesa, nepasakysi ir to, kad iš darbo būtų išėjusi savo noru. Veikiau baigėsi darbo sutartis. Dabar jis esą suprantantis būtinybę apie tai pranešti administracijai, tačiau tai tik formalumai. Juk nei vadovybė, nei profesinė sąjunga neturi teisės prieštarauti, kai atleidžiama bandomajam laikotarpiui į darbą priimta

darbuotoja. Tiesą sakant, ji buvo puiki darbuotoja. Puikiai atliko savo pareigas, tik šios toli gražu neatitiko jos profesinio išsilavinimo.

– Tai jūs, žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus atstovai, skyrėte jai valytojos darbą, nė nepasivarginę sužinoti, kad prieš jus – patyrusi inžinierė. Tai buvo pagrindinė priežastis, kodėl jai buvo patarta palikti šį darbą ir pasiieškoti tinkamesnio. Buvo skaudu stebėti, kad tokia moteris naktimis turi tampyti kibirą su vandeniu ir mojuoti šluota.

Šis tiesmukas paaiškinimas, regis, turėjo patenkinti žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus atstovus, tačiau neįstengė numaldyti sekretorės troškimo knistis giliau. Moteris pasisuko veidu į dailių bruožų naktinės pamainos viršininką, iš po jos kepuraitės styrojo išlindę plaukai, po prasegiotu kailiniu paltu buvo matyti kūdikis, panašus į prie pilvo pritaisytą varikliuką.

– Nejau tik todėl, kad jums buvo skaudu tai matyti, jūs atleidote iš darbo nepriekaištingą darbuotoją? Galbūt prieš tai derėjo mūsų paklausti, ar neatsirastų jai tinkamesnis darbas kitame sektoriuje, galbūt kitoje gatvės pusėje...

Atrodo, viršininkui visa tai įkyrėjo. Vydamas šalin valymo skyriaus darbuotojus, vis dar trypčiojančius aplinkui, jis kreipėsi į žodžio nepratariantį žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėją, lyg jam vienam bandytų paaiškinti, kad privalo paskubėti, nes reikia dar įjungti vieną krosnį. Tiesa, jis taip ir nesupratęs, ko jie iš jo norėję. Sunku patikėti, kad juos čia būtų atginęs tik per klaidą vis dar mokamas socialinis draudimas. Jei tai ir yra visas nesusipratimas,

jis pasiryžęs, kad jam iš algos išskaičiuotų sumą, kuri per klaidą buvo sumokėta, ir bus viskas baigta.

Nesuprantu kodėl, – mintyse svarstė žmogiškųjų išteklių vadovas, – *stoviu čia kaip stabo ištiktas ir nesipriešindamas stebiu, kaip ši pikta burtininkė puldinėja pagyvenusį žmogų ir menkina mane patį?*

Tiesa, kepykloje viešpatavusi šiluma ir kvapai maloniai užliūliuoto vyro nė nemanė taip lengvai paleisti iš savo kerų, kai lyg pro miglą jis vėl išgirdo antrą kartą kartojamą naktinės pamainos viršininko klausimą:

– Pasakykite man teisybę. Kas čia iš tiesų dedasi? Ar ji pati į jus kreipėsi?

– Kreipėsi, kreipėsi, tik ne taip, kaip galėtumėte įsivaizduoti, – sušnypštė sekretorė.

Netikėtai žmogiškųjų išteklių vadovas prisiminė, kad tai jis čia užima vadovaujančią padėtį, apie kurią, atrodo, buvo trumpam pamiršęs.

– Praeitą savaitę ši moteris žuvo per teroristinį išpuolį.

Sakytum, mirtininko diržas, praeitą savaitę susprogęs turgavietėje, būtų antrą kartą čia tyliai išlėkęs į orą, naktinės pamainos viršininkas išraudo, žengė atatupstas ir tarsi nuo kažko gelbėdamasis rankomis susigriebė už galvos.

– Negali būti...

– Gali, – sekretorė ir vėl neištvėrė, šįsyk, atrodo, su dideliu pasitenkinimu tai patvirtindama. Tiesa, žmogiškųjų išteklių vadovas užbėgo jai už akių. Kaip įmanoma paprasčiau jis papasakojo apie grasinantį savaitraščio straipsnį ir įmonės direktoriui kilusį nerimą, kad tai gali pakenkti gaminių prekybai.

– Prisipažinote, kad pats nutraukėte sutartį su buvusia darbuotoja, – žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas pagreitino nemalonią įvykių atomazgą, – tačiau dabar bent jau nebeliko abejonių, kad nelaimingo įvykio metu toji moteris nepriklausė mūsų įmonei, todėl niekas iš mūsų neprivalo prisiimti atsakomybės už tai, kas nutiko.

Nors buvo aiškiai matyti, kad naktinės pamainos viršininką ši žinia neapsakomai pribloškė, žmogiškųjų išteklių vadovui pasidingojo, kad sekretorės priešiškumas tam vyriškiui nėmaž neatslūgo. Visų vis dar juos supančių valytojų akivaizdoje skyriaus vedėjas ir vėl apkabino sekretorę per pečius – ką šiaip vengdavo daryti.

– Viskas. Pakaks, – jis pabrėžtinai aiškiai ištarė žodžius. – Jau vėlyvas metas. O ir lietus, atrodo, niekur nemano trauktis. Viskas paaiškėjo. Ačiū už pagalbą. Dabar jau ir pats pajėgsiu susitvarkyti, o tavęs namuose laukia nesulaukia vaikai...

Užplūstas naujų jausmų ir pagautas dėkingumo už stojusią tylą, žmogiškųjų išteklių vadovas pabučiavo kūdikį į pliką galvytę. Taip pamalonintas mažylis užsimerkė ir išspjovė čiulptuką.

Vargais negalais atsikračiusi ją užvaldžiusio noro vadovauti, sekretorė iš lėto užsisegiojo didžiulį kailinį paltą, po kuriuo pasislėpęs kūdikis dingo iš akių, tarsi jo čia nė nebūtų buvę. Nuo galvos nusiėmusi kepuraitę ir liūdnai šypsodamasi moteris ištiesė ją naktinės pamainos viršininkui, kuris ją kruopščiai sulankstęs atsargiai įsidėjo į kišenę, sakytum, tai būtų vienintelis daiktinis mirties, apie kurią jį taip netikėtai čia užklupo žinia, įrodymas.

Atslūgus detektyviniam įkarščiui, sekretorė smalsiai įsistebeilijo į ilgus juostinius konvejerius, kuriais, virsdami vienas per kitą, skubėjo pusgaminiai vien tam, kad galiausiai juos prarytų karšta krosnies ugnis. Staiga suvokusi visų čia verdančių darbų svarbą ir savo neseniai užsipulto asmens užimamas pareigas, moteris liūdnai šypsodamasi pasiteiravo, ar administracijos darbuotojams negalioja tos pačios teisės kaip kepyklos darbininkams – kasdien gauti po šviežios duonos kepalėlį.

Nuskambėjus tokiam paprastam aršiosios tardytojos prašymui, mielą viršininko veidą nutvieskė kukli šypsena. Į didelį krepšį jis nešykštėdamas prikrovė trijų rūšių duonos kepaliukų, du pakelius džiūvėsių ir po vieną skrebučių bei duonos trupinių maišelį, tada, šūktelėjęs vienam valymo skyriaus darbuotojui, taip niekur toli ir nepasitraukusiam, paprašė jo nunešti krepšį iki sekretorės automobilio. Žmogiškųjų išteklių vadovui naktinės pamainos viršininkas taip pat pasiūlė nemokamos duonos, ir šis, akimirką padvejojęs, galiausiai mielai sutiko priimti dovaną.

5

Žmogiškųjų išteklių vadovas paėmė vieną kepalą, tačiau antrojo atsisakė, sakytum, pastarajame būtų tykojęs koks pavojus. Jis negriuvo sekretorei įkandin, o patraukė paskui pamainos viršininką, nuskubėjusį į didesnę nei pirmoji patalpą. Ten du mechanikai, nekantriai mindžikuodami prie

trečios, pačios didžiausios, krosnies, laukė nesulaukė leidimo ją įjungti – jungiklių, matavimo prietaisų ir svertų sistema buvo įrengta atskirai nuo krosnies, tarsi šiai nė nepriklausytų. Viršininkas, kuris vos prieš kelias minutes priešais juos stovėjo sutrikęs ir drovus, trumpai ir valdingai šūkčiojo nurodymus, kuriuos įvykdžius krosnis sklandžiai pradėjo veikti, sakytum, būtų didžiulis dresuotas cirko gyvūnas, ką tik pažadintas iš gilaus miego. Žmogiškųjų išteklių vadovas iš akių nepaleido jaukios šilumos ir malonių kvapų apsiaustyje neįtikėtinai darniai plušančių darbininkų. Netikėtai jo širdyje sukirbėjo pavydas. Tokį darganotą ir šaltą vakarą atrodė išties maloniau darbuotis su nebylia, viskam abejinga kepyklos žaliava nei skausmingai trapiu ir taip lengvai pažeidžiamu žmogaus gyvenimu. Vienu mygtuko spustelėjimu čia įmanoma nesunkiai ištaisyti bet kokią klaidą.

Naktinės pamainos viršininkui, regis, ne itin patiko būti sekamam. Kai vos girdimai sudejavusi krosnis buvo paleista, juodbruvas vyras pasidomėjo, ką skyriaus vedėjas dar pageidautų žinoti. Nejau nepakakę jo pažado, kad jau ryte, baigiantis darbui, jis nueis pas įmonės direktorių, prisipažins, kad buvo įsivėlusi nedidelė klaidelė, ir pasiūlys iš algos išskaičiuoti nuostolį, padarytą dėl jo aplaidumo, kad nepranešė apie vienos darbuotojos pasitraukimą iš darbo. Neatplėšdamas akių nuo ką tik pajudėjusių konvejerių su pusgaminiais, žmogiškųjų išteklių vadovas pasiūlė viršininkui neskubėti, nes esama tikimybės, kad straipsnis bus atšauktas.

– Jie nieko niekada neatšaukia, – vyras bejėgiškai nuleido rankas.

– Kodėl ne? Juk dabar visiškai aišku, kad žūties metu toji moteris nepriklausė mūsų įmonei.

– Baikit juokus. Nebūkit naivus. Priklausė ar nepriklausė. Nė vienas žurnalistas nenorės atšaukti savo straipsnio, o jei pulsi įrodinėti, kad nepriklausė, ims ieškoti naujų priekabių. Nieko baisaus, jei ši istorija ir bus išspausdinta. Nekreipkit į tai dėmesio. Savaitraščiuose žmonės paprastai ieško restoranų apžvalgų ir skelbimų apie parduodamus automobilius, o jei kam nors per klaidą ir užklius šis straipsnis, dar beskaitant bus amžiams pamirštas.

Šįsyk žmogiškųjų išteklių vadovas nebeįstengė susitvardyti ir pačiam sau netikėtai perdėm valdingu tonu išliejo ant viršininko susikaupusį kartėlį:

– Jei tamstai taip skauda dėl tos moters širdį, kodėl atleidote ją anksčiau, nei ji spėjo susirasti naują darbą?

– O iš kur esate toks tikras, kad nesusirado?

– Toks įspūdis susidarė iš pasakojimo... Be to, moters krepšyje buvo tik apgedusio maisto likučių...

– Likučių? – skyriaus viršininką užliejo raudonis. – Kokių likučių? Kas po sprogimo dar galėjo nustatyti, kad tai išties buvo likučiai? Nuoširdžiai patariu su žurnalistais turėti kuo mažiau reikalų. Anksčiau ar vėliau visi vis tiek apie tai pamirš...

Skyriaus vedėjas, nepratardamas nė žodžio, akimis tyrinėjo senstelėjusį vyriškį, tačiau garsiai taip ir neištarė galvoje kirbėjusio klausimo.

Dar šiąnakt ne juokais nustebinsiu senį, – tyliai svarstė jis, o galvoje įkyriai sukosi nauja mintis. Žmogiškųjų išteklių

vadovas nusiėmė nuo galvos kepuraitę ir, kaip sekretorė neprataręs nė žodžio, ištiesė ją naktinės pamainos viršininkui, kuris nedelsdamas ir šią įsikišo į kišenę. Atsisveikinęs skyriaus vedėjas didžiule, karščiu alsuojančios kepyklos, įsikūrusios kitoje gatvės pusėje nei raštinės reikmenų gamykla, patalpa traukė tiesiai prie išėjimo. Prie laukujų durų jį netikėtai užklupo būrelis valytojų, užvaldytų smalsumo dėl bendradarbės žūties. Ir ką gi jis galėtų joms papasakoti? Juk žino tiek pat, kiek ir jos. Tai didžiulė kepykla su gausybe atokiausių užkaborių, po kuriuos po vieną išsibarsčiusios vienumoje lenkia nugaras. Bandomajam laikotarpiui į darbą priimta moteris, būgštaudama, kad anksčiau laiko nebūtų atleista, stropiau už kitas plušėjo su niekuo pernelyg nebendraudama. Naujoji darbuotoja vengė bet kokių beprasmių pokalbių ir tuščių tauškalų.

Lietus pylė kaip iš kibiro, į didžiulę kepyklos aikštelę iš lėto įvažiavo vilkstinė karinių sunkvežimių ir vienas paskui kitą išsirikiavo ant sandėlių krovimo tiltelių. Ūmai žmogiškųjų išteklių vadovas panūdo valytojų pasiteirauti, ar ir joms, kaip sekretorei, žuvusioji pasirodė graži. Tiesa, jau netrukus vyras šalin vijo įkyrią mintį, nes ne juokais pabūgo, kad gali būti neteisingai suprastas ar net pradėtas įtarinėti, ypač kai kalbama apie mirusią moterį.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pasistatė plonytės striukės apykaklę ir, nesiliaujant lietui, patraukė atgal į administracinį pastatą.

Žmogiškųjų išteklių vadovas neskubėjo į savo kabinetą, stabtelėjo prie sekretorės darbo stalo ir įtraukė ore tvyrančio kūdikio kvapo, sklindančio iš šiukšlių dėžėje paliktos sauskelnės. Akimirką vyrą ir vėl užplūdo pagunda įmonės direktoriui pranešti apie pasiekimus atliekant tyrimą ir atskleisti naują sumanymą, bet ir šįsyk jis susitvardė. Tegul senis dar pasikankina dėl sukrečiančio abejingumo, o galvoje kilusius planus jis dar mažumėlę palaikys paslaptyje.

Žmogiškųjų išteklių vadovas paskambino į savaitraščio redakciją ir pasiteiravo, ar būtų galima susitikti su redaktoriumi, kuris, be to, dar buvo ir leidinio savininkas. Sekretorė, kuri iš balso atrodė ne mažiau energinga ir uoli nei jo paties pavaldinė, pranešė, kad šiuo metu redaktoriaus nėra ir dar mažiausiai parą nebus įmanoma su juo susisiekti. Pasirodo, redaktorius, mažumėlę pavargęs nuo viso pasaulio, nusprendė nuo jo pabėgti, todėl jai patikėjo net savo mobilųjį telefoną. Štai kodėl ji įdėmiai išklausysianti visus pasiūlymus ir priekaištus. Žmogiškųjų išteklių vadovui dar sykį šmėstelėjo mintis, kad veikiausiai visos sekretorės nesibodi ir niekieno neverčiamos ant savo pečių užsikrauna vadovams priderančią atsakomybę. Pasakęs vardą ir pareigas, žmogiškųjų išteklių vadovas lyg tarp kitko pasiteiravo, ar ši yra ką nors girdėjusi apie straipsnį, turintį pasirodyti savaitgalio numeryje. Paaiškėjo, kad sekretorė ne tik susipažinusi su mažiausia visos šios istorijos detale, bet ir yra viena svarbiausių šio skandalo dalyvių. Tai ji patarusi re-

daktoriui, kad, prieš pasitraukdamas į vienatvės prieglobstį, įspėtų bičiulį, kas jo laukia savaitgalį. Dar šiandien popietę ji pasiūliusi seniui jau rytoj jiems pateikti paaiškinimą ir atsiprašymą, kad šiuos būtų galima išspausdinti šalia straipsnio ir taip bent iš dalies numaldyti mestus kaltinimus.

– Apie tai ir eina kalba, – įsiplieskė žmogiškųjų išteklių vadovas. – Nebus jokių atsiprašymų. Tik paaiškinimas.

Visas kaltinimas neturintis jokio pagrindo. Jau po preliminarių tyrimų paaiškėję, kad minėtoji moteris, nors kadaise ir dirbusi jų įmonėje, teroristinio išpuolio metu nebebuvo jų įmonės darbuotoja, todėl ir visa įmonė, ir atskirai žmogiškųjų išteklių valdymo skyrius yra atleisti nuo kaltinimo sukrečiančiu abejingumu. Tad, jei tai tiesa, jog redaktorius su savimi nepasiėmęs mobiliojo telefono, nors tai vargiai tikėtina, jis siūlantis pasinaudoti jai patikėta atsakomybe ir kaip galima greičiau atšaukti tą netikusį straipsnį.

– Atšaukti straipsnį? – sekretorė ne juokais nustebo, sakytum, jos būtų paprašyta iš dangaus iškeldinti vieną žvaigždę. – Nieku gyvu. Tai neįmanoma.

Kam šis nereikalingas triukšmas? Straipsnis bus išspausdintas, o šalia – trumpas jų įmonės pasiaiškinimas arba atsiprašymas, o savaitraščio skaitytojai tegu patys darosi išvadas.

– Ne, griežtai ne, – tulžingai priešinosi žmogiškųjų išteklių vadovas. – Kam tokiu negandų metu dar daugiau kurstyti baimę ir gąsdinti skaitytojus?

Sekretorė laikėsi savo. Kad ir kokia reikšminga save laikytų, kad ir kaip gerbtų žmogiškųjų išteklių vadovo norą atsikratyti mestų kaltinimų, be autoriaus sutikimo ji netu-

rinti teisės nei atšaukti, nei atidėti jokio straipsnio. Tad jeigu tai iš tiesų taip jau svarbu, kodėl jam pačiam nesusisiekus su straipsnio autoriumi ir nepabandžius jo įtikinti bent jau sušvelninti toną... Juk prieš akis dar ilga naktis...

– Šitą žaltį?

– Žaltį? – sekretorė atrodė nuoširdžiai, bet maloniai nustebusi. – Cha, cha, tiesiai į dešimtuką. Ar ši pravardė paremta asmenine patirtimi, ar dėl straipsnių?

– Pakako ir šios rašliavos.

– Ką gi, reikia pripažinti, kad kuo puikiausiai perpratote tą veikėją. Nors jis anaiptol neatrodo kaip žaltys, gal net priešingai, tačiau iš tikrųjų yra užkietėjusi angis – greitas, landus, gebantis visur prasigauti ir iš pasalų tave užpulti, kai visiškai to nesitiki. Sakykite, mielas pone, – sekretorė, regis, siekė išdėstyti svarbiausias savo gyvenimo tiesas, – kas, jei ne žaltys, galėtų pralįsti į abejotino saugumo vietas? Štai kodėl kiekvienam leidiniui svarbu turėti po vieną tokį šliužą, tiesa, vieno per akis... cha, cha...

Deramai įvertinusi tokį taiklų apibūdinimą, sekretorė net buvo pasiruošusi duoti žalčio mobiliojo telefono numerį.

Administracinio pastato prietemoje tuščiai postringaujant telefonu, žmogiškųjų išteklių vadovą ūmai apniko slogi nuotaika. Ir kurių galų jis taip neriasi iš kailio? Vardan ko deda tiek pastangų? Kodėl bando dangstyti sunkiai paaiškinamą naktinės pamainos viršininko klaidą? Nejau taip trokšta įrodyti seniui, kaip anuomet, kai dar dirbo prekybos agentu, koks yra nepamainomas, kad tam šiukštu nešautų į galvą mintis pakeisti jį kitu? O galbūt – galvoje

šmėstelėjo keista mintis – visa tai bandymas sugrąžinti garbę ir orumą iš tolimo krašto į Jeruzalę atvykusiai inžinierei, čia dirbusiai paprasta valytoja? Kad ji pati ir ją mylintys žmonės žinotų, kad jos kančios ir žūtis nebuvo nepastebėtos ir kad ne visi yra tokie beširdžiai ir abejingi?

Žmogiškųjų išteklių vadovas įžiebė stalinę lempą ir kompiuterio ekrane atidžiai tyrinėjo žuvusios moters nuotrauką, pridėtą prie asmeninių jos duomenų. Nejau ji iš tiesų graži? Sunku pasakyti. Uždaręs rinkmeną, vyras paskambino paklausti, ar sėkmingai baigėsi šokių pamokos.

Namuose niekas nekėlė telefono ragelio. Jį pavaduojančią administratorę buvo galima pasiekti tik mobiliuoju telefonu. Energingai, kaip anos dvi sekretorės, berdama žodžius su vos pastebimu britišku akcentu moteris jam paaiškino, kad šokių pamoka jau baigėsi prieš ketvirtį valandos, tačiau viskas pasisuko šiek tiek netikėta linkme, mat paaiškėjo, kad mergaitė pas draugę pamiršo namų darbų užduotis, todėl jos buvo priverstos važiuoti jų pasiimti.

– Ir vėl pamiršo? Ir dar tokią lietingą dieną?

– O ką padarysi, prieš vėją nepapūsi, orų nepasirinksi, – administratorė taktiškai bandė apginti išsiblaškiusią mergaitę. – Juk nieko bloga nenutiko.

Štai dabar ji laukianti mergaitės jaukioje kavinėje, ir ne viena, o su savo vyru. Štai jis šalimais gurkšnoja alų. Jei reikia, žmogiškųjų išteklių vadovas galintis darbuotis kiaurą naktį, tegu tik bus atremtas tas bjaurus šmeižtas. Čia rimtai, jei prireiks daugiau laiko, tegu nejaučia dėl to jokio sąžinės graužimo. Jie juk turi patirties su tokių metų

mergaitėmis. Juk ir jų vaikaitė, gyvenanti JAV, yra kone jo dukters bendraamžė.

– Kiaurą naktį? – žmogiškųjų išteklių vadovą suerzino toks, regis, sveiko proto ribas peržengiantis dosnumas. – Kam gali tiek prireikti?

Tiesą sakant, jau ir taip beveik viskas aišku, tyrimas baigtas, todėl netrukus jis turėtų atvykti ir juos išlaisvinti. Vyras papasakojo administratorei, kad pavykę nustatyti žuvusiosios tapatybę, su neslepiamu pasididžiavimu pranešė jos pavardę ir net užsiminė apie trumpą, bet informatyvų pokalbį kepykloje, po kurio ir paaiškėję, kad moteris buvo atleista, nors naktinės pamainos viršininkas nepasivargino niekam apie tai pranešti. Nors jai buvo išmokėta alga ir išduotas įmonės algalapis, kuris ir sukėlė visą sumaištį ir davė pagrindą nepagrįstiems kaltinimams, tapo aišku kaip dieną, kad per teroristinį išpuolį moteris jų kepykloje nebedirbo. Štai kodėl jis pasistengs, kad šie niekuo neparemti kaltinimai būtų atšaukti. Tiesa, savaitraščio redaktorius kažkur pradingęs, todėl teks tartis su pačiu žurnalistu.

Žinią apie naują galimybę administratorė sutiko su aistriu užsidegimu. Atšaukti straipsnį! Tai būtų teisingiausia. Kur kas geriau už bet kokį atsakymą. Tik taip seniui bus sugrąžinta sielos ramybė, kurios pastaruoju metu jis neteko. Moteris dievagojosi visa širdimi stovinti žmogiškųjų išteklių vadovo pusėje ir palaikanti jo mintį.

– Nepasiduok. Turi marias laiko. Mes pasirūpinsime dukra. Prieš kelias valandas pažadėjai, kad deramai pasi-

rūpinsi šia moterimi... Tad pirmyn, nenuleisk rankų, pažabok tą žurnalistą...

Žmogiškųjų išteklių vadovas išleido atodūsį.

– Jis tikras žaltys. Vos apsivyniojęs aplink auką, nieko nelaukęs puola ją smaugti. Neišdegus su šiuo reikalu, jis puls knaisiotis po administracijos skyrių ir, žiūrėk, atras, kuo dar apkaltinti.

– Apkaltinti? Kuo?

– Iš kur aš žinau? Juk jau rado. Turiu įtarimų, kad naktinės pamainos viršininkas kažką slepia...

– Bet kodėl iš anksto nuleisti rankas?

– Galbūt *jis* atsilieps? Galbūt nepašykštės redaktoriaus mobiliojo telefono numerio.

Administratorė, pernelyg gerai pažinojusi įmonės direktorių, puolė prieštarauti. Esą biurokratinės klaidos tikrai nėra jo stiprioji pusė, jis tik susipainios, susinervins ir galop viską dar labiau sugadins. O ir laikas nelaukia. Savaitgalio numeris išeina jau rytoj. O šiuo metu senis pietauja restorane ir jau netrukus keliaus į koncertą...

– Dėl Dievo meilės, jis kuo ramiausiai sėdi restorane... mėgaujasi koncertu... o mes priversti naktį, šėlstant audrai, kovoti dėl jo garbės ir gero vardo.

Administratorė, pozityvaus mąstymo šalininkė, pasiskubino jį pataisyti:

– Ne dėl jo vienintelio, dėl visų mūsų garbės – kaip, beje, ir dėl tavo vadovaujamo žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus. Palik jį ramybėje, tegu sau į sveikatą kiek tinkamas klausosi muzikos, juk kiek jam dar liko šiame pasaulyje

pabūti? Ir būk ramus, mudu su vyru deramai pasirūpinsime tavo dukra.

Paminėjus dukrą, vyrą akimirksniu nusmelkė nuoskauda ir jis panūdo išgirsti ką nors gera apie savo vaiką.

– Ji puiki mergaitė... – administratorė, kaip visada, buvo nuoširdi. – Gal tik mažumėlę išsiblaškiusi... nežino, ko nori ir ko ne... bet nesirūpink, galiausiai ir ji gyvenime suras savo kelią...

Žmogiškųjų išteklių vadovas užmerkė akis.

7

Telefonu sklindanti lėta, pasipūtėliška kalbėsena mišo su trankia muzika, sakytum, žaltys būtų užkluptas vestuvėse ar naktiniame klube. Net ir pašėlusi muzika jam nesutrukdė iškeikti ir išplūsti redaktorių, esą šis neturėjęs jokios teisės kaltinamuosius supažindinti su straipsnio turiniu.

– Savo profesijos idealus pamynęs išverstakailis, stokojantis bet kokių moralinių nuostatų, – liedamas tulžingus priekaištus, žurnalistas nė nemanė slėpti savo nuostatos. – Dabar suprantu, kodėl taip staiga buvo būtina pradingti. Tiesą sakant, būgštavau, kad kas nors būtinai smeigs peilį į nugarą, kai su manimi drauge dirbantis fotografas išsiaiškino, kad įmonei priklauso ir kanceliarinių prekių padalinys, savaitraštį dosniai aprūpinantis laikraštinio popieriaus atsargomis. Ką bandai man įrodyti? Kad siūlydami pigiai įsigyti popierių galite nepaisyti moralės? Kodėl negalite

palūkėti savaitės ir kitame numeryje išspausdinti atsakymą? Kodėl bandote iš anksto sužlugdyti straipsnį? Nejau jus išties taip išgąsdino tas „sukrečiantis abejingumas“ ar tiesiog būgštaujate dėl savo klientų? Jei čia šuo pakastas, belieka tik stebėtis, kad dar pasitaiko tokių naivių kapitalistų. Būtų galima tik pasvajoti, kad dėl šio vieno straipsnio kas nors paskelbtų jums boikotą! Nesijaudinkite, to tikrai nenutiks. Kas imtų kreipti dėmesį į galingos įmonės „sukrečiantį abejingumą“, kai net vieno žmogaus nesutepta sąžinė jau spėjo tapti tikra prabanga? Atvirkščiai, abejinga minia tik ims jus liaupsinti, kad dar pasitaiko įstaigų, kurias valdo tvirta ranka, nes tik tokios gali būti veiksmingos ir nešti pelną. O jei, tarkim, ir atsirastų koks vienas kitas jautresnės sielos žmogelis, kuris, perskaitęs straipsnį, pasipiktintų – tik pamanyk, didelio čia daikto. Nejau galvojate, kad užsukęs į prekybos centrą toks imtų tikrinti, kas pagamino vieną ar kitą jo geidžiamą prekę, o išsiaiškinęs atsisakytų ją pirkti? Niekai. Kas darosi su jumis? Nejau taip savimi nebepasitikite, kad nebesugebate oriai priimti mažyčio kaltinimo? Ką gi. Tada prisiimkite kaltę ir pulkite atsiprašinėti. Tačiau labai prašau – tik kitą savaitę.

– Jokių atsiprašinėti, jokių kalčių ir jokių kitą savaitę, – žmogiškųjų išteklių vadovas dėjo pastangas perrėkti muziką. – Tamsta labai klysti. Toji moteris pas mus jau mėnesį nebedirba, vadinasi, per teroristinį išpuolį ji jau nebebuvo mūsų darbuotoja ir tik dėl netyčia įsivėlusios biurokratinės klaidos jai vis dar buvo mokama alga ir išskaičiuojamas socialinio draudimo mokestis. Viskas patikrinta. Negalėjome

žinoti apie jos mirtį, o ir neprivalėjome. Štai kodėl prašome pripažinti klaidą ir atsisakyti straipsnio.

Pasipūtėliškame žalčio balse nebuvo girdėti jokio noro trauktis.

– Kaip gi taip nebebuvo? Nejau mano straipsnis jus privertė ieškoti būdų, kaip atgaline data ją atleisti iš darbo, kad tik kaip nors išvengtumėte kaltinimų? Juk jei žūties dieną su savimi nešiojosi algalapį, vadinasi, darbas jai išties buvo svarbus. Tai kam tie išvedžiojimai ir bandymai gudrauti? Nėra jokių abejonių, kad moteris buvo jūsų darbuotoja! Jūs ne tik privalote atsiprašyti, bet ir atpažinti jos palaikus, kad būtų galima kaip galima greičiau surasti jos giminaičius ar draugus, kad šie deramai ją palaidotų. Juk tai mažiausia, ką jūsų įmonė gali padaryti dėl vienišos moters, kuri, nė kiek neabejoju, gyva buvo tikrai išnaudojama. Jei siekiate atleidimo, privalote mūsų skaitytojams pažadėti, kad liausitės būti tokie abejingi, ir pažadu, kad po kelerių metų jie tikrai pamirš šį straipsnį...

Žmogiškųjų išteklių vadovas neteko savitvardos.

– Niekai. Kas šioje valstybėje atrodo kaip pamiršta, galiausiai paaiškėja, kad anaiptol nepamiršta. Prieš svaidydamasis kaltinimais ir dalindamas nurodymus, ką daryti, paaiškink man, kaip apskritai prisikasei iki šio reikalo? Kodėl aptikę tą algalapį niekas iš ligoninės į mus nesikreipė? Kodėl lavoninės darbuotojai pirmiausia skuba skųstis žurnalistams?

– Visų pirma, ne visiems žurnalistams, o asmeniškai man, – jo arogantiškas tonas niekur nedingo. – Antra, re-

animacijoje jiems nebuvo laiko galvoti apie lapelius, nes iki paskutinės akimirkos buvo kovojama dėl moters gyvybės. Gyvybei užgesus, moters tapatybės nepavyko nustatyti, todėl palaikai buvo perkelti į lavoninę, o jau ten, kaip man pavyko sužinoti, policijos pareigūnams ir ligoninės darbuotojams nepavyko susitarti, kas iš tiesų atsakingas už žuvusiosios asmens tapatybės nustatymą. Ne todėl, kad kas nors išsisukinėtų nuo atsakomybės, o todėl, kad išties nežinojo, kaip elgtis su neatpažintais palaikais. Štai kodėl tik po dviejų ar trijų dienų mano pažįstamas lavoninės direktorius nusprendė dar sykį patikrinti velionės pirkinių krepšį, kuriame tarp supuvusių vaisių aptiko jūsų įmonės išduotą algalapį, beje, be vardo ir pavardės. Prieš tęsdamas pasakojimą, gal malonėtumėte man paaiškinti, kodėl jūsų įmonėje išduodami anoniminiai algalapiai? Jame buvo tik skaičiai.

– Nes mūsų įmonėje kiekvienam darbuotojui mokamos skirtingos algos. Taip bandome išvengti pretenzijų ar bandymų lyginti su kolegų algomis, jei netyčia algalapis atsidurtų svetimose rankose.

– Taip ir maniau, – žaltys sukikeno. – Skaldyk ir valdyk! Slėpk ir išnaudok! Jums tai būdinga, bet jau krypstu nuo temos. Galbūt tai naujų apmąstymų tema. Trumpai tariant, lavoninės direktorius, pagal išsilavinimą patologas, o ne sociologas, neišmanė, ką daryti, todėl kreipėsi į mane patarimo. Pastaraisiais metais mudu susipažinome dėl mano straipsnių apie ligoninių darbą po teroristinių išpuolių. Atrodo, jis bus naiviai įtikėjęs spaudos įtaka...

– Tai kodėl *tu* nesikreipei tiesiai į mus, kai gavai tą lapelį?

– Nes mane pagavo baisus įniršis dėl tokio abejingumo, todėl nusprendžiau, kad jums trūks plyš reikia viešos pamokos. Tai ne pirmas kartas, kai didelės kaip jūsiškė įmonės atsuka nugarą žemo rango ar laikinai į darbą priimtiems darbuotojams, nukentėjusiems ar žuvusiems per teroristinius išpuolius...

– Nejaugi? – šūktelėjo žmogiškųjų išteklių vadovas, kuriam netikėtai atsivėrė akys. – Straipsnyje tu kaltini mus abejingumu, bet sukdamas galvą, kaip sužavėti liaudį savo išvedžiojimais, pats palikai tą moterį likimo valiai...

– Kaip tai likimo valiai? – nustebęs nusikvatojo žaltys. – Ką turi galvoje sakydamas *likimo valiai?*

– Puikiai supranti, ką turiu galvoje. Vieną, neatpažintą... likimo valiai... kad tik turėtum progos išvirti savo sprangiąją košę.

– Paklausyk manęs įdėmiai, – šįsyk žurnalistas įniršo. – Už kiekvieno pavienio įvykio nesunku atpažinti bendrą nuostatą – padorumo ir sąžinės stokojantiems turčiams ant visų nusispjaut. Dėl šios moters nesirūpink. Jai jau vis tiek, net jei ten amžiams pasiliktų. Teko matyti mirusiųjų, savaites laukiančių, kol juos kas nors atpažins ir pagaliau palaidos, o kai kurių apskritai neatpažįsta. Nepamiršk, kad toji vieta priklauso medicinos mokslo įstaigai, todėl atlikti praktikos ten nuolat renkasi medicinos studentai. Viskas mokslo vardan. Prieš metus apie lavoninės veiklą parašiau išsamią studiją su nuotraukomis, kuriose, suprantama, matyti tik mirusiųjų siluetai. Vis tiek atsisakė ją spausdinti.

– Sunku patikėti, – piktinosi skyriaus vedėjas. – Jei tau taip svarbu moksliniai tyrimai, tai kam rengi visus šiuos prieš mus nukreiptus kryžiaus žygius tariamai gindamas mirusiųjų garbę?

Kurtinanti muzika akimirkai nutilo.

– Mirusiųjų garbę? – žalčio balse pasigirdo nuostaba. – Manai, kad dėl to taip neriuosi iš kailio? Nepyk, gerbiamasis, bet, regis, praleidai esmę. Maniau, kad supratai, jog mirusiųjų garbė man nėmaž nerūpi. Trapi riba tarp gyvenimo ir mirties man jau seniai puikiai pažįstama. Mirusiems jau niekas neberūpi. Garbė, baimė ar sąžinės graužatis, kuriuos bandome jiems primesti, tėra gyvųjų galvos skausmas. Aname pasaulyje visa tai nebetenka prasmės. Toks žmogus kaip tu, kurio pareigos susijusios su žmogiškaisiais ištekliais, turėtų suprasti, kad skausmą ar užuojautą kelia tik anoniminiai likę gyvieji, o ne mirusieji. Dar imsi galvoti, kad esu nepataisomas romantikas ar mistikas, tačiau abejotina garbe ar prasta reputacija privalote rūpintis tik jūs patys. Kaip, beje, ir „sukrečiančiu abejingumu“, kuris ir nulėmė tai, kad buvo pamiršta darbe jau kurį laiką nepasirodanti darbuotoja? Pernelyg lengvai ją pamiršote, nes buvote įsitikinę, kad iš gausaus bedarbių būrio nesunkiai surasite, kas ją pakeistų. Siekdamas pakurstyti viskuo persisotinusių ir abejingų skaitytojų pyktį ir įžiebti bent menką užuojautos kibirkštėlę, nusprendžiau tą moterį palikti dar kelias dienas neatpažintą.

– Kaip tik tai ir bandau pasakyti, – piktinosi skyriaus vedėjas. – Tau nė motais, kad dar kelias dienas lavoninėje

išgulės niekieno neatpažinti palaikai, kad tik turėtum kuo paremti savo pagiežingą šmeižtą. Tai nepadoru ir šlykštu.

– Ką padarysi? – atsiduso žurnalistas. – Gyvename tokiais laikais. Šiandien net ir patį abstrakčiausią ir karčiausią faktą reikia patiekti pagardinus jį šaukštu skandalo. Patikėk manimi, jei ten, lavoninėje, jie būtų mažiau skrupulingi, išsyk būčiau nusiuntęs ten fotografą, kad šis padarytų velionės nuotrauką. Mat direktorius išsitarė... sakė... kad ji... kaip sakant, buvo... jo manymu... graži moteris. Ar bent jau ypatinga...

– Graži? Ypatinga? – žmogiškųjų išteklių vadovas vos nepaspringo. – Negaliu patikėti. Kaip judu su tuo žmogumi drįstate taip kalbėti? Gal draugystės vardan jis tau net parodė jos palaikus? Sakyk, tu iš tikrųjų... Mane jau verčia vemti...

– Tvardykis ir taip nesijaudink. Aš gi ir nesakau, kad ją mačiau.

– Štai kur reikia ieškoti tikro skandalo, o ne pas mus, – skyriaus vedėjas buvo ne juokais įniršęs. – Rūpiniesi mūsų sąžine, tačiau tau nesvarbu, kad tavo pažįstamas, naudodamasis tarnybine padėtimi, atskleidžia intymias detales apie mirusiuosius, sakytum, šie būtų tapę jo nuosavybe. Graži moteris? Kokią jis turi teisę apskritai apie ją kalbėti? Tik tiek ir tesugeba pasakyti apie teroristinio išpuolio auką? Sunku patikėti! Tas žmogus nenormalus, tikras ligonis, o tamstos tokia patologija nėmaž neatbaido. Man jau rankos niežti prieš jus abu pateikti skundą. Kas jis manosi esąs, kad turi teisę nuspręsti, ar auka graži, ar ne? Taip ir žinok,

vos pradėjau skaityti tavo straipsnį, mane akimirksniu supykino. Jis ne tik šlykštus, tai tikra beprotybė.

Kitame linijos gale pasigirdo savimi patenkinto žmogaus kikenimas.

– Gal ir taip. Kai viskas aplinkui nesuvaldomai griūna, galbūt tik beprotybė ir gali padėti su tuo kovoti. Kas teisybė, tai ne melas, – regis, žaltys buvo pernelyg tiesmukas ir savimi pasitikintis, kad imtų tai neigti.

Maža to, jis net prisipažino, kad pažįstamo lavoninėje pastebėtas velionės grožis buvusi tik dar viena paskata plačiau pasidomėti įvykiu. Esą jis nesuprantantis, ko tas žmogiškųjų išteklių vadovas taip niršta. Turbūt išsiaiškinęs, kas toji moteris, jis neabejotinai ją prisiminė.

– Prisimenu? Žinoma, kad ne, – skyriaus vedėjas ir vėl įsiplieskė dėl bandymo jį kaip nors susieti su žuvusia darbuotoja. – Ir kaip įmanoma? Įmonėje yra du skyriai, trys šimtai dvidešimt darbuotojų ir trys pamainos. Kas galėtų visus juos įsidėmėti?

– Tai bent jau pasakyk jos vardą ir pavardę ir ką ji pas jus dirbo? Neabejoju, kad turite ir jos nuotrauką, kurią būtų galima pridėti prie straipsnio. Ar jos prireiks atsiprašymui? Tai šiek tiek pagyvintų pasakojimą, o ir skaitytojams tai patiks...

– Sakai, nuotraukos? Pamiršk. Ir vardo nesakysiu. Iš manęs nesitikėk jokių duomenų, kol neprisieksi atšaukti straipsnį ar iš esmės pakeisti toną.

– Atšaukti? Kurių galų? Tai išsamus tyrimas. Tiesa, tikiuosi, ir pats daugiau pasidomėsi visu šiuo reikalu ir

išsiaiškinsi, kur jo esmė. Kaip galima atleisti darbuotoją ir toliau mokėti algą? Man nagai niežti apie šią moterį papasakoti daugiau... Jaučiu, kad ji to verta...

– Kurių galų? Kad priveltum dar daugiau klaidų ir pripaistytum niekų? Pasakyk man atvirai, kai Jeruzalė skendi liepsnose, ar tai galėtų kam nors rūpėti? Aš jau nekalbu apie tai, kad be leidimo fotografavai mane gatvėje ir tauškei visiškas nesąmones apie mano skyrybas, tarsi ir šios būtų viešas reikalas. Bent jau jų prašyčiau neminėti...

– Kodėl? – nustebo žurnalistas. – Nejau tai netiesa? Juk jau sakiau – skoningas žiupsnelis paskalų padeda geriau atskleisti visą esmę nei bet kokia abstrakti kalba. Štai ir intriga, kaip mūsų dienomis žmonės gauna vienas ar kitas pareigas. Ir kodėl tau atrodo, kad mano pasakojimas nieko vertas? Žmonėms patinka skaityti apie teroristinius išpuolius. Jiems tai – nesvetima tema, nes tai gali nutikti bet kam. Kiekvienas mūsų rūpinasi savimi. Kai kada būsi kavinėje, pastebėk, kad, nepaisant veiduose tvyrančio abejingumo ir nusivylimo, žmonės vis dėlto džiūgauja, kad yra gyvi. Ir apskritai nesuprantu, ko taip ant manęs niršti? Tikrai nenusipelniau šitiek pagiežos. Jei būtume atsitiktinai susitikę gatvėje, neabejoju, kad prisimintum, jog kadaise abu lankėme įvadinį senovės graikų filosofijos kursą. Štai kodėl nustebau sužinojęs, kad būtent *tu* vadovauji garsios įmonės žmogiškųjų išteklių valdymo skyriui. Anksčiau niekaip nebūčiau įstengęs įsivaizduoti, kad galėtum eiti tokias sausas pareigas. Kol vienas jūsų įmonės darbuotojas man nepaaiškino, kaip ir kodėl ten atsidūrei. Štai kodėl nesistebiu,

kad toji vargšė moteris pasimetė tarp gausių tavo popierių... Veikiausiai dirbo valytoja ar kas nors panašaus...

– Kas nors panašaus... – skyriaus vedėjas suraukė kaktą.

– Tai kodėl taip spyriojiesi pasakyti jos vardą, – šįsyk žurnalistas pabandė įsiteikti. – Juk ją atpažinai?

– Tikrai nesakysiu.

– Norite to ar ne, atsiprašyme, kurį rytoj įteiksite redakcijai, privalėsite jį paminėti.

Pajutęs, kaip žaltys apsiveja jo kūną, žmogiškųjų išteklių vadovas pasigailėjo, kam apskritai kilo mintis su juo pasikalbėti.

– Kas sakė, kad privalėsime, – paprieštaravo jis. – Atvirkščiai. Neatskleisime jokių detalių. Galbūt apskritai derėtų į šią rašliavą numoti ranka. Geriausia nepratarti nė žodžio. Dabar puikiai suprantu, kad tamstai rūpi tik mums pakenkti, tai kam dar patiems kaišioti pagalį į ratus? Tamsoje, pone žalty, tamsoje ant pilvo šliaužiosi ir dulkes ėsi visas savo gyvenimo dienas...*

Kitame linijos gale ir vėl nei nuostabos, nei pykčio, tik kvailas savimi patenkinto žmogaus krizenimas. Nė neatsisveikinęs žmogiškųjų išteklių vadovas paskubomis išjungė telefoną.

* Biblijos žodžių parafrazė. Pr 3, 14.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pasijuto ne tik mirtinai pavargęs, bet dar ir alkanas kaip vilkas. Prieš sužinodamas, ar duktė sėkmingai pasiekė namus, jis patraukė į tualetą atsigaivinti šaltu vandeniu. Vyrų tualetą valė nauja darbuotoja, jauna blondinė, kurios anksčiau nebuvo pastebėjęs. Jį pamačiusi, moteris sutriko ir mažumėlę atsitraukė, nes, regis, nesitikėjo, kad tokiu metu administracijos pastate dar galėtų kas nors dirbti. Neprataręs nė žodžio, skyriaus vedėjas tik atlaidžiai nusišypsojo ir paragino ją tęsti darbą, o pats pasuko į moterų pusę, kur sekretorės pastangomis ant sienos dulsvai švietė didžiulis platus veidrodis, kuriame moterys galėjo matyti save nuo galvos iki kojų, ne tik veidą. Siaučiamam prieblandos žmogiškųjų išteklių vadovui pasitaikė puiki proga atidžiau save apžiūrėti: į jį iš anapus žvelgė gražaus stoto, vidutinio ūgio trisdešimt devynerių vyras trumpa novicijų stiliaus šukuosena – tai ilgos karinės tarnybos palikimas. Pastaraisiais mėnesiais jis pernelyg nesižavėjo savo išvaizda. Veide giliai įsirėžęs liūdesys, primerktos, miglotą užgaulę įamžinusios akys. Kas su tavimi darosi? Vyras su širdį veriančiu priekaištu kreipėsi į savo paties paniurusį atvaizdą. Nejau tai dėl senio siekio kuo greičiau atsikratyti iš paskos besivelkančio sukrečiančio abejingumo šleifo, o gal nerimą sutirštino tikimybė, kad savaitraštyje bus išspausdinta jo nuotrauka, prie kurios dar bus prikabinta ciniška žinia apie skyrybas. Vyras suprato, kad tas žurnalistas yra gudresnis ir klastingesnis, nei manė

anksčiau, todėl nedera pernelyg tikėtis, kad straipsnyje ką nors pakeistų ar jo atsisakytų. Jei jie nesuskubs laiku pateikti paaiškinimo, jis nesibodės kapstytis giliau ir, žiūrėk, jau kitą savaitę sukurps naujutėlaitį straipsnį. Paaiškėjus žuvusios valytojos tapatybei, jis tykiai įšliauš į naktinės pamainos valdas. Jei net lavoninėje sugebėjo susirasti bendrų, kas tokiam reiškia tarp kepyklos darbuotojų įsigyti draugužių? Pasirodo, jau kažkuris užuodė sąsajas tarp naujų jo pareigų ir skyrybų. Galvą guldau, kad tai ne sekretorė. Ir ne todėl, kad jai rūpėtų jo geras vardas, o veikiau iš baimės, kad bus sugadinta viso skyriaus reputacija.

Šlakstydamasis veidą šaltu vandeniu, žmogiškųjų išteklių vadovas gvildeno mintį apie galimybę apskritai nereaguoti į straipsnį. Laikymasis nuošaliai ir tyla kartais yra veiksmingiausi ginklai. Žinoma, tokiu atveju įmonės direktorius galėtų jį apkaltinti bandymu išvengti atsakomybės, o to šiuo metu mažiausiai reikėtų. Trumpą šukuoseną perbraukęs nedidelėmis šukomis plonyčiais dantimis, iš kišenės išsitraukta mažyte tūbele išdžiūvusias lūpas patepęs plonyčiu vazelino sluoksniu, žmogiškųjų išteklių vadovas sugrįžo į vyrų tualetą sužinoti, kas toji nauja valytoja ir kaip ji buvo priimta į darbą, tačiau ši, lyg akimirkai šmėstelėjęs vaiduoklis, kažkur jau buvo dingusi, tarytum jos čia nė nebūtų buvę.

Žmogiškųjų išteklių vadovas dar nė nespėjo praverti lūpų, o administratorė jau žinojo, kad tai jis skambina.

– Mums viskas gerai, – džiaugsmingai patikino jį. – Traukiame prie automobilio nešini visais namų darbais,

kurių, regis, pakaks iki savaitgalio. Netrukus pasiraitosime rankoves ir bandysime juos įveikti. Aš padėsiu atlikti anglų kalbos užduotis, o vyrui teks prisiminti matematikos pagrindus. Ar nori jai pasakyti kelis žodžius?

Tolimame dukters balse nuskambėjo nauja viltinga gaidelė.

– Taip, – čiauškėjo mergaitė, – jie be galo mieli, be to, pažadėjo man padėti paruošti namų darbus, todėl tau nėra reikalo skubėti, – sukikeno ji.

Administratorė pasmalsavo, ar pavyko priversti atšaukti tą nelaimingą straipsnį.

– Nėra jokios vilties. Dabar gailiuosi, kad apskritai paskambinau tam žalčiui. Jis ne tik neketina atsisakyti nė vieno savo žodžio, bet dar ir planuoja sukurpti tęsinį.

– Būtina kuo ramiausiai viską apsvarstyti. Jei prireiks, kad ir visą naktį. Mes mergaite pasirūpinsime... Niekur nuo jos nesitrauksime...

– Na, visos nakties tikrai neprireiks. Apskritai mano nuomonė dėl šio skandalo pasikeitė, manau, tik į gera. Geriausia būtų apskritai į tai nereaguoti, viskas savaime pasimirštų. Pasakyk man senio mobiliojo telefono numerį, pabandysiu su juo susisiekti dar iki koncerto.

Administratorė priešinosi minčiai trukdyti įmonės vadovą tokiais neapibrėžtais sumanymais ir dar prieš koncertą.

– Kodėl nereaguoti? Kam nuleisti rankas? Labai gerai pagalvok. Neskubėk priimti sprendimo. Aš dar kartą primenu: prieš akis visa naktis...

Žmogiškųjų išteklių vadovas jau buvo bepraveriantis lūpas nukirsti tą erzinantį „visa naktis“, tačiau pagalvojęs

apie dukterį kartėlį nurijo. Draugiškai atsisveikinęs išalkęs vyras tiesė ranką prie šviežios duonos kepalo ir pakėlęs jį prie nosies įtraukė į save šviežią kvapą. Ar geriau nedelsiant dar sykį žygiuoti į kepyklą, kad įspėtų naktinės pamainos viršininką, ar lukteléti iki rytojaus?

Nors pirma ketino į namus parnešti šviežios duonos kepalėlį, alkanas kaip vilkas skyriaus vedėjas neįstengė atsispirti nepaskanavęs gabalėlio. Neturėdamas po ranka peilio, jis stipriais pirštais atsiplėšė žiauberę ir, pravėręs mažytį sekretorės šaldytuvą, dairėsi, kuo būtų galima duoną paskaninti. Šis buvo tuštutėlis, mėtėsi tik nedidelis geltonojo sūrio gabalėlis. Nors nėmaž neabejojo, kad ji mielai jį jam atiduotų, mintis, kad rytoj teks atsiprašinėti už privatumo pažeidimą, vyrą sulaikė. Jam jau šiandien per akis pakako jos valdingo tono ir šiurkštaus elgesio su juo ir senyvu naktinės pamainos viršininku. Nevalia leisti, kad dėl šio mažyčio sūrio gabalėlio griūtų juodu skirianti mandagaus elgesio tvora, kurią jis pats su šitokiu užsidegimu tvėrė, ypač pastaruosius kelis mėnesius, kai liko vienišas.

Vyras čiaumojo baltą duoną be jokio pagardinimo, ir ši nelauktai jam pasirodė ypatingai gardi. Nejau tai ta pati duona, kurią jis pratęs valgyti namuose? Ar jo buvusi žmona, o dabar ir motina, į kurios namus jis laikinai sugrįžo po skyrybų, parduotuvėje nesunkiai atpažįsta jų įmonės kepyklos gaminius; ar juos mieliau renkasi nei kitus, ar tik daro tai solidarumo vardan? Žmogiškųjų išteklių vadovo galvoje šmėkštelėjo mintis, kad, pasibaigus šiai istorijai, būtina pasirūpinti, kad po darbo dienos visi administracijos

darbuotojai gautų po šviežios duonos kepalą. Atsikandęs dar vieną kąsnį, kompiuteryje jis dar sykį atsivertė „tyrimo“ rinkmeną ir garsiai čiaumodamas trečią kartą skaitė valytojos gyvenimo aprašymą, kurį savo paties ranka užrašė tiesiai iš dabar jau žuvusios darbuotojos lūpų.

Asmeninių duomenų puslapyje, kurį išspjovė spausdinimo mašina, skyriaus vedėjas pastebėjo žuvusiosios gimimo datą, vietą ir gyvenamosios vietos adresą Jeruzalėje, paskui ir vėl įsispitrijo į nedidelę, blankią nuotrauką, kurioje, atidžiai tyrinėdamas moters veidą ir ilgą tarsi iš Modiljanio paveikslo kaklą, bandė įžvelgti jam pro akis prasprūdusį grožį per jųdviejų pokalbį dėl darbo. Nejau sekretorė neklydo? Nejau it sraigė jis iš tiesų nebeįstengia išlįsti iš savo kiauto, o visas gyvenimo grožis ir gėris tarsi šešėlis nepastebėtas slenka pro šalį? Net jei tai tiesa, prisiminęs nežabotą sekretorės elgesį, žmogiškųjų išteklių vadovas nusprendė jau rytoj grąžinti išsišokėlę į jai deramą vietą. Tiesą sakant, net ir kariuomenėje jis garsėjo gebėjimu išlaikyti deramą atstumą tarp savęs ir sekretorių, kol galop vieną jų vedė.

Žmogiškųjų išteklių vadovas užvertė rinkmeną, trečią kartą atsikando duonos ir patraukė prie spintos ieškoti bylos su naktinės pamainos viršininko dokumentais. Jo bylos segtuvas atrodė senas ir aptriušęs. Viršininko nuotrauka buvo ne skenuota, o sena nespalvota dokumentų nuotrauka, kurioje jaunas, išvaizdus mechanikas karine uniforma juodomis švytinčiomis akimis su pasitikėjimu ir viltimi drąsiai žvelgia į pasaulį. Žmogiškųjų išteklių vadovas pasirausė po-

pieriuose. Tarp jų būta senų prašymų padidinti algą, išleisti atostogų, santuokos ir trijų vaikų gimimų liudijimų kopijos; pasitaikė vienas kitas prašymas pakeisti pareigas ir vėl ilgi raginimai padidinti darbo užmokestį. Atrodė patikimas ir rūpesčių nekeliantis darbuotojas. Išskyrus vienintelį, prieš dešimtmetį paties įmonės vadovo ranka rašytą papeikimą dėl prastai prižiūrimos krosnies, dėl kurios esą ir perdegęs variklis, kiti dokumentai sudarė teigiamos charakteristikos darbuotojo, atkakliai kylančio karjeros laiptais, įspūdį. Nors jis ryši paprasto mechaniko prijuostę, o rankos permirkusios alyvos tepalu, vyriškio atlyginimas kone dvigubai didesnis už žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo mėnesinį užmokestį.

Rausiantis po naktinės pamainos viršininko asmeninės bylos popierius, duonos kepalėlis liko panašus į vargangą pelių apgraužtą kriaukšlę. Kruopščiai susėmęs trupinius ir išmetęs juos į šiukšlių kibirą, skyriaus vedėjas apsivilko taip ir neišdžiūvusią lietaus permerktą striukę ir patraukė tiesiai į kepyklą. Lauke vyrą akimirksniu prarijo aplinkui tvyrantis tirštas rūkas ir iš kaminų besiveržiantys dūmų kamuoliai.

9

Naktį iš antradienio į trečiadienį kepykla duonos gaminiais aprūpina ir šalies karinius dalinius, todėl visu pajėgumu puškėjo ne tik krosnys, bet tratėjo visi iki vieno juostiniai konvejeriai. Nė nelaukęs, kol kas nors įsiūlys būtiną

galvos dangą, žmogiškųjų išteklių vadovas pats jos paprašė pirmos sutiktos valytojos, tada apsisiautė baltu chalatu ir prietemoje skendinčiose kepyklos patalpose patraukė ieškoti naktinės pamainos viršininko, kad įspėtų jį laikyti liežuvį už dantų, jei netyčia būtų užkluptas kokio žurnalisto. Skyriaus vedėjui ne išsyk pavyko surasti viršininką – tik vėliau paaiškėjo, kad su dviem mechanikais jis nuodugniai apžiūrinėjo didžiulės krosnies ryklę, mat iš šios sklido keisti garsai.

Žmogiškųjų išteklių vadovui ir vėl kilo sunkiai paaiškinamas pavydas darbuotojams, kurių pareiga rūpintis negyva žaliava, o ne gyvais kvėpuojančiais organizmais. Skyriaus vedėjas iš tolo pastebėjo viršininką kepyklos karščio raudonai nuspalvintais skruostais, baltu chalatu, ant kurio teberyšėjo mėlynąją prijuostę; kol vyras dėl kažko tarėsi su dviem mechanikais, jo veide šmėsčiojo susirūpinimas. Stebeilydamas į šį senyvą žmogų, žmogiškųjų išteklių vadovas matė tą patį jaunuolį karine uniforma, skvarbiu juodų akių žvilgsniu, kiaurai veriančiu iš senos nespalvotos nuotraukos.

Kai abiejų vyrų žvilgsniai susitiko, žmogiškųjų išteklių vadovas pajuto, kad naktinės pamainos viršininkas anaiptol nenustebo jį vėl čia matydamas. Regis, vyras nujautė, kad agresyvus, bet padrikas sekretorės kvotimas taip paprastai nesibaigs.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, nuogąstaudamas, kad nepažemintų viršininko jo pavaldinių akivaizdoje, draugiškai pamojo jam ranka.

– Ar būtų galima jus trumpam atitraukti nuo krosnies?

Paskubomis sviedęs žvilgsnį į žiojėjančią didžiulės krosnies ryklę, vyras neatrodė nurimęs dėl iš jos sklindančių garsų, bet davė nurodymą sumažinus ugnį dar sykį ją įjungti.

– Bet tik keliais laipsniais...

10

Kai užkandinę galiausiai paliko paskutiniai klientai, su palengvėjimu atsidusę puolėme ant stalų krauti kėdes, kad būtų galima lengviau iššveisti rausvu purvu priskretusias grindis, kurios po audringos dienos labiau priminė skerdyklą nei užkandinę. Staiga iš tamsos išniro du kepyklos darbuotojai. Nors darbo pabaigoje klientai mums buvo spėję gerokai įgristi, mat slapstydamiesi nuo lietaus plūste plūdo čia kiaurą dieną, šiems nekilo minties prieš nosį užtrenkti duris. Vienas jų – dar pakankamai jaunas žmogiškųjų išteklių vadovas, kurio sekretorė mūsų užkandinėje užsakinėja į pensiją išeinančių darbuotojų atsisveikinimo pobūvius. Pagyvenęs vyriškis – mūsų nuolatinis klientas, naktinės pamainos viršininkas. Jei visame didžiuliame kepyklos pastate seni jos darbuotojai nerado pokalbiui ramios ir jaukios vietelės, o mūsų paprasta darbininkų užeiga jiems pasirodė tinkamiausia užuovėja, nejau galėtume juos nuvilti. Tiesa, iškart juos įspėjome, kad virtuvė jau nebedirba, todėl galima tikėtis nebent puodelio karštos arbatos.

Neatrodo, kad jaunąjį žmogiškųjų išteklių vadovą būtų išgąsdinusi tokia galimybė. Nepasivarginęs atsiklausti pamainos

viršininko, kuris atrodė nugrimzdęs į apmąstymus, jis išsirinko staliuką prie lango. Nesiliovę viską kruopščiai valyti ir šveisti, viena ausimi klausėmės jų pokalbio, iš kurio nuotrupų vylėmės suprasti, kas juodu čia atginė tokią vėlyvą valandą ir kiek jie ketina čia užtrukti.

Iš pradžių kalbėjo jaunasis vyras, o pamainos viršininkas tik klausėsi. Nespėjęs atsikratyti darbinių drabužių, ant viršaus užsimetęs seną kareivišką švarką, senasis vyras sėdėjo ranka pasirėmęs smakrą. Staiga stojo slogi tyla, sakytum, netikėtai būtų išsekusios žodžių atsargos. Po kiek laiko tylą nuvijo atsakymas, iš pradžių tariamas labai tyliai, užsikertant, tarsi abejojant. Kai iššveistos grindys jau spėjo išdžiūti, o kėdės nusiropštė nuo stalų, pro langą veržiantis giedrėjančio dangaus šviesai, sutrikę stebėjome, kaip senasis vyras, slėpdamas skausmą ar gėdą, rankomis užsidengia veidą; štai tada ir supratome, kodėl šiai išpažinčiai buvo pasirinkta ištuštėjusi darbininkų užeiga.

Nors žmogiškųjų išteklių vadovas jau pokalbio pradžioje puolė atsiprašinėti dėl grubaus sekretorės elgesio, kurio nevalia pateisinti jau vien dėl to, kad juos kalbantis girdėjo pavaldiniai, pamainos viršininkas klausėsi jo išsiblaškęs ir neatrodė, kad būtų laukęs atsiprašymų. Dar daugiau – toks grubus moters elgesys jam pasirodė pagrįstas ir pateisinamas. Tik kai žmogiškųjų išteklių vadovas užsiminė apie įmonės vadovo nuogąstavimus ir būtinybę visiems susitarti, ką ir kaip kalbėti, pamainos viršininkas, regis, galutinai suvokė, kad šis nesusipratimas toli gražu nėra tik nereikšminga biurokratinė klaidelė.

Žmogiškųjų išteklių vadovas tikino jį čia pasikvietęs ne vien tam, kad padėtų išsiaiškinti tiesą, bet ir tam, kad ši nebūtų paviešinta. Tokį sprendimą jis priėmęs atidžiai ištyrinėjęs pamainos viršininko darbo bylą ir susidaręs įspūdį, kad tai ištikimas ir įmonei atsidavęs darbuotojas, todėl jis esą iš anksto atleidžiantis jį nuo atsakomybės maldauti senio atleidimo. Skyriaus vedėjas dievagojosi neturintis jokio noro rašyti dar vieno papeikimo, kokį senasis vyras gavęs prieš kelerius metus dėl sugadintos krosnies. Pamainos viršininką nustebino žinia, kad esama ranka rašyto papeikimo kopijos, kuri tebesaugoma jo darbo byloje.

– Mūsų įmonėje daromos visų dokumentų kopijos. Paprastai jos sugula mano kabinete ir užrakinamos seife, – žmogiškųjų išteklių vadovas nešykštėjo pastangų išsamiau paaiškinti savo darbo pobūdį. Jei jau prisiėmė šį nemalonų reikalą, pats viską seniui ir paaiškins, galbūt dar šįvakar, po koncerto.

– Koncerto? – naktinės pamainos viršininkas atrodė suglumęs.

– Taip. Galite įsivaizduoti, jis neatsisakė koncerto. Mes čia merkiami lietaus ir košiami vėjo visur lakstome, kad tik išsaugotume nepriekaištingą jo vardą, o jis sau mėgaujasi muzika. Nors, gerai pagalvojus, o ką daugiau jis galėtų veikti? Juk visiems būtinas įkvėpimas. Tiesą sakant, nematau priežasčių tokiu sunkiu metu atsisakyti nuostabios muzikos.

Nors naktinės pamainos viršininko pareigos buvo aukštesnės negu priešais jį sėdinčio administracinio skyriaus darbuotojo, o ir pirmojo darbo užmokestis buvo dvigubai

didesnis, taip jau nutiko, kad jaunesnysis dabar tapo vyresniojo skydu. Kad viskas nenueitų perniek, tegu tai tik nereikšmingas menkniekis, jis privalantis žinoti visą tiesą. Juk tas klastingas žaltys, regis, ir vėl pasiruošęs įgelti. Jis tuo beveik neabejojantis.

– Žaltys?

Žmogiškųjų išteklių vadovas pratrūko juoku.

– Tikras žaltys. Tiksliau nepasakysi. Tam bjauriam žurnalistui ši pravardė – kaip pirštu į akį.

Jis prisipažino, kad jiedu ką tik kalbėjęsi telefonu. Pokalbis buvo itin nemalonus, neapsieita ir be įžeidimų. Po jo ir paaiškėję, kad pavadinti jį žalčiu yra per švelnu.

– Trumpai tariant, reikia būti atsargiems. Svarbiausia, neatsakinėti į žurnalistų klausimus, net jei šie pasirodytų visiškai nekalti.

– Bet ko jis siekia?

– Asmeninio įmonės direktoriaus atsiprašymo. Kad šis tiesiai šviesiai prisipažintų prasikaltęs. Pasak to entuziasto, joks formalus pasiaiškinimas neįstengtų panaikinti mums mesto kaltinimo sukrečiančiu abejingumu ir sąžinės stygiumi. Štai kodėl jis pasišovęs trūks plyš įrodyti, kad toji moteris buvo mūsų darbuotoja ne tik tragedijos metu, bet ir savo mirties valandą, tiesą sakant, kad iki šiol tebėra.

– Kaip tai iki šiol?

– Taip, taip, iki šiol. Vien jau todėl, kad ji vieniša, neturi nei giminaičių, nei draugų, mat iki šiol niekas jos nei ieškojo, nei klausinėjo apie ją. Tas žaltys tariasi esąs garbingas riteris, ginantis silpną moterį. Nėmaž neabejoju, kad jau

netrukus jis prisikas iki to mįslingo jos atleidimo iš darbo, apie kurį niekam nieko nepranešėte.

– Jau sakiau. Apgailestauju... Suklydau... Ir pasiryžęs už tai sumokėti...

Žmogiškųjų išteklių vadovas patikino, kad kalba eina ne apie atsiprašymą ar baudą, o tik papildomą tiesos sluoksnį. Neatpažintos moters palaikai, ne vieną dieną po teroristinio išpuolio išgulėję lavoninėje, puikus masalas, traukiantis įvairiausio plauko teisuolius ir idealistus.

– Masalas?.. – nesuprantama kodėl, tačiau atsitiktinai išsprūdęs žodis naktinės pamainos viršininką stačiai sukrėtė.

Atrodė, jis puikiai žinojo, kas yra nepažįstamųjų vilionės, tiesa, anaiptol ne mirusių, o gyvųjų, – šitai tvyrojo ore. Bandomajam laikotarpiui priimti ar laikiną leidimą gyventi šalyje turintys asmenys, tautinių ar religinių mažumų atstovai ar vieniši nauji atvykėliai – tokia padėtis visus juos daro pažeidžiamus, o tai kažkuo traukia it masalas... Galbūt dėl galimybės visiškai juos užvaldyti...

– Traukia it masalas? – žmogiškųjų išteklių vadovas sutriko, kai netyčia išsprūdęs žodis, paprasčiausia metafora, netikėtai virto aiškia užuomina. – Ką norite tuo pasakyti?

– Turiu galvoje... – pamainos viršininkas bandė save paaiškinti, – vilioja ne tik užvaldyti, bet ir užjausti ar net mylėti... Tarsi taip būtų galima kažkuo užpildyti tuščią erdvę.

Raudonio užlietu veidu, virpančiu iš jaudulio balsu vyras paaiškino, jog visai nenorėtų, kad kiltų koks nesusipratimas, todėl, nors ir niekam nieko neprivalo aiškintis, dievagojosi, kad tarp jo ir tos moters nieko neįvyko, kitaip

tariant, jokio fizinio kontakto. Tiesa, jis turintis pripažinti, kad toji moteris ne juokais jam sudrumstė protą. Galbūt kaip tik todėl, kad nieko tarp jųdviejų neįvyko. Štai kodėl dėl savo sielos ramybės ir galimybės toliau tinkamai atlikti tokias aukštas ir sudėtingas naktinės pamainos viršininko pareigas jis buvo priverstas ją pašalinti... Kitaip tariant, nutolinti nuo savęs...

Tokios netikėtos išpažinties žmogiškųjų išteklių vadovas, atvirai šnekant, nesitikėjo. Visai kaip prieš dvi valandas skaitydamas savo paties ranka rašytą žuvusiosios, kurios net neįstengė prisiminti, gyvenimo aprašymą, jis krūptelėjo, sakytum, toji dešimčia metų už jį vyresnė, anapilin iškeliavusi moteris netikėtai galėtų ir jį pradėti gundyti.

Štai kodėl skyriaus vedėjas ypač rūpestingai rinko žodžius. Reikia pripažinti, kad jam jau buvo kilęs įtarimas, jog į šiuos darbinius santykius yra šis tas daugiau įsipainioję. Nors buvo visiškai nusivaręs nuo kojų ir nesitvėrė kailyje kuo greičiau pamatyti dukrą, ši užuomina jį privertė nuodugniau pasiknaisioti visoje šioje painiavoje. Kas gi iš tiesų nutiko? Ar būta istorijos tęsinio? Juk ir sekretorė, vos dirstelėjusi į išspausdintą moters nuotrauką, liko sužavėta jos grožio... Apie tai užsiminė ir tas menkysta... Neįtikėtina, jog net lavoninėje kažkas išdrįso pastebėti...

– Ką? – naktinės pamainos viršininko veidas išblyško lyg drobė.

Na, tai ne visada pagrindinis dalykas, bet žmogiškųjų išteklių vadovas esą suprantantis... kad be užuojautos... kaip sakoma... moteris dar gali būti ir patraukli... jei ne per

stipriai pasakyta... nes, tarkim, jis pats, nors ir asmeniškai su ja kalbėjosi, o ir vėliau, apžiūrinėdamas jos nuotrauką, neįstengė prisiminti, kad ji būtų padariusi kokį įspūdį... jis apskritai jos neprisimena...

Nors už lango dar buvo girdėti monotoniškas iš vamzdžių besiveržiančių lietaus likučių barbenimas, liūtis jau buvo nuščiuvusi. Naktinės pamainos viršininkas sėdėjo ramus ir nugrimzdęs į gilius apmąstymus. Neatrodo, kad būtų gailėjęsis leptelėjęs tai, ką žmogiškųjų išteklių vadovui kone prievarta pavyko iš jo ištraukti. Dvidešimčia metų jaunesnis trumpaplaukis vyras, regis, kėlė visišką pasitikėjimą.

II

Užsivertęs paskutinį jau atvėsusios arbatos gurkšnį, naktinės pamainos viršininkas nežymiai užsikirtinėdamas pradėjo pasakoti. Žmogiškųjų išteklių vadovas nė sykio jo nepertraukė. Tik pastebėjęs, kad užkandinės padavėjai ir virėjai jau baigia tvarkytis ir visi stalai paruošti rytojui, rankos mostu paprašė dar kruopelytės kantrybės, nes buvo įsitikinęs, kad senstelėjusio vyriškio pasakojimas jau eina į pabaigą.

Panašiai ir buvo. Pasakotojas dirbo mechaniku, baigęs karinę tarnybą, neskubėjo kur nors studijuoti, o iškart pradėjo dirbti. Nors buvo galimybių pradėti savo verslą, tada dar visiškai jaunas vyras mieliau pasirinko menkai apmokamą darbą, kad dirbdamas galėtų geriau susipažinti su kepimo pramonės vingrybėmis. Keliaudamas iš skyriaus į

skyrių, nuo vienų pareigų prie kitų, šis atkaklus žmogus užtikrintai kopė karjeros laiptais, kol prieš šešerius metus buvo paskirtas naktinės pamainos viršininku. Tai svarbiausia ir gausiausia darbuotojų pamaina, nes būtent ji duonos gaminių atsargomis aprūpina visą šalies kariuomenę, todėl privalo būti griežtai prižiūrima...

Užkandinėje viena po kitos užgeso šviesos, nepastebėti dingo kone visi darbuotojai, tik senyvas žydų tautybės padavėjas ir dar visai jaunutis arabas, duonai užsidirbantis plaudamas indus, lūkuriavo, kol galės išjungti paskutinę šviesą. Vis dar laikydamasis pirmosios pasakojimo gijos, naktinės pamainos viršininkas atvirai prisipažino, kad toji valytoja jam padariusi didelį įspūdį ir išsyk kritusi į širdį. Tik dabar jis suvokiantis, kad būtent dėl to įspūdžio jis ilgai dvejojęs – atleisti ją iš darbo ar ne.

Vyriškis puikiai supratęs, kad protą jam sudrumstė ne tik moters išvaizda. Kaip gyvenime ir šilta, ir šalta matęs žmogus, jis dar sykį prisiekiantis, kad tarp jųdviejų nieko nebuvo. Būta tik jausmo, kurį vyriškis dvejojo tiksliai įvardyti, sakytum, tai būtų padidinę ne tik jo skausmą, bet ir sąžinės graužatį. Šiaip ar taip, tai tiesa. Pirmasis jųdviejų susitikimas, išskirtinai darbo reikalais, buvo pats ilgiausias. Ir, regis, dar taip neseniai – žiemos pradžioje ar rudens pabaigoje – pačios moters prašymu ji buvo perkelta į naktinę pamainą, nes šioje šiek tiek didesnis darbo užmokestis.

Pamainos viršininkas esą jau senokai paiso vienos taisyklės: asmeniškai pasikalbėti su kiekvienu naujai į darbą priimamu jam pavaldžios pamainos darbuotoju, nesvarbu, ko-

kios kilmės jis būtų ar kokią darbinę patirtį būtų su savimi atsinešęs. Beje, su valytojais jis kalbasi ilgiausiai, ir ne vien todėl, kad paprastai šie yra menkai išsilavinę ir išsiblaškę žmonės, bet ir todėl, kad jie visur ir viską privalo išvalyti. Štai kodėl jis jaučiantis pareigą juos įspėti apie krosnių, smulkintuvų, tešlos maišytuvų ir konvejerių keliamus pavojus.

Tą naktį su naująja darbuotoja jis susitikęs jau po vidurnakčio. Nors žinojęs, kad moteris jau dirbo dieninėje pamainoje, jis primygtinai norėjęs, kad dar sykį išklausytų privalomus nurodymus ir darbo saugos reikalavimus. Jei anuomet būtų žinojęs, kad naujoji darbuotoja turi inžinerinį išsilavinimą, būtų, žinoma, apsiribojęs trumpesniais pamokymais, bet net ir tuomet būtų reikalavęs su juo pasivaikščioti po skyrių ir susipažinti su aplinka bei įrenginiais. Štai tuomet vyras ir pajutęs, kad šis susitikimas jam sudrumstė protą.

Jo pamainoje dirba visa gausybė moterų, todėl tarp savęs ir pavaldinių jis jau senokai išmokęs brėžti aiškias ribas, kad nekiltų jokių nesusipratimų. Naujoji valytoja, moteris švytinčiomis akimis su vos pastebimomis juoko kibirkštėlėmis jose, klusniai vaikštinėjo paskui savo viršininką ir iš pradžių niekuo iš kitų neišsiskyrė. Dar daugiau, su galvos danga ir darbiniu chalatu ji atrodžiusi nebe pirmos jaunystės apkūnoka moteriškė, tačiau jau per tą pirmąjį susitikimą pamainos viršininkas pastebėjęs, jog kažkas jį sulaiko, kažkokia nematoma jėga trukdo baigti trumpą ekskursiją po kepyklą ir neleidžia kuo greičiau nuvaryti moters prie darbo, sakytum, jos artumas būtų žadėjęs jam tai, ko

visada norėjęs, tačiau nedrįsęs apie tai nė pasvajoti. Vyriškis vedžiojęs moterį po tamsiausius, visų pamirštus kepyklos užkaborius, landžiojęs anapus krosnių, ko paprastai nedarydavo, ir postringavęs apie specialias valymo priemones, o moters lūpose be jokios priežasties virpčiojusi miela ir paslaptinga šypsena, kartkartėmis persikelianti į nuostabias akis, virš kurių ryškėję dailiai nubrėžti lankai, sakytum, ji būtų totoriškos ar mongoliškos kilmės.

Totoriškos ar mongoliškos? Žmogiškųjų išteklių vadovas nustebo – žinoma, garsiai to nepasakė – ir jam prieš akis iškilo sekretorės išspausdinta nuotrauka; tiesa, tos moters akys, o veikiau virš jų nubrėžti lankai atrodė išties neįprastai, tačiau pernelyg nekrito į akis ir, regis, tik paryškino grožį.

Įsijautęs į išpažintį, senyvas vyras, gyvenime nematęs nei totoriaus, nei mongolo, ir apskritai, ką jis apie juos išmano, atkakliai laikėsi savo palyginimo. Sakytum, ne moters šypsena ar jos žavesys būtų pavergę jo širdį, o ryškūs totoriški bruožai, įžiebę jame pasyvią ir beviltišką, bet, kaip ten bebūtų, meilės kibirkštį.

Senasis padavėjas, apsivilkęs paltą ir įsispyręs į botus, ir nebesulaukęs, kada netikėti priklydėliai pagaliau išsinešdins, priėjo prie jų atsisveikinti ir pasiūlė jiems neskubėti. Pasirodo, jaunasis arabas, indų plovėjas, nusprendė nebevykti į savo kaimą ir ketina pernakvoti užkandinėje; štai jis jau kaičia virdulį ir jau netrukus išvirs jiems gardžios kavos, kurios tikrai prireiks naktiniam pokalbiui.

– Naktiniam? – ne juokais išsigando žmogiškųjų išteklių vadovas, sakytum, istorija būtų pasikartojusi. – Pažadu,

kad nakties mums tikrai neprireiks. Tiesą sakant, mes jau baigiame...

Ir iš tikrųjų, visai kaip sekretorė, iš pradžių taip atkakliai priešinusis sugrįžti į darbą, bet vos atvykusi taip įsitraukusi į reikalą, jog pamiršo ir namus, ir vaikus, taip ir naktinės pamainos viršininkui, regis, neberūpėjo nei jo pavaldiniai, nei stringanti krosnis, tik jaunajam kolegai, kantrybe palenkusiam širdį, liejama nuoskauda, koks sudėtingas ir net pavojingas buvęs širdyje įsižiebęs jausmas...

Jei aną lemtingą naktį jis būtų mėginęs paskubomis nuslopinti įsiplieskusią liepsną ir lyg niekur nieko sugrįžti prie savo reikalų, pavaldiniai: mechanikai, sandėlio darbuotojai, kepėjai, kurie per tiek metų sugeba be žodžių suprasti jo norus ir net jausmus, nebūtų jam leidę to padaryti, nes davė suprasti, kad pastebėjo permainą. Tąsyk, kitaip nei paprastai, jie stengėsi nelįsti jam į akis su neatidėliotinais klausimais, kad tik niekieno netrukdomas galėtų į valias vaikštinėti su besišypsančia moterimi, kuri stengdamasi neatsilikti lengvu žingsniu vaikštinėjo tarp duonos gaminiais nukrautų konvejerių ir nuolankiai linkčiojo galvą. Tiesa, vyrą be galo nustebinęs toks sąmokslu padvelkęs pavaldinių elgesys, todėl jam nieko kita nelikę, kaip moterį atleisti iš darbo, kad paniurėlis būtų kuo greičiau išvaduotas nuo netikėtai užklupusio meilės jausmo – juk šito jis tikrai nebesitikėjęs, jis gi šeimos žmogus, turintis net tris vaikaičius.

Vieną ankstyvą rytmetį, kai paprastai dar visi kietai įmigę, spengiančioje miegamojo tyloje jį pervėręs saldus skausmas, lydimas ne mažesnės baimės dėl prieš akis laukiančios

nakties, kai ir vėl teks akis į akį susidurti su jį netikėtai pakerėjusia naująja pavaldine.

Paskatintas žmogiškųjų išteklių vadovo mokėjimo klausytis, naktinės pamainos viršininkas atsiverdamas gausiai bėrė žodžius, o jo pašnekovas jau pokalbio pradžioje suprato, kad visas šis nesusipratimas, kuris dar popietę senio kabinete atrodė niekuo neišsiskiriantis ir lengvai išsprendžiamas, dienai dylant, pateikė naujų intrigų, todėl net kvapni kava, kurią išviręs jiems ką tik atnešė paslaugusis arabas, neįstengs jo taip lengvai išpainioti, galbūt net dar giliau įklampins.

Šiaip naktinės pamainos viršininkas beveik neturi tiesioginio ryšio su valytojais, o visus reikalavimus ir skundus jam perduoda cecho viršininkas. Didžiulės kepyklos užkaboriuose be perstojo pirmyn atgal šmirinėja kelios dešimtys darbuotojų, todėl net ir keli su naująja valytoja persimesti žodžiai vargu ar liktų nepastebėti gausių jį nuolat stebinčių akių.

Žinojimas, kad yra nuolat stebimas, vyrą trikdė, tačiau kartu ir džiugino, – pavaldiniams jis įdomus ne tik kaip viršininkas, pasirodo, juos domina ir jo pilka, niekuo neišsiskirianti asmenybė. Jis jiems įdomus kaip žmogus. Iš pradžių jam atrodę, kad visa tai iš paprasčiausio nuobodulio. Vėliau likęs nustebintas sužinojęs, kad pavaldiniai jo privengia; be to, jiems atrodė, kad lengvai įsimylėjęs griežtasis jų viršininkas taps sukalbamesnis ir nuolaidesnis.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pakreipė į save nusisukusią rankinio laikrodžio apyrankę ir dirstelėjo į valandas. Regis, senyvas dailių bruožų vyriškis dėmėta darbine prijuoste buvo nusprendęs visiškai apnuoginti sielą, ką iš esmės ne-

buvo būtina daryti bandant išnarplioti šią painiavą. Tiesa, čia įsipainiojusi visagalė mirtis, nesvarbu, kad atsitiktinė, nesvarbu, kad jam beveik nepažįstamo žmogaus, jį sulaikė nuo pagundos nutraukti išpažintį ar pabandyti ją sutrumpinti. Juk dar buvo būtina išsiaiškinti, kaip įsivėlė klaida, ir galutinai nuspręsti, ar mirties valandą velionė priklausė, ar nepriklausė jų įmonei, nes toji nežinia ir nesusipratimas ir suteikė pagrindą juos apkaltinti „sukrečiančiu abejingumu".

Nuo minties, prasimanytos ar turėjusios pagrindo, esą visa naktinė pamaina laukia nesulaukia, kada jis pagaliau beviltiškai įsimylės, padėtis tapo beveik nepakenčiama. Gyvenime visko matęs vyras suprato, kad šis kankinamas jausmas, tegu tiesiai ir neišsakytas, jai pačiai bus tikra tragedija.

– Tragedija? – toks stiprus žodis žmogiškųjų išteklių vadovą šiek tiek išmušė iš vėžių. Ką šis praktiškas žmogus, buvęs karys, turėjo galvoje?

Jau kitą naktį, vos akimis apmetęs gausybę šen bei ten lakiojančių valytojų, vyras akimirksniu sugebėjęs ją iš visų išskirti. Kad ir kaip stengtųsi nuslėpti šią nebevaldomą tapusią trauką, net ir įlindęs į krosnį ar palinkęs virš maišytuvo, jis vogčia, tarsi pats to nenorėdamas, ir fizinėmis, ir sielos akimis nuolat sekė moterį. Tik norėjęs įsitikinti, kad jos lūpose vis dar plevena toji miela šypsena, be jokios aiškios priežasties nuolat atsinaujinanti, kol nuo kepimo skardų išsijuosusi grandė dieninės pamainos paliktus prisvilusios tešlos likučius.

Žinoma, tai neprasprūdę pro puikiai viršininką pažinojusių pavaldinių akis. Ankstyvą rytmetį, kada net patyru-

siems darbuotojams sunkiai sekasi susikaupti, jie tarsi susitarę lyg netyčia ką nors užsimindavo apie tą moterį, kuri, nepaisant jos šypsenos ir žavesio, iš tiesų buvo be galo vieniša. Su ja kartu į Jeruzalę atvykęs draugas, neradęs čia tinkamo darbo ir be galo nusivylęs, sugrįžo į tėvynę, o po kiek laiko ją apleido ir jos vienintelis paauglys sūnus, kurio tėvas, jos buvęs vyras, primygtinai reikalavo, kad šis kuo greičiau paliktų šalį. Ir tik ji viena dėl nesuprantamų priežasčių iš paskutiniųjų laikėsi įsitvėrusi šio miesto, todėl buvo priversta ieškoti naujo globėjo...

Akimirką žmogiškųjų išteklių vadovui knietėjo prasitarti, kad visos šios tariamos naktinės pamainos darbuotojų paskalos, parašytos jo paties ranka, saugomos žuvusiosios darbo byloje. Tiesa, vos neišsprūdo apgailestavimas, kad toks patyręs darbuotojas kaip jis mieliau klausėsi paskalų, užuot nusprendęs pasinaudoti teise susipažinti su pavaldinių gyvenimo aprašymu ir pats jį perskaityti.

Pala, pala, ar tikrai pamainos viršininkas turi tokią teisę? Žmogiškųjų išteklių vadovas lengviau atsikvėpė, kad garsiai to nepasakė. Apie tai jis dar privalo pasiklausti sekretorės, o dar geriau – paties senio, kuris dabar kuo ramiausiai mėgaujasi koncertu ir neturi nė menkiausio supratimo, kaip giliai kapstomasi, kad tik jis būtų atleistas nuo kaltinimų sukrečiančiu abejingumu ir snaudžiančia sąžine.

Regis, to naktinės pamainos viršininkui ir reikėjo. Toks tyras moters vienišumas viduje pažadino nesuvaldomą norą ją saugoti ir ginti. Įsimylėjimu to nepavadinsi, tam jis jau per senas, be to, nepaprastai užsiėmęs ir vargu ar bepatai-

somas kietasprandis. Jis juk turėjo galimybių pasirūpinti vieniša moterimi, kol ši susiras sau tinkamą vietą. Jam tai neatrodo nepadoru. Jo paties vaikai jau seniai savarankiški ir jiems nebereikia jo pagalbos. Kartais vyrui imdavę atrodyti, kad, nepaisant dedamų pastangų, naktinis valytojos darbas moteriai buvo sunkiai pakeliamas, nors niekada nepastebėjo jos prisėdusios pailsėti, nebent tik kamputyje rankomis pasirėmusi į šluotą ant jų trumpam nuleisdavo galvą, bet net ir tomis baisaus nuovargio akimirkomis nuo veido niekur nedingdavo paslaptinga šypsena. Ši atrodė be galo tyra ir it krištolas skaidri, mat niekam neskirta. Tai moteriai išties reikėjo globos, o jis galėjo ją suteikti.

Tiesa, vyras supratęs, kad rodomas dėmesys jam pačiam būtų kėlęs pavojų. Kas jį patį galėjo apsaugoti, kad nebūtų peržengtos ribos? Pavaldiniai tuo tikrai nebūtų pasirūpinę, nes troško dar giliau jį įklampinti, mat vylėsi, kad užvaldyta naujo jausmo jo širdis suminkštės. O ko norėjo ji pati? Ar būtų pasitenkinusi tuo, kas jai siūloma, ar būtų supratusi, kad anaiptol ne viską jis gali jai duoti? Juk jau iš pradžių tapo aišku – nebent jam būtų tik pasirodę – kad moterį traukia jo branda. Ji stengėsi laikytis arčiau – kažkur netoliese nuolat švytruodama šluota, puldama šveisti jo ant įrenginių paliktų tepalų dėmių, pasinaudojus tualetu, neprašyta suskubdavo šį valyti.

Iš patirties vyras žinantis, kad net ir senieji atvykėliai, jau spėję čia pritapti, kad ir kaip būtų pratę naktinėti, naktimis, o ypač prieš aušrą, dažnai visiškai nebeįstengia sutelkti dėmesio, o tai jų darbe gali nulemti ne tik visą virtinę

nesusipratimų, bet ir skaudžių nelaimių. Štai kodėl pusiau juokaudamas, pusiau rimtai panašiomis akimirkomis viršininkas siūlantis darbuotojams gurkštelėti šalto vandens, apsišlakstyti juo veidą ar tiesiog išeiti įkvėpti gryno oro. To paties jis prašė ir naujosios darbuotojos. Jai ne kartą siūlęs nusiprausti veidą ar prasiplauti akis. Tokiomis akimirkomis jie dar spėdavę persimesti keliais žodžiais, kurie skaudžiai verdavę jam širdį, o kad nekiltų įtarimas, jis trumpai šnekteldavo ir su kitais pavaldiniais, ypač su valytojomis, nors anksčiau nebuvo pratęs to daryti.

Tiesa, vyras jautęs, kad naujoji darbuotoja numano apie jo jausmus. Jai jis pasirodęs patyręs ir doras žmogus, nors yra vedęs ir turi net tris vaikaičius. Juk ji neieškanti nei vyro, kurį jau kadaise turėjo, nei meilužio, nes tokie santykiai jai neberūpi, nei juolab vaiko, nes vieną jau pagimdė, tik paprasto ir ramaus būdo globėjo jai mažai pažįstamoje Jeruzalėje, tiesa, jam pareikalavus, ji pasiruošusi suteikti ir kūniškų malonumų, žinoma, neperžengdama padorumo, ir tikrai neketinanti jo prašyti ką nors keisti ar judinti.

Taip netikėtai jis supratęs, kad toji paslaptingos šypsenos savininkė, jo pamainoje atsidūrusi vieniša svetimšalė, yra pavojingesnė už visas kitas buvusias ir esančias pavaldines, nes anos vienišumas ne tik žadino vaizduotę, bet, regis, kvieste kvietė imtis veiksmų. Senas mechanikas, viena koja jau minantis pensijos slenkstį, supratęs, kad yra gundomas įgyvendinti troškimą, apie kurį anksčiau neleido sau nė pasvajoti ir kuris tik tokiu šaliai sunkiu metu įgyja paskatą būti išpildytas, tvirtai pasiryžo šią moterį kaip galima

toliau nuo savęs nublokšti, nors mintis, kad jos vietą galėtų užimti kita, jam atrodė atgrasi ir grėsė nepakeliamu skausmu. Štai kodėl vyras ir įtikinęs ją savu noru išeiti iš darbo ir pasiieškoti sau tinkamesnių pareigų, atitinkančių išsilavinimą, tiesa, pažadėjęs neišbraukti iš darbuotojų sąrašo, kad, nepavykus nieko tinkama rasti ar užvaldžius nepakeliamam ilgesiui, visada galėtų grįžti atgal...

– Trumpai tariant, – griežtais ir sausais žodžiais, nėmaž nepritinkančiais tokiai jaudinančiai išpažinčiai, žmogiškųjų išteklių vadovas nutraukė tylėjimo įžadus, – tarėtės turintis teisę slapčia pasaugoti darbo vietą, nors pagal visus darbo kodekso nuostatus privalėjote nedelsdamas pranešti apie darbuotojos pasitraukimą iš darbo.

12

Nors pagaliau nuo stalo kylantys vyrai užkandinėje užtruko ilgiau nei valandą, naktis dar nė nebuvo spėjusi prasidėti. Žmogiškųjų išteklių vadovas, nė neįtardamas, kad ir jo laukia naktinė pamaina, pasiūlė jaunąjį arabą pavėžėti iki autobusų stoties, kad dėl jų jam netektų atsisakyti patogios namuose laukiančios lovos. Paaiškėjo, kad galimybe pernakvoti darbo vietoje jaunuolis nė trupučio nesibodėjo, mat taip bus galima ne tik ilgiau pamiegoti, bet ir išvengti žeminančios patikros net trijuose kontrolės punktuose.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, patenkintas, kad pagaliau viskas išlindo į dienos šviesą, jau degė nekantra skubėti

namo; tiesa, kai, pasistatęs seno kareiviško švarko apykaklę, naktinės pamainos viršininkas patraukė jam įkandin, tiesiai į automobilių stovėjimo aikštelę, jis suprato, kad šis žmogus dar ne viską pasakė. Atrakinęs automobilį ir nuo priekinio stiklo nuvalęs vėjo suneštus lapus, skyriaus vedėjas pajuto poreikį pasiaiškinti:

– Atsiprašau, bet privalau skubėti. Administratorei palikau dukrą.

Nesitikėjęs, kad į jo keistąją meilės istoriją bus įvelti ir kiti administracijos atstovai, naktinės pamainos viršininkas atrodė suglumęs.

– Tai dabar ir *ji* viską sužinos? – vyras, regis, nerimavo.

– Ne, tikrai nesužinos. Pasistengsiu, kad ir *jis* ne viską sužinotų, – žmogiškųjų išteklių vadovas bakstelėjo pirštu į dūmų driekanas, besiveržiančias iš kepyklos kamino, sakytum, senasis įmonės direktorius būtų kybojęs ore. – Jūsų pasakojimas liks su manimi, kitaip tariant, neprasigaus pro personalo arba žmogiškųjų išteklių valdymo, žodžiu, kaip pavadinsi, taip nepagadinsi, skyriaus sienas...

– Ką gi, – sušnabždėjo viršininkas, nerodantis nė mažiausio noro skirtis su savo išpažinties klausytoju, prieš savo paties valią tapusiu jo meilės išgyvenimų bendrininku. – Jei prireiktų ją... kaip sakoma... atpažinti palaikus... turiu galvoje... jei neatsirastų kitų... aš pasiruošęs...

Žmogiškųjų išteklių vadovas pajuto pasidygėjimą. Ne, tyrimas baigtas. Mes taip pat laisvi. Privalome kaip įmanoma greičiau nutraukti bet kokius ryšius su šia istorija. Niekam nevalia per giliai knaisiotis.

Atvykęs į savo buvusius namus, žmogiškųjų išteklių vadovas nustebo, kaip juose šviesu ir šilta. Prieškambaryje dvelkė sulytų skėčių ir lietpalčių kvapas, o iš svetainės sklido picų aromatas. Namai, į kuriuos pastaraisiais metais retai kada užklysdavo pakili nuotaika, alsuote alsavo džiaugsmu. Jo vienturtė dvylikametė duktė, patogiai įsitaisiusi ant pagalvėlės didelio stalo gale, atrodė linksma ir budri. Tarp ant stalo netvarkingai išmėtytų picos gabalėlių, saldžių ir sūrių kepinių, butelių ir kavos puodelių mėtėsi knygos ir sąsiuviniai, liniuotė ir kompasas. Administratorė pildė pažadą su kaupu – šalia dukters palinkęs jos vyras, kurio plokščia galva priminė regbio kamuolį, aistringai sprendė nesudėtingas matematikos užduotis.

– Jau grįžai? O mes dar nespėjome paruošti visų pamokų, – dukters balse nuskambėjo nusivylimo gaidelė, nors ji ir džiaugėsi matydama tėvą.

Pirmą kartą nuo tos minutės, kai dar popietę direktoriaus kabinete išgirdo pasakojimą apie žuvusią jų įmonės darbuotoją, žmogiškųjų išteklių vadovas nusijuokė.

– Turbūt jau turėjote progą įsitikinti, kas iš tikrųjų turi talentą išnaudoti žmogiškuosius išteklius. Atsiprašau, kad taip užtrukau... Naktinės pamainos viršininkas niekaip negalėjo pabaigti savo pasakojimo.

Be mažiausių nuovargio požymių administratorė mėgavosi naujuoju senio jai patikėtu vaidmeniu ir buvo pasirengusi pagelbėti skyriaus vedėjui net ir „jo paties namuose“. Jei jam prireiks kad ir visos nakties viską iki galo išsiaiškinti ar sugalvoti, kaip atsikirsti savaitraščiui, – jiedu su vyru

jo paslaugomis. Jie neturi kur skubėti, tad mielai padėtų mergaitei paruošti namų darbus.

– Ir vėl minite visą naktį? – pyktelėjo vedėjas. – Jokių naktų. Viskas sutvarkyta. Žuvusiosios tapatybė nustatyta, galvosūkis išspręstas. Tik esu pernelyg pavargęs, kad dabar viską išsamiai paaiškinčiau.

– Suprantama, suprantama, – neprieštaravo administratorė, nors atrodė mažumėlę įsižeidusi.

Jei ne dabar, tai rytoj. Rytoj vis tiek pati turės spausdinti atsakymą, tai viską ir sužinos. Štai vyras jau baigiantis atlikti paskutines užduotis, o ji tik patikrins, ar mergaitė supranta anglų kalbos žodžius, kuriuos ji savo ranka užrašė jos sąsiuvinyje. O skyriaus vedėjas galintis mažumėlę atsipūsti ir sušilti. Atrodo sušalęs ir, žinoma, išalkęs. Kas yra ant stalo, prašom nepasididžiuoti ir pasivaišinti. O ji tik pataisys karšto gėrimo. Nieko tokio, kartais savo namuose galima pabūti ir svečiu.

– Nebe savo, – žmogiškųjų išteklių vadovas karčiai nusišypsojo. Paskubomis išsinėrė iš permirkusios striukės, nusiavė šlaputėlaičius batus ir įjungė elektrinį vandens šildytuvą su saulės energijos pastiprinimu.

Buvusi žmona nenorėjo, kad, kol jis nepersikels į naują butą, jai pačiai išvykus iš Jeruzalės, jų dukrai tektų dangintis į mažytį jo motinos butą, verčiau jis pats čia atvažiuotų ir drauge su ja pernakvotų. Suprantama, jis nesikėsins į jų buvusią lovą, iš kurios buvo išgintas, o pernakvos ant sofos svetainėje. Vonios kambaryje jam buvo skirtos dvi lentynos, ant kurių galėjo susikrauti higienos reikmenis, pižamą, apatinius, papildomus marškinius ir kelnes.

Eidamas pro tamsų žmonos miegamąjį, dar taip neseniai buvusį jųdviejų, žmogiškųjų išteklių vadovas paskubomis uždarė mažumėlę praviras jo duris, kad nekiltų pagundos žvilgtelėti vidun, ir užsirakino ryškia šviesa plieskiančiame vonios kambaryje, kuriam dar prieš metus pats primygtinai reikalavo remonto – pats išrinko plyteles ir čiaupus, įdėjęs nemažai pastangų, pats perkėlė kriauklę ir klozetą, nes tuomet dar nešovė į galvą mintis, kad jau netrukus bus taip bjauriai išvarytas. Štai kodėl net ir po skyrybų šis mažytis kambarėlis vis dar liko jaukiausia jo priebėga. Neišmanydamas, kiek laiko prireiks sušilti vandeniui, nes šykšti šiandienos saulė vargu ar bus bent pradėjusi šį darbą, vyras paskubomis nusimetė po ilgos dienos bjauriai susiglamžiusius, nešvarius drabužius ir, nuogut nuogutėlis prisėdęs ant vonios krašto, kyštelėjo pirštą patikrinti, ar vanduo jau spėjo sušilti.

Iš galvos niekaip neišėjo naktinės pamainos viršininko išpažintis. Reikėjo nuspręsti, ką iš viso pasakojimo derėtų pasakyti seniui, o ką iš pagarbos slaptam ir taip greitai nutrūkusiam meilės jausmui derėtų nuslėpti ir net pabandyti užmiršti. Vyrą nusmelkė apgailestavimas, kad niekada nebeteks susitikti moters, kurios tapatybę jam pavyko nustatyti. Užtektų ir greito žvilgsnio iš toli, kad būtų galima suprasti, kas ji per paukštis. Jo vadovaujamas skyrius atsakingas už visus įmonės darbuotojus ir, beje, už patį įmonės direktorių, kuriam kas mėnesį mokama alga, – vadinasi, ir už šią moterį. Ir ką ji galvojo, kai net atleista iš darbo gavo atlyginimą? Nejau patikėjo, kad taip senstelėjęs įsimylėjėlis

bando išsaugoti meilę, o galbūt pamanė, kad tai paprasčiausia biurokratinė klaida, kurią ne jos valioje ištaisyti.

Taip niekuomet ir nepavyks sužinoti...

Ir kam nūnai tai svarbu?

Ir taip per daug energijos tam iššvaistėme.

Pats metas baigti sunkią darbo dieną.

Iš čiaupo tekanti srovė nerodė nė menkiausio šilumos požymio. Šis stingdantis šaltis žmogiškųjų išteklių vadovui priminė šykščią šiandienos saulę ir tolimą viltį išsimaudyti po karštu dušu. Savo praeities namuose vyras sėdėjo drebėdamas iš šalčio, kol du paslaugūs pavaduotojai nėrėsi iš kailio atiduodami paskutinius dėmesio trupinius jo dukrai, kurią pastaruoju metu kankino tarp tėvų nuolat auganti įtampa.

Tegu paruošia dar ir kitos savaitės pamokas, – dingtelėjo mintis, ir, virš galvos spustelėjęs elektrinio šildytuvo jungiklį, ėmėsi iš lėto masažuoti savo kūną. Prieš miegą galbūt dar papasakos dukrai, ką jos tėvas šiandien buvo priverstas veikti. Galbūt, išklausiusi pasakojimą apie dailią besišypsančią moterį, kurios palaikai net savaitę išgulėjo lavoninėje neatpažinti, užuot gailėjusi savęs, jaunoje širdelėje pajaus užuojautą nepažįstamam žmogui.

Staiga į vonios kambario duris pasigirdo stiprus beldimas, o šiam įkandin jaudulio apimtas mergaitės balsas:

– Tėti, jei dar nepradėjai maudytis, nepradėk, skambino mama ir prašė pranešti, kad dėl šiandieninių tavo nesusipratimų ji nusprendė grįžti namo, ir tu privalai kuo greičiau atlaisvinti vietą jos automobiliui. Tėti, jei nepradėjai praustis, ir nepradėk, nes kitaip nespėsi...

Vyras žinojo, kaip vargšelė kankinasi dėl priešiškos tarp tėvų įsiviešpatavusios tylos, todėl jam nederėtų tos kančios dar labiau kurstyti. Nors atrodė koktu rengtis tais pačiais nešvariais drabužiais, kuriuos ką tik nusimetė, vyras šiaip ne taip apsivilko, užsuko čiaupą ir nuskubėjo atsisveikinti su administratore ir jos vyru, kurie prieškambaryje jau mindžikavo apsivilkę paltus ir išskleidę skėčius. Ant regbio kamuolio formos galvos vyriškis buvo užsimaukšlinęs rusvai žalsvą kepurę, kokią buvo įprasta dėvėti Nepriklausomybės karo metais. Štai jums žmonės, besidžiaugiantys pasauliu ir tuo, kad gali būti jam naudingi.

– Nereikėjo taip skubėti, – pastebėjo administratorė – Juk ryte vis tiek susitiksime.

– Su jumis gal ir taip, – teisinosi skyriaus vedėjas, – tačiau ne su jūsų vyru.

Senyvam, sportinės išvaizdos vyriškiui jis draugiškai paspaudė ranką, o šis nepabijojo jam papriekaištauti:

– Privalai būti kantresnis mokydamas ją matematikos. Pernelyg jau daug spragų...

Mažumėlę nuraudęs žmogiškųjų išteklių vadovas prie širdies pridėjo ranką – tai buvo pažadas ištaisyti padėtį. Tada užsimetęs plonytę striukę išlydėjo senukus namo. Pakeliui dar pasiteiravo, kada maždaug galėtų baigtis senio koncertas.

– Nejau dar šįvakar manai jam skambinti?

– Būtų geriausia. Pats užvirė šią košę, tai bent jau tegu žino, kas ir kaip.

– Viskas paaiškėjo?

– Bent jau taip atrodo.

– Jei taip, – administratorė nė nemanė slėpti palankumo jaunajam vyrui, – skambink iki vidurnakčio. Jei balsas pasirodys mieguistas, nepradėk aiškintis. Jis be jokio vargo ir užmiega, ir pabunda. Galbūt tau pavyks jį nuraminti.

– Nuraminti? Nesu tuo tikras, – žmogiškųjų išteklių vadovas nė nemanė slėpti ironijos ir šiltai atsisveikino su pagyvenusia pora, sakytum, šie būtų artimi jo giminaičiai.

Žmogiškųjų išteklių vadovas nuskubėjo atlaisvinti vietą automobiliui šalia namo, o savąjį pastatė kiek tolėliau, ant šaligatvio.

Namuose godžiai sudorojo picos likučius, dukrai trumpai papasakojo žuvusios valytojos istoriją, parodė jai surinktą pradėto tyrimo medžiagą ir pabandė sužinoti, ar ir mergaitei, kaip kitiems, toji moteris daro įspūdį. Neatrodo, kad dukra būtų ja susidomėjusi, vargu ar apskritai girdėjo, kas jai buvo pasakojama. Bandydama nutraukti pasipylusį žodžių srautą, ji sugriebė tėvą už rankos ir ėmė maldauti:

– Tėti, bet kurią akimirką gali grįžti mama. Abu esate pavargę. Kam ir vėl be reikalo vaidytis?

– Kas tau sakė, kad vaidysimės?

Mergaitė prikando lūpą ir nebepratarė nė žodžio, o tėvas, norėdamas išsklaidyti dukros nerimą, paglostė jos garbanomis pasipylusią galvą. Širdyje keiksnojo įmonės direktorių, kad dėl jo nuogąstavimų susigadinti nepriekaištingą įmonės reputaciją iš jųdviejų su dukra buvo atimtas vakaras. Žmogiškųjų išteklių vadovas dar sykį apsivilko plonytę, šlaputėlę striukę, pakeliui pasigriebė ne savo skėtį ir išsiga-

vo lauk, tiesa, neskubėjo traukti savais keliais, o pasislėpė tamsiame gretimo namo prieangyje norėdamas įsitikinti, ar jo buvusi žmona iš tiesų sugrįžta.

Iš gausaus lietaus buvo likusi tik dulksna. Buvo net sunku pasakyti, ar drėgmė krito iš dangaus, ar garuodama kilo nuo žemės. Horizonte, už aukštai iškilusios antenos, švietė keista rausva pašvaistė, nežinia, tikra ar dirbtinė. Žmogiškųjų išteklių vadovas drebėjo nuo šalčio ir nuovargio, tačiau kantriai laukė, kol gatvėje pasirodė jo vardu registruotas galingas automobilis ir grėsmingai įdardėjo į jo ką tik atlaisvintą vietą. Neatrodė, kad jo uolioji vairuotoja taip lengvai patikėjo, kad jos nekenčiamo vyro jau nebėra, todėl, palikusi degančius žibintus, išsiropštė lauk ir akimis įsikibo namo langų, sakytum, iš degančios šviesos ar kokio kito ženklo galėtų pasakyti, ar jos buvęs sutuoktinis vis dar čia. Jau ištisas savaites jiedu nebuvo susitikę akis į akį. Iš tolimo moters silueto vyras galėjo pasakyti, kad, nepaisant audringo oro, ji avi aukštakulniais, o po žieminiu paltu – elegantiški drabužiai. Vyrą pagavo liūdesys. Regis, jai keblu užmegzti naujus santykius. Atrodė, kažkas ir vėl bus ją atstūmęs.

Šiaip ar taip, tai nebe jo galvos skausmas.

Jis neprivalo atsakyti už beprotišką jos pyktį.

Arba už dingusią aistrą...

Buvusi žmona, įsitikinusi, kad namuose vyro nebėra, pagaliau išjungė automobilio žibintus ir išsitraukė nedidelį lagaminą, bet prieš įjungdama signalizaciją dar sykį apsidairė.

Nors juodu skyrė vos keli metrai, moteris nepastebėjo netoliese aklinos tamsos dangstomo buvusio sutuoktinio. Galbūt ji užuodė pažįstamą kvapą, nes prieš pasileisdama tekina laiptais aukštyn akimirkai stabtelėjo ir kiek laiko nerimastingai tyrinėjo aplinką.

13

Nors buvo vos devinta valanda vakaro, žmogiškųjų išteklių vadovas nerimavo, kad tik motina, kuri šįvakar jo nelaukė sugrįžtant, dar nebūtų atsigulusi. Juk pastaruoju metu ją vis anksčiau įsupa miegas. Motina tikino, kad geriausiai mieganti pirmomis valandomis, todėl vyras nusprendė pabandyti įsmukti nepastebėtas. Buvo visai iš galvos išgaravę, kad būdama viena motina visuomet iš vidaus užšauna grandininę sklendę. Nėra kitos išeities – tik trypčiojant ant kilimėlio skambinti į duris ir pabandyti viską trumpai, bet nuodugniai paaiškinti, kodėl čia taip staiga pasirodęs.

Motina neskubėjo sūnui atverti durų, sakytum, šis būtų ne vienturtis jos sūnus, o tik paprastas nuomininkas. Ji iš lėto apsisiautė chalatu, perbraukė šukomis plaukus ir tik tada nenoriai, tarsi dvejodama atšovė grandinę. Pastaruoju metu ji niršo, kam butą pavertė tikra pabėgėlių stovykla, užgriozdino jį ne tik savo sutempta manta, bet ir slegiančia skyrybų, kurių, nepaisant visų jos pastangų, taip ir nepavyko išvengti, našta. Vyrui net dingtelėjo, kad galbūt pirmą kartą nuo vaikystės kalbėdamasi su sūnumi motina vengia žiūrėti jam į akis.

Net ir šis netikėtas sūnaus atvykimas motinos buvo suprastas kaip eilinė šeiminė nesėkmė. Užuot puolusi ruošti vakarienę, ji nuspūdino atgal į miegamąjį ir, nuo baltų patalų surankiojusi šios dienos laikraščio puslapius, tekštelėjo juos ant stalo, tuo tarsi pasakydama, kad šįvakar anaiptol netrokšta jo draugijos ir bandys susigrąžinti įžūliai nuvaikytą sapną.

Žmogiškųjų išteklių vadovas kone įsižeidė.

– Kur taip skubi? – papriekaištavo jis. – Juk naktis dar nė neprasidėjo.

Jam magėjo motinai papasakoti tą nutikimą. Knietėjo su ja aptarti šią keistą istoriją ir išklausyti jos nuomonės.

Motinai neliko kitos išeities, kaip sėstis šalia sūnaus ir klausytis pasakojimo apie valytoją, dėl kurios žūties per pastarąjį teroristinį išpuolį savaitraštyje pasirodys tas nelemtas straipsnis, kuriame, be kita ko, dar bus įdėta jo nuotrauka ir užsiminta apie skyrybas. Nuo šito nepabėgsi. Tokia jau nūdienos spauda – moteris nevengdavo ant žaizdos paberti druskos. Neslėpdamas pasididžiavimo, vyras patikino, kad per trumpą laiką jam pavykę išsiaiškinti visą esmę. Vos pastebimai šypsodamasis, jis papasakojo motinai apie painius naktinės pamainos viršininko jausmus. Tiesa, vien žodžių nepakako. Ant stalo jis padėjo žuvusios moters nuotrauką ir pasidomėjo, ar ir motinai kaip sekretorei ši moteris atrodo žavi ir patraukli. Motina atrodė išsiblaškiusi ir nudelbusi akis į stalą ilgai žiūrėjo į vieną tašką, tarytum taip reikšdama abejonę, ar šiame pasakojime esama kas nors tokio, dėl ko būtų galima pateisinti akiplėšiškai

nutrauktą taip maloniai prasidėjusį sapną. Nė nedirstelėjusi į nuotrauką, ji piktai atkirto:

– Nejau dabar visa tai turi reikšmės?

– Turi, – vyras ne juokais įsižeidė. Juk čia įsipainioję ir jausmai. Tad kodėl nepabandžius suprasti, ar čia būta tikro grožio, ar tik miražo? Juk priiminėdamas tą moterį į darbą ir kalbėdamasis su ja akis į akį, jis pats neprisiminė nieko, kas būtų padarę įspūdį.

– Ar tu pats ją priėmei į darbą?

– Žinoma. Juk kiekvienas naujas kandidatas prieš priimant yra siunčiamas pokalbio į žmogiškųjų išteklių valdymo skyrių.

– Tai jei judviem kalbantis ji tau nepaliko jokio įspūdžio, ar besvarbu, ką dabar apie tai pasakys motina?

– Svarbu? Nesvarbu. Paprasčiausiai smalsu. Nejau taip sunku žvilgtelėti į nuotrauką?

Motina nepratarė nė žodžio. Jos išsiskyrusio sūnaus susidomėjimas mirusios moters nuotrauka jai buvo ne tik nesuprantamas, bet dargi atrodė liguistas, bet jei jau taip primygtinai prašo, ką gi – tik dar paprašė atnešti akinius ir cigarečių pakelį. Atsargiai atvertusi segtuvą, moteris pirmiausia perskaitė straipsnio pradžią, tada akimis peršoko prie sūnaus ranka rašyto gyvenimo aprašymo, vėl sugrįžo prie asmeninių duomenų santraukos ir trumpam dirstelėjo į šviesiaplaukės moters nuotrauką, tačiau nieko nepasakė, tik prisidegė cigaretę, įtraukė į plaučius dūmus ir pasidomėjo, kiek tai moteriai metų.

– Galima tiksliai pasakyti. Greitai būtų sukakę keturiasdešimt aštuoneri.

– Ar morgo darbuotojams pranešei, ką pavyko išsiaiškinti.

– Dar ne.

– Tai ko delsi?

– Kol kas tai tik mūsų vietinis tyrimas... Kitaip tariant, tik administracijos darbuotojų. Kad galėtume sukurpti tinkamą atsakymą. Dar niekam neprasitariau, kas iš tiesų toji moteris.

– Neprasitarei? – motina atrodė nustebusi. – Kam neprasitarei?

– Kad ir tam landžiam žurnalistui, kuris mus ir toliau mielai drabstytų purvais.

– O lavoninėje? – jos nuostaba neslūgo. – Kam reikia slėpti nuo jų?

– Rytoj. Vėliausiai poryt. Nejau manai, kad ir jiems neatskleisiu tos moters tapatybės? Žinoma, kad atskleisiu, bet tik tiems, kam iš tiesų dera žinoti. O dabar man reikia susikaupti ir gerai apgalvoti, kokį atsakymą parašyti, kad šioje istorijoje visiems laikams būtų padėtas taškas. Dabar mažiausiai reikėtų, kad asmeninis naktinės pamainos viršininko gyvenimas iškiltų į viešumą. Kai panašūs reikalai patenka į tokio žalčio, kaip tas žurnalistas, purvinas rankas, privalome būti itin atsargūs. Tiesą sakant, net pats įmonės direktorius dar nieko nežino. Kol aš visą vakarą kaip akis išdegęs dėl jo lakstau, jis sau ramiausiai klausosi koncerto.

Siaučiama dūmų, motina, regis, nepritarė sūnaus sprendimui palūkėti. Šiaip ar taip, nevalia taip elgtis. Juk ta moteris turi giminių ar draugų, kurie neabejotinai dabar jos ieško.

– Neatrodo, kad kas nors jos ieškotų... Nors – ką gali žinoti.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pakilo nuo kėdės atnešti peleninę.

– O ką gi tu žinai? – jos balse nuskambėjo panieka ar net pyktis. – Vėliau nesakyk, kad tavęs neįspėjau. Tą pačią akimirką, kai nustatei tos moters tapatybę, ji tavo.

– Mano?

– Norėjau pasakyti, kad tapai už ją atsakingas. Laikyti visus nežinioje – tai ne tik baisi nepagarba mirusiajai, bet netgi nusikaltimas. Pasakyk man, – motina pakėlė balsą, sakytum, sūnus būtų grįžęs į vaikystę, – kurių galų delsti? Nejau taip sunku paimti telefoną ir paskambinti į lavoninę? Ko tu bijai?

Žmogiškųjų išteklių vadovas puikiai suvokė, kad tokį staigų motinos įniršį sukėlė anaiptol ne jo pasakojimas, o skyrybos, bute sukrauti daiktai ir galbūt net nepavykęs susitikimas su dukra.

Vyras nurankiojo nuo stalo indus, ištuštino nuo maisto likučių ir sukrovęs į kriauklę paleido vandenį.

– Dabar jau naktis, – jo balse buvo girdėti įtampa, – lavoninė – ne reanimacijos skyrius. Niekas šiuo metu manęs ten nelaukia. O pirmam pasitaikiusiam telefonu perduoti duomenis, kurie neabejotinai vėliau kažkur pradings, yra blogiau, nei nedaryti nieko. Jei tos moters palaikai ten jau savaitę guli neatpažinti, tikrai nieko nenutiks, jei dar vieną naktį ten praleis... Patikėk manimi, jos tragedija po truputį jau eina į pabaigą.

Motina nieko neatsakė, tik nusiėmė akinius, peleninėje užgesino nuorūką ir, pasiėmusi laikraščio puslapį su kultūros įvykių apžvalga, nušlepsėjo į miegamąjį. Žmogiškųjų išteklių vadovas vonios kambaryje patikrino, ar yra karšto vandens. Pasirodo, bėgo tik šaltas, nes ir čia jo niekas nelaukė. Vyras spustelėjo seno elektrinio vandens šildytuvo jungiklį, užsiplikė arbatos ir akimis perbėgo laikraščio antraštėmis. Kol miegamajame motina dar nespėjo užgesinti šviesos, jis susigriebė jos paprašyti puslapio apie sporto naujienas, kurį greičiausiai jau bus išmetusi į šiukšlių kibirą. Nesusitvardęs vyras nedrąsiai pabandė išpešti iš motinos, vis dar vengiančios pažvelgti jam į akis, atsakymą.

– Ir vis dėlto... ką ten pastebėjai? Turiu galvoje, nuotraukoje?

– Sunku pasakyti, – motina išsisukinėjo nuo atsakymo, – nuotrauka pernelyg maža...

– Ir vis dėlto?

Motina kostelėjo ir atrodė, lyg svertų kiekvieną žodelį.

– Regis, tavo sekretorei įžvalgumo netrūksta. Toji moteris turi šį tą išskirtinio... ypač akys... O galbūt šypsena? Žiūrint apima jausmas, lyg užlietų saulės šviesa...

Vyrą nusmelkė nusivylimas. Nežinia kodėl, bet kalbos apie jau mirusios moters grožį jį liūdino. Motina, kuri ir toliau vengė pažiūrėti į sūnų, regis, dar norėjo kažką apie ją pasakyti, bet kažkodėl nusprendė patylėti.

– Ar koridoriuje palikti šviesą?

– Kurių galų? Nejau ir vėl ruošiesi išeiti?

– Taip. Nėra karšto vandens.

– Iš kur galėjau žinoti, kad ateisi?

– Negalėjai... aš tavęs ir nekaltinu, – žmogiškųjų išteklių vadovas nerimastingai mindžikavo. – Kol vanduo šyla, subėgiosiu į lavoninę. Galbūt pavyks perduoti velionę į kieno nors kito rankas.

– Dabar? – motina atsisėdo lovoje. – Ar tokiu reikalu ne per vėlu?

– Nieko tokio. Dar tik vos po devynių.

– Kokioje ligoninėje?

– Ant Skopo kalno.

– Nejaugi ten yra lavoninė?

– Manęs klausi? Turbūt yra...

Netikėtai motiną užplūdo gailestis.

– O gal atidėk šį reikalą rytojui? Rytas už vakarą protingesnis.

– Dabar jau kitaip kalbi? – pyktelėjo žmogiškųjų išteklių vadovas. – Po to, kai taip nėreisi iš kailio ant manęs suversti visą kaltę?

Jis užgesino šviesą.

14

Pas mus, apsaugos būdelėje, nepažįstamasis pasirodė šiek tiek prieš dešimtą vakaro. Tai buvo neaukštas, įspūdingo stoto ir rūsčių bruožų vyras pavargusiu veidu. Nors lietus jau buvo nurimęs, jis atrodė taip, lyg ruoštųsi dar vienam jo išpuoliui. Vilkėjo sunkų žieminį paltą, avėjo botais, ryšėjo geltoną vilnonį šaliką ir mūvėjo pirštines. Tik galva liko plika. Jam dar ne-

spėjus praverti burnos, pasivedę į šalį nuodugniai patikrinome, ar neturi mirtininko diržo ar kokio kito ginklo. Norite patekti į lavoninę? Tokį vėlyvą metą? Pasirodo, jis ieškojo lavoninės viršininko, jei apskritai esama tokių pareigų.

Ne juokais išsigandome. Bene ir vėl kas nors susisprogdino, o mes apie tai dar nieko nespėjome išgirsti? Paaiškėjo, kad jis susijęs su senuoju savižudžio išpuoliu, įvykusiu prieš savaitę ir jau šiek tiek primirštu. Pasirodo, prieš kelias valandas jam pavykę nustatyti vienos žuvusiųjų tapatybę. Mums prieš veidą vyras mojavo plonyčiu segtuvu.

– Atsiprašome, pone, – bandėme jam paaiškinti. – Tokiu metu lankytis lavoninėje draudžiama. Norint patekti naktį, reikia turėti specialų leidimą.

Paprašėme jo pateikti asmens dokumentą. Paaiškėjo, kad jis didžiulės įmonės, kurios gaminiais aprūpinama daugiau kaip pusė šalies gyventojų, žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas.

– Reiškiame jums didžiulę pagarbą, – pasakėme, – kad tokias pareigas užimantis žmogus, neabejotinai turintis šimtus pavaldinių, tokį vėlyvą metą randa jėgų pats ateiti spręsti bandomajam laikotarpiui priimtos darbuotojos, ir dargi valytojos, be kita ko, jau žuvusios, reikalų.

Regis, mūsų liaupsės nepažįstamajam patiko ir jis dar sykį pasiteiravo, kaip patekti į reikiamą padalinį.

Kaip žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjui galėjome paaiškinti, kaip ten nukakti, jei mes patys, ilgamečiai darbuotojai, nė karto nebuvome ten lankęsi. Buvome priversti susisiekti su reanimacijos skyriumi, kad bent jau bendrais bruožais būtų paaiškinta, kaip ten nusigauti.

Nors iš paaiškinimų pasirodė, kad ten patekti nėra perdėm sudėtinga, jau netrukus vyras paklydo klaidžiose koridorių vingrybėse ir netekęs vilties pats ką nors rasti kreipėsi pagalbos į ligoninės darbuotojus – jaunus gydytojus ir medicinos seseles, tačiau ir šie tik miglotai numanė, kur ieškoti mirusiųjų. Neapsikentęs vyras patraukė į administracijos skyrių – net ir tokią valandą ten turėtų kas nors būti. Nors jau dirbo naktinės pamainos darbuotoja, pasirodo, jai jau buvo spėta pranešti apie žmogų, galintį atpažinti palaikus. Moteris ant lapelio iki smulkmenų nubraižė kelią iki lavoninės ir patikino, kad jau netrukus ten pasirodys atsakingas asmuo, kuriam jis ir galės viską paaiškinti.

Didelei žmogiškųjų išteklių vadovo nuostabai, neprireikė leistis laiptais žemyn, kaip kad įsivaizdavo, ir rūsyje surasti atokų užkaborį, netgi atvirkščiai – laikydamasis brėžinio, jis išsigavo į lauką, nedidelę pušų giraitę, kurioje niūksojo senas vienaaukštis akmeninis trikampis pastatas; pagal brėžinį viename jo priestate turėjo būti medicininės įrangos sandėlis, kitame – medicinos teismo skyrius, o trečiajame nebuvo jokių nuorodų, bet būtent šis ir buvo tai, ko jis ieškojo. Priestatas skendėjo prietemoje, todėl teko irtis apgraibomis. Tolumoje mirkčiojo mažyčiai žiburėliai; tai nebuvo žvaigždės – taip apie save pranešė tolimo kaimo trobesiai; veikiausiai dieną iš čia veriasi kvapą gniaužianti panorama.

Žmogiškųjų išteklių vadovą, kurį šiaip nebuvo lengva įbauginti, nusmelkė keistas jausmas, kad šios vietos niekaip nebandoma pridengti, paslėpti ar bent aptverti. Nejau *jie* čia taip visų akivaizdoje ir nešami, kai šalia tokia jauki giraitė,

niekas nieko nesaugo, tarsi tai būtų tik paprasta kontora, į kurią nevaržomai užeina ir išeina darbuotojai ir lankytojai, mirusiesiems nejaučiantys nė mažiausios baimės, kaip ir šie gyviesiems. Nors mažyčiame langiūkštyje spingsojo nedidelė šviesele, vyrą užplūdo abejonė, ar administracijos darbuotojai iš tiesų pavyko rasti asmenį, galintį nuo jo pečių nuimti atsakomybės už mirusiąją naštą.

Nieko tokio, – ramino save, – *šįsyk bent jau esu tinkamai apsirengęs, todėl man nebaisus nei šaltis, nei vėl grasinantis pratrūkti lietus. Net jei visa tai tik bandymas laukuose sugauti vėją, ir rytoj atrasiu tam laiko. O tuo tarpu sušils vanduo, kuris nuplaus tikrą ir motinos bandomą man užkrauti kaltę.*

Žmogiškųjų išteklių vadovas pabeldė į duris, bet šios buvo užrakintos, ir niekas neketino jam jų atlapoti. Nusprendęs apeiti aplink pastatą, vyras pastebėjo dar vienas duris, kurios nė neraginamos pačios atsivėrė. Tarsi sapne žmogiškųjų išteklių vadovas atsidūrė vėsioje, prietemoje skendinčioje patalpoje, buvo girdėti silpnas oro kondicionierių ūžesys. Dviem eilėm sukrauti ant neštuvų gulėjo palaikai, vieni jų standžiai suvynioti, kiti – tik simboliškai pridengti permatoma celofanine plėvele; šiuos veikiausiai ketinama skirti moksliniams tyrimams ar studentų praktikai.

Žmogiškųjų išteklių vadovas akimirkai sustingo. Kad ir su kokia pagarba žiūrėtum į tikėjimą, jog mirtis – visa ko pabaiga, atrodė mažiausiai neatsakinga duris palikti neužrakintas. Gerai, kad užsuko tvirtos psichinės sveikatos žmogus, kurio nekankina liguista vaizduotė. Juk jautresnis jau seniai galėjo pulti į paniką ar net pagrasinti teismu.

Akimirką žmogiškųjų išteklių vadovas stovėjo it stabo ištiktas. Jis užsimerkė, giliai įkvėpė ir liko nustebęs, kad ore netvyro slogus tvaikas. Slapukiškai dirstelėjęs, kaip pastaruoju metu buvo pratusi elgtis motina, akies krašteliu jis pastebėjo gelsvus palaikus. Dėl storų celofaninės dangos sluoksnių buvo sunku nustatyti, tai vyro ar moters lavonas. Vyrui būtų užtekę drąsos mažumėlę pavaikštinėti ir pabandyti pačiam atpažinti valytojos palaikus, tačiau čia jis nekviestas svečias, todėl savavališkai taip elgtis būtų mažų mažiausiai nepadoru; kiek nenoriai vyras prisivertė išeiti lauk ir sau įkandin uždarė duris.

Šiaip ar taip, – žmogiškųjų išteklių vadovas nugrimzdo į apmąstymus, – *prisikasiau iki paskutinės stotelės. Dabar jau ne mano reikalas atpažinti mirusiosios, kurios net gyvos nepažinojau, palaikus. Atėjau čia tik pranešti žinią, o ne imtis tyrimų. Rytoj pabandysiu visą reikalą galutinai sutvarkyti telefonu, o jei pareikalaus, kad atvykčiau, ką gi – nieko baisaus. Laiko tam atrasiu. Juk nepasiųsi senio, sekretorės ar juolab naktinės pamainos viršininko, kuriam galbūt ir labai maga paskutinį kartą pamatyti mylimąją. Ne, tikrai nevalia leisti, kad tas jausmuose susipainiojęs žmogus čia apsilankytų. Pažadėjau jį ginti nuo papeikimų, tačiau tikrai neminėjau galimybės prisiartinti prie palaikų darbuotojos, kuri pagal įstatymą vis dar priklauso man, tiksliau tariant, mano skyriui, kol valstybė nepasirūpins jos grąžinti artimiesiems.*

Mintimis vyras nusikėlė į didžiules kepyklos erdves, kuriose tarškėjo juostiniai konvejeriai, kraute nukrauti mielinės tešlos arabeskomis. Nors praryta krosnies kepimui

paruošta tešla virsta vakarykšte duona, jos gelsvas atspalvis priminė trumpai matytus palaikus. Nepaisant nemalonaus šalčio, nebuvo kur pernelyg skubėti, todėl žmogiškųjų išteklių vadovas patraukė siaura alėja, kuri, peraugusi į siaurą takelį, jį atvedė prie dar vieno priestato, primenančio trobelę ar karavaną; ant jo švietė nedidelis užrašas: *Moksliniai straipsniai. Leidykla.*

Neįtikėtina, – žmogiškųjų išteklių vadovas niekaip negalėjo atsistebėti. – *Kaip tokioje vietoje, kur verda šitiek su medicina nieko bendra neturinčių veiklų, vietos valdžiai pavyko įkurdinti mirusiuosius. Turbūt ligoninės žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas yra be galo talentingas žmogus, nes išmano, kaip numaldyti čia įsikūrusių įstaigų darbuotojų nerimą ir nutildyti bet kokius jų pasipriešinimus.*

Vyras apėjo aplink visą pastatą ir staiga jam parūpo išsiaiškinti, ar tie mažyčiai tolumoje virpčiojantys žiburėliai iš tiesų yra taip jau toli. Stori šiltų drabužių sluoksniai leido nesibaiminti nuotykių. Tiesa, šįsyk tolumoje spingsinčias mažytes švieseles buvo spėjusi užkloti stora rūko skraistė. Naktis, taip neseniai teikusi vilčių išsigiedryti, apsitraukė dar tirštesne migla, ir tolumoje stūksanti balta technikos laboratorija jam priminė plazdenantį angelo sparną.

15

Kaip ir žadėjo, moteris iš tiesų surado žmogų iš Patologijos skyriaus, puikiai išmanantį visas lavoninės paslaptis.

Tai buvo apkūnokas, mažne penkiasdešimties metų vyras su prancūziška berete ant galvos, tik nežinia, ar ši liudijo jo polinkį į religingumą, ar veikiau buvo senojo bohemiško gyvenimo palikimas, o gal ir viena, ir kita. Iš prigimties smalsus ir energingas, jis pasisveikino su žmogiškųjų išteklių vadovu ir nė neatsikvėpdamas šliūkštelėjo jam į veidą žodžių pliūpsnį:

– Gerai, kad dar šiandien susigriebėte ateiti, nes rytoj jau nebebūtumėte jos čia radęs. Tektų nusivyti iki Abu Kabiro, Valstybinio patologijos centro, kur paprastai siunčiami visi neatpažinti palaikai. Ir gydytojai, ir seselės iki šiol ją čia laikė, nes tikėjosi, kad kas nors iš artimųjų, pažįstamų ar galbūt bendradarbių vis tiek pasirodys. Kas nors būtinai panorės sužinoti, kaip iš paskutiniųjų buvo kovojama dėl tos moters gyvybės ir kodėl vis dėlto nepavyko jos išgelbėti. Juk mūsų ligoninė nedidelė, atokiai nuo centro, todėl paprastai čia nevežami kritinės būklės ar sunkiai sužeisti ligoniai – tokie gabenami tiesiai į centrines gydymo įstaigas. Regis, nei policijos pareigūnai, nei greitosios pagalbos darbuotojai negali patikėti, kad esame aprūpinti tinkama medicinine įranga. Na, girdėti tokią ne pačią geriausią nuomonę apie savo darbo įstaigą nėra itin malonu. Tai menkina profesinį orumą. O štai ją kažkodėl atsiuntė čia, galbūt todėl, kad iš pradžių neatrodė kritinės būklės, mat,

nors buvo atvežta be sąmonės, neatrodė, kad turėtų rimtų sužeidimų. Tik rankose ir kojose žiojėjo nedidelės skylės ir nežymus įdrėskimas kaukolėje. Tokie sužeidimai neatrodo mirtini. Tik vėliau paaiškėjo, kad galvoje veikiausiai dar turgavietėje virusas sukėlė smegenų infekciją.

– Smegenų? – nustebo žmogiškųjų išteklių vadovas.

– Taip, o kodėl tai stebina? Po dviejų dienų jau nieko nebebuvo įmanoma padaryti. Ta moteris buvo tokia tyki ir niekam nežinoma, kad visam medicinos personalui beregint įkrito į širdį. Visi – ir gydytojai, ir seselės – kiek išgalėdami kovojo dėl jos gyvybės. Visiems taip norėjosi bent akimirkai pažadinti tą moterį, kad būtų galima sužinoti, kas ji tokia. Štai kodėl gyvybei užgesus jos palaikai lavoninėje buvo laikomi ilgiau nei kitų; neskubėjome jų siųsti į Abu Kabirą, nes buvo vilties, kad būtinai kas nors ateis ir panorės sužinoti, kaip buvo kovojama dėl jos gyvybės… kad nenugrimzdų į užmarštį… Visa laimė, maloningasis pone, kad nebelaukėte rytojaus. Ir nors velionei nesate nei giminaitis, nei pažįstamas, o tik žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus atstovas, mums galite be galo pasitarnauti duodamas bent mažytę užuominą, kas šioji moteris. Tad, prašom, užeikite į kabinetą, reikės užpildyti Valstybinio socialinio draudimo fondo blanką, nes net ir ten jau ne juokais sunerimo, kaip gi taip nutiko, kad dar niekas iki šiol jos nepasigedo.

Apkūnusis vyriškis iš kišenės išsitraukė raktų ryšulį ir atrakino pirmąsias lavoninės duris. Nors žmogiškųjų išteklių vadovui knietėjo užsiminti apie antrąsias, likusias nerakintas, jis nusprendė patylėti.

Iš pradžių reikia išsiaiškinti, kas jis per paukštis, – nutarė jis.

Abu įėjo į nedidelį kambarėlį, jo viduryje gulėjo tušti neštuvai, o ant šių numesta baltų pirštinių pora. Vadinasi, čia ne tik tvarkomi dokumentai, bet ir atliekamos procedūros. Pasiūlęs žmogiškųjų išteklių vadovui sėstis į kėdę, pastatytą šalia neštuvų, atlapaširdis laborantas iš geležinės spintos ištraukė sudriskusį mėlyną pirkinių krepšį. Prie jo buvo prisegtas ligoninės vokas, kuriame buvo sudėti visi reikalingi dokumentai: medicininės išvados, mirties liudijimas, ant kurio nebuvo nei vardo, nei pavardės. Kiek pasirausęs vyriškis iš jo ištraukė sudraskytą, dėmėmis nusėtą algalapį – visos sumaišties kaltininką. Beretės savininkas jau ne kartą kratė krepšio turinį, todėl nebesitikėjo ką nors daugiau ten rasti. Tik apvertė voką, gerai jį pakratė, kol iš jo iškritę tarkštelėjo du geltoni į vieną surišti rakteliai. Laborantas apibendrino:

– Štai ir viskas. Tai viskas, ką aptikome. Tiesa, ten dar būta kelių supuvusių daržovių ir vaisių, bet dėl smarvės nebebuvo įmanoma ilgiau jų laikyti. Tad prašom, tereikia užpildyti anketą su moters asmeniniais duomenimis ir pateikti trumputį paaiškinimą, iš kur ją pažįstate. Tikiuosi, – vyriškis šyptelėjo, – nesate pernelyg jautrus ir galėsite nesunkiai atpažinti palaikus. Jei būgštaujate, kad prieš akis stos nemalonus reginys, galiu jus iš anksto nuraminti. Jums be galo pasisekė. Kūnas puikiai išsilaikė. Patikėkite, mirusioji panaši į mieganti angelą.

Klausydamas tokių atviravimų, žmogiškųjų išteklių vadovas išraudo iš pykčio ir atžariu žvilgsniu pervėrė liežuvio

už dantų nenulaikantį laborantą, kuriam toks į galvą šovęs palyginimas, regis, atrodė itin vykęs.

Nekilo abejonių, kas informacijos šaltinis. Štai kur didysis žiniasklaidos aistruolis ir teisuolis. Tai jis kaltas, kad niekaip nesibaigia ilga darbo diena.

Žmogiškųjų išteklių vadovas nesistengė būti iškalbingas. Ne, jis ne koks išlepėlis, kad bijotų pažvelgti tiesai į akis, kad ir kokia baisi ir sužeista ši būtų, tačiau tik tuo atveju, jei būtina atpažinti palaikus. Jis čia atskubėjo tik tam, kad praneštų moters vardą, pavardę, adresą ir asmens kodą, kuris įrašytas algalapyje; beje, pastarasis atsidūrė itin neatsakingo žurnalisto rankose, užuot keliavęs tiesiai pas jį, žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėją. Štai ir viskas. Nors, savo nuostabai, tik šiandien sužinojo, kad priimdamas moterį į darbą prieš kelis mėnesius jis asmeniškai su ja kalbėjosi ir net savo ranka užrašė jos gyvenimo aprašymą, tai dar nereiškia, kad dabar sugebėtų atpažinti jos palaikus. Jam pavaldūs net trijų pamainų darbuotojai, iš viso du šimtai septyniasdešimt aštuoni žmonės, o jei dar pridėjus administracijos skyrių, susidaro daugiau nei trys šimtai. Nejau jis privalo kiekvieną jų atpažinti?

Atsegęs viršutinę žieminio paltą sagą, žmogiškųjų išteklių vadovas išsitraukė segtuvą, o iš šio išėmė pirmąjį dokumentą, kurį prieš kelias valandas išspjovė spausdinimo mašina, ir padėjo ant tuščių neštuvų.

– Štai čia parašyta viskas, kas mums apie ją žinoma. Net jei ji ir miegantis angelas, nedegu noru ja gėrėtis. Jei pats turite tokių įgaliojimų, juk, šiaip ar taip, jau esate prisižiū-

rėjęs negyvėlių, kodėl pačiam nesuraičius parašo ir nepatvirtinus, kad atpažinote mirusiąją. Štai jums nuotrauka, kuri padėtų tai padaryti.

Sutrikęs ir apimtas nuostabos laborantas akimis įsikibo į nuotrauką.

– Ji maža ir pernelyg neryški, – nepatenkintas lemeno vyriškis, – nors tiesa, panaši į velionę. Koks jos vardas? Julija... žinoma, buvo galima tikėtis. Taip ir manėme, kad ji svetimšalė. Jai keturiasdešimt aštuoneri? Esate tuo tikras? Visi iki vieno buvome įsitikinę, kad ji žymiai jaunesnė. Nors tiesa, tikrai ta pati. Ir nuotraukoje matyti tos azijietiškos akys. Kaukazietiškos... o gal totoriškos? Iš kur ji? Patikėkite manimi, ir gydytojus, ir seseles reanimacijos skyriuje – visus toji moteris pakerėjo, nors gulėjo be sąmonės. Tai ji. Nekyla nė mažiausių abejonių. Tai kodėl, pone, esate toks užsispyręs? Ko čia baimintis? Kas ten tikrins tą jūsų parašą? Būkite malonus, eikite su manimi. Trumpam užmesite akį, ir galėsime padėti tašką. Jaučiu, kad ir ji pati jau nekantrauja kuo greičiau iš čia ištrūkti. Jei dabar pasirašytumėte, jau rytoj ryte Nacionalinio saugumo departamente pagal turimus duomenis bus nuspręsta, kam perduoti palaikus ir kaip bei kur deramai juos palaidoti. Arba čia, pas mus, arba ten, anapus vandenyno.

– O kodėl jūs pats nepasirašote?

– Man draudžiama. Dar nebuvo tokio atvejo, kad mūsų ligoninės darbuotojas nustatytų mirusiojo tapatybę. Taip galima tik košės prisivirti. Tiesą sakant, man draudžiama į ją net žiūrėti. Bet jūs, pone, nesuprantu, kodėl jūs priešina-

tės? Šiaip ar taip, ji buvo jūsų įmonės darbuotoja, be to, pats čia atskubėjote, ir dar tokią naktį, tai ko dabar nuogąstauti? Jei nepasirašysite jūs, vis tiek jūsų įmonėje teks ieškoti žmogaus, kuris būtų su ja dirbęs ir ją pažinojęs. O štai jam jau teks pačiam nusigauti iki Valstybinio patologijos centro Abu Kabire. O ten ir vėl iš naujo pereiti visus biurokratinius formalumus... O per tą laiką, žiūrėk, ir naujų straipsnių pasipils...

– Straipsnių? – įsiplieskė žmogiškųjų išteklių vadovas. – Štai kaip.

– Manote, esate nuo to apsaugotas? – klastingai nusišypsojo laborantas. – Mirusieji gyviesiems visada kelia smalsumą. Čia jau lankėsi toks vienas žurnalistas... Antraip nejau būtumėte čia pasirodęs?

Žmogiškųjų išteklių vadovą pagavo baisus įniršis.

– Tai bent jau prisipažinkite, kad pats ir paskleidėte tas paskalas. Atskleidėte slaptą informaciją apie mirusiąją... Tik nemėginkite įtikinėti, kad visa tai teisėta ir neprieštarauja įstatymams.

– Kai nėra kito pasirinkimo, viskas tampa teisėta, – laborantas neatrodė sutrikęs. – Kad reikalai pajudėtų, buvome priversti moterį šiek tiek pareklamuoti, tačiau prie paties straipsnio, prisiekiu, nagų nekišau. Jį parašė žurnalistas. Kaip jį pavadinote? Žalčiu? Ar ir jam girdint taip sakėte?

– Nevadinau jo žalčiu. Iš kur ištraukėte?

– Galbūt šis žodis išsprūdo kalbantis telefonu su savaitraščio sekretore, o ji, žinoma, nieko nelaukdama jam viską išplepėjo. Nesisielokite. Žaltys – jam per švelnus žodis.

Kiek tą žmogų pažįstu, jam tai veikiau komplimentas. Jis visur įsigudrina prasmukti. Žaltys... hm, hm... Neblogai. Nors šis žaltys trykšta ypatinga energija, yra nekvailas ir neapsnūdęs.

– Po galais, tai jis jau spėjo su jumis pasikalbėti?

– Po judviejų pokalbio. Prieš valandą ar pusantros. Todėl ir tenka dirbti viršvalandžius. Tikėjausi, kad čia pasirodysit.

– Laukėte manęs?

– Nejau stebitės? Juk ir mums jau niežti pirštai ją iš čia išlaisvinti. Galbūt jums ir atrodo, kad jei jau čia dirbame, vadinasi, esame pratę prie mirusiųjų ir mums neskauda širdies, kad šios moters niekas nepasigenda. Tai kaip, pone? Nepasirašysite? Reiktų užpildyti specialų blanką.

Laboranto išpažintis tik dar labiau sustiprino žmogiškųjų išteklių vadovo apsisprendimą nekišti nagų. Ko jau ko, o naujo straipsnio jam tikrai nereikia, jei dabar pasirašytų neva atpažinęs palaikus moters, kurios gyvos nė nepažinojo.

– Ne, – griežtai tarstelėjo jis, – ir tai anaiptol ne dėl mirusiųjų baimės.

Vyras prisipažino prieš kelias minutes netyčia atsidūręs ten, anapus šios sienos – durys buvo neužrakintos. Nors stebėjosi ten išvystu vaizdu, išlaikė vidinę ramybę ir net yra pasirengęs reikalui esant ten sugrįžti – žvilgtelėti ir gauti kokį paaiškinimą. Bet pasirašyti dokumentą? Ne, jis tam neturi teisės.

Žmogiškųjų išteklių vadovas jautė, kad stoja skersai kelio. Ir kurių galų jis čia taip spyriojasi? Juk vis tiek viskas

aišku kaip dieną. Ir ką jis bando nubausti? Naktinės pamainos viršininką? Žurnalistą? Ar šitą ilgaliežuvį, juos visus įpainiojusį į šį skandalą. Ir kas gi nutiktų, jei trumpam dirstelėtų į amžinu miegu užmigusios valytojos veidą? Nejau baiminasi įkliūti į meilės pinkles? Iš kur ta beprotiška mintis? Nejau įmanoma įsimylėti mirusią moterį...

Jis atsargiai pakėlė geltonus raktus, numestus šalia bevardžių dokumentų, ir pasiteiravo, ar šie iš tiesų priklausė jo darbuotojai. Laborantas tik gūžtelėjo pečiais.

– Esant teroristinio išpuolio suirutei, niekada niekuo negali būti tikras. Šiaip ar taip, raktai buvo jos krepšyje, šalia garsiojo algalapio. Kodėl turėtų būti ne jos? Visų kitų per išpuolį žuvusių asmenų tapatybės jau nustatytos, ir neatrodo, kad kas nors būtų pasigedęs raktų...

Žmogiškųjų išteklių vadovas linktelėjo galvą ir apsidairė aplinkui. Tik dabar pastebėjo, kad jiedu kalbasi belangėje patalpoje, tiesa, itin aukštomis lubomis, todėl ir susidarė įspūdis, kad veriasi didžiulė erdvė. Palubėje kabalduojanti vienintelė plika, bet itin stipri lemputė plieskė šalta šviesa.

Jai perdegus, – į galvą lindo keistos mintys, – *prireikia ypatingai aukštų kopėčių, kad būtų galima ją pakeisti.*

Nežymiai šypsodamasis, žmogiškųjų išteklių vadovas kreipėsi į laborantą:

– O kodėl norint nustatyti tapatybę būtina žiūrėti į palaikus? Juk mums žinomas velionės adresas. Galima surasti jos butą ir patikrinti, ar raktai tinka. Tai būtų netiesioginis įrodymas, tačiau šimteriopai patikimesnis už žvilgsnį, paremtą tik atminties nuotrupomis.

– O kas tada? – laboranto akyse švystelėjo viltis.

– Jei raktai nuo moters buto durų tiktų, pasirašysiu dokumentą, lyg iš tikrųjų būčiau ją atpažinęs.

Jaudulio apimtas vyras plėšte nusiplėšė nuo galvos beretę ir numetė ją ant tuščių neštuvų.

Tegu ir religingas, tegu ir bohemos atstovas, – dingtelėjo skyriaus vedėjui, – *bet plikas kaip tilvikas.*

– Tarkim, kad yra tokia galimybė. Bet kas ten keliaus?

– Aš, – nedvejodamas tarsi per sapnus tarstelėjo žmogiškųjų išteklių vadovas ir pats nustebo tokio savo pasiryžimo.

– Jūs?

– Kodėl gi ir ne? Žinoma, su sąlyga, kad nepulsite apie tai pranešinėti spaudos, kurią taip didžiai vertinate, atstovams. Kiek dabar valandų? Dar nėra nė dešimtos. Tai visai netoli, nemanau, kad būtų sunku rasti. Jeruzalėje tikrai nepasiklysiu. Gerai pagalvojus, o kodėl ten neapsilankius? Juk kol nepalaidota, toji moteris priklauso mums. Ir jeigu nei artimieji, nei pažįstami jos neieško, mes, kitaip tariant, administracijos atstovai, esame už ją atsakingi. Galbūt net paaiškės, kad koks nors draudimo ar žalos atlyginimo fondas jos sūnui privalo išmokėti piniginę kompensaciją... Juk toji moteris turi sūnų, bent jau taip sakėsi. Jei nieko prieš, galiu pasirašyti, kad paimu raktus, kad būtų lengviau atpažinti palaikus. Matote, neišsisukinėju nuo žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo pareigų, o apie *tai*, jei tik panorėsite, galėsite nedelsdamas pranešti žalčiui. O kad išsklaidyčiau bet kokias abejones, kad iš tikrųjų nejaučiu jokios baimės ar pasidygėjimo mirusiesiems, esu pasirengęs

dar sykį bent trumpam ten užsukti... į pasaulį kitapus sienos... būčiau dėkingas, jei mane ten palydėtumėte ir smulkiau paaiškintumėte, kaip saugote palaikus, nes patalpoje nėra jokio kvapo. Padarytumėte man didžiulę paslaugą.

16

Laborantas su aistriu užsidegimu atvėrė lankytojui vidines duris ir vėsioje patalpoje įjungė šviesą. Neštuvai su žmonių palaikais, pastebėti prietemoje per pirmąjį apsilankymą, niūksojo išrikiuoti dviem eilėmis. Vieni jų buvo standžiai įvynioti ir sutvirtinti, kiti pridengti tik permatoma celofanine plėvele. Nuo šalčio ar jaudulio žmogiškųjų išteklių vadovą nukrėtė šiurpas. Pirmasis netikėtai kilęs klausimas buvo labiau susijęs su filosofiniais pamąstymais nei paprasta fiziologija:

– Kada merštantįjį galima pradėti vadinti mirusiu? Kada žmogaus kūnas virsta lavonu? Kada – palaikais? Ar tai nustatoma tyrimais, ar tai tik skirtingos sąvokos tam pačiam reiškiniui įvardyti? Ar tai tik laiko, ar ir esmės klausimas?

Nuo miglotų lankytojo svarstymų laborantas atrodė sutrikęs. Anksčiau jam nebuvo kilę panašūs klausimai. Akimirką pamąstęs, galop pateikė sausą atsakymą:

– Tai laiko klausimas. Tiesa, yra išimčių.

– Pavyzdžiui?

– Tarkim, kai žūstama kare. Ten viskas vyksta daug greičiau.

Nė neįspėjęs energingasis laborantas nuo vienų neštuvų nutraukė celofaninę plėvę, po kuria gulėjo rusvas moters lavonas su beveik išsitrynusiais veido bruožais.

– Turbūt šie skirti anatomijos studijų tyrimams, – spėliojo žmogiškųjų išteklių vadovas. Žengęs žingsnį prie neštuvų, jis atidžiai apžiūrėjo negyvą kūną, matyt, ne tiek savo gidui, kiek sau pačiam bandydamas įrodyti, kad yra bebaimis.

– Tikra tiesa.

– Ne tyrimams?

– Ne.

– O dabar gal galėtumėte man paaiškinti, – žmogiškųjų išteklių vadovo balsas suvirpėjo, – kaip pavyksta atsikratyti specifiniu kvapu? Juk nemalonus kvapas gąsdina labiau nei vaizdas...

– Iš tikrųjų kvapas yra, – laborantas vos pastebimai šyptelėjo. – Nejaučiate todėl, kad jis labai silpnas. Kas čia praleidžia daug laiko, tokį iš tolo gali užuosti.

– Ir vis dėlto... – žmogiškųjų išteklių vadovo smalsumas augo, sakytum, tai būtų mirties ir gyvybės klausimas. – Kaip jums pavyksta juo atsikratyti?

– Jūs išties norite tai sužinoti?

– Jei tai pernelyg nesudėtinga...

– Sudėtinga? Ne itin...

Laborantas pakratė alkoholio, formalino, fenolio ir distiliuoto vandens mišinį, kuris mirusiajam suleidžiamas praėjus keturioms valandoms po mirties, kai iš organizmo pasišalina visos natūralios kūno išskyros. Tai paprasta ir veiksminga priemonė.

– Ir žudikams? – išsprūdo skyriaus vedėjui.

– Ir jiems, – nusikvatojo laborantas.

Lavoninės lankytojas svarstė, ar tuo ir baigti savo viešnagę, ar dar šiek tiek ją pratęsti, ir nusprendė dar mažumėlę pavaikštinėti iš lėto tarsi smalsus muziejaus lankytojas. Ant neštuvų nebuvo jokių įrašų, tik skaičiai. Nežinia kodėl standžiai įvynioti palaikai jį domino labiau nei pridengti celofanine plėvele. Metęs paskutinį žvilgsnį, vyras vis dėlto nusprendė atsisveikinti, tačiau nesusitvardė neuždavęs paskutinio klausimo.

– Kiek vidutiniškai jie čia gali išgulėti?

– Daugiausia metus.

– Metus?

– Tai ilgiausias laikotarpis, kiek galima laikyti palaikus. Tada juos būtina palaidoti.

– Ilgiausias?

– Numatytas įstatymo.

– Įdomu... Be galo įdomu... Ar galite parodyti seniausiai čia užsilikusius? Kaip pavyksta juos išlaikyti?

Lavoninės laborantas vedžiojo žmogiškųjų išteklių vadovą tarp neštuvų, nuo vienų buvo nusmukusi celofaninė plėvelė. Po ja gulėjo raukšlėto, barzda apžėlusio, ryškių veido bruožų senyvo vyriškio kūnas. Ant užmerktų akių vis dar buvo matyti įnirtingos kovos su mirtimi, vykusios mažne prieš metus, pėdsakai. Artimųjų jau kadaise pamiršta agonija atkakliai nenorėjo palikti mirusio kūno. Tvirto stoto žmogiškųjų išteklių vadovo, įsisupusio į šiltus žieminius drabužius, nugara nuvilnijo šiurpas; pirštinėtas rankas susikišęs į kišenes, jis ir vėl nugrimzdo į apmąstymus:

– Nėra abejonių, kad bent kartą kiekvienam čia būtų pravartu užsukti: galvoje išsyk nuskaidrėtų supratimas, kas gyvenime svarbiausia.

Laborantas pritariamai linktelėjo galvą.

– Tiesa. O ypač – kas visiškai nereikšminga.

Žmogiškųjų išteklių vadovui raukšlėtas gelsvas mirusiojo veidas pasirodė panašus į pergamentą. O štai krūtinė priminė seno šventraščio puslapį.

– Įdomu, – šnabždėjo jis. – Čia išties įdomu...

Pakėlęs akis į laborantą, kuris atrodė patenkintas lankytoju, žmogiškųjų išteklių vadovas paklausė, ar jis pats religingas žmogus. Stambaus sudėjimo vyras atsakė neigiamai, nors pripažino, kad pasitaiko akimirkų, kai nori nenori turi kuo nors patikėti, kad čia besisukinėdamas neprarastum dieviškojo atvaizdo, kai aplink šitiek užgesusių gyvybių.

Ritmingai tiksintis didžiulis sieninis laikrodis priminė, kad laikas nestovi vietoje. Po šios viešnagės vargu ar kas išdrįs apkaltinti jį išpuoselėtu skoniu. Skyriaus vedėjas jau buvo bepasukantis išėjimo link, tačiau akimirką stabtelėjo ir prislopintu balsu pasiteiravo, kur guli valytojos palaikai.

– Tiesa, – nežinia kodėl jis jautė pareigą tą pasakyti, – pagal išsilavinimą ji buvo mechanikos inžinierė.

– Jų čia nėra. Ana ten nedidelė šaldymo patalpa. O gal vis dėlto? – laborantas dar sykį pabandė laimę ir grįžo prie ankstesnio prašymo.

Žmogiškųjų išteklių vadovas buvo neperkalbamas. Niekada nedrįstų laiduoti pažinęs žmogaus, kurį kadaise matė tik priešokomis, palaikus.

Automobiliui riedant pažliugusiomis ištuštėjusios rytinės Jeruzalės gatvėmis, kurių žibintai, regis, skleidė silpnesnę šviesą nei vakarinėje miesto dalyje, žmogiškųjų išteklių vadovui trečią sykį kilo pagunda su seniu pasidalyti paskutinėmis naujienomis. Nusprendęs, kad Jeruzalės simfoninio orkestro koncertas jau turi būti pasibaigęs, vyras surinko įmonės direktoriaus namų telefono numerį ir, įjungęs laisvų rankų įrangą, kantriai laukė galimybės su juo šnektelti. Kitame gale pasigirdo namų prižiūrėtojos balsas; sunkiai atpažįstamu akcentu moteris mandagiai pranešė, kad namų šeimininkas dar negrįžęs iš koncerto, kuris šįvakar užsitęsė dėl ilgos simfonijos, ypač antrosios jos dalies.

– Turbūt vienas paskutiniųjų Mahlerio kūrinių, – spėliojo žmogiškųjų išteklių vadovas, šioks toks muzikos žinovas.

Neatrodė, kad namų prižiūrėtoją būtų dominę kompozitoriai ar jų kūriniai, nebent tik jų trukmė. Tiesa, to visiškai pakako sužinoti, kad įmonės direktorius sugrįš ne anksčiau nei vidurnaktį. Jei žmogiškųjų išteklių vadovas jam norėtų palikti žinutę, ji pasiruošusi užrašyti kiekvieną žodelį. Vyras nusprendė nieko nesakyti, kad tik senis nepamanytų, jog reikalas sėkmingai baigtas, ir jis gali sau ramiai ilsėtis.

Kirtęs nematomą, bet amžiną sieną tarp rytinės ir vakarinės miesto dalių, žmogiškųjų išteklių vadovas įsijungė radiją pasiklausyti tiesioginės koncerto transliacijos.

Ne, tai ne Mahleris. Jo muziką jis kuo puikiausiai pažįsta. Nors skambesys gal kiek ir panašus. Gal kokia variacija

jo kūrinių tema. Obojaus ir klarneto partijos skamba beveik kaip Mahlerio. Ritmingas pasikartojančių, kone laukinių garsų pliūpsnis žmogiškųjų išteklių vadovui suteikė įkvėpimo ir jis ranka energingai ėmėsi į ritmą diriguoti, lėkte pralėkdamas pro naujai atstatytą kvartalą ir motinos namą, o pasukęs už kampo pralenkė ir savo senąją mokyklą. Kieno šis muzikos kūrinys? Jei turėtų galimybę ilgėliau jo paklausyti, neabejotinai atpažintų autorių. Deja, Jeruzalė pernelyg maža, kad savyje sutalpintų ištisą simfoniją. Štai ir Nachalat Achim kvartalas, o už kampo didžioji turgavietė, kurioje ir nugriaudėjo tas nelemtas sprogimas. Ušos gatvė, kurioje iki išpuolio gyveno žuvusioji, turėtų būti nuokalnėje. Siekdamas išvengti vienos krypties eismo gatvelių ir akligatvių labirinto ir atsisakęs vilties išklausyti simfoniją iki galo, žmogiškųjų išteklių vadovas išjungė radiją, sustojo pagrindinėje gatvėje, iš laisvų rankų įrangos išėmė mobiliojo ryšio telefoną ir įsimetė jį į gilią palto kišenę.

Pasigirdus beldimui į duris, visos, išskyrus vyriausiąją seserį, dar nespėjusią nusivilkti suknelės, jau buvome apsirengusios pižamas. Nors tėvelis su mama, prieš išvykdami į antrąsias prieš metus našliu tapusio rabino vestuves, mus griežtai įspėjo po dešimtos vakaro šiukštu niekam neatverti durų, net jei anapus jų belstųsi močiutė, šis netikėtas beldimas mus taip sujaudino, kad neįstengėme atsispirti smalsumui ir nuskubėjome atidaryti durų. Buvome tikros, kad tai močiutė atėjo mums palinkėti labos nakties. Užuot pasiteiravusios: „Ar tai tu, močiute? Gal nusprendei pas mus pernakvoti?“, nieko nelaukdamos atlapojome duris ir mums iš baimės atėmė žadą – prieš akis išvydome nepažįsta-

mąjį pasauliečio drabužiais, aukštaūgį, tvirto sudėjimo vyriškį trumpai kirptais plaukais, visai kaip mamos, kai ši prieš miegą nusiima peruką. Jis pasiteiravo, ar nežinome, kur gyvena moteris vardu Julija Ragajev, kurios jis ieškojęs visame pastate, nuo viršutinio iki apatinio aukšto, tačiau taip niekur ir neradęs jos vardo. Užuot paskubomis uždariusios duris, užkabinusios sklendę ir toliau su nepažįstamuoju kalbėjusios pro mažytį tarpelį, kaip mus kad mokė tėvelis, visos choru jam atsakėme: „Ji čia nebegyvena, nei aukštai, nei žemai; išsikėlė į kiemą, į priestatą, kuris kadaise buvo kaimynės sandėlis. Tai jos naujoji vieta." Mūsų vyriausioji sesuo, kuriai labai nepatinka, kai atsakinėjame mes, mažylės, beregint mus nutildė ir pati pranešė: „Bet dabar jos nerasite. Ji dirba naktinėje pamainoje didžiulėje kepykloje. Kartais ji mums atneša saldžios chalos šabui." Viena mūsų, vidurinioji, pertraukė seserį: „Netiesa, neklausykit jos, ją atleido iš darbo, o tėtis mano, kad ji galbūt apskritai išvyko iš Jeruzalės, nes jau kelias dienas jis jos ieško, bet niekaip neranda."

Nepažįstamasis nusišypsojo ir ramiu balsu prisistatė esąs kepyklos vadovas, todėl gandai, esą ji buvo atleista iš darbo, iš piršto laužti. Jei dar atsimename, prieš savaitę čia, turgavietėje, įvyko sprogimas, Julija Ragajev ten buvo sunkiai sužeista ir dabar guli ligoninėje. Štai jis tiesiai iš ten ir atėjęs, turi raktus nuo jos namų durų ir jos prašymu dabar norėtų paimti kelis jai reikalingus daiktus. Nepažįstamasis skambtelėjo mažyčiais rakteliais.

Nebeįstengėme susitvardyti, nes visi šio pastato vaikai – mergaitės ir berniukai – pažinojo Juliją, geraširdę, ramią moterį, nors ji ir nepriklausė mūsų religinei bendruomenei, todėl pratrūkome šaukti: „Vaje, vaje, sergėk Viešpatie, kas jai nutiko?

Kur ji paguldyta? Nes mama, o ir tėtis, žinoma, panorės ją aplankyti, kaip įsakyta šventu ligonių lankymo priesaku.“

Nepažįstamasis pakėlė ranką: „Ramiau, ramiau, mergaitės. Ji labai serga, todėl šiuo metu draudžiama ją lankyti. Pasakykite, mergaitės, ar pastarosiomis dienomis jos kas nors ieškojo?“

„Ne, ne, – vienbalsiai jam atsakėme. – Niekas pas ją nebuvo atėjęs. Mes čia viską matome.“ Vyras palingavo galvą ir paklausė, kur čia galima uždegti šviesą ir kaip išeiti į kiemą. Buvome visiškai pamiršusios apie pavojaus galimybę, todėl vyriausioji sesuo stryktelėjo ir pasiūlė: „Eime, eime, palydėsiu jus, viską parodysiu.“ O mums tyliai paliepė: „Pakaks, pakaks, mergaitės, eikite miegoti.“

Kaip galima miegoti, kai mūsų didžioji sesuo viena eina su nepažįstamu vyru ir dar ne iš mūsų religinės bendruomenės. Štai kodėl visos penkios, net ir mažiausioji, kuriai vos treji, tokią šaltą naktį vienais naktiniais marškiniais patraukėme jiems įkandin, kad šiukštu nieko bloga nenutiktų. Aklinoje tamsoje strakaliodamos per balas, stengdamosi nesuklupti užkliuvusios už lentgalių ir senų indų, lenkdamos galvą, kad išvengtume skalbinių virvių, parodėme nepažįstamajam priestatą, kuriame kadaise buvo sandėlis. Pastebėjome, kad iškabą su senuoju jos vardu buvo nuplėšęs vėjas; buvo likusi tik toji su naujuoju vardu iš šventosios Toros, kurią pačios pakabinome ant jos durų. Ji tik nusišypsojo ir nė nemanė tam priešintis.

Žmogiškųjų išteklių vadovui jau pirmasis bandymas buvo sėkmingas ir jis nesunkiai atrakino duris, vadinasi, ir antruoju buvo galima ką nors atrakinti.

Užduotis, patikėta dar popiet, pagaliau sėkmingai baigta, – nusprendė jis. – *Nelieka abejonių – tai išties ta pati moteris. Tai darbuotoja, kuri, tenka pripažinti, iki šiol priklauso mums, žmogiškųjų išteklių valdymo skyriui.*

Ir ko tos mielos mergaitės, kurių viena galėtų būti mano dukros amžiaus, čia mindžikuoja vienais naktiniais marškiniais ir drebėdamos iš šalčio niekur nemano iš čia trauktis? Ko jos lūkuriuoja? Kai durys taip lengvai atsirakino, galbūt tikisi savo akimis pamatyti, kaip rankiosiu jų pamiltai šių namų gyventojai reikalingus daiktus. Vyriškis nusišypsojo ir tarė:

– Mielos mergaitės, labai jums ačiū, man išties padėjote, bet daugiau man jūsų pagalbos nebereikia. Lauke šalta ir žvarbu, be to, jau vėlus metas. Labai prašau, mielosios, viens du keliaukite namo ir marš į lovą, kitaip galite susirgti.

Visas šešias sesutes, nuo didžiausios iki mažiausios, šis griežtas, nors ir tėviškas nepažįstamo vyro tonas sutrikdė, akimirką mergaitės dvejojo, ar apskritai verta klausytis nereligingo žmogaus nurodymų. Tada tarsi pabaidytas paukščių pulkelis visos drauge pasileido tekinos nė sykio nežvilgtelėdamos atgal į nepažįstamąjį, jau spėjusį pradingti tamsoje skendinčioje, skersvėjų košte perkoštoje lūšnelėje, kurioje tvyrojo išsivadėti taip ir nespėjusio miego pėdsakai.

Žmogiškųjų išteklių vadovas apgraibomis spustelėjo elektros mygtuką. Įsižiebė blanki drumzlina šviesa, todėl iš pradžių vyras nė nepastebėjo nedidelio stalinio šviestuvo, o kai galop ir šis pateko į akiratį, įjungė ir jį. Regis, ten viešpatavusios prietemos ničniekas nebūtų įstengęs išvaikyti, sakytum, būtų aptemusios akys. Priėjęs prie lovos, vyras pastebėjo, kad ši nepaklota, tarytum aną lemtingą rytą šių namų gyventojai miegus būtų išvaikęs blogas sapnas. Stumtelėjęs pagalvę, jis pastebėjo dar vieną šviestuvą, kurį taip pat nedvejodamas įjungė: na, pagaliau bent jau galima įžiūrėti, kas čia yra ir ko nėra.

Akimirksnį žmogiškųjų išteklių vadovas žingtelėjo atatupstas. Ar apskritai jis turintis teisę čia būti? Tiesa, galvoje sukosi ir visa virtinė pasiteisinimų. Šiuo metu pernelyg jau daug akių nukrypo į žuvusiąją, o savaitgalio numeryje grasinama juos viešai apkaltinti sukrečiančiu abejingumu ir snaudžiančia sąžine, todėl, užuot ieškojus pasiteisinimų, derėtų parodyti didesnį rūpestį, užuojautą ir norą bendradarbiauti. Kaip dera pasirūpinti žuvusiosios daiktais. Galbūt net atlyginti žalą. Būtent žalą. Nejau tai neįmanoma?

Lovos kojūgalyje mėtėsi lėlė – basakojis vienuolis, galvą dengė juodas gobtuvas, o liūdname veide – juodas linų pluošto barzdos atvašynas. Pagautas smalsumo žmogiškųjų išteklių vadovas pakėlė lėlę ir pabandė suprasti, iš ko ši pagaminta. Apžiūrėjęs niūraus veido vienuolį, pasodino jį ant lentynos, šalia nedidelio radijo imtuvo, kurį neatsispyrė pagundai įjungti – tikėjosi sugauti paskutines koncerto akimirkas. Žmogiškųjų išteklių vadovas nusimovė pirštines ir

įniko sukioti radijo stočių ratelį; nors stotys bandė viena kitą perrėkti, vyrą galiausiai užliejo dar negirdėtos, itin skambios simfonijos banga; nuaidėjo vienišas pratisas trimito garsas. Nepaleisdamas radijo imtuvo iš rankų, skyriaus vedėjas, sudrebėjęs iš jaudulio, nuo pinto klibančio krėslo nukėlė gėlėtą palaidinę, klestelėjo į jį ir stipriai užsimerkė.

Dar einant ankstesnes prekybos agento pareigas, vyrui nemažai laiko teko praleisti viešbučiuose, todėl būgštaudamas, kad neužkluptų nemiga, jis priprato neiti miegoti anksčiau vidurnakčio. Kai teko palikti namus ir laikinai apsigyventi pas motiną, vakarop, prasidėjus vakaro žinioms, vyras įpratino save trumpai, bet giliai nusnausti, kad vėliau pakaktų jėgų kelias valandas praleisti miesto pakraštyje neseniai atsidariusiame bare, kur tikėjosi naujų pažinčių. Šįvakar, iš paskos vis dar velkantis darbo šleifui, žuvusios valytojos kambarėlyje galima nebent simboliškai snūstelėti, kol pagaliau pasibaigs koncertas ir įmonės direktorius sugrįš namo.

Nors už nugaros durys ir priešpriešiais esantis langas buvo užverti, o jis nei nusivilko paltą, nei nusirišo šaliką, šaltis kiaurai smelkė. Pakilęs surasti jo priežasties, skyriaus vedėjas pagaliau pastebėjo, kad praviras tualeto langelis. Nuo šio iki artimiausios tvoros buvo nutiesta skalbinių virvė. Blyškioje mėnulio šviesoje vyras pastebėjo vėjyje besiplaikstančius moters drabužius. Jei neatsiras nei giminaitis, nei pažįstamas, galintis pasirūpinti jos daiktais, teks to prašyti sekretorės. Šią, nereikia nė abejoti, nudžiugintų bet kokia užduotis, galinti bent trumpam atitraukti nuo

kompiuterio. Tiesa, lango verčiau nepalikti atviro. Žmogiškųjų išteklių vadovas apsimovė pirštines, viena ausimi pabandė sugauti simfoninio kūrinio pabaigos ženklus, o kai patirtis ir nuojauta pakuždėjo, kad šių dar nė kvapo, išskubėjo į kiemą; neskubėdamas apėjo aplink priestatą, kuris, šią žiemišką valandą prigriozdintas lentgalių ir senų indų, atrodė panašus į pasakų trobelę. Tada nuo tvoros nukabino skalbinių virvę ir atsargiai nurankiojo lietaus permerktus, lapais ir purvu apdrabstytus moteriškus apatinius, kurie atrodė neįtikėtinai lengvi. Grįžęs į vidų, skalbinius suvertė į kriauklę. Mažumėlę padvejojęs, ar turi teisę taip elgtis, atsuko čiaupą ir, pakišęs juos po vandeniu, kuris, jo nuostabai, iškart pradėjo bėgti karštas, kruopščiai juos išskalavo. Regis, priestato savininkas vandentiekį pasirūpino prijungti prie centrinės šildymo sistemos.

Neabejoju, kad naktinės pamainos viršininkas mielai su manimi apsikeistų vietomis ir plautų mylimosios apatinius, bet neleisiu jam čia net prisiartinti. Ir taip dėl jo netramdomų jausmų kilo tokia sumaištis. Už sienos skambanti muzika rodė pirmuosius pabaigos ženklus. Žmogiškųjų išteklių vadovas, kriauklėje palikęs skalbinius, užsuko čiaupą.

Vyras jau ėmėsi gailėtis, kam apskritai sumanė nudžiaustyti nuo virvės drabužius, ir prisiekė sau daugiau neprisiliesti prie jokio velionės daikto: nesiknaisioti stalčiuose, neieškoti dokumentų ar nuotraukų. Visiškai nieko, nes antraip dar koks lyg iš žemės išdygęs jos giminaitis ar pažįstamas ims ir apkaltins jį poelgiais, apie kuriuos baisu net pagalvoti. Ir kaip tada reikės pasiteisinti? Kur pats iki šiol buvai? Kodėl

nesidomėjai, kur ji dingo? Žmogiškųjų išteklių vadovas ir vėl susmuko į supamą pintą krėslą ir, klausydamasis paskutinių dabar jau aiškiai besibaigiančios simfonijos garsų, akimis bėgiojo po mirusios moters valdas. Galbūt lova liko neklota todėl, kad aną lemtingą rytą ji tikėjosi sugrįžusi dar mažumėlę nusnūsti. Juk šiaip aplinkui viskas buvo tvarkinga ir švaru. Nors moteris gyveno kukliai, buvo justi geras skonis. Ant stalo buvo švari lėkštė, o šalimais sulankstyta servetėlė – paskutinės taip ir nebaigtos vakarienės požymiai. Plonytėje vazelėje buvo pamerktos dvi dar nenuvytusios plukės, nors vanduo jau buvo spėjęs išgaruoti.

Ant sienų nesimatė nė vienos nuotraukos, net ir tų, kurie jos pačios buvo paminėti gyvenimo aprašyme. Nei sūnaus, kurio tėvas pasirūpino kuo greičiau jį iš čia išplėšti, nei senyvo, ją čia vienui vieną likimo valiai palikusio draugo, nei senos kaime gyvenančios motinos, kuri tikėjosi čia aplankyti dukterį. Vos vienas vienintelis mėgėjiškos rankos – galbūt jos pačios – anglimi pieštas eskizas: tuščia Jeruzalės senamiesčio gatvelė, horizonte susiliejanti su didele akmenine mečete kupoliniu stogu ir neaukštu minaretu.

Didinga muzika įstrigo ausį rėžiančiame disonanse, iš kurio kaip įmanydama bandė išsikapanoti. Nedidukas radijo imtuvas iš paskutinių jėgų stengėsi perduoti sudėtingą kūrinio pabaigą. Staiga žmogiškųjų išteklių vadovas suprato, kas jo autorius.

Tai jis, nėra abejonių, – mintyse šūktelėjo vyras, viena ranka diriguodamas. – *Tik tas pamaldus vokietis gali šitaip varginti klausą.*

Žmogiškųjų išteklių vadovas liko patenkintas, kad pagaliau pavyko įminti mįslę. Paskambinęs seniui, nustebins jį ne tik tinkamai sutvarkytu reikalu, bet ir įspūdžiais apie koncertą.

Tik įsivaizduokite, ir aš drauge su jumis klausiausi muzikos, o tuo pat metu sugebėjau dar ir dirbti. Tiesa, taip ir nesupratau: tai jo septintoji ar aštuntoji simfonija.

Nežinia kodėl, tačiau žmogiškųjų išteklių vadovui patiko ši lūšna, besiglaudžianti pačioje senamiesčio širdyje, religingų ortodoksų kvartale. Įdomu, kiek už tokią skylę drįstama plėšti nuomos. Moters tapatybės nustatymo procesas vyko sklandžiai.

– Julija Ragajev, Julija Ragajev, – tuščioje erdvėje nuaidėjo garsiai tariamas moters vardas. – Julija Ragajev, Julija Ragajev.

Žmogiškųjų išteklių vadovas apgailestavo, kad šios dabar jau mirusios moters, keleriais metais už jį vyresnės, paslaptinga šypsena praspūdo jo nepastebėta. Paskutiniuosius vokiškos simfonijos garsus staiga sutrikdė vos girdimas mobiliojo telefono skambesys. Laimei, skambinęs žmogus buvo išties atkaklus, nes skyriaus vedėjui pasirodė tikras iššūkis žieminio palto kišenių labirinte surasti pasiklydusį mažytį aparatą.

– Minutėlę, – šūktelėjo jis atkakliajam skambintojui ir puolė tildyti radijo imtuvo, tačiau visiškai jo neišjungė.

Vėl pridėjęs mobilųjį telefoną prie ausies, žmogiškųjų išteklių vadovas išgirdo motinos balsą. Pasirodo, sūnaus pasakojimas išvaikęs miego likučius ir jai be galo knieti suži-

noti, ar jis jau apsilankė ligoninėje ir ar jau surado tinkamą asmenį, galintį jį išvaduoti nuo šios atsakomybės.

– Taip, – atsiduso vyras, – pakilau į Skopo kalną, suradau lavoninę ir perdaviau visą informaciją. Pasirodo, jiems to nepakanka; jie bandė mane priversti atpažinti palaikus.

– Ir sutikai? – pastėrusi iš siaubo riktelėjo motina.

– Ne, nieku gyvu. Nesu toks naivus. Pati pagalvok – kaip galėčiau atpažinti žmogų, kurio neprisimenu?

Atrodo, motina pagaliau liko patenkinta.

– Gerai, kad esi atsargus. Nekišk nagų, kur ne tavo. Šįsyk pasielgei teisingai. Tai kur dabar esi? Ar tik ne bare?

Žmogiškųjų išteklių vadovas akimirką dvejojo, ar pasakyti motinai tiesą, ir galiausiai nusprendė nieko neslėpti.

– Jos bute? Kurių galų?

Jis pasistengė kuo trumpiau viską paaiškinti.

– Ir raktas tiko?

– Žinoma.

– Tai ko dar ten ieškai?

– Nieko. Šiaip sau. Dairausi. Svarstau. Galbūt prireiks ir daugiau paslaugų – tarkim, artimiesiems išsiųsti jos daiktus...

– Būk atsargus, tik nieko neliesk.

– Dievaži, kodėl turėčiau? Ką čia liesti? Palauk, mama, minutėlę...

Atrodo, kad paskutinių simfonijos garsų publika liko, švelniai tariant, nustebinta. Iš radijo imtuvo sklindantys negausūs, regis, tik iš mandagumo paleisti plojimai priminė tuščiaeigį variklį. Tiesa, ilgainiui – veikiausiai žiūrovai

nenorėjo nuvilti orkestro muzikantų – jų pagausėjo. Žmogiškųjų išteklių vadovas turėjo vilties, kad koncertas senio pernelyg nenuvargino. Jam knietėjo dar šiąnakt viską iki smulkmenų jam papasakoti. Vyras atsargiai pagarsino radijo imtuvą tikėdamasis, kad pranešėjas paskelbs kūrinio pavadinimą. Buvo girdėti čia garsėjantys, čia vėl atslūgstantys plojimai, primenantys banguojančią jūrą. Viena gailestinga siela, bandydama padrąsinti orkestrą, o galbūt net pati save, šūktelėjo pratisą *Bravo*, tačiau tai ir liko tik balsas tyruose. Šiaip ar taip, jau buvo vėlyvas metas.

– Minutėlę, mama... vieną minutėlę... – vyras vėl pridėjo mobilųjį telefoną prie ausies, kad netikėtai stojusi tyla jos neįžeistų.

– Kas nutiko? Ar su tavim kas nors yra?

– Ne. Kas čia galėtų būti. Man tik labai svarbu sužinoti kūrinio, ką tik skambėjusio per radiją, pavadinimą.

– Tai ko tau dar iš manęs reikia?

– Iš tavęs, – žmogiškųjų išteklių vadovas suglumo. – Lyg ir nieko.

– Tai labanaktis.

– Šiąnakt pasistengsiu negrįžti labai vėlai.

– Kada galėsi, tada ir grįžk.

Iš radijo sklindančiam balsui nespėjus patvirtinti to, ką pačiam pavyko nustatyti, tiesioginę koncerto transliaciją paskubomis nutraukė žinios, o šios tą akimirką žmogiškųjų išteklių vadovui mažiausiai rūpėjo.

Lietus ir vėl įkyriai barbeno į stogą. Vis sunkiau buvo kovoti su nuovargiu.

Šiaip ar taip, – vyras bandė save drąsinti, – *jei jau taip toli nueita, kad tik šiukštu senis neliktų nuviltas, būtų neteisinga pusiaukelėje viską mesti. Neabejoju, kad prie koncertų rūmų jau laukia asmeninis vairuotojas, todėl netrukus tas didysis muzikos mėgėjas turėtų būti namuose. Jei būčiau praradęs sveiką nuovoką, galbūt dabar neatsispirčiau pagundai mažumėlę snūstelėti velionės lovoje ir net užsikloti jos antklode. Tačiau kol kas esu tik tas, kas esu. Nei beviltiškai įsimylėjęs beprotis, nei meilužis, nei mylimasis. Štai kodėl tik išlyginsiu sujauktą antklodę, užtiesiu lovatiese ir keliausiu sveikas, iš kur atėjęs.*

19

Po gero pusvalandžio žmogiškųjų išteklių vadovas dar sykį paskambino įmonės direktoriui ir šįsyk jį rado namuose.

– Ar po Bruknerio Aštuntosios dar yra jėgų mane išklausyti?

– Kodėl Aštuntosios? – nustebo senis. – Tai buvo Devintoji.

– Aaa, – skyriaus vedėjas lengvai pripažino suklydęs, nors anaiptol nemanė slėpti, kad šį tą išmano. – Nebaigta simfonija.

– Nebaigta? – regis, senis nė nepasivargino pasidomėti programa. – Drįsčiau abejoti, kad „nebaigta“. Juk truko ilgiau nei valandą.

– Džiaukitės, – postringavo pavaldinys, – kad teko išklausyti tik tris, o ne keturias dalis. Kompozitoriui, kanki-

namam šitiekos dvejonių ir baimių, nebeužteko jėgų ketvirtąją užbaigti. Antraip dar mažiausiai valandą būtų tekę kankintis. O dabar ar pakaks kantrybės išklausyti, ką pavyko išsiaiškinti apie jus taip prislėgusį reikalą? Ar jaučiatės pernelyg pavargęs ir norite pailsėti?

– Snūstelėjau per koncertą, – atviravo įmonės direktorius. – Be to, tiek man to miego ir tereikia. Tad jei dar pats nenuėjai miegoti, užsuk pas mane, tiesa, šiek tiek vėliau. Man reikia truputėlio laiko pasiruošti. O dabar tik trumpai atsakyk – taip ar ne. Kalti mes? Ar ne?

– Atsakingi. Regis, būtų tiksliausia taip įvardyti padėtį.

– Dėl ko?

– Vėliau paaiškinsiu, – skyriaus vedėjas nepanoro telefonu bandyti prisikasti iki viso reikalo šaknų.

Buvo kone pirma valanda nakties, kai jis įžengė į didelius prabanga alsuojančius namus, kuriuose anksčiau vos vieną vienintelį kartą teko lankytis. Tai buvo prieš kelerius metus, kai senis savaitę gedėjo anapilin iškeliavusios žmonos; žmogiškųjų išteklių vadovui jos gyvos neteko sutikti, todėl turėjo įtarimą, kad jos būta anaiptol ne senės. Tąsyk skausmu pasidalyti su gedinčiuoju buvo prigužėjusi pilna svetainė guodėjų. Sumurmėjęs kelis tokiu atveju būtinus žodžius, skyriaus vedėjas pasitraukė į atokų kampą ir maždaug penkiolika minučių kiūtojo šalia didžiulės stiklinės spintos, kuri buvo kraute nukrauta įvairiaspalviais moliniais ir gipsiniais duonos gaminiais, kokie tik kada nors buvo gaminami kepykloje. Štai ir šįkart, toje pačioje svetainėje vienui vienas lūkuriuodamas namų šeimininko, jis

glaudėsi prie tos pačios stiklinės spintos, kurią naktimis apšviesdavo vidinis šviestuvas. Vos svečiui įžengus pro duris, indų kilmės nedidukė, tamsiaodė, žilaplaukė namų prižiūrėtoja paslaugiai paėmė iš jo paltą, šaliką ir pirštines ir nuskubėjo pakviesti namų šeimininko. Nejau direktoriaus lytinis potraukis visiškai pradingęs, jei namų prižiūrėtoja pasirinko tokią moterį?

Pagaliau į svetainę įžengęs senis iš tiesų buvo senas kaip pasaulis. Nors čia atėjo tiesiai iš vonios, neatrodė, kad maudynės jį būtų nors šiek tiek atgaivinusios. Nors aukštaūgis, atrodė sukumpęs, karališka šukuosena sukežusi, veidas liguistai blyškus, paakiuose dideli juodi ratilai. Pro chalato atlapą švietė nuogos šerpetotos kojos šlykščiai išsišovusiomis venomis, stovėjo įsispyręs į skurdžiams pritinkančias aptriušusias šlepetes. Nuo minties, kad po chalatu senis veikiausiai yra visiškai nuogas, žmogiškųjų išteklių vadovas akimirką pajuto pasidygėjimą. Neatrodo, kad vakaro koncertas seniui būtų pakėlęs ūpą. Atvirkščiai, sudėtinga muzika, regis, jį buvo visiškai išsunkusi, todėl ir nedegė aistra kuo greičiau sužinoti tyrimo rezultatų, galbūt jam labiau magėjo iš jauno ir sveikata trykštančio pavaldinio pasisemti energijos. Nė nepasiteiravęs, ar svečias pageidautų, senis pripildė dvi taures raudonojo vyno ir pirmas pakėlė savąją.

– Na tai kaip? Ar viskas paaiškėjo? Ar pavyko ją atpažinti? Ar ji iš tikrųjų buvo mūsų darbuotoja? Tai kaip tuomet nutiko, kad buvo pamiršta?

Žmogiškųjų išteklių vadovas nieko neatsakė, tik gurkštelėjo vyno ir ištiesė plonytį segtuvą su dokumentais.

– Prieš pradedant pasakoti, prašom žvilgtelėti.

Abejingu veidu įmonės direktorius dar sykį akimis permetė segtuvo pradžioje įsegtą straipsnį, tada ilgu raukšlėtu pirštu vieną po kito versdamas nuodugniai peržvelgė visus dokumentus, perskaitė šalimais sėdinčio skyriaus vedėjo ranka rašytą moters gyvenimo aprašymą, atvertė dar vieną puslapį, pakilo, įjungė stovintį šviestuvą ir prie nusilpusių akių pritraukė moters nuotrauką, sakytum, taip būtų bandęs grąžinti ją į gyvenimą.

Žmogiškųjų išteklių vadovas įsipylė dar vyno.

– Ar jums ji atrodo graži? – pašnibždomis paklausė senio, kuris jau rengėsi jam grąžinti segtuvą.

Užkluptas tokio netikėto klausimo, direktorius dar sykį atvertė segtuvą.

– Graži? Sunku pasakyti. Gal ir taip... bet kodėl klausi? Na, reikia pripažinti, joje yra šis tas aristokratiška.

Žmogiškųjų išteklių vadovas dar sykį pajuto smūgį į paširdžius, sakytum, būtų kažko visam laikui netekęs.

– Aristokratiška? – vyras atrodė nustebęs, o naujasis valytojos apibūdinimas jį tarsi įžeidė. – Ką turite galvoje? Ką joje pastebėjote?

– Ką turiu galvoje? – įmonės direktoriui šis klausimas sukėlė juoką, nes buvo sunku į jį atsakyti. – Iš kur aš žinau... Ji man daro visiškos svetimšalės įspūdį... lyg būtų azijietiškos kilmės, nors ir šviesiaodė.

Šįsyk žmogiškųjų išteklių vadovas nebeištvėrė.

– Veikiausiai nė neįsivaizduojate, – pratrūko jis, – kad dėl jos buvau priverstas nusigauti iki ligoninės ant Skopo

kalno ir net apsilankyti lavoninėje. Nėra ko slėpti, tiesiai iš ten pas jus ir atvykau. Pasirodo, ten jiems nepakako mano turimų dokumentų. Jie pareikalavo ją atpažinti, kitaip tariant, prašė, kad žvilgtelėčiau į palaikus. Aš, suprantama, atsisakiau. Pats pagalvokite: nejau turiu teisę prisiimti atsakomybę už žmogų, kurį sykį mačiau tik probėgšmais. Radau kitą išeitį. Tuojau papasakosiu.

Įmonės direktorius klestelėjo į krėslą ir ranka palietė vyro kelią, sakytum, bandytų jį nuraminti.

– Nagi, – senis pastūmė į šalį butelį vyno. – Jau vėlus metas, bet pradėkime nuo pradžių, viską iš eilės.

Žmogiškųjų išteklių vadovas aprimo. Tiesa, nebuvo linkęs taip lengvai atsisakyti vyno, kuris pasirodė ypač gero skonio. Galvoje kirbėjo nauja mintis. Štai ir šis šalimais sėdintis senis, kad ir koks turtingas, kaip paprastas darbuotojas trokšta būti įtrauktas į žmogiškųjų išteklių apskaitą, kad kas mėnesį jo sąskaitą dar papildytų bent simbolinė alga. Deja, net ir visi gausūs turtai nepadės šioje žemėje išlikti ilgiau nei skirta, net nežinia, ar jį pakeis kitas asmuo, ar tik direktorių valdyba? Staiga skyriaus vedėją užliejo malonus bendrystės jausmas, sakytum, šiąnakt šalia jo sėdėtų artimas giminaitis, kuris gyvenimo saulėlydyje panūdo jam iškloti visas po septyniais užraktais laikytas paslaptis.

Pagyręs vyną, žmogiškųjų išteklių vadovas paprašė pripildyti ir trečią taurę. Ilgai nelaukęs, griebėsi pasakojamojo žanro, pradėdamas nuo nuosprendžio, esą „nėra pasirinkimo“, dar popietę nuskambėjusio direktoriaus kabinete, ir

baigdamas jaudinančiu vaizdu, kaip vos prieš valandą žuvusiosios pastogėje užgesino šviesą. Atrodo, pasakojimas nuskambėjo nelyg įtampos kupina dramatiška istorija, turinti siužeto pradžią, eigą ir atomazgą.

Žmogiškųjų išteklių vadovui nuojauta kuždėjo, kad nevalia atskleisti visos tiesos, štai kodėl pasakojime buvo išsiversta be painių naktinės pamainos viršininko jausmų. Pasakojant įtampa išaugo ne vienu ypu, o palaipsniui. Pajutęs vyno poveikį, vyras itin atsargiai rinko žodžius nenorėdamas visko dar labiau supainioti, tačiau vengė ir pernelyg viską supaprastinti. Kai pasakojimas pakrypo prie keblių naktinės pamainos viršininko jausmų, žmogiškųjų išteklių vadovas net ėmėsi jį teisinti, sakytum, jis pats, o ne tas senyvas žmogus būtų įsimylėjęs valytoją.

Įmonės direktorius, nepratardamas nė žodžio, kantriai klausėsi, todėl žmogiškųjų išteklių vadovas turėjo galimybę kaip panorėjęs plėtoti įvykių eigą. Senio chalatas buvo toks pat senas, kaip ir jo šeimininkas. Dėl pasimetusios sagos švietė lopinėlis nuogo kūno, gležno ir perdžiūvusio, vagote išvagoto tamsiai mėlynų gyslų.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, regis, nebevaliojo sustoti ir laiku prikąsti liežuvį. Pagautas įkvėpimo, pasakojo apie palaikus, į kuriuos žiūrėjo nejausdamas baimės, vaizdžiai apsakė seniausią lavoninės klientą. Paminėjo net nepaklotus žuvusiosios patalus Nachalat Achim kvartale ir šypsodamasis prisipažino pats paslėpęs nebaigto miego pėdsakus – šiaip sau, be jokios priežasties. Nepaleisdamas svečio iš akių, namų šeimininkas galop susigriebė jį pagirti:

– Lenkiu galvą. Šįvakar tikrai nenuėjai lengviausiu keliu. Padarei daugiau, nei tikėjausi. Turbūt ne juokais išgąsdino grasinimas, kad atsisakydamas prisiimti atsakomybę už žuvusiąją, atlaisvini vietą...

– Būta ir daugiau, – pyktelėjo skyriaus vedėjas. – Pagrasinote pašalinti iš pareigų.

– Iš pareigų? – senis atrodė nustebęs. Sunku pasakyti, ar dėjosi neprisimenantis, ar iš tiesų pamiršo. – Iš tikrųjų taip sakiau? Gali būti, kad tas straipsnis ne juokais mane išgąsdino.

– Įdomu, ką turėjote galvoje? Kas toks galėtų mane pakeisti?

– Kas? – draugiškai nusišypsojo senis. – Norinčių tikrai atsirastų, bet nematau jokio reikalo tave keisti. Štai ir vėl įrodei, kad esi našus darbuotojas, kuris stengiasi neapvilti, ypač kai tenka gelbėti savo kailį.

– Neapvilti? – žmogiškųjų išteklių vadovui nekilo nė mažiausio noro priešgyniauti. – Tikra tiesa. Taip ir yra. Ypač nemėgstu apvilti žmonių. Tai jums turėtų padėti suprasti, kodėl taip stengiausi neapvilti dukters. Juk gana ir to, kad apvyliau jos motiną.

– Bet juk tavo duktė nėmaž nenusivylė, – pergalingai džiūgavo senis. – Ji liko visiškai patenkinta ta moterimi. Dar prieš koncertą ji man paskambino ir papasakojo, kaip juodu su vyru deramai rūpinasi mergaite. Padėjo jai paruošti visos savaitės namų darbus.

– Tai ji jau spėjo jums paskambinti? – žmogiškųjų išteklių vadovas pasijuto nusivylęs. – Tai gal jau buvote šį tą girdėjęs iš to, ką pasakojau?

– Šį tą. Kol tamsta sekei koncerto eigą, aš sekiau tave. Per pertrauką net paskambinau į ligoninę, bet ten man niekas negalėjo patvirtinti arba paneigti, kad ten lankeisi.

– Niekas ir negalėjo. Bet kodėl? Kodėl nusprendėte mane sekti?

– Norėjau sužinoti, kaip klojasi reikalai. Turbūt pats neturi nė mažiausio supratimo, kaip nemalonu būti apkaltintam sukrečiančiu abejingumu ir apsnūdusia sąžine. Nes be švarios sąžinės mes niekas.

– Tai gal ir dar su kuo nors kalbėjotės?

– Su naktinės pamainos viršininku.

– Ir su juo? – žmogiškųjų išteklių vadovo nugara nuėjo šiurpuliai. – Kada spėjote? Per koncertą?

– Ne. Ką tik, prieš tau atvykstant. Štai kodėl šiek tiek užtrukau. Po jųdviejų pokalbio jis negalėjo nurimti, todėl pajuto poreikį išlieti man širdį. Jis nebuvo tikras, kad teisingai jį supratai.

– Bet kodėl? Nejau elgiausi su juo negarbingai?

– Pernelyg garbingai. Jis pats sau buvo gerokai griežtesnis, bet aš tą vyrą pažįstu nuo pirmų jo darbo dienų. Tegu man nesuka galvos su savo jausmais. Pas mus jis dirba daugiau kaip keturiasdešimt metų. Dar mano tėvas jį priėmė į darbą. Tąsyk tai buvo jaunuolis, ką tik po karinės tarnybos, turintis mechaniko išsilavinimą, be galo gražus vyras, į kurį be paliovos žvalgėsi ne tik jaunos darbininkės, bet ir patyrusios moterys. Tiesa, jis pats kaip ugnies vengė bet kokių skandalų. Vis dėlto net ir vedęs bėdų neišvengė, prireikė laiko, kol viskas iš tiesų susitvarkė. Štai kodėl nusprendėme,

kad geriausia jam dirbti naktinėje pamainoje – ten didesnė ramybė, darbuotojai pavargę, o painiems jausmams nelieka nei jėgų, nei kantrybės. Prieš kelerius metus jis tapo seneliu, netgi paprašė, kad sutikčiau būti vieno jo vaikaičio sandaku. Ir še tau, kad nori – dėmesį patraukia kažkokia totorė, dar daugiau – taip įkrenta į širdį, kad net jaučiasi įspiestas į kampą, ir nieko kita nelieka, kaip atleisti ją iš darbo, kad visiškai nesudrumstų proto, bet nusprendžia ir toliau mokėti jai algą, nors ji ir nebedirba...

Žmogiškųjų išteklių vadovą iš nuovargio pradėjo krėsti drebulys. Staiga jis leido suprasti, kad verčiau kaip galima greičiau baigti jųdviejų pokalbį. Apie nieką kita neįstengė galvoti, tik kaip sugrįžti į motinos butą. Nusiprausti. Ir gerai išsimiegoti...

– Tai ką jiems paaiškinsime? Ką atsakysime? – sukaupęs paskutines jėgas, jis bandė užbaigti pokalbį.

– Nieko neaiškinsime, – jaudulio apimtas senis atrodė išblyškęs it drobė. – Nė nemėginsime gintis. Tiesiog prisiimsime kaltę. Atsiprašysime ir pasiūlysime atlyginti žalą.

– Už ką?

– Už pažeidimus. Kad mūsų įmonėje be jokios priežasties atleidžiami žmonės. Už tai, kad nors žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus atstovai privalo apie tai žinoti, pasirodo, ničnieko nežino. Tik taip manausi užbaigti šį nemalonų reikalą. Painių pasiaiškinimų reikia vengti kaip ugnies, nes šie tam mulkiui tik suteiktų pagrindą priversti mus teisintis dėl ne vietoje ir ne laiku įsižiebusių jausmų. Jokių painių istorijų. Geriausia nuoširdžiai prisiimti kaltę.

Tiesa, iš tikrųjų esame kalti. Labai atsiprašome. Ir prašome suteikti galimybę išpirkti kaltę.

– Išpirkti kaltę?

– Taip, išpirkti kaltę. Tai būtų teisingiausia. Manau, mūsų prievolė pasirūpinti, kaip palaikus išsiųsti į gimtąją žemę arba, nusprendus laidoti čia, padėti čia atvykti velionės artimiesiems palydėti ją į paskutinę kelionę. Galbūt ir žuvusios moters sūnui reikia pagalbos. Privalome pasirūpinti jos daiktais. O svarbiausia – dosniai už viską atsilyginti.

– Bet kodėl jums atrodo, kad privalome taip elgtis? – žmogiškųjų išteklių vadovas bandė pasipriešinti. – Juk tai valstybės reikalas. Juk mes nekalti dėl mirtininko susisprogdinimo. Viskuo privalo pasirūpinti valstybė.

– Kuo valstybė privalo pasirūpinti, tuo ir pasirūpins. Tos garbės iš jos tikrai nesigviešime. Rūpinsimės, lyg būtume velionės artimieji. Sutinku, tame straipsnyje iš tiesų drabstomasi purvais, bet – nori to ar ne – visame tame mėšle esama ir kruopelytės tiesos. Iš tiesų plyšta širdis dėl tos vienišos valytojos, kuri kelias dienas kovojo dėl gyvybės, ir nė vienas iš mūsų apie tai nieko nežinojo. O paskui dar šitiek laiko neatpažinta išgulėjo lavoninėje, nes, pasirodo, net žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas nežinojo, kad ji kažkur pradingo. Paklausyk, drauguži, nedegu noru išeiti kaip nugalėtojas, trokštu tik vieno – išpirkti kaltę. Man jau aštuoniasdešimt septyneri, todėl neturiu daug laisvo laiko tuštiems ginčams. Nenoriu, kad mano ar mano tėvo geras vardas būtų suterštas.

– Nejau iš tiesų jūs taip giliai visa tai priėmėte į širdį?

– Taip giliai, – iš pykčio senis pakėlė balsą. Jis liko patenkintas, kai šis mažytis protrūkis senąją indę privertė viską metus atlėkti iš virtuvės ir žvilgtelėti į svetainę, ar nieko nenutiko.

– Bet kodėl? – žmogiškųjų išteklių vadovas, regis, taip ir nesuprato, už ką ir dėl ko senis taip kovoja. – Juk algos mokėjimas tai moteriai nenutrūko tik dėl įsivėlusios klaidos, o jūs visa tai pavertėte baisia nuodėme, kurią gali išpirkti tik dievobaimingas mušimasis į krūtinę.

– Tebūnie dievobaimingas. Neprieštarauju. Ir kas gi čia bloga?

– Ar tik ne Bruknerio muzika, – skyriaus vedėjas pabandė pajuokauti, – šįvakar bus taip jus paveikusi, jog esate pasiryžęs kone krikščioniškai atgailauti už nuodėmę.

– Dėl to gali būti visiškai ramus. Pramiegojau kone visą koncertą.

– Tokia ir bėda. Miegant ji dar lengviau įsiskverbia į pasąmonę.

– Jei manai, kad tai pasąmonės reikalas, – pro chalatą senio ranka prasirausė iki nuogos krūtinės; regis, šis pokalbis jam patiko, – juolab niekam nepavyks manęs įtikinti visą šį reikalą užkrauti valstybei. Noriu pats išpirkti kaltę. O tam man netrūksta nei žmogiškų, nei finansinių galimybių. Be to, jau žinau, kas galėtų tą tobulai atlikti.

– Ar tik ne aš?

– Žinoma, kad tu. Tikiuosi, neprieštarausi? Ar ne tavo paties pageidavimu personalo skyrius buvo pervadintas žmogiškųjų išteklių valdymo skyriumi. Vadinasi, ir tau žmogiškumas ir sąžinė ne paskutinėje vietoje. Čia ir glūdi

visa esmė, mano mielas drauge. Dar popietę pažadėjai, kad ši moteris... kuo, sakei, ji vardu?

– Julija Ragajev, – bejėgiškai sušnabždėjo skyriaus vedėjas, staiga supratęs, kur link viskas pakrypo.

– Taigi, dar šiek tiek teks pasirūpinti Julija Ragajev, kol ji nebus tinkamai palaidota. Jau su kaupu įrodei, kad esi patikimas ir atsakingas, todėl nematau reikalo, kodėl turėtum sustoti pusiaukelėje. Taip visai Jeruzalei pagaliau galėsime įrodyti, kad mes nebijome pripažinti padarę klaidą ir mums galima atleisti. Dar paminėsi mano žodžius: būtent tas mulkis ir neteks žado supratęs, kad mušamės į krūtinę. Atsimink, visuomet verta bent šiek tiek užbėgti įvykiams už akių, nes nei tau, nei man nėra kito pasirinkimo, kaip tik eiti iki galo. Dėl išlaidų nesuk galvos. Pinigų turiu kaip šieno, be to, ir dieną, ir naktį būsiu pasiekiamas. Kaip ir dabar.

Kai žmogiškųjų išteklių vadovas nusigavo į tuščią gatvę, akimirką jam pasirodė, kad aplinkui tvyro balkšvas rūkas. Prieš pasukdamas raktelį ir įsiliedamas į eismą, jis pravėrė automobilio langą įleisti šviežio oro gūsį ir, karštligiškai sukiodamas radijo ratuką, bandė surasti tinkamą muziką, kuri prie vairo neleistų užmigti. Deja, po vidurnakčio eterio bangomis sklido tik lėkštos dainos, kurioms vargu ar pavyktų sieloje pažadinti tikrus jausmus. Vyras trumpam priglaudė galvą prie vairo. Pro atvirą langą veržėsi nedrąsūs gatvių žiburiai, leidę suprasti, kad tvyrantis rūkas nėra tik vyno apsvaigintos sąmonės padarinys. Ant Jeruzalės palengva leidosi smulkutės, bet tikros snaigės. Sniegas, visai kaip vaikystėje, pakėlė jam dvasią.

ANTRA DALIS

Misija

I

Žmogiškųjų išteklių vadovas pabandė save nuraminti, kad tik sapne motinos kalba gali susilieti su sekretorės balsu. Praplėšęs akis, jis išsigando supratęs, kad sekretorė atkakliai bando įsiveržti į miegamąjį, esą jai būtina tučtuojau gauti raktus nuo žuvusiosios buto. Ar čia atsinešė ir kūdikį? Akimirką vyrą užplūdo džiaugsmas nuo minties, kad ir vėl galės pabučiuoti šiltą pliką galvytę, tačiau supratęs, kad bet kurią akimirką motinos ranka gali spustelėti durų rankeną, tokią intymią akimirką suskubo apsaugoti save nuo moters, kuri pastarąją parą išties per daug sau leido. Dirstelėjęs į laikrodį, liko nustebęs, kad jau toks vėlyvas rytmetis. Buvo beveik dešimta valanda. Darbo dienos pradžią ženklino puikusis senio vynas. Prie tokio gilaus įmygio ir motina buvo prikišusi pirštus. Kad aklina tamsa nuslopintų pareigos jausmą, ji pasirūpino vogčia nuleisti ritinines, o kad nepasirodytų maža – dar aklinai užtraukė naktines užuolaidas.

Iš patalų stryktelėjęs vyras paskubomis apsirengė ir pašaukęs motiną tyliai paprašė uždaryti svetainės duris, kad pakeliui į tualetą sekretorė nepastebėtų net jo šešėlio. Jis neturėjo nė menkiausio noro jai pasirodyti nesiskutęs ir bent trumpam nepalindęs po dušu. Dar neištvėrė motinos nepaklausęs apie sniegą.

– Koks dar sniegas?

– Tik nesakyk, kad neliko nė žymės.

Motina nieko nebuvo apie jį girdėjusi, o ir lauke jo nesimatė nė pėdsako. Po valandėlės nusiskutęs ir nusiprausęs,

nors ir sutrikęs dėl visur aplinkui kaip papuola besimėtančių dėžių ir maišų, kurie tarsi nebylūs liudytojai kalbėjo apie jo pereinamą gyvenimo tarpsnį, vyras pasirodė svetainėje, kurioje puošniai apsirengusi sekretorė kamantinėjo motiną.

– Kas čia dedasi? – vyras suskubo įsiterpti ir šaltai nutraukė moterų pokalbį.

Suprantama, sekretorė čia atskubėjusi ne savo iniciatyva. Ją siuntęs įmonės direktorius, kurio kaltės jausmas ir toliau nedavė jam ramybės, todėl jis ne tik švaria sąžine, bet ir darbais troško prisidėti prie įvykių eigos. Kai žmogiškųjų išteklių vadovas laiku nepasirodęs darbe, jis paprašęs sekretorės paimti iš jo raktus nuo žuvusiosios buto, apie kurį girdėjo iš pasakojimų, o dabar ir pats norintis ten apsilankyti ir savo akimis pamatyti, kas ten yra ir ko trūksta, o tada esą ir galės nuspręsti, kokia pinigine suma įvertinti ryžtą išpirkti kaltę.

– Ten apsilankyti? Toje varganoje lūšnoje? Kurių galų? – priekaištaudamas žmogiškųjų išteklių vadovas kreipėsi ne tik į sekretorę, bet ir į motiną, regis, tapusią jos bendrininke.

Sekretorė, kuriai tokia įvykių eiga visiškai patiko ir kuri, mielai palikusi savo ankštą kabinetą, nesipriešindama atvyko čia, rankos mostu paneigė bet kokius priekaištus.

– O kodėl ir neapsilankyti? Nuo ko bandai jį apsaugoti? Tegul pamato, kaip gyvena jo pavaldiniai ir bent jau gyvenimo saulėlydyje mažumėlę susipažįsta su netoliese verdančiu visiškai kitokiu gyvenimu.

Vyrui be galo knietėjo įgelti rūpestingajai pavaldinei, tačiau jis susitvardė. Sveika kritika ne tik jam, naktinės pa-

mainos viršininkui, bet pačiam įmonės direktoriui jo viduje pažadino palankumą šiai moteriai. Nė nemėgindamas jo slėpti, vyras pasiteiravo, ar kūdikis sėkmingai grįžo namo.

– Žinoma, o kaipgi kitaip.

– Patikėsi ar ne, nerimavau, kad jo neuždusintum.

– Dėl to tai tikrai gali ramiai miegoti.

Žmogiškųjų išteklių vadovui sunku buvo pamiršti mažylį.

– Galėjai ir šiandien jį atsivežti.

– Jei jis tave taip domina, – atkirto sekretorė, – galiu kasdien atsivežti į darbą, tik su sąlyga, kad juo pasirūpinsi.

– Pasirūpinsiu? Mielai. Dievaži, mieliau vaikyčiausi gyvo kūdikio nei mirusių darbuotojų.

Lyg vaikui būtų kilusi kokia grėsmė, sekretorė staiga visa įsitempė ir išblyško. Dirstelėjusi į laikrodį, ji ant staliuko atsargiai padėjo kavos puodelį ir, netardama nė žodžio, dramatiškai ištiesė ranką – ženklas, kad pats metas duoti raktus. Žmogiškųjų išteklių vadovas atsisakė juos atnešti, ir moteris nieko nepešusi grįžo atgal į darbą. Jis pats juos nunešė įmonės direktoriui.

Jau po valandėlės vaiskų ir šalčiu stingdantį rytą įmonės direktorius vaikštinėjo skurdžiame Nachalat Achim kvartale. Gelsvi kailiniai, nuo šalčio įraudę žandai, sugrįžusi karališka šukuosena – ir vidurnakty išryškėjusių nuovargio ženklų kaip nebūta. Jam įkandin nuolankiai trypčiojo administratorė. Beveik be žodžių žmogiškųjų išteklių vadovas vedė juos pro siauras ir tylias religingų žydų gausiai apgyvento kvartalo gatveles, kol pagaliau visas trejetas atsidūrė vidiniame kieme, nuo kurio dienos šviesoje buvo

nuslinkęs visas paslapties šydas. Atrodė netvarkingas, gausiai prigriozdintas lentgalių ir senų skudurų. Nedidelis baltas sniego lopinėlis buvo kaip įrodymas, kad praėjusią naktį nesapnavo.

Išsitraukęs didžiulį raktų ryšulį, žmogiškųjų išteklių vadovas nesunkiai atpažino du gelsvus raktelius ir tarsi nekilnojamojo turto agentas lengvu judesiu atrakino duris ir pakvietė lankytojus užeiti. Pro storas užuolaidas, kurių vakar nebuvo pastebėjęs, į vidų krito žalsva šviesa.

– Štai! – jis mostelėjo ranka. – Tai visas jos turtas. Tik mažytis kambarėlis. Viskas liko kaip buvę, nes vakar čia užsukęs ničnieko neliečiau, tik nuo virvės nurankiojau skalbinius, nes pamaniau, kad gali supūti, o nurankiojęs iškart sumečiau į kriauklę, bet patikėkite, net ir tai padaręs dabar gailiuosi, nes pagal įstatymą, jei nesi artimas giminaitis, draudžiama liesti mirusio žmogaus daiktus. Štai kodėl verčiau viską palikti taip, kaip yra. Tai gali sudominti Nacionalinio saugumo departamento atstovus.

Tarsi iš ankšto narvo besiveržiantis tigras senis nė nemanė paisyti pavaldinio patarimų. Išsiplėtę aistruolio vyzdžiai švytėjo smalsiu jauduliu, nėmaž nedvejodamas jis patraukė prie nedidelio pietų stalo, padengto staltiese, pasiūta iš tos pačios medžiagos kaip ir užuolaidos, pakilojo ant jo gulinčią, nė nepaliestą taip ir neįvykusios paskutinės vakarienės lėkštę, iš visų pusių ją apžiūrėjo ir net pauostė. Paskui administratorės paprašė atidaryti kampe stovinčios komodos stalčius ir nesivaržydamas visus iš eilės nuodugniai apžiūrėjo: pakilojo žuvusiosios drabužius ir

suklupęs ant kelių patikrino apatiniame stalčiuje sukrautus batus.

– Nieko vertinga čia nėra, – galiausiai nusprendė. – Viskas atrodo sena ir padėvėta. Tačiau jei kas nors Izraelyje ar bet kur kitur pasaulyje pareikalaus kokio jos drabužio ar batų, mūsų pareiga bus tuos daiktus jiems pristatyti.

Administratorė, ilgametė jo darbuotoja, dvejodama linktelėjo galvą ir dirstelėjo į žodžio nepratariantį žmogiškųjų išteklių vadovą. Jį erzino tokia protu nesuvokiama savivalė kambaryje, kuriame dar vakar susmegusį pintame krėsle jį buvo užliūliavusi sunkiai paaiškinama ramybė, kai jis kartojo žuvusiosios vardą. Įmonės direktorius niekaip nesiliovė knaisiotis. Nesėkmingai pabandęs perskaityti knygos pavadinimą, užrašytą nepažįstamomis raidėmis – lotyniškų ir graikiškų rašmenų samplaika – jis patraukė į kišeninę virtuvėlę: apžiūrėjo elektrinę viryklę, pakėlęs keptuvę, žvilgtelėjo į jos apačią, pasirausė tarp stalo įrankių ir lėkščių, o galiausiai susidomėjo skalbiniais, kiaurą naktį išgulėjusiais kriauklėje. Ilgai nesvarstęs, senis pasiraitojo kailinio palto rankoves ir užbaigė dar vakar pavaldinio pradėtą darbą: kruopščiai išgręžė plonytes kelnaites, nailonines kojines, apatinuką, gėlėtus naktinius marškinius ir lyg spalvingą parodos ekspoziciją atsargiai išdėliojo ant lovos ir krėslo – išdžiūti. Galop senis išsakė norą:

– Kol čia dar nespėjo apsilankyti Nacionalinio saugumo departamento atstovas, reikėtų surasti tinkamą jos nuotrauką.

– Nuotrauką? – ne juokais išsigando administratorė. – Kam?

– Ji papildytų mūsų atminimo kampelį. Juk ten ne tik kare žuvę mūsų darbuotojai – atminimo vertos ir teroro aukos.

Žmogiškųjų išteklių vadovui užvirė kraujas.

– Dar kartą kartoju, – jis rūsčiai kreipėsi į energingąjį senį, – draudžiama liesti ir knaisiotis po asmeninius mirusiojo daiktus. Draudžiama imti ir nuotraukas. Mes, įmonės darbuotojai, su velione neturėjome artimo ryšio. Jau per akis ir tos painiavos su nesuvaldytais jausmais... Tai kam dar labiau viską painioti.

Neatrodė, kad įmonės direktorius apskritai ko nors bijotų.

– Julija Ragajev... – jo balsas virpėjo žalsvoje šviesoje. – Kaip jums patinka šis vardas? Iš kur ji? Ar jums jis atrodo žydiškas?

– Nejau dabar svarbu, kas atrodo žydiška, o kas ne, – žmogiškųjų išteklių vadovas nebetvardė pykčio. – Ši moteris vis dar yra įtraukta į mūsų įmonės darbuotojų apskaitą. Štai kas svarbiausia.

Galiausiai senis skvarbiu žvilgsniu pervėrė kone penkiasdešimčia metų už jį jaunesnį vyrą, uždėjo ranką jam ant peties ir tyliai, bet pabrėžtinai pasidomėjo:

– Kas su tavimi darosi? Ko toks nepatenkintas? Ko čia draskaisi? Nejau sakiau, kas svarbu, o kas ne? Kas teisybė, tai ne melas – dabar svarbiausia, kad ji vis dar yra tavo darbuotojų sąraše. Štai kodėl privalome jai suteikti deramą dėmesį, bet būtina išsiaiškinti, iš kur ji atvyko, kad žinotume, kur ir kaip išsiųsti palaikus.

Iš pradžių nė nepajutome, kad jis čia. Kai pagaliau šį žmogų pastebėjome, pamanėme, kad jis iš saugumo, vienas iš tų, kurie kartkartėmis pasirodo mūsų susirinkimuose parankioti informacijos trupinių, daugiau intymių detalių apie mirusiuosius, ypač tuos, kurie nukentėjo per teroro išpuolius, kurių ne vienas, kaip vėliau paaiškėja, būna ne atsitiktinis praeivis, o savižudis teroristas. Neabejodami, kad šis vyras – saugumo siųstas asmuo, ničnieko jo neklausinėjome, nes įsitaisęs kamputyje atrodė savimi patenkintas ir tyliai klausėsi socialinių darbuotojų, patologų, psichologų, mokesčių inspektorių ir savivaldybės darbuotojų, kurių visi turėjo ką pasakyti apie senus ir ne tokius senus žuvusiuosius, sužeistuosius bei jų šeimos narius, nes, kad ir kaip būtų sunku patikėti, tarp mūsų esama ir ypač seniai nukentėjusių, dar prieš taikos sutartį, o jų byla iki šiol nebaigta.

Tiesa, po kiek laiko įveikti smalsumo pasiteiravome, kas jis toks ir kam atstovauja. Vyras puolė atsiprašinėti, kad nekviestas įsiveržė į mūsų susirinkimą, bet esą išsyk supratęs, kad tai tinkama vieta, kur galima atskleisti žuvusiosios tapatybę. Jis paraidžiui ištarė jos vardą ir pavardę ir iš atminties lyg savo padiktavo jos asmens kodą.

Iš pradžių net nesupratome, apie ką jis čia kalba ir ką bando pasakyti tvirtindamas, kad ji priklauso jam. Mat nei moters vardas, nei asmens kodas mums nieko nesakė, kol kažkuris iš mūsų staiga prisiminė, kad tarp praeitos savaitės teroro išpuolio aukų liko vieni neatpažinti palaikai, kurie mažumėlę pasimiršo dėl vėlesnio išpuolio. Buvome tikri, kad palaikai jau seniai

perkelti į Abu Kabirą, o drauge su jais iš Jeruzalės į Valstybinį patologijos centrą persikėlė ir atsakomybė už žuvusiąją. Pasirodo, palaikai vis dar čia. Tik dėl kažkokio straipsnio, išspausdinto ar dar tik numatomo išspausdinti savaitraštyje, šiam vyrui ir pavykę atpažinti palaikus. Jis dar sykį pakartojo žuvusiosios vardą ir laikiną leidimą gyventi šalyje turinčio asmens kodą.

Bet kas jis toks? Giminaitis? Pažįstamas? Kaimynas? O gal slaptas meilužis, kokie dažnai lyg iš žemės išdygsta po mylimųjų mirties – tokių atvejų jau pasitaikė ne vienas. Paaiškėjo, kad nei vienas, nei kitas, nei trečias. Tiesą sakant, šis vyras apskritai žuvusiajai buvo niekas, nes, mūsų nuostabai, jos nė nepažinojo. Pasirodo, jis vienos senos ir galingos įmonės Vakarų Jeruzalėje žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas. Neatpažinta teroristinio išpuolio auka, turėjusi laikiną leidimą gyventi šalyje, matyt, viena kaip pirštas, ten dirbo valytoja. Į darbą ji taip pat buvo priimta laikinai, todėl niekas nė nepastebėjo, kada ji nebepasirodė. Štai kodėl dabar visa įmonė sukelta ant kojų ir, nerdamasi iš kailio ištaisyti klaidą, net siūlo pasirūpinti laidotuvėmis.

Nekalbaus vyro prašymas, kad be didelės reklamos jų įmonei būtų leista pasirūpinti moters laidotuvėmis, praskaidrino slogią susirinkimo nuotaiką. Paskubomis nusiuntėme jį į kitą kabinetą, į kurį jį palydėjo maloni Imigracijos departamento atstovė, kur jis ir turėjo papasakoti viską, ką žino apie žuvusiąją; ten turėjo užrašyti ir jo telefono numerį bei adresą, kad prireikus būtų galima su juo susisiekti. Vėliau mums pavyko sužinoti – žinoma, tai niekam neturėjo įtakos – kad šis jaunas ir mielas vyriškis jau spėjo išsiskirti su žmona ir dabar laikinai glaudžiasi pas motiną.

Imigracijos departamento atstovė, jauna moteris švytinčiomis akimis, laisvai, bet su ryškiu akcentu kalbanti hebrajiškai, svečią palydėjo į nedidelį kabinetą. Vyras atsisakė skirtis su savo geltonuoju segtuvu, todėl moteris buvo priversta nukopijuoti ne tik asmeninius žuvusiosios duomenis, bet ir jo paties ranka parašytą jos gyvenimo aprašymą. Matydamas, kad nuotrauka nepadarė valstybės tarnautojai jokio įspūdžio, žmogiškųjų išteklių vadovas sukaupė drąsą ir paklausė, ar ir jai kaip daugeliui pavyko įžvelgti prarastą grožį. Užvertusi segtuvą, moteris jį grąžino – tai darydama išsidavė, kokiais kvepalais kvėpinasi – ir išsisuko kiek netikėtu atsakymu:

– O kodėl turėtų būti negraži?

Nedideliame jos delne švietė mobiliojo ryšio telefonas, kuriuo svetima kalba kolegoms perdavė reikiamą informaciją. Baigusi pokalbį, kreipėsi į žmogiškųjų išteklių vadovą:

– Viskas, tamsta esate laisvas. Dabar jau patys susisieksime su jos artimaisiais ir pabandysime išsiaiškinti, ko šie pageidautų.

Vyras atsargiai sugriebė moters ranką.

– Minutėlę, paklausykite manęs, aš visai nenoriu būti laisvas. Nejau nesupratote, ką kalbėjau susirinkime? Esu didelės ir galingos įmonės, kuri anaiptol nenorėtų nusiplauti rankų nuo šios tragedijos, atstovas. Turime savų interesų. Viešosios nuomonės spaudžiami esame priversti įrodinėti, kad nepaprastai vertiname kiekvieną savo darbuotoją, tegu šis tik bandomajam laikotarpiui priimta valytoja. Štai kodėl reiškiame norą su jumis, turiu galvoje, valstybe, bendradarbiauti iki galo. Jau ir taip be jokio pagrindo spaudoje

buvome apdrabstyti purvu, ar galite įsivaizduoti, mus net apkaltino sukrečiančiu abejingumu ir snaudžiančia sąžine.

– Snaudžiančia sąžine? – apimta smalsumo jaunoji moteris pervėrė jį žvilgsniu.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pasistengė įsidėmėti švelnius veido bruožus, kad vėliau nebūtų pagrindo prikaišioti, jog ir ši moteris liko jo nepastebėta.

Norom nenorom vyrui teko trumpai papasakoti apie tai, kas rašoma po dviejų dienų turinčiame pasirodyti straipsnyje, tačiau nutylėjo apie naktinės pamainos viršininko jausmus, todėl pasakojimas buvo panašus į eilinę biurokratinę ataskaitą.

– Galbūt ir pernelyg jautriai į viską reaguojame, tačiau tokiu metu kaip šis žmonės privalo tikrinti ne tik kitus, bet nepamiršti ir savęs pasitikrinti.

Žmogiškųjų išteklių vadovas paprašė moters kontaktinių duomenų: Imigracijos departamento telefono, fakso, o svarbiausia – asmeninio mobiliojo ryšio telefono, akimirksniu pradingusio rankinės gelmėse, numerių.

3

Po pietų atvykęs į darbą, žmogiškųjų išteklių vadovas pastebėjo, kad administracijos pastate viešpatauja mirtina tyla. Kabinete nesimatė nei sekretorės palto, nei rankinės. Ant stalo mėtėsi raštelis: „Vaikas sirguliuoja. Darbe būsiu rytoj."

Meluoja ir nemirksi, – toptelėjo skyriaus vedėjui. – *Vaikas sveikas kaip ridikas. Ar tik nebus bandymas atkeršyti už raktus.*

Vyras pasirausė tarp ant stalo suverstų popierių. Po visų siaubingų istorijų, kurias jam teko išklausyti Nacionalinio saugumo departamento darbuotojų susirinkime, bet kokie žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus reikalai kėlė nuobodulį ir atrodė visiškai nereikšmingi, todėl, norėdamas išsiaiškinti, kodėl aplinkui viešpatauja kapų tyla, jis išėjo į koridorių. Tik artėdamas prie dailiai oda apmuštų senio kabineto durų, skyriaus vedėjas prisiminė, kad dar prieš kelias dienas buvo paskelbta, jog šiandien organizuojamas neeilinis susirinkimas, kuriame bus aptariami padidėjusios gaminių paklausos iššūkiai, kilę dėl pastaruoju metu priešo teritorijose viena po kitos uždarinėjamų kepyklų. Kaip paaiškėjo, paskubomis buvo uždarytos ir kelios nedidelės vietinės kepyklėlės kilus įtarimui, kad ten gaminamos sprogstamosios medžiagos.

Akimirką vyras dvejojo, bet galiausiai pravėrė dūmuose skendinčios posėdžių salės duris; regis, visi iki vieno – pamainų viršininkai, rinkodaros vadovai, inžinieriai, transporto vadovai – buvo susirinkę prie apskrito stalo, nukrauto lengvais užkandžiais. Žmogiškųjų išteklių vadovą apėmė noras ir čia įsmukti nepastebėtam, bet akylasis senis akimoju nutraukė kalbą ir šūktelėjo:

– Ooo, pagaliau. Labai tavęs trūko. Kažkur pradingo ir tavo sekretorė, todėl esu priverstas pats, tiesa, ne itin sėkmingai, apskaičiuoti papildomos darbo jėgos išlaidas.

Rankos mostu žmogiškųjų išteklių vadovas pabandė parodyti, kad jis mieliau įsitaisys kur nors kamputyje, tačiau įmonės direktorius, regis, neketino taip lengvai pasiduoti –

paprašė administratorę užleisti jam vietą; nepaprastai jau knietėjo slapčia su pavaldiniu bent keliais žodžiais persimesti apie įvykių eigą. Išgirdęs apie Imigracijos departamento pažadą surasti velionės artimuosius ir išsiaiškinti jų ketinimus, kur žuvusioji turėtų būti laidojama, senis nurimo ir atnaujino nutrūkusią diskusiją apie rinkodaros pokyčius.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, iš kišenės išsitraukęs rašiklį ir skaičiavimo mašinėlę, dar sykį įrodė savo sugebėjimą greitai apskaičiuoti, kiek papildomų išlaidų prireiks naujiems darbuotojams, o šioms padengti pasiūlė perskirstyti pamainų darbuotojus. Visą tą laiką vyras jautė, kad naktinės pamainos viršininkas nuo jo nenuleidžia akių.

Ko tau dar iš manęs reikia? – klausinėjo jo mintyse. – *Juk sąmoningai atsisakiau pažvelgti į mirusiosios veidą, kad tik nesulaukčiau priekaištų, jog esu tavo bendrininkas.*

Dviem ryškiais brūkšniais žmogiškųjų išteklių vadovas išbraukė tikrovės nėmaž neatitinkančius senio apskaičiavimus. Pasibaigus posėdžiui, gautus duomenis jis nusinešė į kabinetą, kur ketino juos patikslinti, bet prieš kibdamas į darbą ketino išsiaiškinti kelias su skaičiais susijusias smulkmenas, todėl ilgai nelaukęs surinko sekretorės namų telefono numerį, tačiau namuose jos nebuvo. Žemu, mieguistu balsu jos vyresnėlis sūnus pranešė, kad neturi mažiausio supratimo, kur šiuo metu gali būti motina, ir, regis, nė neprisiminė, kad jų namuose gyvena kūdikis. Ką gi, pačiam teks aiškintis kažkur nusimetusius kelis duomenis. Už lango tirštėjant sutemoms, pasimiršo ir žuvusi darbuotoja,

o kartu su ja išskleisti džiūti jos apatiniai, kojinės, gėlėti naktiniai marškiniai ir plonytis apatinukas; užmarštin nugrimzdo ir Nacionalinio saugumo darbuotojai, ir ant Skopo kalno anapilin iškeliavusių žmonių kūnai, sakytum, jų niekada nė nebūtų buvę. Vyras sėdėjo prie atviro lango giliai pasinėręs į užduotį, kaip veiksmingiau paskirstyti trijų pamainų darbuotojus.

Lauke nė neįspėjusi netikėtai pasipylė kruša. Akimirką nejudėdamas sustingęs žmogiškųjų išteklių vadovas stebėjo, kaip ant stalo renkasi mažyčiai ledo gabalėliai. Tada lėtai pakilo, uždarė langą ir, pasišovęs vietoj vakar neįvykusio susitikimo su dukra susitarti dėl kito, surinko buvusių namų telefono numerį. Buvusi žmona nenorėjo prisiminti, kur šiuo metu yra jųdviejų dukra ir kada ji sugrįš.

– Ko tu iš jos nori? – netekusi kantrybės tiesiai šviesiai paklausė moteris. – Vakar turėjai galimybę su ja pabūti. Jei suradai sau pamainą, tai tavo bėda, ne mano. Šiandien ir rytoj mudvi turime bendrų planų. Palauk iki kitos savaitės.

– Už tave kalba noras atkeršyti. Neieškojau jokios pamainos, pas mus atsitiko baisi tragedija, jau tau minėjau, žuvo viena darbuotoja...

Nė nemaniusi išklausyti sakinio iki galo, moteris išjungė telefoną.

Žmogiškųjų išteklių vadovas nugrimzdo į apmąstymus, bet neįstengė susikaupti. Buvusios žmonos nuolat tobulėjantis gebėjimas viename sakinyje sutelkti šitiek pykčio jį ne juokais gąsdino. Iš kišenės vyras išsitraukė Imigracijos departamento atstovės greitomis brūkštelėtus telefono

numerius ir nusprendė paskambinti į jos asmeninį mobilųjį. Anksčiau, nei spėjo atpažinti balsą, moteris jau žinojo, kas jos ieško, nes, telefonui virpčiojant, ekrane išryškėjo jo vardas.

– Šiek tiek kantrybės, pone, – jos balse nuskambėjo priekaištas. – Tik neseniai pavyko išsiaiškinti tikslų jos buvusio vyro, jos sūnaus tėvo, vardą. Šiuo metu konsulate ieškomas asmuo, galintis padėti sužinoti jo adresą ir asmeniškai perduoti žinią. Jau pasitaikė ne vienas atvejis, kai pranešimai telefonu pradingdavo kaip į vandenį, dėl ko kilo ir rimtų bėdų. Tad malonėkite apsišarvuoti kantrybe.

Moteris pridūrė tikinti, kad iki vakaro jau bus nuspręsta, ką daryti su palaikais.

– Suprantama, suprantama, – žmogiškųjų išteklių vadovas kone atsiprašinėjo už sutrukdymą. Juk ir jis pats dirbantis su žmogiškaisiais ištekliais, todėl puikiai išmanantis, kad panašios procedūros užima laiko. Tiesa, jis skambinantis visai ne dėl to. Pamiršęs šį tą svarbaus paminėti. Pas jį vis dar yra raktai nuo moters buto. Praėjusią naktį jis gavęs juos lavoninėje ant Skopo kalno, kad, atrakinęs jais žuvusiosios buto duris, galėtų patvirtinti jos tapatybę. Jei Imigracijos ar Nacionalinio saugumo departamente kam nors prireiktų raktų, tegu žino, kad šie pas jį.

Imigracijos departamente niekam neprireikė jokių raktų. Vienintelis neišspręstas klausimas – moters laidojimo vieta. Apie daiktus ir drabužius dar bus laiko pagalvoti.

– Galbūt verta surasti vyrą, su kuriuo ji čia atvyko...

– Turite galvoje jos draugą... Žydą...

– Būtent. Matau, kad jau esate įsigilinusi į reikalą. Draugą ar meilužį.

– Meilužį? – moteris pratrūko nuoširdžiu juoku. – Kam mums reikalingas jos meilužis? Gerai pagalvokite, maloningasis pone, – ji pabandė jam paaiškinti, kaip paprastai elgiamasi su žuvusiaisiais. – Šis žmogus pagal įstatymą neturi jokių teisių į mirusiąją. Mums reikalingi įstatymo pripažinti artimieji. O toks tėra vos vienas kraujo giminaitis – jos sūnus.

– Ar jis ne per jaunas?

– Juk ir jauni žmonės gali prisidėti prie sprendimų.

– Jūs teisi. Ir kaip galėjau pamiršti tą jaunuolį? Taip, iš tikrųjų. Kantriai lauksime rezultatų. Tik nepamirškite manęs, kitaip tariant, mūsų, nenušalinti nuo įvykių eigos.

– Nesirūpinkit. Mums reikalinga bet kokia pagalba. Jūs jau esate įrašytas į mūsų kompiuterio duomenis.

Valstybės tarnautoja elegantiškai pabaigė pokalbį.

Žmogiškųjų išteklių vadovas garsiai mąstė:

– Šiandien pasaulį sėkmingai valdo sekretorės, kompiuteriai ir mobilieji telefonai.

Vyras jau ruošėsi grįžti prie apskaičiavimų, bet netikėtai buvo iškviestas pas direktorių.

Senio kabinete nebuvo – jis buvo išvykęs į medicininę apžiūrą. Priešais jo kompiuterio ekraną buvo įsitaisiusi senoji administratorė ir bandė sukurpti tinkamą atsakymą savaitraščio redakcijai. Redaktorius sutiko jį išspausdinti pagrindiniame leidinio puslapyje, jei šis neviršys penkiasdešimties žodžių.

Besidaužančia širdimi, iš pykčio aptemusiomis akimis virš laibų, mažumėlę gunktelėjusių prakaulių administratorės pečių stebeilydamas į ekraną, žmogiškųjų išteklių vadovas perskaitė atsakymą.

Esu neapsakomai dėkingas didžiai gerbiamam žurnalistui už susimąstyti privertusį straipsnį, į aikštę iškėlusį nedovanotiną mūsų įmonės neapdairumą – turgavietėje per teroristinį išpuolį žuvusios laikinai į darbą priimtos darbuotojos palaikai ilgai liko neatpažinti, o jos dingimas nepastebėtas. Po išsamaus tyrimo paaiškėjo, kad šis nesusipratimas įvyko dėl žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo apskaitos klaidų. Savo, jo ir visų įmonės darbuotojų vardu labai norėčiau atsiprašyti ir išreikšti nuoširdų apgailestavimą. Jau susisiekta su Nacionalinio saugumo departamento atstovais ir pasiūlyta mūsų pagalba, susijusi su žuvusios darbuotojos laidotuvių išlaidomis; velionės artimiesiems pasiūlysime atlyginti moralinę žalą.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, pirštu baksėdamas į šviečiantį ekraną, tyliai suskaičiavo žodžius.

– Septyniasdešimt žodžių, o redaktorius prašė neviršyti penkiasdešimties, todėl aš pasakysiu, ką daryti. Kaip galima greičiau ištrinkite nereikalingą, netikslų ir su teisybe prasilenkiantį sakinį, kuris veda mane iš proto. Prašau išbraukti žodžius, kuriais kaltinamas esu ne tik aš, bet ir visi įmonės darbuotojai – tada liks lygiai penkiasdešimt žodžių.

Pirštu braukdamas per eilutes, vyras garsiai skaičiavo žodžius. Senoji administratorė, kitaip nei stačiokiškos jaunos sekretorės, spinduliuojanti šiluma ir supratimu, veidu pasisuko į įniršio pagautą vyrą.

– Bet kaip? Jei paliksime tik atsiprašymą, be jokio paaiškinimo, vadinasi, pripažinsime, kad mūsų įmonėje viešpatauja netvarka, o mes net nesugebame nustatyti jos priežasties.

– Jei taip, ką gi, prašau, – žmogiškųjų išteklių vadovui užvirė kraujas, – parašykite atskirą paaiškinimą ir kitam numeriui paruoškite suprantamą, teisingą ir išsamų atsakymą. Aš pats jums žodis žodin padiktuosiu visą šią painiavą nulėmusią perdėm jausmingą naktinės pamainos viršininko istoriją apie vienišai svetimšalei užplūdusius netvardomus jausmus.

– Ne, ne, ne, – bandydama sustabdyti įsiaudrinusį vyrą moteris sugriebė jį už rankos. Raukšlėtame blyškiame jos veide trumpam šmėstelėjo seniai praėjusio ir jau pamiršto grožio pėdsakai. – Nieku gyvu nevalia viešinti tokios gėdos.

– Tai kodėl kaltę suvertėte *man* vienam?

– Visų pirma, ne aš, o *jis* tave kaltina.

– Kodėl *jis* bando ant manęs suversti kitų kaltes?

Moteris paaiškino, kad taip jis siekia žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėją padaryti lygiaverčiu savo partneriu. Juk jau iš pradžių šis pažadėjęs sutvarkyti visą šį reikalą: *Nesirūpinkite, prisiimu visą atsakomybę už šią moterį*, tad nėra jokio pagrindo tą atsakomybę, teisę viską išsiaiškinti ar net norą prisiimti šiokią tokią kaltę atimti. Juk įmonėje jis ne tik žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas, bet ir gabus jaunas žmogus – šiandien dar įmonėje, o rytoj, žiūrėk, jau ją palieka, jei atsiras, kas pasiūlytų pelningesnę vietą. O taip nutikus, nejau kas nors beprisimins, kad jis su tuo reikalu buvo kaip nors susijęs? Tad nieko čia tokio, jei prisiimtų bent dalelę kaltės. Juk įmonės direktoriui čia

amžiams teks pasilikti – kaip sykį pats yra užsiminęs, iš vadovo krėslo jį išplėš tik pats Mirties angelas. Šiame kabinete jam prasideda ir baigiasi pasaulis; iš čia didžiuodamasis kasdien stebi dar savo protėvių statytus kepyklos kaminus. Štai kodėl nederėtų jo vienui vieno palikti su kalte, kurios jis ir taip pernelyg daug prisiėmė.

Žmogiškųjų išteklių vadovas atidžiai jos išklausė. Užuot puolęs ginčytis, jis pajuto, kaip viduje kilusi audra pamažu atslūgsta. Vyras žinojo, kad administratorė yra puiki organizatorė, tačiau nemanė, kad geba ir taip originaliai mąstyti. Akimirką jis prisiminė jos aukštą, sportinės išvaizdos vyrą, kurio akys spinduliavo subtiliu humoru. Galbūt tai tas senukas nuplikusia galva, primenančia regbio kamuolį, sugeba įkvėpti žmoną? Keisdamas pokalbio temą, skyriaus vedėjas netikėtai pasiteiravo, ką jos vyras manantis apie jo dukrą.

– Jis gi jau minėjo, kad mergaitė turi spragų...

– Ne, ne apie tai kalba, – nekantriai pertraukė jis, – neturėjau galvoje nei matematikos, nei geometrijos, klausiu apie jos asmenybę.

Užklupta tokio netikėto klausimo, senoji administratorė mažumėlę sutriko. Suglumusiai šypsodamasi, ji pabandė išsisukti nuo atsakymo. Girdi, kiek laiko jiedu su ja praleidę?

Žmogiškųjų išteklių vadovas nė nemanė taip lengvai trauktis. Jos vyras jam be galo patikęs... Nuoširdus žmogus...

Ryškių bruožų moters veidas suspindo. Rinkdama tinkamus žodžius, ji mažumėlę nudelbė akis.

– Man atrodo... kad jam... kaip ir man... mergaitė patiko. Ji išties protinga, tik...

– Tik kas?

– Na, atrodo, kad ji pernelyg greitai viskuo nusivilia ir nuleidžia rankas...

– Pernelyg greitai nusivilia?

– Savimi... ar pasauliu... Lyg kokia iš vidaus griaunanti jėga. O gal net tavimi. Mano vyras užsiminė, kad tau vertėtų daugiau dėl jos pakovoti, taip lengvai nenuleisti rankų.

– Nenuleisti rankų? – skyriaus vedėją išgąsdino šie žodžiai. Nespėjus nei pasipriešinti, nei kaip nors pasiteisinti, jie akimirksniu apsigyveno viduje. – Štai kaip... Suprantu... – vyras liūdnai atsiduso. – Sutinku. Taip, visiškai sutinku, jis teisus.

Žmogiškųjų išteklių vadovui nebeliko nė menkiausio noro kovoti dėl rengiamo atsakymo savaitraščio redakcijai; magėjo kaip galima greičiau taikiai išsiskirti su atsargiai išsakyta skaudžia tiesa.

4

„Senajame renesanse“ mūsų ausis pasiekė prislopinta mobiliojo telefono melodija. Jei nebūtume atkreipę jo dėmesį, būtų praleidęs, regis, be galo svarbų skambutį, nes vos atsiliepęs vyras išskubėjo iš baro ir nebegrįžo. Mūsų klientams taip jau nutinka – dažnai pakalbėję telefonu, jie kažkur išskuba. Mes, kiekvieną mielą vakarą čia dirbantys barmenai, esame taip pratę prie laukinės baro savininko leidžiamos muzikos, kad paprasčiausiai liovėmės ją girdėję, todėl tik mums ir pavyksta išgirsti

ją perrėkti bandančius mobiliųjų telefonų skambučius. Pastebėjome, kad šis klientas, pastaraisiais mėnesiais tapęs nuolatiniu mūsų baro lankytoju, yra nepaprastai prisirišęs prie savo aparato, nes vos prisėdęs visuomet pasideda jį tarp alaus bokalo ir dubenėlio su kepintais riešutais ir lūkuriuoja čia pasirodančių moterų. Tik šįsyk kažkodėl jį pamiršo storame palte, kurį vilkint jį matėme pirmą kartą. Nejaugi jis naiviai patikėjo orų prognozės pažadais, kad iš dangaus turėtų pasipilti snaigės?

Kaip visuomet jis kiūtojo savo pamėgtame kampe, o šalimais – visiems besišypsanti mergina ir toji amžinai apsvaigusi gražuolė, kurios baro savininkui niekaip nepavyksta išprašyti lauk; vėliau prie jų dar prisijungė nebe pirmos jaunystės gėjus, itin išauklėtas ir kultūringas žmogus, kuriam patiko su juo pasikalbėti. Štai tuomet pro ausį rėžiančią rėksmingos muzikos ir garsių pokalbių nedarną iš palto pasigirdo vibruojantys garsai. Pastebėję, kad vyras jų negirdi, iš tolo jam šūktelėjome, kas tai galėtų būti? Nejau pamiršai savo telefono signalą? Vikriai kaip gyvatė jis pašoko iš vietos ir paskutinę akimirką dar spėjo atsiliepti. „Minutėlę, mieloji ponia, čia be galo garsi muzika, o aš noriu girdėti kiekvieną jūsų žodelį.“ Ir jis tekinas išpuolė į lauką, o sugrįžęs paprašė sąskaitos ir beregint dingo. Ir štai jau keli vakarai, kaip čia nebesirodo.

Skambino Imigracijos departamento atstovė, kuri nepamiršo jo prašymo pasidalyti naujausiomis žiniomis; nors jau buvo vėlyvas metas, moteris pamanė, kad bus teisinga pranešti, kaip klojasi reikalai. Pasirodo, buvęs velionės vyras vos prieš pusvalandį sužinojo baisią žinią ir iškart pareikalavo, kad palaikai būtų sugrąžinti į gimtinę, kur ir turėtų

būti palaidoti. Jis pats, žinoma, neketinantis ir neturintis laiko užsiimti laidotuvėmis moters, su kuria jau seniai išsiskyręs, tačiau prašantis tai padaryti dėl jųdviejų sūnaus, kurį jam užtekę proto ištraukti iš to „pragaro", kaip jis pavadino mūsų šalį. Tiesą sakant, vyriškiui būtų nė motais, jei velionė amžinojo poilsio atgultų ją pražudžiusiame mieste, nes taip ir jam nuo galvos nukristų visi su palaikais ir laidotuvėmis susiję rūpesčiai; šiaip ar taip, jei ateityje sūnus panorės lankyti motinos kapą, tegu šis būna kur nors netoliese, o ne amžinu pavojumi alsuojančiame pasaulio pakraštyje.

– Štai tokie reikalai, – pokalbį išvadomis užbaigė energingoji Imigracijos departamento atstovė; pasirodo, ji jau buvo spėjusi perduoti paskutines naujienas Nacionalinio saugumo departamento atstovams, kad šie kaip galima greičiau duotų leidimą dar šiąnakt iš Skopo kalno lavoninės palaikus perkelti į Abu Kabirą, nes tik ten išmano, kaip juos paruošti ilgoms kelionėms. Jei nei čia, nei ten, mūsų valstybės konsulate, nekils jokių kliūčių, jau po keturiasdešimt aštuonių valandų, vėlyvą penktadienio vakarą, palaikai turėtų būti išskraidinti.

– Matau, kad puikiai išmanote savo darbą, – drebėdamas iš šalčio, žmogiškųjų išteklių vadovas nešykštėjo pagyrų. Stipriai prie ausies spausdamas telefono aparatą, išsigavęs iš baro, jis beregint įsmuko į nedidelę gatvelę tikėdamasis ten geresnio ryšio ir vengdamas smalsių baro apsaugos darbuotojų žvilgsnių.

– Tiesa, – atsiduso Imigracijos departamento atstovė. Nežinia kodėl, galbūt todėl, kad naktis, o galbūt tik

vaizduotėje šįsyk ausis pagavo ryškesnius pašnekovės vaikystės kalbos atgarsius. – Per pastaruosius trejetą metų mūsų departamento darbuotojai sukaupė didžiulę patirtį, nors, tenka pripažinti, su šitiek laiko neatpažintais palaikais reikalų beveik neteko turėti.

Juk nuo teroristinio išpuolio praėję jau kone dešimt dienų, o tik šįvakar pavykę perduoti skaudžią žinią. Tai pernelyg ilgas laikotarpis, dėl kurio valstybė gali užsitraukti blogą vardą ar susidaryti įspūdis, kad čia viešpatauja visiška netvarka. Štai kodėl dera griebti jautį už ragų ir bandyti susigrąžinti prarastą laiką; ir žmogiškųjų išteklių vadovas, ir įmonės direktorius privalantys kuo greičiau nuspręsti, ar jie iš tikrųjų pageidauja dalyvauti šioje painiavoje, nes valstybė ir pati gali viskuo pasirūpinti. Panašiems reikalams užtenka ir lėšų, ir tinkamai paruoštų specialistų. Juk gimtojoje velionės šalyje niekas negirdėjęs nei apie jų įmonę, nei apie įveltą klaidą, todėl nesą jokios būtinybės nei kaip nors atlyginti žalą, nei atsiprašyti. Štai kodėl ir žmogiškųjų išteklių vadovas, ir visa įmonė jau šią akimirką turintys pilną teisę nusiplauti rankas – ir niekas niekada jiems nepateiksiąs jokių priekaištų. Tiesa, jei jis ir toliau pageidaujantis dalyvauti, ir Nacionalinio saugumo departamento atstovai, kuriems ir taip tekusi didžiulė našta, ir jos atstovaujama įstaiga galėtų tik paploti rankomis, bet tada, būkite mieli, jau rytoj ryte pateikite aiškų atsakymą ir pasiūlymą dėl tolesnių veiksmų.

– Beje, – priminė žmogiškųjų išteklių vadovas. – Ar žinote, kad kažkuriame atokiame kaime gyvena ir jos motina?

– Taip, taip, girdėjome apie ją, žemėlapyje net suradome, kur yra ta vietovė. Kaip paaiškėjo, pačiame pasaulio pakraštyje. Tad jei dar nuspręstume ieškoti motinos, tai tik dar labiau viską apsunkintų ir nutolintų laidotuvių dieną, o ši ir taip jau gėdingai vėluoja. Kai senutei bus perduota skaudi žinia, dėsime pastangas padėti jai atvykti į laidotuves.

– Jūs teisi.

Baigdamas pokalbį, žmogiškųjų išteklių vadovas pažadėjo, kad ryte įmonė pateiks aiškų pasiūlymą, kaip galėtų įsitraukti į tolesnius įvykius. Tada pakėlęs akis į dangų ir žvilgsniu klydinėdamas po jo platybes pabandė surasti jį, o ir visą skersgatvį nutvieskusios šviesos šaltinį. Netikėtai viduržiemį pro tirštus debesis išsiveržusi mėnulio pilnatis, tokia pavasariška ir ryški, tarsi gainiojama vėjo valiūkiškai ridinėjosi dangaus platybėmis. Žmogiškųjų išteklių vadovas mąstė apie valytoją, kurios asmeniniai duomenys, sukaupti plonyčiame segtuve, vis dar mėtėsi ant užpakalinės jo automobilio sėdynės. Galbūt kaip tik šią akimirką keli augaloti vyrukai kaimiško tipo pastate, išdygusiame vidury dykumos, traukia palaikus iš šaldytuvo, galbūt, standžiai juos suvyniojęs ir stipriai sutvirtinę virvėmis, jau kelia ant neštuvų, o galbūt, plieskiant ryškiai didžiulio mėnulio šviesai, neša į greitosios pagalbos automobilį ar net paprastą pikapą, kuriuo jie ir bus pristatyti į Abu Kabirą, pirmąją stotelę pakeliui į gimtąją žemę. Vyro galvoje iškilo dvylika negyvėlių kūnų, paaukotų moksliniams tyrimams, ir primygtinis laboranto prašymas žvilgtelėti į moters palaikus ir ją atpažinti.

Jis griežtai atsisakė tą daryti.

Tai paprasčiausiai nepadoru.

Nepadoru, kaip bailus naktinės pamainos viršininko bandymas pabėgti nuo jausmų.

Dabar jau tikrai niekada nebeteks pamatyti tos moters.

Akimirką viduje kilo netramdomas noras leistis į lavoninę ir suspėti paskutinį kartą į ją žvilgtelėti. Nors galbūt dar ir buvo ne per vėlu, tokios teisės vyras atsisakė. Automobilyje įjungė laisvų rankų įrangą ir pakeliui į namus paskambino seniui pranešti paskutines naujienas ir perduoti pažadą iki rytojaus ryto pranešti apie jų sprendimą. Šįsyk namų prižiūrėtoja buvo tvirtai pasišovusi apginti šeimininko poilsį.

– Ar jūs žinote, su kuo kalbate?

– Žinau ir puikiai jus prisimenu, mielasis pone, – angliškai su ryškiu indišku akcentu mandagiai patikino ji, – bet šiąnakt griežtai draudžiama poną trikdyti.

Veikiausiai tai dėl medicininės apžiūros, – pamanė žmogiškųjų išteklių vadovas. – *Jei jį taip nuvargino paprasčiausia gydytojų apžiūra, yra vilties, kad jau netrukus persisotins visa šia painiava ir galbūt paliks mane ramybėje; bet jei ši istorija pakurstė baimę ir nusivylimą, nesunkiai gali paversti mane atpirkimo ožiu.*

Už motinos buto durų buvo girdėti šaudymas, todėl žmogiškųjų išteklių vadovas pasistengė labai tyliai įeiti – beveik nebuvo abejonių, kad ji užsnūdo prie įjungto televizoriaus. Savo didelei nuostabai, jis aptiko motiną budrią ir, kaip reta, gerai nusiteikusią. Įsisupusi į storą pūkinę antklodę, ji įsijautusi žiūrėjo kažkokį seną nespalvotą trilerį.

– Kas nutiko, kad šiąnakt taip anksti sugrįžai?

– Anksti? – sūnus dirstelėjo į laikrodį ir suprunkštė. Paskubomis įsmukęs į savo kambarį, nusimetė drabužius ir įšoko į flanelinę pižamą. Tada nukiūtino į virtuvę, atsipjovė didelį pyrago gabalą ir pasiėmęs lėkštę prisėdo svetainėje. Galbūt dar pavyks pasivyti įpusėjusio filmo siužetą.

– Tai kas gi nutiko, kad taip anksti grįžai?

Žmogiškųjų išteklių vadovas motinai papasakojo visas naujienas, užsiminė apie reikalavimą grąžinti palaikus į gimtąją šalį, ypač dėl velionės sūnaus, kad ateityje turėtų kur prisiminti motiną.

– Reikalavimas teisingas, – pritarė motina. – Tai tik todėl ir sugrįžai anksti?

– Ne. Tiksliau tariant, taip. Turiu įtarimų, kad jis man gali liepti lydėti palaikus... Jaučiu, kad savo sąžinės priekaištus bandys numaldyti mane vis giliau gramzdindamas į šią istoriją.

– Ir kas čia tokio? Skrisk ir pasidairyk po pasaulį.

– Per tokį šaltį? Žiemą?

– Ar tave tai gąsdina? Juk dar ryte atrodei toks nusivylęs, kad nebėra vakarykščio sniego. O štai ten ir sniego, ir ledo nors vežimu vežk.

Nustebęs, mažumėlę pyktelėjęs, mažumėlę pralinksmėjęs žmogiškųjų išteklių vadovas pažvelgė į motiną.

– Pasakyk man atvirai. Nejaugi taip nori manimi atsikratyti? Ar aš tau taip trukdau?

– Netrukdai, bet šiek tiek skaudini.

– Dėl ko skaudinu?

– Dėl sugriautų namų, kokius išėjęs palikai.

5

Naktį vyras regėjo sapną, kad į buvusius savo namus įmetė atominę bombą. Šioji buvusi tokia mažytė, kad pasirodė vieni niekai išlaikyti ją rankoje. Tarsi koks nedidelis tepaluotas rantytas švininis sraigtelis. Šiaip ar taip, tai buvo tikras sprogmuo, kurį vienu mostu pats sviedė į viršų, virš dar taip neseniai buvusių savo namų. Iš pradžių vyras ne juokais išsigando, o galbūt tik sunerimo, tačiau savo veiksmų nesigailėjo. Pastebėjęs, kad buvusi žmona su dukterimi gyvos ir sveikos vaikštinėja kitame bute, nurimo. Tik jų akys kažkodėl buvo ryškiai raudonos, galbūt net degančios. Dėl šio nutikimo atrodė nepaprastai nusiminusios, todėl buvo sunku su jomis susikalbėti.

Galiausiai tas akių raudonis pranyks, – guodėsi vyras ir nusprendė patikrinti, kiek nuostolių padarė sprogimas.

Ypač buvo gaila albumų su šeimos nuotraukomis. Prie įėjimo ilgame koridoriuje, pilname nuolaužų, stovėjo durininkas ar apsaugos darbuotojas, neleidžiantis jokiam pašaliniam prasibrauti į viršutinių aukštų griuvėsius. Tai buvo stambaus sudėjimo senyvas vyriškis senamadišku kostiumu ir skrybėle – tokias kino filmuose paprastai dėvi mafijos nariai; net buvo spėjęs apsirūpinti nedideliu staliuku, ant kurio pūpsojo virdulys, lėkštė ir stalo įrankiai. Vienu rankos mostu apsaugininkas iš tolo užkirto kelią sapnuotojui.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pabudo. Apsivertė ant kito šono ir susapnavo dar vieną sapną, kurį netrukus ir pamiršo.

Darbe vyras pasirodė anksti. Nė neužsukęs į kabinetą pasidėti rankinės, jis patraukė tiesiai į prieblandos gaubiamą senio kabinetą ir išpyškino:

– Išklausykite visos istorijos tęsinį. Norėjau viską pranešti dar naktį, tačiau pas jus dirbanti moteris užkirto man kelią. Kaip ir maniau, velionės vyras, tiksliau tariant, buvęs vyras, reikalauja palaikus išsiųsti į gimtąją žemę, kad laidotuvėse galėtų dalyvauti jų sūnus. Jis griežtai atsisako išleisti jį į Jeruzalę, kurią drauge su visa valstybe vadina tikra pragaro irštva. Štai kodėl jau šiąnakt iš Skopo kalno palaikai buvo išgabenti į Abu Kabirą, kur bus ruošiami tolimai kelionei. Kaip tai daroma, manęs neklausinėkit, bet jei jus tai domina, aš pasiruošęs išsiaiškinti. Štai ir viskas. Moters gimtinėje palaikais pasirūpins mūsų šalies konsulatas. Jie pratę prie panašių dalykų. O dabar lieka vienas ir tas pats klausimas: ar ketiname toliau dalyvauti šioje istorijoje? Tiesiai šviesiai: nusiplauname rankas ar pasiliekame? O jei liekame, kokiu būdu? Ir Nacionalinio saugumo, ir Imigracijos departamentų atstovai jau ryte pageidautų iš mūsų sulaukti atsakymo.

Senis linktelėjo galvą. Atrodo, jis jau seniai buvo paruošęs atsakymą. Žmogiškųjų išteklių vadovo tai nė truputėlio nenuramino.

– Dar prašyčiau minutėlės. Skaičiau jūsų parengtą atsakymą savaitraščio redakcijai. Atsakymas netikslus, prasilenkia su teisybe ir ne juokais mane supykdė. Tiesa, vėliau save raminau – o kas man darbo. Tebūnie. Šį savaitraštį nė nepasklaidęs paprastai metu į šiukšlių kibirą, todėl man

nėmaž nesvarbu, kas ten rašoma. O jei jūsų sąžinė neprieštarauja, kad visa kaltė būtų suversta man, kitaip tariant, žmogiškųjų išteklių valdymo skyriui, ką gi, puiku, tylėsiu ir nepratarsiu nė žodžio. Kažkas minėjo, kad vakar jums atliko sudėtingą medicininę apžiūrą, todėl net ir tikėdamasis, o tiksliau sakant, visiškai įsitikinęs, kad rezultatai bus neigiami, kitaip tariant, jums palankūs, šįsyk nusprendžiau jus išlaisvinti nuo papildomų rūpesčių ir nemalonių ginčų.

Senio veide pasirodė vos pastebima šypsena. Jis trumpam užmerkė akis, kad geriau suvoktų savo jaunojo pavaldinio žodžius.

– Pirmiausia, dėkoju. Viliuosi drauge su tavim, nors ir nesu toks jau tikras dėl teigiamų arba, medicinos terminais kalbant, neigiamų rezultatų. Šiaip ar taip, patikėk manimi, net jei gulėčiau mirties patale, nei pokalbis, nei ginčas su tavimi man nesukeltų jokio pykčio, nes anapus valdininko ar žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo matau jauną ir atsakingą žmogų, su kuriuo galima atvirai apie viską pasikalbėti.

Ūmai nepatogiai pasijutęs žmogiškųjų išteklių vadovas sukrutėjo kėdėje.

– Štai kodėl pirmiausia, – tęsė įmonės direktorius, – nesvarbu, tu ar kuris kitas asmuo ir Nacionalinio saugumo, ir Imigracijos departamentui privalo pranešti, kad vienas mūsų įmonės atstovas dalyvaus žuvusios darbuotojos laidotuvėse. Be to, tam jaunuoliui, našlaičiu likusiam moters sūnui, skirsime piniginę išmoką neturtinei žalai atlyginti, nesvarbu, kaip tai pavadintum. O jei laidotuvėse pasirodys

ir senoji motina – bus ir su ja atsiskaityta. Galbūt net vertėtų ką nors... na, kokią smulkmeną padovanoti... tai neabejotinai pradžiugintų. Sumokėsime ir jos buvusiam vyrui, jei jau taip nukentėjo nuo čia verdančio pragaro. Jiems visiems priklauso piniginės išmokos, nesvarbu, net jei panašią jiems skirtų dar ir valstybė. Ko jau ko, o pinigų man tikrai netrūksta. Sakyčiau, netgi per daug. Niekada nemaniau, kad taip praturtėsiu; ypač pratrūkus tokiam baisiam terorui, dėl ko pasaulis kažkodėl panūdo daugiau duonos ir pyragų. Štai kodėl nematau priežasties, kodėl kaip atgailos už nepagarbą velionei šiek tiek neatvėrus širdies ir neparodžius dosnumo?

– Ypač derėtų atgailauti už netvardomus pražūtį nulėmusius jausmus?

– Nulėmusius pražūtį? Netgi taip? – senis atrodė nustebęs. – Jei teisybė tavo pusėje, atgailausime ir už juos. Tačiau kam visa tai patikėti? Kas bus mūsų įmonės atstovas, dalyvausiantis laidotuvėse ir akis į akį susitiksiantis su velionės artimaisiais? Manau, atsakymo neverta toli ieškoti. Tinkamiausias atstovas sėdi prieš mane. Juk prieš išsiskirdamas su žmona ir dukterimi ėjai prekybos agento pareigas; neatrodė, kad tau nebūtų patikę skersai išilgai maišyti pasaulį. Tad manau, nieko nenutiks, jei ir vėl bus patikėta dar viena trumputė kelionė, tik šįsyk nieko nebereikės siūlyti, o tik dalinti, ir dar iš visos širdies.

– Atsiprašau, – įsiplieskė žmogiškųjų išteklių vadovas. – Su dukra aš neišsiskyriau. Kaip drįstate taip kalbėti? Tai paprasčiausiai nepadoru.

Supratęs, kad perlenkė lazdą, įmonės direktorius nuoširdžiai apgailestavo dėl išsprūdusio netinkamo žodžio. Žinoma, tai klaida, ir kas jį patraukęs už liežuvio? Senis lyg įgeltas stryktelėjo iš vietos, išsitiesė visu ūgiu, priėjo prie skyriaus vedėjo, sugriebė už abiejų rankų ir pasilenkęs paprašė atleidimo. Ir kam reikėję lepteltėti, kad išsiskyręs su dukra? Kaip apskritai būtų įmanoma išsiskirti su dukra? Tai visiška beprotystė. Tai tik dar vienas jo progresuojančios senatvės požymis. Direktorius pasiūlė žmogiškųjų išteklių vadovui laisvadienių ir ne vien tam, kad pasiruoštų kelionei, bet ir tam, kad nei rytoj, nei poryt nebetektų akis į akį susidurti su nuovargio kamuojamu seniu, tauškiančiu visiškas nesąmones. Senis atsegė piniginę, iš kurios ištraukė vieną iš daugelio banko kortelių, ištiesė ją skyriaus vedėjui ir ant lapelio brūkštelėjo slaptą kodą. Tai patikima banko kortelė, o visos išlaidos bus automatiškai perduodamos bankui, todėl žmogiškųjų išteklių vadovui neprireiksią atsiskaitinėti – nei raštu, nei iš atminties. O dabar jis pats susisieks su Nacionalinio saugumo departamentu ir savaitraščio redakcija. Kurių galų? Tegu žino. Administratorės paprašys peržiūrėti velionės drabužius ir daiktus. Kas pasirodys materialiai ar dvasiškai vertinga, tebūna supakuota ir išsiųsta drauge su karstu. O visa kita tebūna surašyta ir kol kas saugoma įmonės sandėlyje, kol bus nuspręsta, ką toliau su tuo turtu daryti. Štai kodėl prieš išeidamas trumpų atostogų žmogiškųjų išteklių vadovas prašomas grąžinti raktus nuo velionės buto.

– O kas atliks naujus apskaičiavimus? – skyriaus vedėjas iš kišenės ištraukė ryšulį ir nusegė du raktelius.

– Nesirūpink, sekretorė baigs skaičiuoti. Nuo šios akimirkos esi laisvas nuo žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo pareigų. Dabar galvok tik apie kelionę. Nuo šios akimirkos tu nebe žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas, o pasiuntinys. Dargi ypatingos paskirties.

Ir kodėl, po galais, negalėčiau toks būti? – jį nusmelkė palaiminga mintis. – *Nejau nenusipelniau bent trumpo atokvėpio? Pastarąsias dvi dienas ariau kaip jautis. Net jei tai bus tik trumputė kelionė į vieną vietovę, net ir tokiai reikia pasiruošti. Reikia pasidomėti, ar po laidotuvių nebūtų galima jos pratęsti.*

Išėjęs pro kepyklos vartus, žmogiškųjų išteklių vadovas užsuko į pirmąjį pasitaikiusį knygyną, kuriame įsigijo valytojos gimtosios šalies kelionių vadovą su nedideliu žemėlapiu. Paskui užbėgo į darbininkų užkandinę, kurioje prieš trejetą dienų buvo priverstas išklausyti keistąją išpažintį, ir užsisakė skalsius pusryčius. Patyrinėjęs žemėlapį, vyras aptiko ne tik šalies sostinę, bet ir atokų gimtąjį žuvusiosios kaimą, kuriame iki šiol gyvena jos sena motina. Tada susisiekė su Imigracijos departamento atstove ir viską jai išdėstė:

– Paklausykit, tikrai neišmanau, kam turėčiau pranešti, bet jei jau nenurašėt manęs nuo šio reikalo kaip netinkamo, nemanau, kad suklysiu viską pasakydamas jums. Dėl moralinių ir praktinių sumetimų įmonės vardu man yra patikėta lydėti palaikus, nes turiu asmeniškai jos našlaičiui sūnui, kaip, beje, ir motinai, jei suspės laiku atvykti į laidotuves, perduoti išmoką neturtinei žalai atlyginti. Minėjote, kad yra skrydis iš penktadienio į šeštadienį – štai į jį ir norėčiau pakliūti. Noriu tik pasiteirauti, ar jūsų įstaigoje jau

nuspręsta, kas lydės karstą su palaikais. Jūs pati ar kas nors kitas? Norėjau šiek tiek susiderinti...

– Lydės karstą? – Imigracijos departamento atstovės balsas atrodė sutrikęs. – Niekas nelydės. Karstas skris niekieno nelydimas. O štai oro uoste jo lauks mūsų šalies garbės konsulė.

– Konsulė? Ten yra konsulė, ne konsulas?

– Taip, o kas čia tokio? Nuostabi moteris, ji ten gimusi ir turi gerus ryšius su vietos valdžia. Galite stebėtis, galite ne, bet per pastaruosius kelerius metus jai jau teko sutikti ne vieną tokį karstą su palaikais.

– Minutėlę, prašom man paaiškinti, atsiprašau, kad nesuprantu. Nejau į lėktuvą nelyginant koks lagaminas, tik niekam nepriklausantis, taip paprastai įkeliamas karstas? O jei kas nutiktų? Tarkim, kiltų kokių nesusipratimų?

– Kokių nesusipratimų? Jei įvyktų lėktuvo katastrofa, juk mirusysis jau vis tiek miręs.

– Suprantama. Šiaip ar taip, man šiek tiek keista, kad esu vienintelis jos palydovas.

– Jūs nesate jos palydovas. Tik skrendate tuo pačiu lėktuvu. Tačiau net jei primygtinai reikalaujate būti vadinamas palydovu, tokiu galite tapti tik lėktuvui nusileidus.

– O visi dokumentai? – neatlyžo skyriaus vedėjas. – Turiu galvoje dokumentus, susijusius su ta moterimi, ar tiksliau tariant, jos palaikais.

– Paprastai jie būna pas vyriausiąją stiuardesę ar net pilotą, bet jei pageidaujate viską iki smulkmenų žinoti, atsiųsime jums kopiją.

6

Žmogiškųjų išteklių vadovas jautėsi ne tik įsižeidęs, bet ir mažumėlę išsigandęs. Kas iš tiesų čia dedasi? Esu siunčiamas drauge su mirusiąja, lyg būčiau jos giminaitis ar artimas draugas.

Gerai užkandus nuotaika pagerėjo. Jeruzalės dangus atrodė išsigiedrijęs, buvo šilčiau. Žmogiškųjų išteklių vadovas patraukė tiesiai į banką patikrinti sąskaitos. Susiradęs bankomatą, surinko slaptąjį kodą ir išsiėmė nemenką sumą ir šekeliais, ir svetima valiuta. Pakeliui iš kelionių agentūros pas motiną neįstengdamas susitvardyti pasuko pro buvusius namus, kad įsitikintų, jog namas stovi kaip stovėjęs ir baisus sapnas jo nėmaž nepalietė. Popietę paskambino buvusiai žmonai į darbovietę ir išpyškino:

– Prieš mesdama ragelį, išklausyk mane. Žinau, kad šiandien ne mano diena, bet rytoj vakare, taip jau viskas susiklostė, skrendu į užsienį lydėti karsto su mūsų valytojos palaikais, nes jau nuspręsta, kad įmonė siųs savo žmogų, be to, svarbu jaunam našlaičiui mūsų vardu perduoti piniginę išmoką ir...

– Trumpai tariant, – kirbėdama nekantra pertraukė buvusi žmona.

– Trumpai tariant, ši kelionė gali užtrukti ne mažiau nei tris dienas, todėl iki mudviejų susitikimo galiu nespėti sugrįžti, todėl norėčiau paklausti, ar nebūtų galima tą dieną perkelti į šiandien?

– Šiandien jau esame šį tą suplanavusios ir niekaip negalima atidėti.

– Jei neįmanoma atidėti, tai suteik galimybę susitikti valandai ar bent pusvalandžiui, kad galėčiau tinkamai su ja atsisveikinti. Juk išvykstu ne atostogauti ir ne pramogauti, tai liūdna ir slegianti misija. Jau rytoj ir aš, ir tu galim atsidurti jos vietoje.

– Tu galbūt, bet ne aš.

– Gerai, tik aš.

Galiausiai moteris atlyžo ir skyrė penkiolika minučių – jis galintis atvykti į jos namus ir mažumėlę pabūti su dukra su sąlyga, jei ji pati to panorės ir atras tam laiko.

Popietę žmogiškųjų išteklių vadovas tekinas užsliuogė laiptais namo, kurį dar naktį bandė susprogdinti mažyte atomine bomba. Pastebėjęs, kad duktė neišgirdo skambučio, tėvas pats pravėrė duris ir aptiko mergaitę užsnūdusią su mokykline uniforma; ant žemės mėtėsi portfelis, o viena koja vis dar buvo apmauta raudonu guminiu batu – matyt, nebeužteko jėgų iš jo išsivaduoti. Užplūstas tėviškų jausmų, jis pažvelgė į sulysusį mergaitės kūną, kuris dėl tėvų skyrybų, regis, liovėsi vystęsis. Nepaisant riboto laiko, kurį paskyrė buvusi žmona, jam nekilo ranka žadinti dukros. Nusliūkinęs į virtuvę, žmogiškųjų išteklių vadovas ant stalo pastebėjo švarią lėkštę ir šalia padėtus stalo įrankius, skirtus pietums, prie kurių taip ir nebuvo prisiliesta. Iš šaldytuvo ištraukęs, kaip jam atrodė, pietums tinkamą patiekalą, vyras puolė jį šildyti, o tada pasilipęs ant kėdės mažyčiame palėpės podėlyje tarp kitų kareiviškų reikmenų, likusių po karinės tarnybos, pabandė surasti senus, bet itin tvirtus kareiviškus batus.

– Tėti, ko tu ten ieškai?

Mergaitės veide vis dar buvo ryškūs miego pėdsakai.

– Tvirtų batų.

– Kam jie tau?

Tėvas papasakojo dukrai apie jam pavestą misiją ir sniegą su ledu, kurie veikiausiai jo ten laukia nesulaukia.

– Tau pasisekė. Su mielu noru skrisčiau drauge.

Nusilipęs nuo kėdės, vyras stipriai apkabino mergaitę. Jei būtų tokia galimybė, jis, žinoma, būtų be galo laimingas, tačiau tai neįmanoma, o jei ir būtų įmanoma, mama neleistų.

Žmogiškųjų išteklių vadovas dar sykį užsilipo ant kėdės ir išsitraukė porą dar tinkamų avėti kareiviškų batų. Kol mergaitė be mažiausio apetito kramsnojo pietus, vyras batus kaip reikiant nušveitė, kartkartėmis šį tą prigriebdamas iš dukters lėkštės. Jis paklausinėjo dukters, kaip sekasi mokykloje, pabandė suprasti, ar pati suvokia, kad turi matematikos spragų. Paaiškėjo, kad mergaitė apie tai nėmaž nenutuokia. Ir administratorės rašytas rašinys anglų kalba, ir jos vyro išspręsti matematikos uždaviniai jai uždirbo neblogus pažymius.

– Kasdien man atsiųsk tuos mielus senukus, – mergaitė valiūkiškai šypsojosi. – Tegu dažniau už mane paruošia pamokas.

– Kodėl vadini juos senukais? Nejau nematai, kokie jie šiuolaikiški ir supratingi?

– Tiesa. Vikrūs ir supratingi. Galbūt todėl, kad vienas kitą tebemyli.

– Tebemyli? – skyriaus vedėją nustebino toks taiklus mažametės dukters pastebėjimas. Paglostęs garbiniuotą jos galvą, tėvas pagyrė: – Tu tikra gražuolė.

Iš pagyvėjusio mergaitės veido jis suprato, kaip retai pagiria dukterį. Prislinkusi arčiau, ji prašė smulkiai papasakoti, kaip žuvo toji valytoja. Tėvas nusprendė nieko negražinti ir neslėpti. Jis užsiminė ne tik apie tą apgailėtiną straipsnį, kuris jau rytoj turėtų pasirodyti, bet ir keistus naktinės pamainos viršininko jausmus. Mergaitės akyse pasirodė siaubas, tačiau lūpose pleveno vos pastebimas šypsnys, kai tėvas pasakojo, kaip naktį nusigavo į lavoninę ant Skopo kalno ir nejausdamas jokios baimės įžengė į vidų. Tiesa, jis prisipažino, kad tos moters veido nematęs, nes, neturėdamas teisės atpažinti palaikų, atsisakė į ją žvilgtelėti. Visi iki vieno, matę moters nuotrauką, sako, kad ji spinduliuoja ypatingu grožiu.

– Grožiu! – šūktelėjo susižavėjusi mergaitė ir paprašė smulkiau papasakoti apie tėvui patikėtą misiją ir atskleisti vaikinui skirtą išmoką.

Apie tai bus nuspręsta vietoje.

Jis kol kas neturintis nė mažiausio supratimo, kokia vietinės valiutos vertė.

Mergaitei iš pačių sielos gelmių išsprūdo atodūsis. Ji taip be galo trokštanti vykti drauge. Jai maga ne tik pamatyti sniegą, bet ir tą vargšą vaikiną. Galbūt ir jis toks pat gražus, kaip ir jo motina. Juk dar taip neseniai jis gyveno čia, Jeruzalėje...

Jiedu įsitraukė į pokalbį. Labai atsargiai žmogiškųjų išteklių vadovas patikino, kad niekas pasaulyje nepriverstų

jo išsižadėti dukters, todėl jai nėra jokio pagrindo nusivilti tėvu. Nors artėjo vakaras, už lango pro debesų šydą prasiskverbusi saulė nešykštėjo spindulių ir dangus nusidažė naujomis spalvomis. Naivūs, bet nuoširdūs mergaitės klausimai ir išsamūs tėvo atsakymai sustiprino juodu siejančius šiltus jausmus, todėl netikėtai atvykus buvusiai žmonai, nežinia kodėl nusprendusiai sutrumpinti pačios skirtą pasimatymo laiką, vyras nepyko ir nesipriešino, tik, surišęs kareiviškus batus, persimetė juos per petį ir grįžtelėjęs atgal tarė:

– Viskas gerai, man jau metas. Nors mažumėlę sutrumpinai pačios mudviem skirtą laiką, galbūt kaip tik todėl šis pasimatymas įgijo ypatingą vertę.

Nors įmonės direktorius jį visiškai atleido nuo žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjo pareigų, automobilyje vyras pabandė susisiekti su sekretore ir pasiteirauti, kas dedasi biure ir ar niekas jo neieškojo. Kaip visada, pasinaudojusi proga, kad viršininko nėra darbe, apsukrioji sekretorė vogčia išsmuko pas kūdikį, todėl skyriaus vedėjas nusprendė paskambinti administratorei. Jo nuostabai, šios kabinete niekas nekėlė ragelio. Galop skyriaus vedėjas paskambino operatorei, tačiau ši nieko nežinojo. Sakytum, jam vienam skirtais laisvadieniais būtų naudojęsis visas administracijos skyrius. Žmogiškųjų išteklių vadovas nenuleido rankų ir nusprendė administratorę pagauti mobiliojo ryšio telefonu, mat be galo jau knietėjo pasakyti, ką apie juodu su vyru mananti jo duktė, ir leisti moteriai suprasti, kad jis anaiptol neniekina jos patarimo. Senosios administratorės balse buvo girdėti pagarba žmogiškųjų išteklių vadovui,

netikėtai tapusiam ypatinguoju pasiuntiniu, todėl, kaip ir prieš dvi dienas, ir šįsyk moteris į jį kreipėsi daugiskaitos antruoju asmeniu.

– Gerai, kad paskambinote. Ar galite įsivaizduoti, kur šiuo metu mus užklupote? Jos bute.

– Julijos Ragajev?

– Vyras man padeda rūšiuoti tos moters drabužius ir daiktus. Kur jūs dabar? Jei kur nors netoliese, gal galėtumėte pats užsukti ir pažiūrėti, ar tinkamai išrinkome, ką verta paimti į kelionę, o ką geriau kol kas pasaugoti kepyklos sandėlyje. Kad vėliau neimtumėte prikaišioti, jog pernelyg apkrovėme.

Tai jau virto kolektyvine psichoze, – dingtelėjo pasiuntiniui ir jis pasuko automobilį Nachalat Achim kvartalo pusėn. Senis ne tik pats kraustosi iš proto, bet ir kitus bando iš jo išvaryti. Šiandien net ir saulė ryškiau suspindo – dabar krypdama vakarop raudona gaisa užliejo vyriausybės ir Kneseto pastatus, banką *Israel* ir Aukščiausiojo Teismo rūmus – sakytum, visi būtų pradėję švęsti jo ypatingąją misiją; gerai įsiminęs lūšnos vietą, šįsyk žmogiškųjų išteklių vadovas išdrįso automobiliu įsiveržti į religingų žydų kvartalo labirintą, kuriame tokią valandą knibždėte knibždėjo ir suaugusiųjų, ir vaikų.

Per dvi paras jis čia lankėsi jau trečią kartą. Energingųjų senukų pora nuo mažyčio langelio buvo nukabinusi languotą užuolaidėlę, todėl kambarėlis prisipildė nenumaldomai vakarėjančios dienos raudonio ir aplinkui gaminamų vakarienių kvapų. Viduje viskas atrodė sujaukta ir apversta

aukštyn kojom. Ant grindų mėtėsi kelios kartoninės dėžės, atvežtos iš kepyklos, tačiau jose sukrauti ne duonos kepalėliai ar pyragai, o daiktai, kuriuos buvo nuspręsta laikinai pasaugoti sandėlyje. Ant stalo pūpsojo nedidelis dailus odinis lagaminas, kurį senukai atsivežė sukrauti daiktams, kaip jiems atrodė, turintiems vertės būti išsiųstiems drauge su palaikais.

– Tikiuosi, nesukrovėte ten apatinių ir naktinių marškinių, nes tai jau būtų visiškas absurdas, – karčiai šypsojosi skyriaus vedėjas.

Norėdama jį nuraminti, administratorė paprašė, kad jis pats nuodugniai, visai kaip per patikrą oro uoste, apžiūrėtų lagamino turinį. Po vieną kilnodama kiekvieną daiktelį, moteris kantriai laukė jo sprendimo. Lagamino dugne nugulė tvarkingai sulankstyta ilga balta suknia, galbūt moters vestuvinė. Ant šios buvo sukrauti penketas marškinių puošniais, ranka siuvinėtais raštais ir pora brangių odinių batų. Įdėta net nuo lango nuimta languotoji užuolaidėlė. Veikiausiai pasirodė reikalinga grąžinti dėl audinio. Tarp audeklų gulėjo knyga, kurios raidžių senis neįstengė atpažinti, o šalimais – ant sienos kabėjęs eskizas su nežinomu senamiesčio skersgatviu. Virš sulankstytos užuolaidėlės pūpsojo laiškų ir dokumentų ryšulys, o šalimais – įdėklas su skaitymo akiniais ir mažytis varinis varpelis, kuris jį iškėlus maloniai suskambo.

– Sakykite, – pasiteiravo žmogiškųjų išteklių vadovas, – ar tarp daiktų nepavyko rasti ryškesnės velionės nuotraukos, kurią būtų galima išdidinti ir pakabinti atminimo lentoje.

Tokios sakėsi neradę, nors būta nedidelio albumo su keliomis senomis nuotraukomis. Jas patartina laikyti ne lagamine, o saugoti rankiniame bagaže. Vyras ranka pasklaidė storo popieriaus nuotraukas, primenančias senus pašto ženklus. Jose jauna moteris stovi, o gal ir sėdi balkone, už kurio veriasi bekraštė plynė; kitose ta pati moteris kambaryje rankose laiko pusnuogį kūdikį. Šiose nuotraukose jauna moteris jam nepriminė galvoje įstrigusio žuvusiosios portreto.

– Šios senokos, – pastebėjo jis. – Tik jos buvęs vyras galėtų pasakyti, ar tai iš tikrųjų ta pati moteris. O gal tai jos motina, o ji pati čia kūdikis, nes ir jis turi tą ypatingą totorišką bruožą – lanką virš akių. Dėl to padebesyse klejojančio naktinės pamainos viršininko norom nenorom buvau priverstas tapti žinovu...

Mažytėse, kiek juokingose aukštaūgio pliktelėjusio vyriškio akyse pastebėjęs užuojautą, žmogiškųjų išteklių vadovas beregint nutilo.

– Na, bet kam tai dabar rūpi, – skyriaus vedėjui vėlėsi liežuvis. – Visa tai kvepia absurdu... Neprireiks nė dviejų dienų, kaip bus palaidota, ir viskas nugrims į užmarštį.

Supratingojo vyriškio užuojauta netikėtai virto nerimu, tarytum ne tik duktė, bet ir jos tėvas būtų turėjęs spragų. Praktiško proto žmogus sumojo pasiteirauti, kokiomis priemonėmis bus galima su juo susisiekti užsienyje. Paaiškėjus, kad pasiuntinys ketina pasitenkinti tik savo mobiliojo ryšio telefonu, jis pasiūlė paprašyti įmonės direktoriaus palydovinio ryšio telefono, kuriuo kažkada savo akimis pats matė jį

kalbant. Jei jau patikėjo kreditinę kortelę, nepašykštės ir jo. Nors palydovinis ryšys brangesnis, jis šimteriopai patikimesnis. Viduržiemį keliaujančiam į tokią tolimą ir nepažįstamą šalį, juolab lydint karstą su palaikais, pravartu turėti ne tik žeme, bet ir dangumi sklindantį ryšį.

Supratome, kad Aukščiausiasis mums padovanojo mažytį stebuklą: tas pats vyras – nekyla abejonių, kad tai jis – kuris aną naktį įėjo į kaimynės namus, nes ji guli sužeista, ir šįsyk iš ten išeina, jau nešinas lagaminu. Nieko nelaukdamos pratrūkome šaukti: „Tėveli, tėveli, štai tas žmogus, eik ir sužinok, kas ir kaip!" Nieko nelaukęs, tėvelis įdėjo žymeklį į Talmudą, kurį susikaupęs ką tik skaitė, ir vienu talitu išskubėjo pasiteirauti, kur būtų galima rasti sužeistąją, nes juk paties Aukščiausiojo mums duota priedermė lankyti ligonius. Ir še tau, kad nori, nepažįstamasis net pyktelėjo, esą kaip jūs, kaimynai, nežinote, kad jau prieš dešimt dienų moteris žuvusi turgavietėje susisprogdinus mirtininkui. Esą tąsyk naktį jis nenorėjęs gąsdinti mergaičių, todėl bandydamas nuslėpti tiesą kalbėjęs tik apie sužeidimą.

Tą akimirką visos iki vienos, visos šešios seserys, pastebėjome, kaip tėvelis išblyško ir pradėjo drebėti. Jis sunkiai priėmė žinią apie mūsų vienišos kaimynės mirtį, tarsi ši jam būtų be galo artima.

„Ai, ai, ai, – mintyse visos sudejavome, bet garsiai to neištarėme, – pasirodo, tai blogiau, nei galėjome įsivaizduoti: mūsų tėvelis įsimylėjęs svetimą moterį, jei taip išgyvena dėl jos mirties."

Ir nors visos šaukėmės Dangaus keršto už pralietą nekaltą kraują, ir kuo greičiau, tuo geriau, vis dėlto amžinai liūdinčiai mamai tai tik į gera, kad gražiosios kaimynės čia nebėra.

7

Apimtas keistos nuojautos, žmogiškųjų išteklių vadovas penktadienio rytą pabudo anksčiau nei įprastai. Nors buvo tvirtai pasiryžęs išmesti savaitraštį jo nė nepasklaidęs, visgi neįstengė atsispirti smalsumui ir užmetė akį, kas ten rašoma, širdies gilumoje vildamasis naujų bandymų įvertinti įvykius ar bent jau atsargesnių posakių. Paaiškėjo, kad straipsnyje nepakeista nė žodžio. Po neryškia jo nuotrauka įžūli pastaba *Pareigas gavo dėl skyrybų* buvo tarsi peilis į paširdžius.

Kad tu skradžiai prasmegtum, prakeiktas žalty, – sušnypštė jis. – *O drauge ir tavo redaktorius – vilkas ėriuko kailyje.*

Direktoriaus atsakymas su nuotrauka liko tas pats septyniasdešimties žodžių rašinys, kurį kompiuterio ekrane jam parodė administratorė – ničnieko nei pridėta, nei atimta.

Ką gi, puiku, – žmogiškųjų išteklių vadovui išsprūdo atodūsis, – *nepaisant net rašinėlių anglų kalba ir sėkmingai įveiktų matematikos uždavinių, ir už tai, mieloji ir ištikimoji administratore, bus atlyginta...*

Vyras jau ketino sviesti laikraštį į šiukšlių dėžę, bet staiga akies krašteliu pastebėjo redaktoriaus pastabą, kurioje reiškiamas pasitenkinimas įmonės direktoriaus atsiprašymu ir pažadu išpirkti kaltę. Savo senam ir drąsiam draugužiui, užsiimančiam tokia įvairialype veikla, redaktorius nešykštėjo liaupsių, pabrėždamas ir tai, kad senis jau daugelį metų už prieinamą kainą jų savaitraštį aprūpina popieriaus atsargomis. Nors laikraštis liūdnai garsėjo šališkumu ir pigių sensacijų vaikymusi, štai esą jums įrodymas, kad jame

nestokojama nei kilnios dvasios proveržių, nei profesionalių įžvalgų; nors redakcija priklausoma nuo įmonės tiekiamų popieriaus atsargų, net ir ilgamečiams jos rėmėjams esą nepavykę išvengti konstruktyvios ir griežtos kritikos. Ar bereikia geresnės reklamos? O kitame numeryje – atgaila ir išpažintis.

Seniui skirtos pagyros tik pakurstė žmogiškųjų išteklių vadovo įniršį. O dabar dar ir naujas pranešimas? Na jau ne. Iš jo nesulauks. Jis niekam nieko neketino pranešinėti. Tegu patys ir murkdosi tame purve.

Dabar pati tinkamiausia akimirka suglamžyti straipsnį su visa nuotrauka ir, drauge su kitu savaitraščio šlamštu susukus į kamuolį, pabandyti iš pirmo karto pataikyti į naujutėlaitį šiukšlių kibirą, kurį įsigijo vos atsikraustęs čia gyventi. Keisti sūnaus veiksmai motinos neliko nepastebėti.

– Nesirūpink, – nuramino jis. – Tai ne tavo mėgstamas rytinis laikraštis. Tai tikrų tikriausias šlamštas – savaitraštis su tuo kvailu straipsniu, kurį jau antradienį daviau tau paskaityti. Tik nesakyk, kad dar sykį norėtum juo pasimėgauti.

Tokiam patyrusiam keliautojui kaip žmogiškųjų išteklių vadovas neprireikė daug laiko pasiruošti kelionei, todėl jis nusprendė dar užšokti į darbą – galbūt ten girdėti kas nors nauja. Penktadieniais jų administracijos skyrius dirba trumpiau, todėl užsukęs neberado nieko, su kuo būtų galima pasidalyti pamąstymais apie jam pavestos misijos prasmę. Senio kabinetas taip pat buvo tuščias. Tik registratūroje sėdėjo jaunutė mergina, nuolankiai registruojanti visus

interesantus. Pakeliui į automobilių aikštelę žmogiškųjų išteklių vadovas trumpam užšoko į kepyklą patikrinti, ar naktinės pamainos viršininko neperkėlė į dieninę pamainą, kad bent šiek tiek pravėstų galva. Kaip patyręs lankytojas prie įėjimo pats paprašė kepuraitės ir įsisupo į baltą chalatą. Buvo visiškai išgaravę iš galvos, kad penktadieniais dirbama trumpiau. Išskyrus vienintelę, visos kitos krosnys stovėjo tuščios ir be darbo, neveikė ir didžiuma konvejerių. Kiek akys užmato, sukiojosi vos keli darbuotojai, nors valytojų netrūko – juk penktadieniais būtina atsikratyti ne tik praėjusios nakties likučių, bet, darbui baigiantis, privalu iššveisti visus iki vieno konvejerius, kad šeštadienio vakare visa veikla ir vėl sėkmingai atsinaujintų.

Jei ne tas nelaimingas įsimylėjėlis, – svarstė pasiuntinys, – *šiandien valytojų gretas papildytų graži ir brandi, rimta ir vieniša ryškių totoriškų bruožų moteris.* Jis dairėsi aplinkui tikėdamasis išvysti panašią ar net seserį dvynę, tačiau nė viena moteris nė iš tolo nepriminė sieloje jau spėjusio įsirėžti portreto. Prisiminęs ypatingą naktinės pamainos viršininko dovanotos duonos skonį, vyras ryžtingai priėjo prie vienos dėžės, neatsiklausęs išsitraukė dvi dar garuojančias chalas – tebūnie direktoriaus sąskaita – ir patraukė savo keliu.

Namuose papietavęs žmogiškųjų išteklių vadovas apsivilko lengvą sportinę aprangą, kambaryje išjungė šviesą ir atsigulė pogulio. Po skyrybų jau buvo spėjusi įsitvirtinti tradicija penktadienio popietę mažumėlę nusnūsti, kad vidurnaktį kantrybės ir dėmesio užtektų į barą užsukančioms moterims. Tiesa, šiąnakt vyras nė nemanė iš namų

kelti kojos, nes prieš akis laukė keturių valandų skrydis į svetimą ledinį kraštą. Nors prireikus puikiai pavykdavo išsimiegoti ir lėktuve, papildomos gero poilsio valandos tikrai nepakenks. Pasiuntinys miegojo giliai, netrikdomas sapnų. Gretimame kambaryje snūduriuojanti motina poilsio metą dar sustiprino ir apgaubė ramybe.

Pakirdęs iš miegų, ypatingasis pasiuntinys ėmėsi krautis savo senąją kelionių kuprinę, kuri, nors atrodė nedidelė, buvo talpi ir turėjo slaptų skilčių – su ja, tarsi būtų kūno dalis, vieni juokai patekti į lėktuvo saloną. Akimirką vyrui buvo šovusi į galvą mintis į lagaminėlį su velionės daiktais įsimesti ir savo sunkųjį paltą, bet galop nusprendė, kad nevalia peržengti plonytės gyvenimą ir mirtį skiriančios ribos, nes, paltą pamiršus lagamine, šis taptų mirusiosios palikimo dalimi. Tada drauge su motina prisėdo išgerti puodelį angliškos arbatos, o vietoj pyrago atsilaužė iš kepyklos parsineštos šviežios chalos gabalėlį. Temstant vienoje centro kavinių, kaip įprastai, susitiko su dviem vedusiais draugais, kurie prieš šeiminius šabo įsipareigojimus jau buvo įpratę bent trumpam atgaivinti viengungiško gyvenimo akimirkas.

O štai ir žiema sugrįžo – debesuotas dangus purškė dulksna. Grįžęs namo, žmogiškųjų išteklių vadovas apsiavė sunkius batus, apsivilko paltą ir tarė motinai:

– Tebūnie tai dar viena trumpa karinė tarnyba.

Aštuntą vakaro pasiuntinys pabeldė į senio namų duris ir aptiko juose gausų linksmai kleketuojančių svečių būrį: jau spėjusius pražilti sūnus ir dukteris, apkūnius vaikaičius ir ištįsusius, liaunus it nendrės provaikaičius.

Atrodo, gausiai susirinkę artimieji žinojo apie misiją, nes vyras buvo sutiktas be galo šiltai. Po to, kai mandagiai buvo pristatytas rinktiniam svečių žiedui, vienu du su namų šeimininku užsidarė nedidelėje bibliotekoje, kurioje ant stalo ir sofos gėdingai mėtėsi atversti savaitraščio puslapiai. Pasirodo, asmeniui, leidinio redakciją dosniai aprūpinančiam popieriumi, pakako vos kelių pagyros žodžių, ir aštrių kaltinimų sukrečiančiu abejingumu kaip nebūta.

Pirmiausia namų šeimininkas pasiuntiniui įteikė dailų odinį įdėklą, kuriame gulėjo palydovinio – o gal žvaigždinio – ryšio telefonas, jo kroviklis ir ilgas sąrašas telefono numerių, tarp kurių būta ir klinikinės ligoninės ant Skopo kalno, ir patologijos centro Abu Kabire, kad į netikėtai iškilusius klausimus būtų galima gauti visus atsakymus. Ir visai nesvarbu, kad kiekviena pokalbio minutė kainuoja penkis dolerius neįskaitant pridėtinės vertės mokesčio.

– Nesumanyk taupyti. Norėsiu žinoti viską, kas tau nutiks, ir dalyvauti priimant visus sprendimus. Beje, man jau pranešė iš banko, kad nuo sąskaitos nuėmei nemenką sumelę, ir labai tuo džiaugiuosi. Teisingai padarei. Nesiliauk sau kartojęs: direktorius turi pinigų kaip šieno ir net po mirties nė vienas jo šeimos narys tikrai neliks nuskriaustas.

Senis atsargiai ranka palietė žmogiškųjų išteklių vadovo palto skverną, tarsi norėdamas patikrinti, ar šis bus pakankama apsauga nuo šalčio. Nusprendęs, kad drabužis tinkamas, senis užsiminė apie būtinybę prigriebti ir kepurę. Jis pasiūlė savo senąją kailinę – nors atrodo sunki ir nepatogi, galva už ją būtinai padėkos. Žmogiškųjų išteklių vadovas

griežtai atsisakė ją imti. Tada senis patarė pasiuntiniui garaže palikti savo automobilį, nes į oro uostą jį galintis nuvežti jo asmeninis vairuotojas, kuris dargi padės nunešti visus lagaminus.

– Visus lagaminus? Kokius? Juk jos daiktai sutilpo į vieną.

– Jos galbūt, bet ne mūsų. Įmonės vardu jos šeimai norėčiau nusiųsti simbolinių lauktuvių. Viename lauknešėlyje sukroviau rašiklių, sąsiuvinių, užrašų knygelių, segtuvų, kitame – įvairių duonos gaminių ir pyragų. Moters artimiesiems ir pažįstamiems, o ypač sūnui, kad turėtų bent šiokį tokį supratimą apie motinos darbo vietą ir jos gaminius.

– Betgi ji nieko negamino, ji dirbo valytoja.

– O valymas nėra gamybos dalis? – įsižeidė senis. – Iš tavęs mažiausiai tikėjausi tą išgirsti.

– Paklausykite, tai jau darosi juokinga. Tikrai nesiruošiu tūkstančius kilometrų tempti pyragų ir duonos kepalų.

– Tau nieko niekur ir nereikės tempti. Tau lieka tik pasirūpinti, kaip visa tai saugiai pristatyti. Oro uoste tave pasitiks konsulė ir visą reikalą perims ant savo pečių. Jau šnektelėjau su ja telefonu, ji prisiekinėjo, kad mielai viskuo pasirūpins.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, nebenorėdamas veltis į ginčus, iškėlė rankas aukštyn. Nebeliko abejonių, jog bandymas išpirkti kaltę virto tikra beprotybe.

– Bet tai juk teigiama beprotybė, – direktorius valiūkiškai nusišypsojo, tada nulydėjo svečią į triukšmingą svetainę ir davė ženklą vairuotojui, kad pats metas baigti lošti kortomis ir ruoštis į kelionę. Įspūdis, kokį žmogiškųjų išteklių

vadovui paliko vairuotojo elgesys su senio artimaisiais, sukėlė įtarimą, ar tik jis nebus jo giminaitis, gal net nesantuokinis sūnus ar vaikaitis. Galvoje šmėstelėjo beprotiška mintis – galbūt ir jį senis sumanė įsivaikinti.

8

Registruojant skrydį, kartu su įlaipinimo bilietu buvo įteiktas ir Imigracijos departamento vokas, prie kurio buvo prisegtas raštelis: *Žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjui, nepamiršau jūsų prašymo nenušalinti jūsų nuo įvykių.*

Pagautas jaudulio, laukimo salėje vyras susirado atokesnę vietą ir prisėdo. Na, pagaliau, dabar apie šią moterį galima sužinoti tokių dalykų, kokių ji pati apie save nežinojo. Nusmelktas nerimo, jis iš voko ištraukė patologijos instituto medicininių išvadų kopiją tikėdamasis joje rasti atsakymus į visus klausimus, kuriuos jam galėtų kas nors užduoti. Deja, jų nebuvo įmanoma perskaityti, nes dokumentas parašytas žuvusiosios gimtąja kalba, kurios rašmenys priminė graikiškų ir lotyniškų raidžių mišinį. Sprendžiant iš ilgo teksto, veikiausiai ten ne tik medicininės išvados apie palaikų būklę, bet ir mirties aplinkybių bei gydymo iki mirties aprašymas. Kol žmogiškųjų išteklių vadovas svarstė dokumento pobūdį, staiga iš nugaros plykstelėjo fotoaparato blykstė. Vyras pakėlė galvą. Matyt, kažkas užsimanė įamžinti skrydžio vartus.

Tai svetimos šalies oro linijų skrydis. Keleivių buvo matyti vos vienas kitas, todėl niekam nešovė į galvą mintis jų

skirstyti į atskiras grupes. Įsitaisęs pirmoje lėktuvo salono sėdynėje, žmogiškųjų išteklių vadovas akylai stebėjo visus įlipančius keleivius tikėdamas tarp jų išvysti kokį patikimo veido svetimšalį, kuris sugebėtų ne tik perskaityti medicinines išvadas, bet ir paslaptyje saugoti jų turinį. Sprendžiant iš keleivių bagažo, dauguma jų buvo čia dirbantys svetimšaliai, vykstantys namo trumpų atostogų, arba naujі repatriantai, niekaip neįstengiantys atsispirti gimtinės traukai. Net jei tarp jų ir atsirastų vienas kitas, kuriam užtektų kantrybės perskaityti dokumentą, neatrodo, kad kas nors galėtų jį tinkamai išversti. Štai įlipo žmogelis, kuriam ant krūtinės kabėjo fotoaparatas, o iš paskos jo – vyras, kuris, kaip jam pasidingojo, bent jau iš matymo pažįstamas jeruzalietis; maža to, abu jam net nusišypsojo, tačiau pasiuntinys, patogiai įsitaisęs, nusprendė pamiršti savo užmojį nepažįstamo žmogaus prašyti išversti dokumentą.

Ir kurių galų apskritai sukti galvą dėl to, kas ten parašyta? Vargu ar kas nors ypatingai svarbaus. Vienintelis rūpimas dalykas – kiek ilgai galima laikyti palaikus nepalaidotus, bet ir tai – konsulo, o ne žmogiškųjų išteklių vadovo galvos skausmas. Štai kodėl, lėktuvui pajudėjus iš vietos, jis sulankstė dokumentą, įsikišo giliai į kišenę, užsisegė saugos diržą ir užkrimto ką tik atnešto beskonio patiekalo. Tada užgesino skaitymo šviestuvą, bet kažkas vis dėlto nedavė jam ramybės. O jei oro uoste žadėtoji konsulė ims ir nepasirodys – ko tada griebtis? Jam patikėta dokumento kopija užkrovė didžiulę atsakomybės naštą, todėl būtų nepadoru viešinti jos turinį. Ypatingasis pasiuntinys mąstė apie keleivę, skrendančią

bagažo skyriuje, galbūt net giliausiame jo dugne. Kaip ir pirmąjį vakarą, kai, sunkiai tvardydamas jaudulį, sėdėjo velionės kambarėlyje ir, vengdamas trikdyti kaimynus, tyliai šnabždėjo jos vardą, ir šįsyk mintyse ir vėl į ją kreipėsi.

Julija Ragajev, – tarė griežtai, bet su užuojauta. – *Julija Ragajev, ką dar turėsiu dėl tavęs padaryti?*

Po kiek laiko žmogiškųjų išteklių vadovas nusprendė sulakstyti į tualetą – iš dalies ir tam, kad galėtų geriau įsižiūrėti į bendrakeleivius. Lėktuvo saloną gaubė prietema, daugelis keleivių atrodė užsnūdę ir užsitraukę antklodes miegojo. Net ir su ausinėmis ausyse melomanai muzikos, regis, klausėsi sapnuose. Iriantis gilyn, staiga vienas keleivių pakilo ir stipriai jį apkabindamas užkirto kelią.

– Tai sakai, aš žaltys? – sušnypštė fotografo palydovas. – Ką gi, labai prašom, štai ir aš, visu ilgiu: nuo galvos iki uodegos. Labai malonu, o čia mano fotografas. Štai ir susitikome kažkur tarp dangaus ir žemės, pučiant naujiems vėjams. Laikraščio redakcijos esame siunčiami stebėti atgailos misijos. Tiesa, šįsyk nėra reikalo nerimauti, stovime tamstos pusėje – tikrai neketiname kandžiotis.

Šalimais snaudęs keleivis pravėrė akis ir išleido atodūsį. Pasiuntiniu ne savo valia tapęs žmogiškųjų išteklių vadovas, netaręs nė žodžio, nudelbė akis. Tiesa, neatrodė nustebęs. Nuojauta pasitvirtino. Išsivadavęs iš žurnalisto rankos, jis trumpai, lyg kariuomenėje, tačiau be jokio pykčio išpyškino:

– Ar tik ne taurusis žurnalistas? Dar pažiūrėsime, ką sugebi. Iš anksto noriu įspėti tave ir tavo fotografą – laikykitės nuo manęs atokiai!

Žurnalistui nespėjus pratarti nė žodžio, pasiuntinys mažumėlę atšlijo atgal ir, siūbtelėjęs į priekį, nužingsniavo iki tualeto durų. Užsidaręs būdelėje, vyras dirstelėjo į veidrodį. Jei čia ir dabar būtų galima pasinaudoti palydovinio ryšio telefonu, jis tučtuojau seniui į ausį papiltų priekaištų dėl žurnalisto, apie kurio palydą jam nebuvo iš anksto pranešta, nors, reikia pripažinti, kad giliai širdyje jų buvimas šalia jam kėlė šiokį tokį pasitenkinimą. Beliko tik spėlioti, ar nenutiko taip, kad, būgštaudamas dėl savo gero vardo, įmonės direktorius tiedviem ne tik bus apmokėjęs kelionę, bet ir paprašęs pasirūpinti, kad spauda kuo greičiau nušviestų visuomenę apie jam sugrąžintą nepriekaištingą reputaciją, nesvarbu, kad toji spauda – tik menkai skaitomas, pigių skandalų besivaikantis Jeruzalės laikraštpalaikis.

Žmogiškųjų išteklių vadovas ant kriauklės pasidėjo skutimosi reikmenis ir, stipriai ranka ištempęs veidą, perbraukė peiliuku. Švariai nusiskusti dar iki aušros jis įprato kariuomenėje, kad rytinėje rikiuotėje atrodytų nepriekaištingai.

Ai, ai, ai. Štai ir dar vienas karstas iškeliamas iš lėktuvo. Kuo skubiau reikia pakviesti muitinės pareigūną, tegu jis ir nusprendžia, ką daryti, kad ir šįkart nebūtų per vėlu. Gal grąžinti jį atgal į lėktuvą, kol neįsitikinsime, kad atsirado atsakingas žmogus, galėsiantis tinkamai juo pasirūpinti, o gal iš pagarbos mirusiajam derėtų jį nunešti į terminalą. Gerieji žmonės, paaiškinkite, kas darosi Šventojoje Žemėje? Kodėl iš ten nuolat atkeliauja karstai su mirusiųjų palaikais? Galbūt kas nors taip bando pasipelnyti?

O štai ir keleiviai. Priblokšti stingdančio šalčio, jie lėkte lėkė prie nedidelio autobuso. Ar mirusįjį atlydėjo artimieji, ar draugai, ar koks valdžios atstovas? Kad tik nenutiktų kaip praėjusį kartą, kai karstas su palaikais atvyko vienui vienas ir net du mėnesius niekas jo nepasigedo. Galop buvome priversti patys pasirūpinti laidotuvėmis – palaidojome šalia leidimosi tako.

Net jei nė vienas mūsų nenorime to pripažinti, iš tikrųjų gerai, kad apskritai čia kartkartėmis nusileidžia lėktuvai – taip bent mažumėlę praskaidrinamas nuobodulys. Juk šiame nedideliame oro uoste, atokioje paribio zonoje, niekada neišvysi tiek garbių vyrų ir gražių moterų, kaip rodoma kino filmuose. Čia viešpatauja mirtis. Vos penki skrydžiai per dieną; kiekvienas nusileidęs lėktuvas ir vėl netrukus pakyla. Keleiviai skuba kaip galima greičiau iš čia išsidanginti. Juk čia nei parduotuvių, nei prekybos. Net ir nedidelė kavinukė, atsidaranti prieš kiekvieną skrydį, po jo ir vėl tuoj pat užsidaro. Štai kodėl muitinės pareigūnui nieko kita nelieka, tik lovoje linksminti be darbo likusią padavėją. Ir kiek gi galima tikrinti tuos keleivius: vartyti jų dokumentus ir iškratinėti lagaminus? Štai kodėl karstas su palaikais bent jau pažadina smalsumą ir atsiranda šioks toks sujudimas, žinoma, kad tik galop jį kas nors atsiimtų. O štai ir vyriausiasis muitinės pareigūnas su nauju medaliu ant krūtinės – jį vos praeitą savaitę nusipirko turguje. Jis beregint įsakė policininkui pasitraukti ir pats ėmėsi tikrinti atvykusiųjų pasus ir bandyti įspėti jų slaptus ketinimus. Ar galite įsivaizduoti, kokia prityrusi senojo pareigūno akis – vos metęs žvilgsnį, iškart atpažino karstą lydintį asmenį, nors šis ir stengėsi nuo jo išsisukti.

Pasiuntinio buvo paprašyta – labai mandagiai – iš keleivių tako pereiti į bagažo terminalą.

Na ir kas? – ramino save žmogiškųjų išteklių vadovas. – *Juk čia netrukus pasirodys konsulė ir išvaduos nuo atsakomybės, kuri nepelnytai buvo man užkrauta, o jei ji vėluotų, juk turiu palydovinio ryšio telefoną, kuriuo nesunkiai galima susisiekti su visu pasauliu. Be to, juk esu ne vienas, su manimi žurnalistas ir fotografas, atvykę čia pasauliui papasakoti apie mano misiją, vadinasi, be manęs nebūtų ir pasakojimo.*

Žmogiškųjų išteklių vadovas niekuomet nepasižymėjo bailumu – nei atlikdamas karinę tarnybą, nei dirbdamas prekybos agentu, – todėl, nekankinamas nei baimių, nei blogų nuojautų, žingsniavo siaurais oro uosto, kadaise slaptos karinės bazės, labirinto vingiais ir vos pastebimai šypsodamasis pareigūnui įkandin įėjo į niūrų, vienutę primenantį kambarėlį, anuomet veikiausiai tarnavusį kaip tardymo ar sulaikymo kamera. Nuo pečių nusiėmęs kuprinę ir slegiamas baisaus nuovargio, sakytum, iš Šventosios Žemės čia būtų atkakęs savo kojomis, neatsiklausęs leidimo, pasiuntinys beregint klestelėjo į kėdę. Žinodamas, kad pareigūnas vis tiek nesupras, ką jis sako, vyras jam parodė tris popiergalius, prisegtus prie lėktuvo bilieto, kad, be karsto, jis turi dar tris lagaminus.

Tik pastebėjęs odinį lagaminą ir dvi pakuotes, pasiuntinys linktelėjo galvą ir ištiesė pareigūnui dokumentą, išduotą Valstybinio patologijos centro. Nors nežinojo, kas jame rašoma, vyras vylėsi, kad jame esama pakankamai infor-

macijos, kad būtų galima tučtuojau pradėti pokalbį, kurį pabaigti būtinai pasirodys pati konsulė.

Akimis klydinėdamas po dokumentą, muitinės pareigūnas atrodė išsiblaškęs. Jis meiliai pirštu glostinėjo naująjį medalį. Pleveno meilužės ant kepurės pririštas raudonas kaspinas. Buvo sunku pasakyti, ar pareigūnas įsigilinęs į turinį, ar jam tiesiog pernelyg sunku jį suprasti. Ankštoje patalpoje, kuri, jau beveik neliko abejonių, praeityje buvo sulaikymo kamera, įsiviešpatavusią slogią tylą netikėtai nutraukė keistas triukšmas – pramaišiui su sunkiais žingsniais buvo girdėti, kaip grindimis tempiamas sunkus daiktas; kartkartėmis nuaidėdavo įspėjamieji šūksniai, lydimi juoko protrūkių. Triukšmingai atsilapojo durys, ir ketvertas pasieniečių, vadovaujamų senyvo viršininko, atsargiai įstūmė karstą vidun. Žmogiškųjų išteklių vadovas stipriai užmerkė akis ir trumpam sulaikė kvapą.

Svarbiausia išlaikyti ramybę, – mintyse nešykštėjo sau patarimų, – *į šią man paskirtą misiją derėtų pažvelgti su saikinga humoro doze. Jeruzalėje dabar ketvirta ryto. Baras užsidarinėja. Jei toji moteris, kurią tikėjausi sutikti, manęs ir ieškojo, jau, nėra abejonių, bus susiradusi kitą. Menkniekis. Man pavesta trumpa ir aiškų tikslą turinti misija, todėl apsišarvuok kantrybe, ir, žiūrėk, netrukus toji konsulė čia pasirodys. O kad tikrai ateis, nekyla nė mažiausių abejonių. Jau du kartus užsiminiau apie ją pareigūnui, kuris, regis, jau baigia skaityti dokumentą. Ir net jei jos vardas jam nieko nesako, visgi pareigos šį tą reiškia. Konsulas – ne tik tarptautinis, visiems suprantamas, bet ir itin senas žodis, vartotas dar senovės romėnų laikais.*

Pareigūnas staiga pakilo, sulankstė dokumentą ir, trumpai pasvarstęs, galiausiai nežymiai linktelėjo galvą ir grąžino jį pasiuntiniui. Tada, kažką nesuprantama tarstelėjęs sava kalba, jis ranka parodė ženklą, kad netrukus sugrįš. Pasiuntinio nuostabai, sau įkandin apdairusis pareigūnas užrakino duris. Žmogiškųjų išteklių vadovas, stengdamasis žvilgsniu neužkliūti už karsto, kuris ankštame kambarėlyje, atrodė, pamažu vis auga ir didėja, pagaliau neištvėręs atsiplėšė nuo kėdės. Išsitraukęs palydovinio ryšio telefoną, iki šiol slėptą nuo galimai godžių pasieniečių akių, jis surinko konsulės telefono numerį, kad primintų jai jos pareigas. Ryšys buvo be jokių trukdžių ir kaip reta aiškus, tačiau atsiliepė ne pati konsulė, o jos vyras, kuris, kaip paaiškėjo, ėjo konsulės pirmojo sekretoriaus ir padėjėjo pareigas. Žemas balsas darė patikimo ir patyrusio žmogaus įspūdį.

– Aaa, tai jūs. Pagaliau. Mes čia laukiame iš jūsų kokio nors ženklo. Laimei, du su jumis atskridę žurnalistai mums pranešė, kad matė jus lėktuve, antraip jau būtume pradėję manyti, kad praleidote skrydį ir karstas atskrido be palydos. Tad nesijaudinkite, mes čia, oro uosto laukiamajame. Mano žmona jau pasiteiravo, kodėl jus atskyrė nuo kitų keleivių. Priežastis paprasta – jokių paslapčių ar asmeninių nusistatymų. Prieš kelis mėnesius jau kilo nesusipratimų dėl karsto, atskraidinto iš Izraelio, mat niekas neatvyko jo atsiimti. Jūs prisiėmėte atsakomybę lydėti karstą su palaikais, nors ir neprivalėjote to daryti, todėl šįsyk jie nusprendė taip lengvai jūsų nepaleisti.

– Dar nė burnos nepravėriau, o jie mane atpažino. Kaip? Manęs neklauskite. Be to, nejau tai svarbu? Pasistenkite kuo greičiau mudu iš čia išvaduoti.

– Mudu?

– Turiu galvoje – mane ir karstą.

– Žinoma. Tučtuojau imsimės veiksmų. Beliko iš velionės artimųjų sulaukti atsakymo, kada ir kur vyks laidotuvės. Be šito neįmanoma atsiimti karsto.

– Tai jos vyras... tiksliau, buvęs vyras, – mikčiojo jaudulio pagautas pasiuntinys. – Nejau jis ne su jumis?

– Žinoma. Jis čia. Nesitveria kailyje kuo greičiau vykti į kapines ir dar iki pietų baigti visas laidojimo apeigas. Tačiau iškilo kitas nesklandumas. Tam priešinasi velionės sūnus. Jis reikalauja palaukti, kol atvyks močiutė. Nenori, kad motina būtų palaidota be jos.

– Tai kur ji yra? Kodėl neatvyko drauge su jumis?

– Čia ir visa bėda. Ji ne tik gyvena toli nuo čia, jai dar niekas nepranešė apie dukters mirtį. Prieš kelias dienas ji išvyko į piligriminę kelionę į kažkokį vienuolyną, todėl teks palaukti, kol sugrįš, kad būtų galima pranešti šią baisią naujieną.

– Tai gali užtrukti. Kol sugrįš į kaimą, o paskui dar kol čia atvyks, jei apskritai atvyks. Kodėl tas vaikis užsispyrė? Kodėl jam suteikta teisė spręsti?

– Nes velionei jis vienintelis kraujo ryšio giminaitis. Pagal įstatymus tik jis turi teisę pasirašyti dokumentą, kad karstas su palaikais pristatytas, o jis įsipareigoja juos palaidoti.

– Teisę? Nejau tai įmanoma? Kiek jam metų?

– Nėra kito pasirinkimo. Išskyrus velionės motiną, jis vienintelis kraujo giminaitis. Buvęs sutuoktinis šią teisę prarado po skyrybų. Tai suprantama.

– Kiek tam vaikui metų?

– Trylika ar keturiolika, kažkas panašaus... Nebe vaikas, paauglys, be to, atrodo vyresnis. Bėda ta, kad jis ne iš lengvųjų, taip paprastai nesusikalbėsi. Nors dar labai jaunas, jau daro kriminalinio elemento įspūdį... Sunku suprasti, kas dedasi jo galvoje ir kur tikroji jo užsispyrimo priežastis. Galbūt taip spyriodamasis iš valstybės siekia kokios nors išmokos. Šiaip ar taip, kol kas esame nuo jo priklausomi.

– O kaipgi aš?

– Kur šiuo metu jūs tiksliai esate?

– Kad nė nežinau. Kažkur bagažo sandėlių labirintuose. Mane drauge su karstu užrakino ankštoje kameroje.

– Su karstu? Atrodo, tie kvaili pasieniečiai iš tiesų perlenkė lazdą. Labai atsiprašau... Kodėl iškart man nepaskambinote? Jau netrukus konsulė jus iš ten išlaisvins ar bent jau pasirūpins, kad būtumėte pervestas į kitą vietą.

– Tai nėra taip jau baisu... Tiesiog pasistenkite viską sutvarkyti kaip galima greičiau.

– Žinoma. Žinoma. Tie niekšai, vengdami nemalonumų, jus paėmė kaip įkaitą. Tačiau nesirūpinkite, jau netrukus jus iš ten išvaduosime. Jei jie atsisakys jus taip lengvai paleisti, liepsiu mane vietoj jūsų uždaryti. Tik nesijaudinkite.

– Aš visiškai nesijaudinu. Viskas gerai... Turiu kantrybės... Tik prašau manęs nepamiršti.

– Žinoma, kol kas telefono ryšys stebėtinai geras. Puikiai jus girdžiu, tarytum kalbėtumėm akis į akį.

– Skambinu iš palydovinio ryšio telefono, kuris nėra priklausomas nuo vietos mobiliojo ryšio operatorių, o siunčiamas tiesiai iš dangaus.

– Šit kaip, tada išties nėra pagrindo nerimauti. Tik dar sykį man priminkite savo telefono numerį.

Žmogiškųjų išteklių vadovas šįsyk išdrįso žvilgtelėti į karstą ir netgi žingtelėjo jo link. Jau daugiau kaip trejetą dienų tarsi nuolankus tarnas šios moters labui jis daro neįtikėtinus dalykus, kai, vos išgirdęs apie jos žūtį, davė garbės žodį, galbūt mažumėlę skubotai, kad prisiima visus su ja susijusius reikalus ant savo pečių. Iki šiol jis uoliai vykdė savo duotąjį pažadą. Tiesa, tik dabar, šį šeštadienio rytą, galima sakyti, jiedu pirmą kartą susitiko. Na, ne akis į akį, kaip galėjo įvykti lavoninėje, ant Skopo kalno, tačiau net ir tokį susitikimą galima laikyti asmeniniu – vienudu uždaroje erdvėje.

– Na, štai ir aš, – švelniai šypsodamasis pasisveikino pasiuntinys ir garsiai ištarė savo vardą ir pavardę. – Esu personalo – tiesa, dabar tai vadinama žmogiškųjų išteklių valdymo skyriumi – vedėjas. O štai ir jūs, Julija Ragajev, mūsų įmonėje ėjote valytojos pareigas ir jums pagal įstatymą priklauso visos teroro aukų teisės, nustatytos Nacionalinio saugumo departamento.

Panūdęs suprasti, iš ko pagamintas karstas ir kaip sutvirtintas, vyras ramiai palietė jį. Ligoninės laborantas velionę pavadino miegančiu angelu. Ar tai buvo tik bandymas sugundyti bent trumpam žvilgtelėti į mirusiąją, ar iš

tiesų velionės veide jis pastebėjo ypatingą grožį? Štai dabar ji jo vieno valioje. Įstrigusi biurokratijos pinklėse, uždaryta oro uosto bagažo skyriuje, pusiaukelėje tarp savo ir savo palydovo tėvynės – iš tiesų tai jį ši moteris pavertė savo įkaitu. Jei karstą nesunku praverti, jis mielai paskutinį kartą žvilgtelėtų į ją ir įsitikintų, ar to totoriško lanko virš akių esama iš tikrųjų, ar šis tėra tik jo vaizduotės vaisius. Net jei fizinis grožis bus negrįžtamai pradingęs, jo tai nėmaž neišgąsdins. Jis dar pakankamai jaunas ir viską gali ištverti. Juk nestinga nei drąsos, nei vaizduotės tą prarastą grožį atkurti.

Karstas gulėjo priglaustas prie sienos; gali būti, kad toje pusėje esama kokio užrakto ar sklendės. Aukštai sienoje vėrėsi mažytis langelis; neatrodė, kad lengvai atidaromas, na, jei kartais ankštoje patalpoje pasklistų blogas kvapas. Galop pasiuntinys nusprendė su velione atsisveikinti tik žodžiais, pažerdamas jai visą saują pamąstymų ir retorinių klausimų: ko iš mūsų tikėjaisi, Julija? Ko ieškojai liūdesyje skendinčiame, amžinų vaidų iškankintame mieste, kuris galiausiai tave ir pražudė? Kas tave ten laikė, kai net tavo vienintelis sūnus jį paliko, kodėl nepanorai išvykti jam įkandin?

Net jei staiga karsto dangtis būtų atsivėręs ir mirusioji atsisėdusi, kad atsakytų į jai pateiktus klausimus, jis nebūtų pernelyg apstulbęs, nes prie savęs turėjo viską, ko jai galėtų prireikti. Pravėręs odinį lagaminą, būtų ją apvilkęs puošniais drabužiais, kuriuos administratorė kažkodėl nusprendė išsaugoti. Praplėšęs įmonės direktoriaus supakuotą siuntinį, jos alkį būtų numalšinęs pyragais ir chalomis, kurių skonį ji turėjo puikiai žinoti iš darbo kepykloje. Netgi

būtų pasiūlęs popieriaus lapą ir rašiklį, kad galėtų išlieti vis dar šviežius mirties potyrius.

Galvoje sukosi ir daugiau minčių, bet staiga jas nutraukė telefono skambutis. Tai buvo konsulės vyras, kuris ir vėl bandė guosti įkalintą žmogų.

– Jei jaučiatės prislėgtas, nusiraminkite. Mes jūsų nepamiršome. Jei per kelias minutes to užsispyrėlio mums nepavyks įtikinti pasirašyti, nedelsdamas pas jus prisistatysiu ir vietoj jūsų pasėdėsiu prie karsto.

Žmogiškųjų išteklių vadovas puolė jį raminti:

– Nesijaučiu prislėgtas ir nieko nekaltinu. Puikiai suvokiu savo misiją, iš anksto žinojau, kad bus nelengva. Todėl dėl manęs pernelyg nesirūpinkite. Kol kas man viskas gerai.

Ant lagamino pasiuntinys uždėjo dvi kartonines dėžes taip, kad galėtų ant jų prigulti ir patogiai ištiesti kojas. Ankštoje kamarėlėje, ir vėl netikėtai virtusioje sulaikymo kamera, niekur neradęs mygtuko šviesai išjungti, ant akių užsidėjo juodą kaukę, gautą lėktuve, ir prigulė bent mažumėlę atsipūsti.

10

Juodoji akių kaukė iš tiesų prišaukė miegą. Ir visa laimė, nes, pasirodo, įkaitą išlaisvinti prireikė laiko. Įtarimų kupinas muitinės pareigūnas, baimindamasis dar sykį akis į akį nelikti su visų apleistu karstu, ne taip lengvai sutiko svetimšalį įkaitą pakeisti vietiniu savanoriu. Tik po geros va-

landos pro miegus žmogiškųjų išteklių vadovas pajuto, kad jį kažkas apkabino – tai buvo maždaug septyniasdešimtmetis jo tautietis tankiomis žilomis garbanomis. Jis atėjo tesėti pažado ir primygtinai reikalavo susikeisti vietomis. Paprastais drabužiais paprastų manierų žmogelis atrodė lyg senstelėjęs žemdirbys, kuris, metęs visus darbus, atskubėjo čia tiesiai iš laukų. Vyriškis nusiavė guminius batus, nuvalė nuo jų sniegą ir purvą, vieną po kito nusimetė kelis drabužių sluoksnius ir kaip papuola sukrovė juos ant karsto; tada išsitraukė akinius ir penktadienio laikraštį hebrajų kalba, atkeliavusį čia lėktuvu, ir taip muitinės pareigūnui leido suprasti, kad yra pasiruošęs čia pasilikti. Tik visiškai įsitikinęs, kad šis apsikeitimas įkaitais yra tikras, o ne iš anksto sumanyta klasta, pareigūnas davė leidimą pasiuntiniui palikti ankštą prietemose skendinčią kamerą ir pulti tiesiai į tirštos rytinės miglos glėbį.

Kaip paaiškėjo, siekdama sutaupyti, oro uosto administracija tarp skrydžių jį uždarydavo, todėl ką tik išlaisvintam įkaitui buvo specialiai atrakintos durys, kad išsigavęs laukan galėtų prisijungti prie grupelės, susibūrusios po nedidele pastoge ir senokai nekantraujančios jį pamatyti. Kol vyras atsargiai yrėsi per patižusio sniego klampynę, vėl plykstelėjo fotoaparato blykstė. Šypsodamasis pasiuntinys pastebėjo ir patį fotografą. Šis atsakydamas karčiai šyptelėjo, esą tokioje kelionėje kaip ši apie atstumą ir privatumą galima tik pasvajoti. Konsulė su juodais kailiniais, plačiais guminiais batais ir raudona kailine kepure atrodė lyg nužengusi tiesiai iš pasakų vaikams. Šmurkštelėjęs po vieniša

pastoge amžinu įšalu sukaustytame plyname lauke, kuriame kiek akys užmato nebuvo nei medelio, nei jokio pastato, išskyrus atokiau riogsantį seną karinį vienesparnį lėktuvą, pasiuntinys mandagiai prisistatė konsulei. Kaip ir jos vyras, ši panėšėjo į senyvą kaimietę, kuri, dėl nesuprantamų priežasčių išplėšta iš vištidės ar tvarto, buvo perkelta vykdyti konsulės pareigų. Moteris perdėm jausmingai apkabino pasiuntinį, atsiprašė už nesusipratimus, bet, lyg teisindama tokius pareigūnų veiksmus, puolė aiškinti jų įtarinėjimų priežastį. Po pasipylusios žodžių tirados ji pagaliau supažindino jį su buvusiu žuvusios valytojos vyru, ponu Ragajevu, aukštaūgiu, niūrokos išvaizdos inžinieriumi iškankintu veidu ir prigesusiomis akimis; jis nuolankiai linktelėjo galvą. Veikiausiai iš konsulės, jos vyro, o gal net paties žalčio jo ausis jau buvo pasiekęs gandas apie didžiulės pragaro šalies įmonės direktoriaus pažadėtą išmoką. Nors antrą kartą vedęs, neatrodo, kad vyriškis būtų pamiršęs patirtą įžeidimą, kurį sukėlė jį palikusi moteris, dabar sugrįžusi karste. Jei nebeįmanoma jai tiesiai į akis pažerti priekaištų, skausmą išlies ją lydinčiam asmeniui.

– Tik labai prašyčiau kaip galima trumpiau, – žmogiškųjų išteklių vadovas sušnabždėjo konsulei, atliekančiai dar ir vertėjos pareigas.

Į švininį dangų aušra pradėjo svaidyti žybčiojančias strėles. Pasiuntinys tik dabar pajuto, koks išties stingdantis šaltis kausto jo pavaldinės gimtinę. Konsulė nesugebėjo trumpai perteikti jo minčių, nes jautė pareigą ginti savo atstovaujamą šalį, kuriai buvęs velionės vyras pažėrė tul-

žingų priekaištų, esą valdžia neatsakingai vilkinusi moteriai išduoti vizą šalies, kurioje jos laukė tik baisus skurdas, vienatvė ir mirtis. Dar daugiau – esą po to, kai jos meilužis, kuris ir suviliojęs vargšelę vykti drauge, nusivylęs šalimi iš ten pabėgo, valdžia privalėjusi užkirsti kelią jai vienai ten pasilikti, kad prieš savo valią neįsipainiotų į amžinos, jai svetimos nesantaikos pinkles. O galiausiai štai kaip viskas išėję (pagiežingą žodžių pliūpsnį konsulė bandė išversti kaip galima greičiau); juk tai esą visiškas absurdas, kad dabar jam tenka rūpintis palaikais moters, kuri net du kartus jį išdavė. Tiesa, jis pripažįstantis, kad ne viskas jo sąskaita, bet tai mažiausia, ką valstybė galinti padaryti po to, kai pati ir nulėmė beprasmišką svetimšalės žūtį, ir vien todėl, kad laiku nesusigriebė jos iš ten išvyti – tegu dabar bent padengia visas išlaidas. O štai kas jam atlygins už iššvaistytą laiką ir sutrikdytą ramybę? Jis juk nepaprastai užsiėmęs inžinierius, be to, turintis rimtų sveikatos problemų, o vienintelis jausmas savo buvusiai žmonai, iki šiol nešiojančiai jo pavardę, anaiptol ne skausmas ar gailestis, o tik pyktis ir pažeminimas. Žinoma, jis suaugęs žmogus ir kaip nors ištvers, bet juk yra dar ir jų sūnus, kurį be galo nuvylusi beprasmiška motinos žūtis, motinos, kuri leido jam vienam sugrįžti į tėvynę. Vaiką slegiantis baisus skausmas, todėl neįmanoma su juo susikalbėti – dokumentus jis grasina pasirašyti tik tuomet, kai į laidotuves atvyks močiutė... Taip tėvui ant pečių uždėta dar sunkesnė našta – priversti vaiką padaryti paslaugą moteriai, kuri jį išdavė ne tik gyva, bet ir mirusi...

Spjaute išspjovęs susikaupusius priekaištus ir jam esą nepelnytai užkrautus sunkumus, inžinierius, regis, liko savimi patenkintas; blyškiame jo veide pasirodė vos pastebimas šypsnys. Vyriškis prisidegė ilgą cigaretę ir, godžiai į plaučius įtraukęs dūmų, itin vykusiai išleido ratilus, bet cigaretė išsprūdo jam iš burnos ir, nė nemanydama gesti, spingsojo ant ledo. Staiga vyriškis užsimerkė, išraudo ir drebėdamas visu kūnu dusliai užsikosėjo, todėl atrodė, kad jo skausmas dar labiau išaugo. Jis tekinas išpuolė iš pastogės, paskubomis prasisagstė paltą, liemenę ir marškinius ir, apnuoginęs krūtinę, giliai įkvėpė šalto oro tikėdamasis, kad šis numaldys jį užklupusį dusulį.

Žaltys, kuris anapus tūžmingos inžinieriaus kalbos ir jam įkandin stojusio kosulio priepuolio pajuto augančią dramą, net pamiršo įspėjimą laikytis atokiai ir neištvėręs pašnabždėjo žmogiškųjų išteklių vadovui:

– Nekreipk dėmesio, tai tik būdas padidinti išmoką.

– O kurgi sūnus? – pasiteiravo pasiuntinys. Jis čia vienintelis buvo be kepurės, todėl jo trumpai kirpta galva tvilkčiojo nuo šalčio.

Netaręs nė žodžio, žurnalistas atsargiai paėmė jį už rankos ir pasivedėjęs parodė kitoje pastogės pusėje įrengtą automobilių stovėjimo aikštelę. Tik dabar žmogiškųjų išteklių vadovas pastebėjo netoli oro uosto besiglaudžiantį miestą: tolumoje pro žalsvą miglą nedrąsiai virpčiodami mirgėjo plaukiantys aukštų pastatų, bokštų ir maldos namų kupolų siluetai. Išvydęs civilizacijos, o galbūt net kultūros požymius, pasiuntinys neapsakomai nudžiugo ir

žurnalistui iš paskos prisiartino prie mikroautobuso, kuriame, veidu užsikniaubęs ant vairo, snūduriavo vairuotojas. Šiam už nugaros, anapus pritemdyto ir purvino vairuotojo būdelės stiklo, sėdėjo jaunas kombinezonu vilkintis keleivis išdidžiai atgal atmesta galva; neatrodė, kad vaikinas miegotų; veikiau šia povyza jis šaukte šaukė apie panieką aplinkiniams, o ir visam pasauliui.

Štai, – nudžiugo ypatingasis pasiuntinys, – *na, pagaliau iš tiesų artimas velionės giminaitis, jos kūnas ir kraujas.*

Po sunkiais žurnalisto batais traškėjo ledas; jis, regis, buvo kaip pridera pasirūpinęs apsauga nuo šalčio ir vėjo; nieko nelaukęs, jis pabeldė į mikroautobuso langą ir pabandė ženklais parodyti vaikinui, kad dar vienas žmogus norėtų su juo susipažinti. Tiesa, į save paniręs jaunuolis nerodė jokio noro su kuo nors susipažinti. Nė nemanydamas lipti lauk, galvą paskubomis nusuko į kitą pusę. Kaip tik tą akimirką iš miego pakirdo vairuotojas ir, pastebėjęs tokį savo keleivio elgesį, pasisuko jo pusėn ir pratrūko jį plūsti. Vaikinas įtraukė galvą į seną piloto kepurę didžiulėmis ausimis, tarsi taip bandytų išvengti pasipylusių priekaištų. Trūkus kantrybei, vairuotojas pakilo, išėjo iš savo būdelės ir, atidaręs mikroautobuso dureles, jėga ištempė jaunuolį į lauką, o jam įkandin paniekinamai išmetė ir jo kepurę. Netvardydamas ašarų ir netardamas nė žodžio, vaikinas puolė prie vairuotojo ir įniršęs įsikibo jam į plaukus.

Tai štai, – žmogiškųjų išteklių vadovo širdis suvirpėjo iš jaudulio, – *tai štai ir tas vaikinas, paminėtas pokalbyje dėl darbo, kurį užrašiau savo ranka.*

Pačiame grumtynių įkarštyje virš šviesių jaunuolio akių jam pavyko įžvelgti tą patį dailų totorišką lanką – itin vykusi susimaišiusių rasių dermė.

Sekretorė teisi, – pasiuntinį nusmelkė nusivylimas savimi, – *esu užsidaręs savyje nelyg sraigė, todėl visas gėris ir grožis tarsi šešėlis praslenka mano nepastebėtas.*

– Ką sakei? – pasiteiravo žaltys, pajutęs, kad šalimais stovinčio žmogiškųjų išteklių vadovo viduje siautėja audra. – Pasirodė, kad kažką sakei.

– Ne, nieko, – vyras net susigūžė nuo neįtikėtinos klastingo padaro uoslės, kuris, užuot laikęsis atstumo, vis stipriau prie jo lipo.

Vis dar galynėdamasis su kosulio priepuoliu, buvęs velionės vyras puolė tramdyti dvikovos. Tiesa, nirtulingai kovojantis vaikinas nemanė taip lengvai pasiduoti, todėl, apimtas nevilties, ir tėvui puolė į atlapus. Net aukštaūgė konsulė, kliaudamasi savo jėgomis, ištiesė pagalbos ranką. Tiesa, neatrodė, kad inžinierius buvo pasiruošęs priimti pagalbą iš šalies. Viena ranka nutempęs sūnų į aikštelės pakraštį, jis vienas ketino sutramdyti įsismarkavusį jaunuolį. Fotografas, beveik neabejodamas, kad pasakojimas bus sudėtas tik iš dailaus vaikino nuotraukų, be atvangos pokšėjo aparatu, kol jaunuolis kaip įmanydamas stengėsi išsivaduoti iš tėvo gniaužtų.

– Jų santykiai, švelniai tariant, ne patys geriausi, – konsulė pajuto pareigą pasiuntiniui paaiškinti padėtį. – Užvakar, kai atvykome jiems pranešti skaudžios žinios, vaikino nebuvo namuose: nei tėvas, nei jo žmona nežinojo, nei kur

jis, nei kada grįš. Kai prieš kelis mėnesius tėvo reikalavimu berniukas grįžo iš Jeruzalės, jis paniro į depresiją ir dabar nuolat klaidžioja gatvėse. Beveik nebesimoko ir veikiausiai susidėjo su kriminaliniais elementais. Tėvas baiminosi, kad jei pats praneš žinią apie motinos mirtį, sūnus pratrūks baisia isterija ir net atsisakys patikėti, jog tai – ne pramanai. Jis paprašė mūsų palūkėti ir patiems perduoti visą informaciją. Baisiąją žinią vaikinui pranešėme tik apie dvyliktą nakties. Kaip ir buvo tikėtasi, iš pradžių jis atsisakė tikėti ir atkakliai tvirtino, kad tai klaida ir tai nutikę ne jo motinai, nes vos prieš savaitę jis gavęs iš jos laišką. Vaikinas iš kišenės iš tiesų išsitraukė laišką, rašytą vos dvi dienos iki nelaimės. Jame motina sūnų tikino, kad ieško naujo darbo, todėl kelionę tenka atidėti pavasariui. Kai dar sykį pakartojome, jog tai tiesa, ir įtikinome, kad datos tam neprieštarauja, o paskui dar pabandėme vaikiną paguosti, kad jai netekę kentėti skausmų, staiga jis paniro į tylą ir be žodžių prašė palikti jį ramybėje. Kai mano vyras pranešė, kad karstas su palaikais atskrenda po dviejų dienų ir kad jam teksią pasirašyti dokumentus ir nuspręsti, kur velionė bus laidojama, vaikinas staiga pakeitė toną. Jis pratrūko koneveikti ir mus, ir valstybę, šaukdamas plūdo net savo mirusią motiną ir grasino nepasirašysiantis dokumentų, kuriais būtų patvirtinama, kad palaikus atgavo, ir nuspręsta laidojimo vieta. Kodėl esą jos nepalaidojus daržovių turguje, kur ir sutiko pražūtį? Arba kodėl palaikų nesudeginus, o pelenų neišbarsčius virš jos mylimos Jeruzalės. Jis esą atsisakantis tame dalyvauti. O jei jau taip norima ją čia palaidoti, tegu

pasirašo močiutė. Juk tai ji motiną išsiuntusi į Jeruzalę, tai dabar tegu ir pasirašo jos krauju.

– Motina išsiuntė ją į Jeruzalę? – nustebo žmogiškųjų išteklių vadovas. – Kaip visa tai reikėtų suprasti?

– Kas dabar galėtų supaisyti? Kas galėtų suprasti, kas dedasi to vaikio galvelėje? Nes ir tėvas negali paaiškinti, ką jis turėjęs omenyje. Štai taip iki šiol su juo tebevargstame...

– Minutėlę, – pasiuntinys iš akių nepaleido jau besibaigiančios sūnaus ir tėvo dvikovos, – kiek jam metų?

– Daugiausia keturiolika, tačiau neabejoju, jog bus progų įsitikinti, kad šis berniūkštis savo bendraamžius lenkia ne tik fizine išore, bet ir vidumi. Jeruzalėje kęsdamas vienatvę, vaikis užsiaugino kietą odą. Mane pasiekė gandai, kad jo motiną vertėte dirbti naktinėje pamainoje.

– Mes tikrai nevertėme. Ji pati norėjo, nes ten daugiau moka.

– Nesvarbu, viską kuo puikiausiai suprantu. O jis tuo metu turbūt vienas klaidžiojo gatvėmis ir susidėjo su kriminaliniais elementais.

– Kriminaliniais? Jeruzalėje?

– Mano vyras jums viską geriau paaiškins. Jis turi skvarbią akį, net neatspėsite, iš kur...

– Iš kur?

Konsulė sukikeno.

– Nėra ko stebėtis. Kas daug metų praleidžia su gyvūnais, pradeda geriau suprasti ir žmones...

– Toks gražus vaikinas kaip jis neabejotinai traukia įvairiausio plauko tipus, – nusprendė žurnalistas, kuris laikė save pilnaverčiu pokalbio dalyviu. – Tik pažiūrėkite, kaip

mūsų fotografas prie jo prilipo. Kai kitą savaitę pasirodys straipsnis, galėsite patys įsitikinti – jo veidelis puikuosis pirmame puslapyje.

– Pirmame puslapyje? – stebėjosi konsulė, kuriai nė į galvą nešovė, kad kalbama tik apie nereikšmingą savaitraštį. – Juk tai nuostabu.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pasisuko į žurnalistą nugara ir nužingsniavo prie vaikino, vis dar neišsivaduojančio iš tėvo gniaužtų. Vaiskioje ledinio rytmečio šviesoje pasiuntinys ypač aiškiai matė jo tyrą nepriekaištingą veidą ir drėgnas, nuostabiai žėrinčias akis. Jų šonuose dailiai įsirėžęs linkis, tarsi antakių tęsinys, privertė vyro širdį stipriau plakti.

– Nesuprantu, – jis kreipėsi į konsulę, kuri atskubėjo jam pavymui, – nejau per visas šias dienas nebuvo įmanoma susisiekti su senole, kad ir ji čia atvažiuotų – dabar viskas vyktų daug sklandžiau?

– Ką čia paistote niekus? – konsulė viską pabandė nuleisti juokais. – Tai didžiulė ir sudėtinga šalis, o telefono ryšys neįtikėtinai prastas. Vargais negalais mums pavyko susisiekti su žmogumi, gyvenančiu gretimame kaime. Jis pažadėjo jai perduoti žinią, nes prieš Naujuosius metus su keliomis draugėmis moteris išėjo į piligriminę kelionę ir sugrįš tik po dviejų ar trijų dienų.

– Jei taip, – nusprendė pasiuntinys, – palūkėsime, kol sugrįš, ir tada atskraidinsime ją čia.

– Kaip tai atskraidinsime? – nustebo konsulė. – Ką čia šnekate? Regis, iki šiol nesuvokiate, kur išsilaipinote. Tose apylinkėse nėra oro uosto.

– Tai išsiųsime sraigtasparnį.

– Sraigtasparnį? – moteriai išsprūdo atodūsis. – Gerbiamasis, nusileiskite pagaliau ant žemės, užuot skrajojęs padebesiais. Kas jums šovė į galvą? Dar šitokį atstumą... Kas apmokės už kelionę?

– Tarkim, mes prisidėsime prie išlaidų, – atsargiai pasiūlė žmogiškųjų išteklių vadovas. Staiga jį užplūdo nesuprantamas noras pamatyti ir senąją mirusiosios motiną. – Prieš keletą mėnesių skaičiau straipsnį, kaip sraigtasparnis buvo išsiųstas net į vidurį vandenyno, kad į vandenis išplaukęs žuvusio kareivio tėvas laiku spėtų atvykti į sūnaus laidotuves.

– Ką čia pasakojate ir dar bandote lyginti? – įsiplieskė konsulė. – Visų pirma, čia ne žuvęs karys, o tik abejotino teisėtumo laikiną leidimą gyventi turėjusi moteris. Antra, iš anksto noriu jus įspėti, suvokite skirtumą tarp pasaulio, iš kurio atvykote, ir to, kuriame išsilaipinote. Čia visiškai kita tikrovė, sunki, o žiemą dar ir be galo primityvi. Tai, kas jums atrodo įmanoma, čia yra visiškai neįmanoma, todėl apie tai verčiau pamirškite.

– Kodėl pamiršti? – pasiuntinį suerzino stačiokiška konsulės kalbėsena. – Aš viso labo kalbu apie teisėtą sūnaus norą, kad motinos laidotuvėse dalyvautų ir jos motina, ir net jei velionė buvo tik žmogus, turintis laikiną leidimą gyventi šalyje, ji žuvo per teroristinį išpuolį Jeruzalėje, todėl mes visi, norime to ar ne, esame atsakingi už tai, kas nutiko, ir privalome pasirūpinti, kad laidotuvėse galėtų dalyvauti visi jos artimieji. Kito pasirinkimo nėra. Kodėl turėčiau apgailestauti ar teisintis už tai, kad širdyje tam vaikinui jaučiu užuojautą.

– Visi širdyse jam jaučiame užuojautą, ne jūs vienas, bet jokia širdis, ir dar žiemą, neįstengs tos senolės atvežti čia, todėl patariu kaip galima greičiau ją išmesti iš galvos.

– Kodėl turėčiau išmesti iš galvos? – žmogiškųjų išteklių vadovui tokie konsulės žodžiai sukėlė šypsnį. – Labai atsiprašau, bet šitokį kelią čia atvykau ne tam, kad ką nors išmesčiau iš galvos ar bandyčiau taikstytis su valstybės bejėgiškumu. Atvirkščiai, atvykau jai padėti. Esu žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas, todėl visiškai suprantu, ką šiam vaikui reiškia motinos netektis, net jei jis bando dėtis kietas ir viskam abejingas. Tad kodėl neįdėjus mažumėlę pastangų ir čia neatvežus vaikino močiutės, kad bendromis pastangomis išgyventų gedulą, ir nesvarbu, kaip – oru ar žeme...

– Net ir sumanymą atvežti žeme patariu išmesti iš galvos, – regis, konsulė buvo perdėm tvirtų ir nepajudinamų nuostatų žmogus. – Nuo to kaimo iki čia kelionė užtruktų kelias dienas, be to, nėra jokio patikimo susisiekimo. Net jei tos senos moters ir neišgąsdintų toks ilgas kelias, viena ji niekaip neįstengtų čia atvykti. Ir apskritai nesuprantu, kiek dar ketinate laikyti palaikus, kuriuos pats čia ir atlydėjote, nepalaidotus?

– Visų pirma, – atkirto vyras, – palaikus atlydėjau ne aš, juos čia atsiuntė jūsų ir mano valstybė, o aš atvykau tik gerų ketinimų vedamas. Antra, laidotuves iš tikrųjų galima atidėti. Ne čia didžiausia bėda. Abu Kabire buvo išduoti du dokumentai; nors ir nesugebu jų perskaityti, nuojauta kužda, kad juose tvirtinama, jog dėl palaikų būklės galime būti ramūs.

– Būti ramūs?

– Na, paprastai palaikus siunčiant į kitą šalį, nurodomas tikslus laikas, iki kada šie privalo būti palaidoti.

– Užmušk, bet nesuprantu, kur link lenkiate.

– Kur link lenkiu? – žmogiškųjų išteklių vadovas to paties paklausė ir savęs. Pliką galvą ir kūną žnaibantis šaltis nėmaž neatvėsino viduje kunkuliuojančio įniršio. – Kur link lenkiu? Juk tai nėra pernelyg sudėtinga. Jei jau nusprendėme ištaisyti įsivėlusią biurokratinę klaidą, kurią štai šis žurnalistas sugebėjo pavadinti sukrečiančiu abejingumu, tai ir ištaisykime, be to, mano pareiga pasistengti, kad šiam jaunuoliui pinigine išmoka bent iš dalies būtų atlyginta moralinė žala, – jis pirštu bakstelėjo į vaikiną, kuris, regis, suprato, kad kalbama apie jį, – todėl privalome pasirūpinti ir jo psichologine būkle. Jei šis jo noras yra tikras, nes, mano manymu, jis visiškai suprantamas, kad per laidotuves šalia būtų ir jos motina, jo močiutė, kad būtų su kuo pasidalyti skausmu – tai kodėl neišpildžius jo prašymo?

– Puiku, bet kaip? Šita močiutė kol kas egzistuoja tik teoriškai. Ji ne tik dar nežino šios naujienos, nes yra išvykusi iš kaimo ir dar užtruks keletą dienų, kol sugrįš, bet net ir sužinojusi bus taip toli, kad nežinia, kaip įstengs įveikti tokį atstumą.

Žmogiškųjų išteklių vadovas jautė, kad visų akys nukreiptos į jį: jo nepaleidžia ne tik gražiosios totoriškos akys, bet varsto ir įtarimų kupinas buvusio sutuoktinio žvilgsnis. Net ir mikroautobuso vairuotojas šiek tiek prie jo priartėjo.

Nors nė vienas nesuprato svetimos kalbos, visi jautė, kad tolimosios šalies pasiuntinys siūlo naują išeitį. Net ir žurnalistas su fotografu, kuriems iš burnos virto garas, nepratardami nė žodžio, smalsiai sekė akimis, kaip toli nueis žmogiškųjų išteklių vadovas ir ar jam pavyks užkirsti konsulei kelią visą reikalą pabaigti kaip galima greičiau.

– Visų pirma, prašau pasakyti, apie kokį tiksliai atstumą kalbama? – vyras sausai kreipėsi į konsulę.

– Tiksliai? Iš kur aš galiu žinoti? Mano vyras galėtų apskaičiuoti. Man atrodo, kad nuo čia iki to kaimo galėtų būti ne mažiau nei penki šimtai kilometrų. Be to, prisiminkite, kad tai ne greitkelis.

– Penki šimtai kilometrų? Tai nėra taip jau toli...

– Gal ir dar daugiau. Aš negaliu tiksliai pasakyti. Galbūt šeši šimtai.

– Ir šeši šimtai įveikiamas atstumas. Kiek tokia kelionė galėtų užtrukti – daugių daugiausia dvi dienas.

– Nemanau, kad užtektų dviejų, pamirškite tai. Jūs ir vėl painiojatės tikrovėje. Čia gerokai prastesni keliai.

– Gerai, pridėkime dar dieną. Trys, tegu bus net keturios dienos. Nuspręsta – mudu su vaikinu keliausime pas jo močiutę.

– O kur per tą laiką bus *ji?*

– *Ji?*

– Turiu galvoje palaikus.

– Ką reiškia – kur? Vešimės juos drauge. Nėra kito pasirinkimo. Grąžinsime velionę į jos gimtąjį kaimą. Močiutė ir sūnus ten ir palaidos moterį. Man tai atrodo teisinga.

– Tai be galo kilnus sumanymas, – neištvėrė iki tol tylėjęs žaltys, įdėmiai sekęs pasiuntinio ir konsulės ginčą. – Tai išties teisingas poelgis.

– Tu pasirengęs vykti drauge?

– Žinoma, – patikino žurnalistas ir nusišypsojo, – suprantama, laikysimės atstumo.

– Malonėkite.

Neatrodė, kad konsulė būtų džiaugusis tokiu netikėtu pasiūlymu. Esą jos tautiečiai nėmaž nepažįsta šio krašto.

– Kam tas papildomas galvos skausmas? Palaidosime ją čia ir viskas baigta, o vasarą pakviesime senutę aplankyti kapo, nes dabar mūsų konsulatas neturi galimybių finansuoti tokios ilgos ir sudėtingos kelionės.

– Nesijaudinkite, aš padengsiu išlaidas. Taip bet kokiu atveju bus pigiau nei sraigtasparnis.

– Ypač tas, kurio nėra ir niekada nebus, – valiūkiškai šypsojosi konsulė.

Moteris kreipėsi į buvusį velionės vyrą, kurio sutrikusiame veide atsispindėjo nekantra, kada pagaliau kas nors teiksis jam paaiškinti. Ginčo įdėmiai klausėsi velionės sūnus ir vairuotojas, kuris, pagautas smalsumo, net išlipo iš jaukiai šilto mikroautobuso ir prisijungė prie grupės. Kol vaikino tėvas nepritardamas suraukta kakta purtė galvą, šis, ištrūkęs iš jo gniaužtų, lengvais žingsniais priėjo prie žmogiškųjų išteklių vadovo. Veide išryškėjęs jaudulys ir degančios akys dar labiau pabrėžė vaikino grožį. Akimirkai pasidavęs jausmams, jis palinko prie pasiuntinio rankos, paglostė ją totorišku žvilgsniu ir dėkingai ją pabučiavo.

Anapus visu ūgiu išsitiesusio vaikino, kuris pasirodė ne ką žemesnis už jį patį, sutrikęs žmogiškųjų išteklių vadovas pastebėjo iš miesto kylančią žalsvą miglą. Neišmanydamas, kaip atsakyti į tokią kilnią vaikino, kurį konsulės vyras pavadino kriminaliniu elementu, padėką, jis tik palietė jam ant galvos pūpsojusią ausinę piloto kepurę ir suglumęs nusišypsojo kaip tik tą akimirką, kai vėl plykstelėjo fotoaparato blykstė.

II

Konsulė sunkiai tramdė susierzinimą. Moteris tikino mirštanti iš alkio, be to, jos nuomone, geriausia būtų dar šiandien atsikratyti palaikų: ji planavusi dar iki pietų netoli kapinių esančioje bažnytėlėje užsakyti mišias, o po jų visus pakviesti gedulingų, valstybės finansuojamų pietų; imtis daugiau veiksmų ji vargu ar turinti teisių. O štai dabar dėl pasiuntinio sprendimo paisyti vaikino užgaidų moteris esą priversta atšaukti visą programą, be to, jai dar derėtų pasitikslinti savo, kaip konsulės, įgaliojimus panašiomis aplinkybėmis. Štai kodėl ji nedelsdama privalanti pasitarti su vyru, kuris apskritai, jei būtų buvęs šalia, neabejotinai būtų sugebėjęs atkalbėti nuo panašių užmačių.

Priėjusi prie užrakintų oro uosto durų ir bandydama jas atidaryti, moteris negailėdama jėgų karštligiškai jas pakratė – stipriau, nei būtų leista bet kam kitam, neturinčiam diplomatinės neliečiamybės, kol galop jas atvėrė policijos

pareigūnas. Kantrybės netekusi moteris jam paaiškino, kad esą atsiradęs giminaitis, tiesa, nepilnametis, tačiau su velione turintis kraujo ryšį ir pasiruošęs savo atsakomybėn perimti palaikus ir palaidoti juos gimtajame mirusiosios kaime. Policijos pareigūnas nuskubėjo žadinti muitinės viršininko, kuriam dėl nesuprantamų priežasčių be galo patiko mintis, kad moteris bus laidojama gimtajame kaime, todėl skubiai apsivilkęs uniformą paruošė reikiamus dokumentus. Paaiškėjo, kad jaunuolis neturi įgūdžių nei skaityti, nei rašyti, todėl konsulė buvo priversta jam padėti. Galop dokumentus turėjo patvirtinti žuvusiosios buvęs vyras, tiesa, tik įsitikinęs, kad jo sūnus nepasirašė nieko, ko neįstengtų įvykdyti.

O tuo metu oro uostas jau budo naujam gyvenimui, nes netrukus turėjo leistis ir kilti lėktuvas. Tarpusavyje maišėsi išvykstantieji ir atvykstančiųjų laukiantieji, atsidarė nedidelė kavinė, iš kurios pasklido cigarečių, kavos ir bandelių kvapas. Ant gudronuoto nusileidimo tako elegantiškai nutūpė keleiviniu paverstas karinis lėktuvas, pasitempę muitininkai ranka išsilygino susiglamžiusias uniformas ir užsivožė kepures.

Jau netrukus oro uoste keleiviai stumdė vežimus su lagaminais, o tarp jų įsimaišęs – tikras stebuklas – žingsniavo pagaliau išlaisvintas žvaliai nusiteikęs, besišypsantis konsulės vyras sunkiai suvaldomomis garbanomis pasipylusiais plaukais. Priešais save jis stūmė vežimą, ant kurio pūpsojo odinis lagaminas ir dvi kartoninės dėžės – įmonės direktoriaus lauktuvės.

– O kur karstas? – konsulė neslėpė jaudulio.

– Karstą teks atsinešti patiems, – atsidusęs pranešė vyriškis.

Supratę, kad jau netrukus jis bus iš čia išgabentas, pareigūnai atsisakė prie jo prisiliesti. Galbūt baiminasi ar ką...

– Baiminasi?

– Sunku pasakyti, štai aš pats šalia jo jaučiausi visiškai ramus.

– Gal pirmiau ko nors užkąskime ir išgerkime, kad užtektų jėgų? – pasiūlė konsulė.

Įžvalgusis jos vyras išsyk atmetė šį pasiūlymą.

– Pakentėk, kol grįšime namo. Dar iki užsidarant oro uostui, privalome jį iš ten išnešti. Paskui, žiūrėk, dar iš kur nors išdygs naujas pareigūnas, ir visą procedūrą teks atlikti iš naujo.

Apie naują iššūkį jis pranešė inžinieriui ir jo sūnui, o tada kreipėsi į žmogiškųjų išteklių vadovą:

– Mūsų iš viso keturi, žmonos, suprantama, neskaičiuosiu. Kaip jums atrodo? Pajėgsime vieni panešti karstą ar pakviesti vairuotoją?

– Kam kviesti? – paprieštaravo pasiuntinys. – Juk šalia be darbo stoviniuoja tiedu, kurie, tiesą sakant, ir įtraukė mane į šią sumaištį.

Paslaugūs žurnalistai nesipriešindami ištiesė pagalbos ranką. Penki suaugę vyrai ir nepilnametis berniukas paskubomis nusileido į rūsį ir patraukė į buvusią sulaikymo kamerą išvaduoti visų ten pamiršto ir apleisto karsto. Šiaip ne taip vyrams pavyko išvinguriuoti karstą pro siaurutes duris,

tada, laikydamiesi konsulės vyro nurodymų, jie iš lėto užsikėlė jį ant pečių ir darniai pradėjo kilti laiptais aukštyn. Nešulys pasirodė ne iš lengvųjų. Žmogiškųjų išteklių vadovas, turėjęs progą vienumoje pasilikti su karstu, jau buvo spėjęs prie jo priprasti, todėl nebejautė jaudulio, kai metaliniu kraštu šis spustelėjo jo petį, tačiau pastebėjo, kaip pirmą kartą fiziškai prie jo prisilietęs vaikinas sudrebėjo ir neįstengė sutvardyti jaudulio. Jis tikrai būtų suklupęs ir paleidęs iš rankų sunkųjį nešulį, jei tėvas sūnaus laiku nebūtų išstūmęs iš po karsto, antraip paskui jį būtų sukniubę ir kiti.

Karstą nešė penkiese: priekyje svorį laikė buvęs velionės sutuoktinis ir konsulės vyras, iš galo – du Jeruzalės savaitraščio žurnalistai, o per vidurį – be poros likęs ypatingasis pasiuntinys, žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas, įmonės, pamiršusios savo darbuotoją, atstovas. Jei ne šilto ir šalto gyvenime regėjęs senasis ūkininkas, vienu metu dviem kalbom šūkčiojantis nurodymus, vargu ar penketas būtų sėkmingai užsikoręs laiptais. Vyrai nešė iš lėto ir be galo atsargiai, kad nesukluptų ant naujos laiptų pakopos ar posūkio. Ore tvyrojo vos juntamas aitrus kvapas. Žmogiškųjų išteklių vadovas negalėjo nustatyti, ar šis sklido iš karsto, ar nuo seniai vandens nemačiusio vaikino, kuris kažkodėl lipte prie jo prilipo kartkartėmis atsargiai ranka padėdamas išlaikyti mirties svorį.

– Jei neišlaikau deramo atstumo, – į ausį iš galo šnypštė žaltys, – čia jau ne mano kaltė... tai buvo tavo mintis...

Žmogiškųjų išteklių vadovas suprunkštė, bet negalėjo pasukti galvos, ir, tiesą sakant, nė nežinojo, ką jam atsakyti,

nes lipdamas laiptais privalėjo išlaikyti budrumą. Artėjant prie išėjimo, plūstelėjo ryškesnė šviesa.

Atsisveikindami mojavome ranka į lėktuvą lipantiems keleiviams, kai staiga pro šalį praėjo penki karstu nešini vyrai. Iš lėto ir be galo atsargiai jie tempė jį prie mikroautobuso. Atėmė žadą, tačiau liko jėgų paklausti: kas numirė? Iš kur palaikai? Kur bus laidojami?

Sužinoję, kad tai mūsų tautietė, žuvusi Jeruzalėje, puolėme žegnotis ir melstis už velionės sielą tikėdami į kūno iš numirusiųjų prisikėlimą. Karstą nešęs fotografas suskubo įamžinti mūsų maldas.

12

Senas mikroautobusas garsiai suburzgė ir sudejavo, o kai ratai pagaliau ištrūko iš patižusio lipnaus sniego, pasileido važiuoti. Šalia vairuotojo sėdėjo konsulė ir jos vyras. Jiems už nugaros gulėjo karstas, už jo – vaikinas, o šalimais – jo tėvas, kuris, nors ir buvo atleistas nuo pareigos dalyvauti laidotuvėse, regis, tikėjosi atlygio už patirtus nemalonumus. Priešais juodu sėdėjo žmogiškųjų išteklių vadovas, įstrigęs tarp žalčio ir fotografo. Pastarieji niekaip negalėjo atsidžiaugti netikėta įvykių linkme, kuri, nėra abejonių, turėtų patraukti savaitraščio skaitytojų dėmesį.

Nors miestas buvo netoli, žmogiškųjų išteklių vadovas, girdėdamas, kaip konsulė savo vyrui skundžiasi, kad esą dėl jo nekantrumo ji taip nieko ir nenugriebusi oro

uosto bufete, nieko nelaukęs praplėšė vieną kartoninę dėžę ir pirma jai, o tada ir kitiems pasiūlė pyrago ir kitų duonos gaminių.

Visi be galo nustebo staiga lyg iš dangaus nusileidusiais šviežutėliais skanėstais. Pakartoti paprašė ne tik žvėrišku apetitu pasižyminti konsulė, bet ir vaikinas, kurį galbūt dėl mirusios motinos artumo kamavo baisus alkis. Žmogiškųjų išteklių vadovas ketino lauktuvių palikti ir močiutei, tačiau, jo didžiam apmaudui, šį vaiskų ir šaltą rytą kartoninės dėžės turinys greitai išseko. Kaip apsidžiaugtų direktorius, sužinojęs, kad tolimame šalčio sukaustytame krašte taip mėgaujamasi jo kepyklos gaminiais. Apie tai pagalvojęs, žmogiškųjų išteklių vadovas iš kišenės išsitraukė palydovinio ryšio telefoną ir, nors Jeruzalėje dar buvo labai ankstyvas metas, neabejojo, kad senis nudžiugs išgirdęs jo balsą. Atsiliepusi namų prižiūrėtoja išsyk atpažino jo balsą, be to, žinojo apie jam pavestą misiją, todėl pranešė, kad šeimininkas išėjęs į sinagogą ir turėtų sugrįžti mažiau nei po valandos.

– Sinagogą? – nustebo žmogiškųjų išteklių vadovas. – Jau daugiau nei dešimt metų sukuosi įmonėje, bet niekada į galvą nebuvo šovusi mintis, kad šis žmogus galėtų turėti bent mažiausią kruopelytę religingumo.

– Iš tolo ne viskas taip gerai matyti, – prižiūrėtoja pažėrė liaudies išmintį ir pati buvo pasišovusi išklausyti visas naujienas, tačiau vyras nejautė nė mažiausio noro nepažįstamai namų prižiūrėtojai dėstyti savo sumanymų, ir dar anglų kalba, todėl tik papasakojo apie didžiai pravertusius duonos gaminius ir pažadėjo tądien dar sykį paskambinti.

Palydovinio ryšio telefono aparatas netruko atkreipti pastabaus žurnalisto dėmesį, kuris, drauge su kitais nešęs karstą, dabar jautėsi visavertis šios istorijos dalyvis, todėl nesivaržydamas paprašė leidimo pasinaudoti telefonu. Nors žmogiškųjų išteklių vadovas puikiai žinojo, kokia brangi kiekviena pokalbio minutė, nenorėjo pasirodyti šykštus, todėl sukandęs dantis leido žalčiui kiek tinkamam taukšti su artimaisiais ir draugais, kol balto akmens miestas tapo ranka pasiekiamas. Ypatingasis pasiuntinys mintyse svarstė, kaip jo misija, dėl kurios svarbos kilo vis mažiau abejonių, bus pateikta savaitgalio straipsnyje.

Mikroautobusui įvažiavus į miestą, kuris, kaip paaiškėjo, buvo regiono sostinė, žaltys tebemalė liežuviu su toli likusiais artimaisiais. Galop jie sustojo prie didžiulio daugiabučio, kuriame, kaip paaiškėjo, gyveno konsulė su vyru. Iš mikroautobuso atsargiai ištraukus karstą, buvo nuspręsta jį laikinai paguldyti atokiame užkampyje, o kad nekristų į akis, apdėti aplinkui gausiai ant žemės besimėtančiomis šakomis ir pridengti brezentu.

Štai ir atėjo metas grupelei skirstyti. Ypatingasis pasiuntinys buvo kviečiamas pas konsulę į svečius, kol jos vyras su vairuotoju tinkamai pasiruoš kelionei į tolimąjį kaimą. Konsulės vyras vienam išmanančiam asmeniui parodys patologijos centre išduotus dokumentus ir jo pasiteiraus, ar palaikai išlaikys kelionę. Vairuotojas pasirūpins tinkama transporto priemone su žieminėmis padangomis. Žurnalistas su fotografu apsistos nedideliame viešbutyje, o vaikinukas keliaus pas tėvą ruoštis tolimai kelionei pas

močiutę. Vienintelis inžinierius, buvęs velionės vyras, nesileis į kelionę, todėl jo vaidmuo šioje istorijoje čia ir baigėsi ir jis visiems laikams turintis su visais atsisveikinti. Tiesa, neatrodė, kad vyriškis skubėjo atsisveikinti. Jis laikė sugriebęs sūnų, sakytum, šis būtų jo įkaitas, ir tarsi kažko laukė iš tokią gausybę kartų jį įskaudinusio pasaulio. Pajutęs vyro neviltį, žmogiškųjų išteklių vadovas kaip atsisveikinimo dovaną jam pasiūlė antrąją įmonės direktoriaus lauktuvių dėžę. Inžinierius atrodė suglumęs.

– Kas čia? Kas ten yra? – nepatikliai murmėjo. Išsitraukęs kišeninį peiliuką, vienu rėžiu perskrodė kartoną ir, ėmęs karštligiškai knaisiotis tarp popieriaus lapų, segtuvų ir sąsiuvinių, galop ranka pasiekė dėžės dugną. Neradęs, ko tikėjosi, degančiomis iš įniršio akimis jis nusispjovė ir pasiuntinio adresu pasiuntė keiksmažodį. Konsulė su vyru puolė jo raminti.

– Ką jis sakė? Ko nori?

Paaiškėjo, kad atsisveikinimo akimirką vyrui parūpo sutrypta jį palikusios moters garbė. Juk ji, kaip ir jis, buvusi diplomuota inžinierė, tai kodėl žmogiškųjų išteklių vadovas jai skyręs tik valytojos pareigas?

– Aš?

– Jam taip atrodo, nes jūs – žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas.

– Ar paaiškinote jam?

– Kad jis turėtų būti dėkingas, kad ji apskritai gavo darbą ir nebuvo išmesta po to, kai meilužis ją paliko.

Pasiuntinys papurtė galvą. Ne apie tai kalba. Pagautas užuojautos, jis priėjo prie buvusio velionės vyro, vis dar iš

rankų nepaleidžiančio aukštaūgio sūnaus. Nepažįstamo kiemo užkaboriuose vaikinas stovėjo nepratardamas nė žodžio, o nuo dailaus ir susirūpinusio jo veido pasiuntinys pasijuto lengvai apsvaigęs. Ką gali žinoti – šis žmogus dar ims ir uždraus sūnui leistis į kelionę. Būtina jam pakelti ūpą. Iš piniginės ištraukęs kelias stambias svetimos valiutos kupiūras, pasiuntinys jas ištiesė įžeistam vyrui. Kai šis tiesė ranką jų paimti, blykstelėjo fotoaparatas. Konsulė vogčia susižvalgė su vyru, jų akyse buvo matyti susirūpinimas. Atokiau stovėjęs vairuotojas pastebimai išblyško. Regis, inžinierius taip pat neteko žado. Nors ir tikėjosi daugiau nei vien sąsiuvinių ir rašiklių, tačiau apie šitokią sumą nedrįso nė pasvajoti.

– Persistengėte, – sušnabždėjo konsulė. – Tai gali visus išvesti iš proto.

– Tebūnie... – nusišypsojo žmogiškųjų išteklių vadovas.

Įgudusia ranka banknotus jis sukišo inžinieriui į švarko kišenę. Tai turėjo būti ne tik laidas, kad mirusioji bus amžiams nuo jo išlaisvinta, bet ir turėjo garantuoti, kad, vaikinui ruošiantis į kelionę, nebus bandoma jam sutrukdyti. Regis, inžinierius puikiai suvokė savo įtaką tolesnei įvykių raidai, todėl, nė netarstelėjęs *ačiū*, iš kišenės ištraukė suglamžytus banknotus ir, visiems matant, vieną po kito juos ištiesino ir rūsčiu veidu įsikišo juos į piniginę dar kažką panosėje murmėdamas.

– Ką jis sako? – pasiteiravo pasiuntinys.

– Kad jis to nusipelnęs. Tik pamanykite...

– Gal ir taip. Gal ir nusipelnė, – žmogiškųjų išteklių vadovas neatrodė apgailestaujantis dėl tokio savo dosnumo.

Jis uždėjo ranką inžinieriui ant peties, o kita pakedeno vaikino plaukus. – Pritrūksite juostos, – įspėjo fotografą.

– Nesijaudinkite. Turiu didžiules jų atsargas.

– Jis jau tūkstantį pripleškėjo, – pastebėjo žurnalistas, – reikia išties pasistengti, kol pagaliau pavyksta įamžinti tinkamą kadrą. Skaudžiausia, kad būtent tokius redaktorius ir atmeta.

Konsulės butas, nors nedidelis ir senas, atrodė jaukus. Nusimetusi kailinį paltą ir nuo galvos nusiplėšusi raudoną kailinę kepurę, moteris nuskubėjo į miegamąjį, iš kurio sugrįžo įsisupusi į gėlėtą chalatą; šis jos kaimietiškai išvaizdai suteikė gyvumo. Nors buvo sočiai prisišlamštusi duonos ir pyragų, neatrodė, kad būtų numalšinusi alkio kirminą. Moteris nuskubėjo į virtuvę sau ir svečiui paruošti ką nors pusryčiams. Čia virtuvės tarpduryje išdygdama su peiliu rankose, čia vėl pradingdama, ji dėstė pasiuntiniui, priveiktam nuovargio ir susmukusiam į ne itin tvirtą, gergždžiančią sofą, konsulės pareigų pranašumus. Tiesa, tai daugiau garbės konsulatas, neturintis apibrėžtų įsipareigojimų. Po to, kai dėl ekonominio nuosmukio Izraelyje ypač pablogėjusi padėtis žemės ūkyje, sutuoktiniai nusprendę palikti šalį ir, galvodami apie pigesnį pragyvenimą, galiausiai nusprendė, kad tebūnie tai bus jųdviejų gimtasis kraštas. Kad nusimestų nuo savęs kaltę, kad bėga iš sunkumų apimtos šalies, jie patys ir pasiūlę mainais už būsto išlaidas šioje valstybėje įsteigti jos garbės konsulatą – taip jie palaikantys ryšį su valdžia ir teikiantys jai paslaugas, be to, nešykštintys vertingų patarimų iš ten atvykstantiems tu-

ristams kaip, beje, ir vietiniams, nusprendusiems aplankyti Šventąją Žemę. Kartais, deja, tenka pasirūpinti mirusiais ar žuvusiais arba tokiais, kurie savo jėgomis iš čia jau nebeįstengtų išvažiuoti.

– Nebeįstengtų išvažiuoti? – žmogiškųjų išteklių vadovas atrodė nustebęs. – Būna ir taip?

– Tarkim, nuo viršukalnės į bedugnę nusiritęs alpinistas, upėje mirtinai sušalęs jaunuolis ar šiaip nelaimėlis, neaiškiomis aplinkybėmis pakliuvęs į nusikaltėlių rankas. Tai didžiulė ir įvairiaspalvė šalis. Nors esama daug primityvumo, o ir ekonomine gerove vargu ar galėtų pasigirti, kvapą gniaužiančių vietovių čia su kaupu. Ypač vasarą ir rudenį. Gaila, kad atvykote žiemą...

Ypatingasis pasiuntinys nusijuokė, o kartu su juo sudrebėjo ir sofa. Ką reiškia *gaila?* Niekas jo neklausė, kada jis norėtų čia atvykti. Juk šioje istorijoje apskritai niekas nepriklauso nuo jo norų.

– Netiesa, – atkirto konsulė, į didžiulę keptuvę vieną po kito mušdama kiaušinius, tartum kieme vis dar būtų auginusi vištas. – Juk tai jūs įtikinote tą vaiką – galbūt jums jis pasirodė naivus ir tyras, nors aš labai tuo abejoju, – kad jo motinos palaikus visai nesudėtinga nugabenti iki to kaimo. Jei nebūtumėte pasiūlęs padengti visas išlaidas ir būtumėte atsisakęs vykti pats, močiutę šią žiemą tas geltonsnapis regėtų nebent sapnuose, bet jei jums negaila nei pinigų, nei laiko ir trokštate pasirodyti dosnus, ką gi – pirmyn. Galbūt pakeliui pavyks pamatyti užšalusią upę, galbūt pasitaikys galimybė pavaikščioti ledu. O dabar prašom prie stalo.

Nusiplaukite rankas ir kaip reikiant pasistiprinkite. Maniau, kad, pasibaigus laidotuvėms, visi nueisime į restoraną, kaip kad čia priimta, bet įvyko taip, kaip įvyko... Viską apvertėte aukštyn kojom.

Žvėrišku namų šeimininkės apetitu, regis, užsikrėtė ir pasiuntinys, kurį ji dar pavaišino vietiniu vynu. Šis pavargusiam vyrui taip kirto per galvą, kad ėmė rodytis, jog jau lipa į nedidelį laivą. Supratusi, kad pokalbis pradeda strigti, konsulė pasiūlė svečiui mažumėlę pailsėti jųdviejų su vyru miegamajame. Žmogiškųjų išteklių vadovas iš pradžių nenorėjo sutikti ir svetingąją namų šeimininkę pabandė įtikinti, kad pasitenkintų ir sofa, tačiau ši neatlyžo. Nors ir pati pavargusi, juk naktį beveik nemiegojo, bet juk pasiuntinys atskridęs iš taip toli, todėl konsulės pareiga pasirūpinti, kad tinkamai pailsėtų. Štai nuleis ritinines užuolaidas, užgesins šviesą ir beliks tik užsitempti ant galvos antklodę – ir, žiūrėk, visų nesusipratimų kaip nebūta.

– Tad pirmyn. Nėra jokio reikalo gaišti. Per orų prognozę pranešė, kad artinasi didžiulė audra. Teks paankstinti kelionę ir taip bandyti jos išvengti.

Nors paprastai žmogiškųjų išteklių vadovas vengė svetimų dvigulių lovų, šįsyk jis džiūgavo išvengęs įkyriosios konsulės draugijos ir gavęs galimybę paskambinti. Tik primygtinai prašė nesivarginti keisti patalynės užvalkalų – esą jam užtektų tik vilnonės antklodės ir nedidelės pagalvėlės. Tik nusiausiąs batus ir su visais drabužiais grūsiąs ant lovatiesės.

– Jei tai leis jums užmigti, labai prašom, – motiniškas konsulės įprotis perdėtai rūpintis buvo kažkur išgaravęs. –

Tik pasiimkite su savimi lagaminą ir rankinę, kad nesipainiotų man po kojomis...

Moteris atnešė jam pagalvę ir ant dvigulės lovos ištiesė plačią antklodę. Ypatingasis pasiuntinys dar pasiteiravo, ar ji pati ketinanti vykti į kelionę.

– Nieku gyvu. Mano konsulės pareigos baigėsi dar oro uoste. Akimirką, kai įsitikinau, kad artimieji atsiėmė karstą ir ketina mirusiąją palaidoti. Jei nusprendėte tenkinti vaikino kaprizus, tai jau jūsų asmeninis, o ne konsulato reikalas. Aš šioje istorijoje jau padėjau tašką, tik nesiliauju stebėtis, kurių galų jums prireikė taip save apsunkinti? Nejau jus taip prislėgė sąžinės priekaištai dėl velionės ar to vaikino?

– Galbūt jūsų vyras sutiks prie mūsų prisijungti? – žmogiškųjų išteklių vadovas bandė išsisukti nuo konsulės pažertų klausimų. – Kaip mes kartu keliausime, kai nekalbame viena kalba, juk net su vairuotoju nebus įmanoma persimesti nė vienu žodžiu...

– Mano vyras – nebe jaunas žmogus, be to, valstybei jis tikrai nieko neskolingas.

– Ką reiškia *nieko neskolingas?* Aš pats jam atsilyginsiu.

– Atsilyginsite?

– Žinoma. Ir dar dosniai...

– Tada jau kita kalba, – moteris staiga nušvito.

Mažais žingsneliais priėjusi prie lango, ji nuleido ritinines užuolaidas, lovos viršugalvyje uždegė nedidelį šviestuvą ir, prieš uždarydama duris, paragino svečią ne tik trumpai nusnausti, bet ir kaip reikiant išsimiegoti.

Konsulei išėjus, stojo tyla ir ramybė, ir žmogiškųjų išteklių vadovas suskubo išsitraukti palydovinio ryšio telefoną, bet pastebėjo, kad būtina jį įkrauti. Dėl besaikių žurnalisto tauškalų visiškai išsikrovė akumuliatorius. Vienintelis kambaryje esantis kištukinis lizdas atrodė beviltiškai pasenęs, todėl vyras išsyk kone su palengvėjimu atsisakė minties šnektelti su seniu, nes nežinia, kas anam gali šauti į galvą – žiūrėk, dar ims atkalbinėti nuo kelionės, o ilgiems įkalbinėjimams telefono akumuliatoriui tikrai pristigs jėgų. Vyras nusprendė paskambinti tik motinai, su kuria pokalbiai paprastai visada būna trumpi ir be ilgų įžangų. Savo nuostabai, sužinojo, kad pas ją vieši jo duktė, kuri net ketino pernakvoti tėvo lovoje. Užuot klausinėjęs, kaip įprastai, kaip mergaitei sekasi, vyras smulkiai papasakojo visus įvykius. Tėvas kalbėjo apie sniegą ir ledą ir prieš akis dar laukiančią ilgą kelionę, kuri neišvengiama dėl našlaičiu tapusio vaikino, kuris, kaip ir buvo galima tikėtis, iš tikrųjų yra nepaprastai gražus, nors ir niršta dėl motinos mirties. Mergaitė noriai klausėsi tėvo kalbų ir, regis, domėjosi mažiausia smulkmena.

Netikėtas pokalbis su dukra žmogiškųjų išteklių vadovui pakėlė nuotaiką. Tiesa, pasigirdus aparato pyptelėjimui, jis suprato, kad būtina jį kuo greičiau baigti. Vyras visiškai išjungė telefoną, atsikratė virš galvos plieskusia įkyria šviesa, užsitraukė storą vilnonę antklodę ir pabandė užmigti. Ant vienos lentynos buvo sustatytos raudono stiklo arklių, karvių, avių ir vištų figūrėlės, menančios žemdirbišką namų šeimininkų praeitį. Staiga ypatingasis pasiuntinys

prisiminė karstą, be priežiūros paliktą nepažįstamo kiemo užkaboryje.

Kaip netikėtai viskas pasisuko, – svarstė jis. – *Nepažįstama moteris, dešimčia metų už mane vyresnė, su kuria buvau susitikęs vos vieną vienintelį kartą, tačiau taip ir neįstengiau to susitikimo prisiminti, liko mano vieno globoje. Nacionalinio saugumo departamentas užvertė jos bylą, buvęs vyras galutinai nusiplovė rankas, meilužis seniai kažkur pradingęs, o dabar dar ir konsulė atsisako toliau ja rūpintis. Taip primityviame ir šaltame krašte likau vienas su dviem žurnalistais, kurie neriasi iš kailio mane ir nepilnametį jos sūnų, su kuriuo, dar nežinia, ar bus lengva susikalbėti, paversti pasakojimo herojais. Ir kaip antradienį nusprendęs prisiimti visą atsakomybę už šią moterį galėjau numatyti, kad ši našta bus tokia sunki.*

Vyras paskubomis nusimetė antklodę, nė neįjungęs šviestuvo pripuolė prie lango, atsargiai pakėlė ritinines užuolaidas ir iš aukštai akimis klydinėjo po nepažįstamą kiemą. Galop žvilgsnis užkliuvo už karsto, pridengto brezentu. Aplinkui kleketavo susispietusių vaikų būrelis; jie nesitvėrė smalsumu sužinoti, kas jo viduje. Tiesa, karstą akylai sergėjo senas kaip pasaulis šio namo gyventojas ir, veikiausiai puikiai suprasdamas, kas viduje, gainiojo šalin mažuosius smalsautojus. Žmogiškųjų išteklių vadovui staiga suspaudė širdį dėl mirusios valytojos, kuri visų apleista gulėjo bjauriame nepažįstamo namo kieme. Ar buvo išmintinga ryžtis dar vienai kelionei? Galbūt oro uoste buvo geriau palaikyti liežuvį už dantų ir leisti tėvui su sūnumi patiems nuspręsti, ką daryti? Galbūt vaikinas galiausiai būtų atlyžęs, dar

šiandien būtų įvykusios laidotuvės, ir visas reikalas jau būtų baigtas? Juk žurnalistui iš Jeruzalės ir šito būtų per akis, kad įmonei būtų sugrąžintas geras vardas.

O, kad tos totoriškos akys nebūtų glosčiusios jo rankos, o jaunos lūpos nebūtų švelniai jos bučiavusios. Pasiuntinio galvoje spėjo įsitvirtinti ryškesnis žuvusios moters portretas. Pirmą kartą nuo šios istorijos pradžios jis suprato, kad privalo ne tik išpildyti visus nurodymus, bet ir viską iki galo išjausti.

Dar sykį nuleidęs užuolaidas, vyras sugrįžo į konsulės lovą, mažumėlę svaigstančią galvą panardino minkštoje pagalvėje ir užsitraukė antklodę. Po geros valandos visus miegus išvaikė tylą nutraukęs džiugus konsulės vyro balsas.

Žmogiškųjų išteklių vadovas įsispyrė į batus, sulankstė antklodę, ištiesino lovatiesę ir atėjo į svetainę. Ir šįsyk sėdėdami prie stalo sutuoktiniai užkandžiavo.

– Viskas paruošta, – žybčiojo mėlynos vyriškio akys. – Pavyko rasti itin galingą ir patikimą transporto priemonę žieminėmis padangomis, kuriomis bus galima nesunkiai įveikti šiaip neišvažiuojamus kelius. Buvau susitikęs ir su gydytoju, išsiaiškinome, kas tiksliai rašoma dokumente. Pasirodo, nepaisant klaidų, abu likome patenkinti rezultatais.

– O tai reiškia?

– O tai reiškia, kad palaikai yra tinkamai balzamuoti, todėl nėra reikalo kaip galima skubiau jų laidoti. Nebūtų baisu jų gabenti net į pasaulio kraštą. Dėl to galime būti ramūs.

– O dėl ko ne?

– Artinasi audra...

– Jūsų žmona, – žmogiškųjų išteklių vadovo širdis pašėlo daužytis, – tikiuosi, jums jau užsiminė, kad labai norėčiau jūsų paprašyti keliauti drauge ir net būti mūsų vadovu. Būsite mano asmeninis konsulas...

– Bet jis gi jau mano konsulas, – meiliai paprieštaravo moteris ir pakedeno baltas vyro garbanas.

– Tebūnie turintis dvigubas pareigas, – konsulas smagiai nusijuokė ir pakštelėjo žmonai į žandą.

– Už jūsų laiką ir pastangas bus atlyginta...

– Dėl to nesirūpinkite, – buvęs ūkininkas mažumėlę sutriko. – Būčiau ir be atlygio jūsų neapleidęs, vien iš solidarumo ir smalsumo, o jei dar bus už tai sumokėta – juo labiau.

– Ir dar dosniai, – pasiuntinys neįstengė tvardyti jaudulio, – jau pirmąją akimirką jus išvydęs, nežinau, kodėl, pajutau visišką pasitikėjimą.

Šypsodamasi konsulė į vyro lėkštę įdėjo dar vieną garuojantį virtinį.

– Na, jei jau visiškai manimi pasitikite, prašom sėstis drauge su mumis prie stalo ir kaip reikiant pasistiprinti, nes neabejoju, kad vis stiprėjančio vėjo balse ir jūs išgirdote raginimą – nagi, žmonės, pasijudinkite, pats metas iškeliauti.

TREČIA DALIS

Kelionė

Pasakykite mums, nedorėliai: po to, kai išniekinote Šventąją Žemę, o žudynes ir naikinimus pavertėte kasdienybe, nejau manote, kad turite teisę trypti ir mūsų sielas? Nejau vien todėl, kad jūs ir jūsų priešai išmokote šaltakraujiškai be jokio saiko vienas kitą žudyti ir patys žudytis, viską griauti ir sprogdinti, turite teisę įsibrauti į svetimo krašto daugiabučio kiemą, be jokio paaiškinimo likimo valiai palikti čia vienui vieną karstą ir taip paprastai pradingti?

Kodėl nepagalvojate apie mūsų vaikus – juk jie gali akis į akį susidurti su mirtimi, kurios, kaip priderėtų, nepuošia nei gėlės, nei maldos, tik šiukšlių ir dujų balionai. Nejau jums vis tiek, kad paskui naktimis juos kankins košmarai ar klausimai, į kuriuos nebus įmanoma atsakyti? Nors esate beširdžiai, gerai, kad atsirado bent vienas išmintingas šio namo gyventojas, sumanus ir greitas veikti, savo kūnu užkirtęs kelią vaikiškam smalsumui ir neleidę žaidimo paversti košmaru.

O ką mums toliau daryti? Kaip gintis? Nejau kviesime beširdį policininką ir kyšiais bandysime jį įtikinti, kad mes čia niekuo dėti? Kaip jam įrodysime, kad palaikai, atsiradę čia paryčiais, nė vienam iš mūsų nepriklauso?

Štai kodėl iš įniršio sukąstais dantimis buvome priversti stebėti pro langus, kada pagaliau teiksitės sugrįžti. Pavakare triukšmingai įdardėjote sena karine transporto priemone. Išsyk jus atpažinome. Nedorėliai svetimšaliai: klastingi klajūnai, kurie ir vėl nieko nepaaiškinę paskubomis užkėlėte karstą ant priekabos ir pradingote su juo tamsoje. Panašiai elgėsi ir neseniai mus valdę diktatoriai.

Keisčiausia tai, jog net ir tuomet nepajutome jokio palengvėjimo, niekur nedingo sunkiai paaiškinamas liūdesys. Juk taip ir nesužinojome, kieno tai buvo palaikai ir kaip tas žmogus mirė? Iš kur jie atsirado? Didžiausią liūdesį kėlė širdyje dilgčiojęs priekaištas: kodėl taip skubėjote iš čia išsinešdinti?

Žurnalistams nebuvo lengva palikti nedidelį viešbutį, kuriame jau spėjo pasijusti kaip namuose. Tiesa, tokią žiemą patiems vargu ar būtų pavykę laiku prisistatyti į našlaičio užsispyrimo nulemtą motinos ir dukters susitikimo vietą. Dar daugiau, nuojauta kuždėjo, kad pasakojimas apie karsto su palaikais kelionę per klaidžias tolimojo krašto glūdumas skaitytojų dėmesį prikaustys labiau nei senos motinos gedulas. Be to, pasirūpinta ir tinkama transporto priemone: patyrusiam vietos vairuotojui pavyko įtikinti konsulės vyrą, kuris žmogiškųjų išteklių vadovui jau buvo spėjęs tapti konsulu, kad vietoj mikroautobuso verta išsinuomoti neseniai civiliniu tapusį karinį automobilį. Tai buvo stačiakampė šarvuota transporto priemonė didžiuliais ratais, atplėšusiais ją nuo galimai pavojingo žemės paviršiaus. Į ją patekti buvo galima tik kopėčiomis.

Nors šio automobilio išorė taip ir neįstengė atsikratyti niūrios karinės išvaizdos, kažkas įdėjo pastangų, kad viduje jis taptų patogesnis ir jaukesnis. Pašalinus perteklinę karinę amuniciją, didžiulėje erdvėje buvo įrengtos plačios minkštos sėdynės, virš jų – lentynos rankiniam bagažui ir šviestuvai skaityti. Iš karinės amunicijos buvo likę tik žalsvi neaiškios kilmės matavimo prietaisų ciferblatai ir du prie grindų pritvirtinti trikojai. Karstą su palaikais gabenanti karinė trans-

porto priemonė kadaise buvo naudojama sunkiam cementiniam skiediniui arba dėžėms su karine amunicija gabenti.

O ir vairuotojai buvo jau du. Konsulas, iš žmonos pasiskolinęs raudonąją jos kepurę galvos šilumai išsaugoti ir galbūt taip atstovauti pačiai konsulei, kliaudamasis ypatingojo pasiuntinio iš Jeruzalės dosnumu, pasamdė ir antrą vairuotoją, kuris, kaip paaiškėjo, buvo pirmojo vyresnysis brolis, patyręs mechanikas. Jis ir paragino grupę kuo greičiau pradėti kelionę ir, išnaudojant nakties valandas, kiek įmanoma nutolinti grėsmingąją audrą.

Žmogiškųjų išteklių vadovas neturėjo žalio supratimo apie vietos kainas, todėl neišmanė, kiek gali kainuoti visa kelionė tokia galinga transporto priemone ir dviem patyrusiais vairuotojais, kurių vienas dar ir puikus mechanikas. Pasiuntinys vylėsi, kad jei ir nedidelė išmoka niršantį vyriškį nesunkiai privertė atsisakyti bet kokių priekaištų savo buvusiai žmonai, tai ir čia išlaidos neturi viršyti sveiko proto ribų – taip už padorią sumą įmonės direktorius galės susigrąžinti gerą vardą ir atsikratyti nuostolių baimės, prie ko nagus neabejotinai prikišo savaitraščio žurnalistas, kuris, drauge su fotoreporteriu išvydęs karinį automobilį, neįstengė paslėpti nuostabos.

– O kurgi vaikas? – pasiteiravo žmogiškųjų išteklių vadovas susirūpinęs, kad paskutinę minutę dailusis jaunuolis nesumanytų kur pradingti.

– Vaikas? – nustebo naujasis konsulas. – Nejau iš tiesų jums jis atrodo vaikas? Kai išvysite vietą, iš kur jį pasiimsime, vargu ar benorėsite vadinti jį vaiku...

Plačios miesto gatvės atrodė mieguistos ir apmirusios: šen bei ten buvo matyti vos vienas kitas praeivis. Parduotuvės buvo uždarytos, nežinia, ar dėl artėjančio vakaro, ar audros. Aukšti gatvių žibintai buvo apšvietę ne tik kelią, bet ir didžiulių pastatų puošniais bokštais ir smailiais stogeliais laiptus, kuriuos akylai saugojo barzdoti sargai kailinėmis liemenėmis. Tolumoje mindžikavo grupelė pusamžių moterų, galvas apsigaubusių skaromis, pilnais krepšiais rankose; jos laukė, kad kas nors pavėžėtų jas iki kaimo.

Priemiestyje karinis automobilis įvažiavo į automobilių stovėjimo aikštelę. Ši priklausė apleistai gamyklai, šalia kurios pūpsojo neaiškios kilmės medžiagų sankaupos. Iš garsiakalbio, pritaisyto prie aukšto kamino, sklido garsi tranki šokių muzika. Vyresnysis vairuotojas, stengdamasis negaišinti laiko ir abejodamas konsulo galimybėmis panašiomis aplinkybėmis, pats išlipo iš mašinos atsivesti jaunuolį. Jau vos po kelių minučių dailusis vaikinas buvo įlaipintas į didžiulę karinę transporto priemonę. Nors ant peties buvo užsimetęs nedidelę kuprinę, tebevilkėjo tuo pačiu kombinezonu, o ant galvos pūpsojo ta pati sena piloto ausinė kepurė; nuo prastos kokybės alkoholinio gėrimo jo veidas atrodė išraudęs. Vaikinui buvo liepta taisytis ant užpakalinės sėdynės, tarp lagaminų ir krepšių – jam buvo pavesta kartkartėmis žvilgtelėti į karstą ir įsitikinti, kad motina neatsiskyrė nuo visų, nes nuo kratymo karstas nesunkiai galėjo nudardėti nuo platformos.

Su nuostabos šypsena veide vaikinas akimis permetė didžiulę erdvę ir atrodė patenkintas, kad jo užsispyrimo ir

valios pastangomis pageidavimas pildomas su kaupu. Vaikinui įžengus, pasklido tas pats aitrus seno prakaito kvapas, koks buvo justi ir ryte. Žaltys suraukė kaktą.

– Mielieji, jei pirmąkart sustoję šio gražuolio nepriversime nusiprausti, galiausiai pritrūksime oro.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, neatplėšdamas nuo vaikino akių, pastebėjo, kad šis mažumėlę nuraudo.

Reikėtų būti atsargesniems, – nusmelkė mintis. – *Juk negali būti, kad jis nieko neprisimintų iš gyvenimo Jeruzalėje laikų. Jei ne žodžius, tai bent jau toną, iš kurio dažnai nesunku suprasti, kas norima pasakyti.*

Bandydamas nuvyti šalin sutrikimą, pasiuntinys nusišypsojo ir pasisveikino:

– *Šalom.*

Ir pridūrė:

– Neabejoju, kad šį žodį tikrai prisimeni, tiesa?

Vaikinukas tik dar labiau išraudo, suraukė dailiąją kaktą, bet nepratarė nė žodžio ir nė nemanė šypsotis, sakytum, jaustų pasidygėjimą, kad ir vienu žodžiu priartėdamas prie miesto, pražudžiusio motiną. Jis iš lėto nusisuko į galą, tarsi pasiryžęs ne tik iš akių nepaleisti karsto, kuris, nupliekstas raudonos užpakalinių žibintų šviesos, vos pastebimai šokčiojo į viršų, bet ir sugauti artėjančios audros, iš tolo grūmojančios pirštu iš pavymui likusio ir vis labiau tolstančio miesto, ženklus.

Jau iš pradžių paaiškėjo, kad vyresnysis brolis linkęs jaunėliui vadovauti, o šis jam paklusti – atrodė patenkintas turėdamas ne tik viršininką, bet ir globėją. Tapo aišku, kad

kelionės maršrutą rinksis vyresnysis, kuris galop nusprendė vykti ilgesniu, tačiau saugesniu ir platesniu keliu. Įsitikinęs, kad jaunesnysis brolis kaip dera valdo karinį automobilį, pats susidomėjo matavimo prietaisų ciferblatais, nutilusiais tą pačią akimirką, kai ši karinė technika virto civiline transporto priemone, ir trūks plyš pasiryžo prikelti juos naujam gyvenimui. Konsulas, turintis patirties ne tik su gyvūnais, bet ir įvairiais prietaisais, pabandė jam padėti, ir jau netrukus vieną jų pavyko atgaivinti. Prietaisų paskirtis taip ir liko nežinoma, tačiau jų blykčiojimas pakėlė visiems nuotaiką. Nors variklis triukšmingai burzgė, pavarų dėžė dejavo, o dideli ratai dėl nesuprantamų priežasčių kartkartėmis stryktelėdavo į viršų, kelionės pradžia atrodė saugi ir žadėjo tikrą nuotykį. Net ir užpakalinio vaizdo veidrodėlyje blykstelėjęs vis dar tolimos audros ruožas, į kurį vyresnysis vairuotojas išsyk pabaksnojo pirštu ir paaiškino konsului, ką jis reiškia, tarsi rentgeno nuotraukoje būtų nurodinėjęs ligos požymius, nėmaž nesugadino pakylėto keliautojų ūpo.

Sutemos tirštėjo. Nors kelias buvo pusėtinas, reikėjo saugotis duobių. Žmogiškųjų išteklių vadovas, neatsispirdamas pagundai kartkartėmis žvilgtelėti į vaikiną, pagaliau suprato, kad šio grožį negailestingai pasiglemžė tamsa. Žurnalistas virš galvos buvo įsijungęs mažytį šviestuvą ir kažką užsirašinėjo.

– Jei nebūtum mums ant galvos užgriuvęs su savo kvailu straipsniu, – nėmaž nepykdamas garsiai svarstė pasiuntinys, – dabar netektų čia šokinėti per duobes, ir dar tokią šaltą žiemą – galėčiau sau jaukiai gulėti po šilta antklode.

– Tokiu ankstyvu metu? Po antklode? – šypsodamasis žurnalistas užvertė užrašų knygelę. – Tik neperlenk lazdos. Jei čia dabar aštunta valanda vakaro, Jeruzalėje ką tik baigėsi šabas, o tu, kiek esu girdėjęs, toli gražu neskubi lįsti po antklode, atvirkščiai, sutemus išlendi lauk ir tiesiu taikymu trauki į naktinį barą.

– Net iki ten sugebėjai mane nusekti?

– Tai ne mano, o jo nuopelnas, – žurnalistas pirštu bakstelėjo į fotoreporterį. – Juk reikėjo skubiai iš kur nors gauti tamstos nuotrauką.

– Ir dar tokią baisią.

– Baisią? Kodėl gi baisią? Ji atskleidžia tiesą...

– Tiesą... – suirzo žmogiškųjų išteklių vadovas. – Tariesi įvaldęs tiesą?

– Valdyti nevaldau, bet bent jau ja tikiu ir visur ir visada jos ieškau. Nesuprantu, kodėl taip niršti dėl tos nuotraukos laikraštyje. Tikrai ne dėl jos žmonės tave mylės ar neapkęs, tik dėl tavo darbų. Tiesą sakant, dabar esu visiškai tavimi patenkintas.

– Patenkintas? – nusijuokė pasiuntinys. – Man tai didžiulė garbė. Pagaliau ir man nusišypsojo laimė. O kuo tu toks patenkintas?

– Patenkintas tavo sugebėjimu tinkamai įvertinti visos šios istorijos esmę.

– Tai yra?

– Sprendimu velionę nugabenti į jos gimtąjį kaimą. Dabar tamstos sąžine belieka tik didžiuotis. Žinoma, ir savo.

– Savo? Pala, pala, kaip tavo sąžinė susijusi su manąja?

– Ir dar kaip susijusi. Prašyčiau neniekinti to, ką man pavyko išjudinti. Per pastaruosius metus prirašiau visą virtinę griežtų straipsnių. Puoliau ir pavienius asmenis, ir ištisas institucijas, tačiau viskas liko po senovei. Pagrasindavo teismais, bet galiausiai nurimdavo. Nukentėję praeidavo pro šalį, sakytum, būčiau nematomas it vaiduoklis, o visi pasyvūs stebėtojai tik šaipydavosi: skaitėme, skaitėme, vis tiek niekas nepasikeis. Nesulauksi jokio atsakymo.

– Būtent tą ir siūliau įmonės direktoriui. Nereaguoti ir nieko neatsakyti...

– Tačiau jis jūsų nepaklausė, vadinasi, išties pagarbos vertas žmogus. Tai pirmas kartas, kai dėl mano straipsnio, kurį parašiau naktį, kamuojamas baisaus nuovargio, keičiasi tikrovė. Didžiulės įmonės direktorius ne tik pripažino savo kaltę, bet ir ėmėsi veiksmų. Patikėkite manimi, tokia tikrovė sugrąžino man pasitikėjimą. Ir dar kokia tikrovė: dėl jos dabar atokiai nuo namų viduržiemį riedame karine transporto priemone. Ir visa tai dėl minties, kilusios žaltiškoje mano galvoje. Tebūnie žaltys, bet žaltys, kuriam nesvetimi jausmai. Beje, žvilgtelkite į šiuos trikojus, juos būtinai išvysite penktadieniniame laikraščio numeryje. Kaip jums atrodo, kam jie buvo reikalingi? Juk kadaise ir jums teko ragauti kareiviškos duonos. Jie atrodo tokie seni, sakytum, savo karjerą būtų pradėję ne Antrajame, o Pirmajame pasauliniame kare. Taip, taip, mielas drauge, dar turėsi progos įsitikinti, kaip visa tai sumaniai bus panaudota... Redaktorius man jau pažadėjo net trečdalį viso leidinio apimties, jei lauktuvėms parvešiu patrauklią istoriją su nesuvaidinta drama...

– Tik nepamiršk bent jau pabaigoje paminėti, kad jus finansavo jūsų užsipulta įmonė...

Žurnalistas nusijuokė.

– Gal paminėsiu, o gal ir ne. Kam turėtų rūpėti, kad kelionę finansavo galinga įmonė, kurios gaminių pardavimas po šio įvykio neabejotinai išaugs.

– O tai kur jūsų nešališkumas?

– Nešališkumas – vidinė nuostata, todėl jokie pinigai negali jos paveikti. Juk atvykau čia papasakoti apie tai, kas svarbiausia, o svarbiausia, mano manymu, yra įmonės direktoriaus atgaila dėl abejingumo, išsikerojusio ir tarp jo vadovaujamos įmonės administracijos darbuotojų, ir tarp paprastų darbininkų. Dėl to jis, niekino neverčiamas, ir nusprendė atgailauti. Tiesa, tas žmogus, regis, žino auksinę taisyklę, kuria paremtas visas pasaulis: jei padarei, bet nepaviešinai, – viskas perniek. Štai kodėl drauge su jumis jis išsiuntė ir žurnalistą su fotoreporteriu, kad aname pasaulyje atgaila nenugrimztų į užmarštį. Štai ir ketinu parašyti, kad šiame netikusiame pasaulyje dar esama padorių žmonių, kurie ne tik supranta, bet ir geba tinkamai įvertinti kritiką. O ir tu pats mano istorijoje būsi ne paprastas asmuo, tapsi tikru simboliu. Abejingas valdininkas, buvęs kariškis, nepastebėjo nei to, kad jam pavaldi valytoja žuvo per teroristinį išpuolį, nei to, kad jai nebedirbant ir toliau kas mėnesį buvo mokama alga, galbūt net lavoninėje. Štai kodėl jis ir buvo išsiųstas į tolimą kraštą. Jam buvo suteikta galimybė – siautėjant audrai lydėti į paskutinę kelionę velionės palaikus ir taip išpirkti kaltę. Jau netrukus suklupęs ant kelių jis maldaus jos atleidimo.

– Pala... pala... – žmogiškųjų išteklių vadovą pagavo netramdomas juokas, nuo kurio pradėjo drebėti kūnas. – Tu pats tuojau pat klaupsies ant kelių, o fotoreporteris įamžins tave plūstantį atgailos ašaromis.

– Ir man klauptis ant kelių? – užsidegė žurnalistas. – Puiku, gera mintis... Jei to iš manęs pareikalaus pasakojimas ar fotoreporteris... aš pasiruošęs. Galbūt šiek tiek kilstelėję karsto dangtį išdrįsime įamžinti net patį mirties veidą. Tebūna tai iš tolo įamžintas meninis kadras...

– Nedrįsk...

– Kodėl?

– Aš tave įspėju, – staiga žmogiškųjų išteklių vadovui iš pykčio užvirė kraujas. – Nedrįsk nė pagalvoti, kad kas nors čia tau leis atverti karstą... Saugokis manęs...

– Ko taip niršti? Nors iš tavęs ji ir gaudavo algą, ji nieku gyvu *tau* nepriklauso... Galbūt būsi pamiršęs, bet tu, kaip ir aš, čia esi tik paprastas palydovas. Jei moters palaikai kam ir priklauso, tai nebent jos našlaičiui. Tai jis pasirašė ant jos mirties liudijimo, todėl tik jis vienintelis turi teisę spręsti, kas dera, o kas ne. Jei, tarkim, senolė panorės atverti dangtį ir atsisveikinti su velione dukra, kas jai galėtų tai uždrausti? Nors jūsų įmonės finansinė parama išties verta pagarbos, neturi teisės spręsti, kas ir kaip turi vykti.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pajuto pasidygėjimą.

– Aš tave įspėjau... nebandyk apie tai nė pagalvoti... nebandyk platinti naujo mėšlo savo kvailame laikraštpalaikyje...

– Ko taip niršti? Ir kodėl taip staiga parūpo mano laikraštis? Nejaugi jį skaitai?

– Nieku gyvu. Pirmiausia, ką penktadienio ryte padarau, tai atskiriu jį nuo rytinio laikraščio ir nė nepasklaidęs metu tiesiai į šiukšliadėžę.

– Jei taip, tai kodėl staiga parūpo, kas ten bus išspausdinta, o kas ne? Beje, patikėk manimi, tą darydamas netenki kelių malonių akimirkų. Suprasdami, kad daugumai skaitytojų mūsų leidinyje nėmaž nerūpi naujienos, o tik skelbimai apie parduodamus ar nuomojamus butus bei naudotus automobilius, kartkartėmis sau leidžiame išspausdinti vieną kitą sensacingą straipsnį, kuriame pateikiami išsamūs mažai nagrinėtų dalykų tyrimai...

– Iš anksto atsisakau šių malonumų.

– O be reikalo, bet čia jau tamstos reikalas. O dabar, jei neprieštarausi, norėčiau trumpam paprašyti telefono. Privalau išsiaiškinti, ar sūnus jau sugrįžo iš išvykos.

– Nė už ką. Taukšdamas niekus, jau spėjai nusodinti akumuliatorių, o konsulės namuose nebuvo tinkamo kištukinio lizdo jam pakrauti. Todėl labai atsiprašau, bet esama ir svarbesnių reikalų nei tamstos sūnaus išvyka. Jau buvau tave įspėjęs – šioje istorijoje esi tik nereikšmingas priedas. Tik iš geros širdies tau ir tavo fotoreporteriui leidau prie manęs prisijungti. Todėl dabar jau pakaks – nuo šios akimirkos laikykis nuo manęs kaip galima atokiau. Įspėju geruoju.

Žaltys pasislėpė prislopintos šviesos rate. Pirmą kartą pasiuntinys pajuto, kad pavyko įžeisti rubuilį žurnalistą, ant kurio skruostų styrojo prasikalusių šerių atvašynas. Erdviame karinės transporto priemonės salone įsiviešpatavo slogi tyla. Didžiuliai ratai ir aukšti žibintai ją darė panašią

į erdvėlaivį. Vaikinukas, sulenkęs ilgas kojas, snaudė lagaminų prieglobstyje, tarytum jo čia nė nebūtų buvę. Ginčo iškankintas žmogiškųjų išteklių vadovas, pasisukęs į žurnalistą nugara, plačioje sėdynėje patogiai išskėtė kojas ir ant trikojo pasikabino šaliką. Konsulas buvo nusiėmęs raudonąją žmonos kepurę, todėl viršugalvyje draikėsi nevaldomos plieno spalvos garbanos, iškedentos stipraus vėjo. Akimis įsikibus naujam gyvenimui prikelto prietaiso ciferblato, monotoniškai burzgiant senam varikliui, žmogiškųjų išteklių vadovą netrukus įsuko miegas.

2

Iš miegų pažadino staiga nutilęs variklis. Erdviame karinės mašinos salone žmogiškųjų išteklių vadovas buvo likęs vienas, kiti keleiviai vaikštinėjo lauke, kelių sankryžoje, kurioje styrojo keli kelio ženklai. Buvo kone vidurnaktis. Išpuolęs laukan vyras nustebo pastebėjęs, kad, nepaisant stingdančio šalčio, neįtikėtinai vaiskus dangus mirkčiojo žvaigždžių akimis. Audros pavyko išsilenkti. Vienas brolis nuo kito prisideginėjo cigaretę, abu tyliai šnekučiavosi. Jie atrodė patenkinti ir meiliai tapšnojo didžiulius karinio automobilio ratus. Konsulas, pamojavęs jam apsnigta šaka, regis, taip pat buvo pakiliai nusiteikęs. Žmogiškųjų išteklių vadovas iš akių nepaleido fotografo, kuris pasinaudojęs proga iš visų pusių pleškino įspūdingos išvaizdos karinę transporto priemonę. Žvalus, nuo šalčio pamėlęs vaikinas

žalčio užrašų knygelėje perrašinėjo nepažįstamas kelio ženklų raides.

Jeruzalėje buvo dešimta valanda vakaro, šabas seniai pasibaigęs. Tinkamas metas direktoriui pranešti apie įvykių raidą. Net jei šis žygis seniui pasirodys nereikalingas ar net pavojingas, Jeruzalėje jis vargu ar sugebės jam pasipriešinti. Ne viskas net paties galingos įmonės direktoriaus valioje, todėl žmogiškųjų išteklių vadovas gali kuo ramiausiai pranešti apie naujus sprendimus. Pasidairęs nuošalaus kampelio, jis aptiko tokį už platformos su karstu; dėl aukštų automobilio ratų velionė buvo atsidūrusi sulig jo akimis. Nuo didelio greičio ir žemos temperatūros karstas buvo apsitraukęs ledo plutele, primenančia balkšvą krokodilo odą. Vos pabandžius nugrandyti kietąjį paviršių, žmogiškųjų išteklių vadovo pirštai netrukus atgrubo nuo šalčio ir jis atsisakė šio užmojo.

Atidaręs palydovinio ryšio telefoną, jis ištiesė anteną, tačiau net ir gausiai pažirusios ir, regis, draugiškos žvaigždės nepanoro taip lengvai jo sujungti su Jeruzale. Žaltys savo tauškalais buvo visiškai pribaigęs telefono akumuliatorių. Keiksnodamas žurnalistą, žmogiškųjų išteklių vadovas išbandė pačias įvairiausias vietas, bet viskas perniek. Pastebėjęs bergždžias tautiečio pastangas, į pagalbą atskubėjo konsulas.

– Nesirūpink... Sugalvosime, kaip jį įkrauti...

– Antraip, – liūdnai padėtį įvertino žmogiškųjų išteklių vadovas, – liksime visiškai atskirti nuo pasaulio.

– Nieku gyvu, – energingasis senukas ir kitiems neleido nuleisti rankų. Ant žilų plaukų keteros pūpsanti raudonoji

kepurė jam suteikė vaikiško žavesio. – Galbūt išeitis visai šalia. Nežinau, ar atkreipei dėmesį – kol visi snaudėme, tiedu vairuotojai, tikri nutrūktgalviai, šiuo padaru sugebėjo įveikti kone trečdalį viso kelio. Užuot dabar patraukę dar mažne penkiasdešimt kilometrų iki artimiausio apgailėtino viešbutėlio kokiame nedideliame miestelyje, jie prašė tavęs paklausti, ar ne geriau būtų padaryti nedidelį lankstą.

– Kokį lankstą?

– Lankstą. Tiesa, nedidelį. Užuot keliavus į rytus, pasukti mažne dvidešimt ar trisdešimt kilometrų į šiaurę, iki nedidelio slėnio, kuriame įsikūrusi garsi karinė bazė. Kitaip tariant, Šaltojo karo metu tai buvo viena slapčiausių ir labiausiai saugomų vietų, tačiau pastaruoju metu jos didžiuma virtusi lankytina vieta turistams.

– Turistams?

Konsulas jam paaiškino, kad, pasibaigus Šaltajam karui ir dviejų supervalstybių santykiams atšilus, kai vis dažniau buvo kalbama apie taiką ir vis rečiau grasinama, be to, stebėtinai, o galbūt ir tikėtinai, pablogėjus ekonominei padėčiai, buvo būtina griebtis šiaudo, todėl kariuomenei buvo sumažintas finansavimas, kuris šiaip ilgai buvo perdėm didelis ir neatitiko tikrovės. Vienas po kito kariuomenės daliniai, ypač atokiose provincijose, susidūrė su bado šmėkla. Kiekvienas jų pats privalėjo pasirūpinti, kaip išgyventi, todėl sukdami galvas jų vadovai ėmėsi ne tik pardavinėti ar nuomoti seną karinę techniką, kaip štai ši karinė transporto priemonė, bet net pačiose bazėse pradėjo masiškai atsidarinėti užeigos ir viešbučiai turistams, o prie šių, jei

tik įmanoma, dar ir muziejai – istorijos ir meno. Štai ir ten, nedideliame slėnyje, kadaise ypač slapta strateginė bazė, įkurta dar šeštajame dešimtmetyje, virto istorijos ir mokslo muziejumi, kurio lankytojai – žinoma, už mokestį – gali susipažinti, kaip šalies vadovai ruošėsi išgyventi Trečiąjį pasaulinį karą.

– Ir dėl šio muziejaus verta daryti lankstą?

– Nedidelį. Dvidešimt ar trisdešimt kilometrų. Vairuotojams išsiaiškinus, kad karinė bazė visai čia pat, maga ten apsilankyti, o tada pailsėjus toliau tęsti kelionę. Be to, jie tikina, kad ten yra neblogas viešbutis ir puikus restoranas. Galima apžiūrėti patalpas su karinių operacijų, kuriose gausu karinių atakų ir kartais net iki penkių kontratakų simuliacijų, bet visa įranga ten autentiška. Trumpai tariant, tai interaktyvi dinamiška paroda, kurioje lankytojai turi galimybę susidaryti įspūdį, kaip vienintelio mygtuko paspaudimu pasaulis gali virsti neapmatomų ir protu nesuvokiamų plotų dykvietėmis ir griuvėsiais.

– Vaikų žaidimas...

– Ir taip, ir ne. Juk tikrame gyvenime žaidimas tikra įranga nebėra tik vaikų pramoga. Be to, turime laiko. Keliai pasirodė geresni, nei tikėjomės, be to, nežinome, kada tiksliai senolė grįžta namo. Tai kam laukti kažkur pasaulio pakraštyje, užuot mažumėlę pasimėgavus karu, tegu ir niekad neįvykusiu? Jei jau viduržiemį išsiruošėme į sunkią ir liūdną kelionę, kodėl nagais įsikibus laikytis vieno tikslo? Šiek tiek edukacinių pramogų visiems išeis tik į naudą. Dėl jos, – senukas žila galva mostelėjo į karsto pusę, – gydytojas,

atidžiai perskaitęs dokumentą, kurį atsivežei iš Abu Kabiro, patikino, kad galime būti ramūs, ir nėra jokio reikalo pernelyg skubėti, nes turime pakankamai laiko, kol iš tiesų prispaus būtinybė laidoti. Dabar ir pats matai, kad palaikai nelyg šaldytuve.

Konsului žeriant sunkiai paneigiamus argumentus, prie jų prisiartino abu vairuotojai ir kažko nuogąstaujantis vaikinas, išsprogusiomis akimis nuolat dirsčiojantis į ledo plutele aptrauktą karstą su motinos palaikais. Kai vaikinas atsidūrė taip arti, kad pasiuntinys galėjo įkvėpti jam iš burnos virstančių garų, jis pastebėjo, kad nors iš veido jis ir nėra kaip iš akies traukta motina, šis neabejotinai suteikia užuominų apie grožį, kuris nepastebėtas prasprūdo jam pro akis.

Žurnalistas, stovėjęs toliau nuo fotoreporterio, kuris ruošėsi įamžinti akimirką, kurioje grupelė naktį mindžikuoja prie karsto, galop įsikalė į galvą grasinimą laikytis atstumo. Blyškioje žvaigždėmis vis dar mirksinčio dangaus prieblandoje žmogiškųjų išteklių vadovo galvoje iškilo seni prisiminimai. Jis prisiminė, kad studijų metais universiteto koridoriais iš tikrųjų vaikščiojo į žurnalistą panašus veikėjas, tik žymiai liesesnis.

– Tebūnie, – atlyžo jis, – darykime tą lankstą ir pasimėgaukite pasaulio pabaiga, bet su viena sąlyga – ne ilgiau nei dvidešimt keturias valandas ir nė minutės daugiau.

– Nė minutės daugiau, – džiugiai patvirtino konsulas ir dar pažadėjo, kad ten neabejotinai bus kištukinis lizdas, tinkantis telefono kroviklíui.

Senukas į vietos kalbą išvertė pasiuntinio sprendimą, kuriuo visi, net ir našlaičiu likęs vaikinas, kuris neskubėjo atsikratyti motinos palaikais, regis, liko patenkinti.

Galop visi sulipo į automobilį, ir jau netrukus užkriokęs variklis taip bandė jiems atsidėkoti.

Vaikinas su žalčiu vogčia apsikeitė šypsniais, ir žmogiškųjų išteklių vadovą nusmelkė mintis, ar tik jiedu, kad ir be žodžių, nebus pradėję megzti kokio sąmokslo, kuris žurnalistui padės savo pasakojimą paskaninti papildomais dramatiškais prieskoniais. Būgštaudamas, kad reikalai nepradėtų slysti iš rankų, pasiuntinys nusprendė imtis naujos taktikos ir visiškai nenutraukti santykių. Grįžtelėjęs atgal, jis paskelbė:

– Tik dabar supratau, kodėl iš pradžių tavęs neprisiminiau. Anuomet universitete atrodei žymiai liesesnis, tada net ir savo figūra buvai panašus į gyvatę...

Nustebęs žurnalistas nusijuokė ir atsiduso.

– Nepriminink man mano ankstesnės figūros, regis, negrįžtamai ją praradau. O štai tu nėmaž nepasikeitei, kalbu ne tik apie išvaizdą. Kaip anksčiau, taip ir dabar vis dar tampaisi tą sraigės kiautą, į kurį tuoj pat sulendi, vos tave kas pirštu paliečia... Matai, mudviem kalbantis telefonu nemelavau: kartu lankėme kelis filosofijos kursus, tave prisimenu ne dėl išskirtinio proto ar kokios lepteltos nesąmonės, o tik dėl nuostabios merginos, kuri, nesuprantama kaip, prie tavęs buvo lipte prilipusi. Toks jos elgesys atrodė net mažumėlę trikdantis.

– Taip, žinau, apie ką kalbi.

– Kas ji tokia? Kas su ja nutiko?

– Kam tau jos prireikė? Gal ir ją ketini įtraukti į pasakojimą? Galbūt tavo fotoreporteris ir jos naktį galėtų patykoti?

– Nurimk... Tik nepyk... Šiaip sau paklausiau, tikrai ne kaip žurnalistas, o kaip paprastas žmogus...

– O apskritai dar pasitaiko akimirkų, kai tamsta nesi žurnalistas? Tu atrodai vienas tų, kurie ir naktimis graibsto sensacijas.

– Na, tu tikrai perlenki lazdą... bet jei jau taip kalbi, regis, išties nuo manęs nukentėjai... Gerai, paklausyk, uždėjęs ranką ant širdies prašau – susitaikykime. Aš atsiprašau... Oficialiai...

Žmogiškųjų išteklių vadovas šito nesitikėjo. Akimirką jis užsimerkė, nuleido galvą ir nutilo.

– Bet iš tikrųjų, kur buvai pradingęs? – žaltys nevaliojo užgniaužti smalsumo. – Nejau jau po pirmųjų metų palikai universitetą, o gal filosofiją iškeitei į kitas studijas?

– Įstojau į karinę tarnybą.

– O ten kokias pareigas ėjai? Taip pat žmogiškųjų išteklių vadovo?

– Žinoma, kad ne. Buvau kuopos vado pavaduotojas.

– Kokį laipsnį įgijai?

– Jaunesniojo leitenanto.

– Tik tiek? Jei būtum dar dvejus metus pratempęs, būtum tapęs vyresniuoju leitenantu. Nejau nesi girdėjęs, kad, mūsų kariuomenėje jaunesnįjį leitenantą pririšus prie medžio, po dešimties metų jis nori nenori jau tampa pulkininku.

– Tikriausiai nesuradau tinkamo medžio.

– Ir vis dėlto kodėl nenorėjai toliau kilti karinės karjeros laiptais?

– Esu pernelyg didelis individualistas. Didelės organizacijos ne man.

– Tai galėjai susirasti ką nors intymesnio... Tarkim, nedidelį komandosų būrį...

– Kurių galų? Žūti tam, kad būčiau paminėtas viename tavo straipsnių?

– Ir vėl mano straipsniai užkliuvo. Tik nemanyk, kad tai visas mano pasaulis.

– Taip bent jau man pasakojo. Sakė, kad esi amžinas kandidatas į daktarus.

– O! – žaltys išraudo. – Pasirodo, ir tu kartais išlendi iš kiauto.

– Tikriausiai. Kokia disertacijos tema? Kodėl taip užstrigai?

– Tave tikrai tai domina?

– O kuo daugiau dar čia galima domėtis?

– Rašau iš Platono filosofijos.

– Po šitiek metų dar esama kas nauja apie ją pasakyti?

– Kas turi kantrybės ir proto, sudėtinguose šio senovės filosofo raštuose visada gali atrasti naują grūdą. Ne, – jis karčiai pridūrė, – nepasakyčiau, kad esu užstrigęs, paprasčiausiai nuo rašymo mane sulaiko karti tikrovė...

– Tikrovė tik pasiteisinimas.

– Tu teisus.

– Tai kokia disertacijos tema?

– Sakyk, tave tai išties domina? Ar šiaip klausinėji...

– Ir šiaip, ir tam, kad geriau suprasčiau, kas dedasi tavo galvelėje. Kad dar kartą neiškrėstum man staigmenos...

– Staigmenos? – apimtas jaudulio, žurnalistas nusijuokė. – Greičiau jau tu čia mus nuolat stebini. Tarkim, vakar, kai sutikai leistis į tokią kelionę, ir dabar, kai nesipriešinai lankstui.

– Taip, galbūt ir mane kartais sunku nuspėti, – žmogiškųjų išteklių vadovui patiko tokia mintis. – Galbūt ir taip. Bet tu išsisukinėji nuo mano klausimo. Kokia tavo disertacijos tema? Remiesi vienu Platono dialogu ar visa jo kūryba?

– Vienu.

– Kuriuo?

– Jo pavadinimas vargu ar tau ką nors sakys. Niekada nesi jo girdėjęs ir ateityje vargu ar išgirsi...

– Ar mūsų kurse jis buvo nagrinėjamas?

– Taip, *Faidonas*.

– *Faidonas?* Nepamenu... O gal...

– Apie sielos nemirtingumą.

– Ne, ne tas dabar sukasi mano galvoje... Kitas... Na, tas labai garsus... Apie meilę...

– Turbūt turi galvoje *Symposium* arba *Puotą*. Šiame tai išties nebeliko neiššniukštinėtų kampų. Platonišką meilę ne viena karta išvaikščiojo skersai ir išilgai.

Žmogiškųjų išteklių vadovas laikėsi savo. Jis vylėsi, kad draugiškas, intelektualus, ne itin asmeninis pokalbis jam padės numatyti žurnalisto užmačias. Jis pats beveik neprisiminė garsiojo Platono dialogo, tik tiek, kad anuomet

buvo netikėtai nustebęs, kad per paskaitas su tokiu užsidegimu ir išsamiai galima diskutuoti apie meilę. Tiesa, jis metė studijas ir išėjo atlikti karinės tarnybos, todėl dabar nieko ir neprisiminė, išskyrus pasakojimą ar legendą apie žmogų – nors kas tai per žmogus? Pirmasis žmogus? Paprastas žmogus? – kuris buvo padalintas į dvi dalis. Nors kaip? Atsitiktinai? Tikslingai? Per klaidą? Iš čia ir kilo žmogaus troškimas surasti savo trūkstamą pusę... kurį galbūt ir galima pavadinti meile...

Priekinėje sėdynėje įsitaisęs konsulas, įdėmiai klausęsis kiekvieno jų žodžio, nusiėmė raudonąją kepurę ir įsitraukė į pokalbį.

– Net ir žemdirbys kaip aš yra apie tai girdėjęs. Kaskart pjaudamas obuolį įsivaizduoju dviejų puselių trauką iš naujo susijungti, o tada imu ir dar smulkiau jas supjaustau...

Žmogiškųjų išteklių vadovas pratrūko juoku. Vidinė įtampa pamažu atslūgo ir jis draugiškai išklausė žalčio priekaištų:

– Pasakojimas apie dvi puses yra pats paviršutiniškiausias *Puotos* supratimas... Nenuostabu, kad būtent ją tokie žmonės kaip jūs ir prisimena. Tiesa, vargu ar dėl tokių paprastų apmąstymų Agatono namuose būtų rinkęsi išminčiai, o visa žmonija vargu ar kelis tūkstančius metų niekaip nesiliautų žavėtis jų pokalbiais. Tikroji prasmė slypi kur kas giliau.

– Ir kur gi? – vienbalsiai užsidegė žmogiškųjų išteklių vadovas ir konsulas.

– Nejau jūs išties pasiryžę dabar, vidurnaktį, viso to klausytis?

– O ką daugiau veikti?

Prietemoje skendinčios karinės transporto priemonės salone, kuriame žalsva ciferblatų šviesa krito ant vairuotojų veidų, sklido žurnalisto balsas, bylojantis, kas iš tikrųjų yra meilė, ir bandantis perrėkti vis garsiau burzgiantį variklį, kuris kylant vingiuotu šlaitu pratrūko ypač garsiai urgzti.

Jei būčiau žinojęs, kad šis lankstas palengva peraugs į tokį pavojingai skardingą šlaitą, – dingtelėjo žmogiškųjų išteklių vadovui, – *nė už ką nebūčiau leidęsis į šią avantiūrą.*

– Meilė, – Platono vardu užsidegęs postringavo žurnalistas, – apibrėžia mūsų būties baigtinumą, tačiau suteikia ir galimybę ją įveikti.

Žmogaus aistra tarsi lipdama kopėčiomis pereinanti kelias pakopas, nuo žemiausios iki aukščiausios, nuo konkrečios iki abstrakčios, nuo fizinės iki dvasinės. Tokio pasaulio atsivėrimas – atpildas už išmintingą meilę: atsikračius fizinio aistros objekto, suvokiama, kad iš tiesų mylintįjį traukia meilės esmė, kurią galima pastebėti ir kituose objektuose. Po ilgų paieškų toks nušvitęs asmuo galiausiai suvokia, kad aukščiausias grožis slypi anaiptol ne kūne, o sieloje...

– Sieloje, – sukrutėjo konsulas, kurio atmintyje veikiausiai iškilo prisiminimas apie audringą žmonos sielą.

– Tai meilės slėpinys. Nėra vieno apibrėžimo. Žmogus pats privalo jį įminti. Štai kodėl, – tęsė žaltys, o kaukiantis variklis išdavė stačios įkalnės ženklus. – Erotas – nei dievas, nei žmogus. Jis yra daimonas, užsispyręs, nesiprausęs, basakojis, bedalis benamis gatvės klajūnas. Tiesa, jo galioje dieviška sujungti su žmogiška, amžina su laikina...

Įkalnėje vairuotojas spustelėjo stabdžio pedalą. Būgštaudamas, kad stačiame skardyje neatsilaisvintų priekabos sukibimas, vyresnysis brolis išlipo jo patikrinti. Staigus stabdymas pažadino tarp lagaminų miegojusį vaikiną ir jis paskubomis grįžtelėjo atgal. Nebuvo abejonių, kad nagingasis mechanikas puikiai pažįsta šią transporto priemonę, nes jam nesunkiai pavyko aptikti plika akimi nematomą užpakalinį žibintą, kuris įsižiebęs nuplieskė priekabą akinamai ryškia šviesa. Buvo matyti, kaip šviesoje šokdamos grakščiai leidosi snaigės, kol susirūpinusia veido išraiška vyras vaikštinėjo aplink karstą su valytojos palaikais. Jis bandė įsitikinti, kad karstas laikosi tvirtai ir skardingame kelyje nieku gyvu neatsilaisvins. Net ir viską kruopščiai patikrinus nuo veido nedingo abejonė. Sugrįžęs vyras paragino jaunesnįjį brolį atlaisvinti vairuotojo vietą ir pats įsitvėrė vairo, todėl tolesnė kelionė atrodė mažiau pavojinga.

– Štai kodėl Sokratas, nors ir neatstūmė jaunojo Alkibiado meilės, nepanoro su juo turėti jokių kūniškų santykių.

– Kodėl?

– Nes tikra meilė reikalauja išlaikyti atstumą. Priešingai sampratai, kad esama dviejų puselių potraukio susijungti, kuria jūs čia visi taip žavitės, Platonas be užuolankų tvirtino, kad kūniška sąjunga draudžiama. Tikrasis potraukis grožiui privalo išlikti atviras. Štai kodėl tikrai meilei pusiausvyra neįmanoma, o jos kraštutinybės žmogų gali paskatinti neįtikėtinai gėdingiems veiksmams.

3

Naktinės pamainos vyresnysis seržantas jaunesniajam:

Jaunesnysis seržante, pasirodėte pačiu laiku. Pats metas keisti sargybą. Tiesa, neketinu sudėti bluosto, ne miegai man galvoje, nusprendžiau palaikyti tau draugiją. Dar prieš pusvalandį visas pasaulis man atrodė kaip rami ir taiki užuovėja, o ir bazę gaubė mieguista ramybė. Ir staiga tarsi perkūnas iš dangaus nelaukta staigmena, kurios nė nebandysiu čia nupasakoti žodžiais. Štai didieji žiūronai, įsižiūrėk į tamsą, galbūt ir pačiam pro rūką pavyks įžvelgti mūsų link artėjantį didžiulį švytintį kūną. Kas tai galėtų būti? Senas erdvėlaivis, sugrįžęs į žemę subyrėti? NSO iš tolimosios žvaigždės? O galbūt aš tik sapnuoju, kaip dažnai tvirtina mano kariai. Įtempk savo jaunas žvalias akis, seržante, ir pranešk, kas iš tiesų čia dedasi. Ko turėtume griebtis? Žadinti kuopos vadą ar verčiau luktelėti, kol viskas paaiškės, kad galop netaptume patyčių objektu?

Savo šaliai tarnauju daugiau nei penkiasdešimt metų. Čia prabėgo geriausi mano gyvenimo metai. Tiesa, siūbavimai tarp karinio ir civilinio gyvenimo man kelia depresiją. Nebevalioju suprasti, kas toks esu, o kas ne. Kas galėtų patikėti, kad didžiulė, giliai po žeme įrengta karinė bazė, kadaise saugota po devyniais užraktais, ilgai buvusi galingiausia visoje didžiulėje mūsų šalyje, galop virto turistų lankoma vieta, sergima tik nedidelio garnizono.

Ar žinai, mano jaunasis drauge, kaip giliai po žeme ji įrengta? Ar gali patikėti, jog kadaise požeminiu liftu buvo kylama net dešimt aukštų, kol pagaliau pasiekdavai žemės paviršių?

Ar žinojai, kad po vadavietėmis ir sandėliais būta modernių butų svarbiems politikams, generolams ir jų šeimoms? Kad net dešimtys metrų po žeme stūkso dvigulės lovos meilužiams, didžiuliai pokylio stalai, šiuolaikiškai įrengta virtuvė su didžiuliu šaldytuvu, kraute prikrautu įvairiausių gardumynų – kad mėnesiai, praleisti slapstantis nuo radioaktyvių medžiagų keliamo pavojaus, greičiau prabėgtų ir ne taip prailgtų? Ar tau kas nors pasakojo apie giliai po žeme įrengtą didžiulę biblioteką? Arba žaidimų kambarius vaikams? Ten būta net ligoninės su operacinėmis ir gimdymo kambariais.

Visi iki vieno tarsi susitarę tvirtina, esą atominio karo grėsmė praėjusi. Priešai tapo draugais, o paskutinės teismo dienos ginklai nekilnojami rūdija rūsiuose. Dėl mirtininkų išpuolių niekas nebeįrenginėja požeminių miestų. Štai taip, jaunasis seržante, atėjo profesionalaus kario pabaiga, o tas, kuriam kadaise nusišypsojo laimė įžengti į karo šventovę, virto paprastu padavėju ir tarnu. Senųjų vadaviečių, kuriose pasaulio istorija net ir paprastų pratybų metu ne vienam gniaužsaid kvapą, liudytojas dabar privalo linksminti turistus rodydamas jiems karo spektaklius.

Pasakyk man, jaunasis seržante, argi tai teisinga? Nejau išties galima mėgautis taika? Ar išties mūsų nebegali nustebinti – kad ir šiandien, kad ir šiąnakt – netikėtai čia pasirodęs priešas, nuo kurio reikia slėptis?

Net jei tavo žvalios akys patvirtins, kad jokio pavojaus nėra, nemanau, kad man atslūgtų susirūpinimas dėl to, ar čia grėsmingai nesiartina nenustatyta karinė transporto priemonė, akinamai plieskianti žibintų šviesa. Dar daugiau – jos gale pritvirtintas karstas. Senam seržantui tai bloga lemiantis ženklas.

Paaiškėjo, kad tariamai nedidelis lankstas į turistinę vietą, kokia pastaruoju metu buvo tapusi didžiulės karinės bazės dalis, virto lėta ir sudėtinga mažne dviejų valandų trukmės kelione: iš pradžių šlaito įkalne, vėliau – pavojingai stačia nuokalne. Prie vartų juos sustabdė senyvo amžiaus vyresnysis seržantas pilna burna auksinių dantų ir griežtai atsisakė juos įleisti pro vartus, nes esą saugumo sumetimais nenustatytos kilmės karinei transporto priemonei nevalia įvažiuoti į teritoriją, todėl automobilį derėtų palikti prie vartų. Nuovargio priveikti vairuotojai neberado savyje jėgų leistis į ginčus, todėl keleiviams davė ženklą pasiimti su savimi asmeninius daiktus ir kelis šimtus metrų iki viešbučio paėjėti pėsčiomis. Karstas buvo paliktas ant platformos, niekas net nepasirūpino pridengti jį brezentu. Netikėtai užklupusius svečius seržantas vedė nepratardamas nė žodžio, bet tokį vėlyvą metą nė nemanė apgyvendinti jų viešbutyje, kuris buvo įrengtas pusė aukšto po žeme, o nuvedė į sargybos postą – tai buvo nedidelė patalpa su viduryje pūpsančia didžiule krosnimi; prie jos miegojo trys kariai. Kol registratūroje dirbantis karininkas išsibudins, jiems verčiau nieko nelaukiant taisytis miegoti, o ryte, pakirdęs iš miegų ir patikrinęs jų dokumentus, jis juos ir užregistruos. Netikėtus svečius seržantas aprūpino antklodėmis, pasiūlė patiems susinešti čiužinius ir patogiai įsitaisyti.

Senasis konsulas, kurio paskutines optimizmo atsargas jau buvo spėjęs suryti baisus nuovargis, iš krūvos išsitraukė čiužinį, plumptelėjo jį kampe, paskubomis nusimetė paltą, nusiavė batus ir griūte griuvo į guolį. Prieš užsitraukdamas

ant galvos kareivišką antklodę, jis paskutinį kartą liūdnomis akimis nužvelgė patalpą, į kurią pateko dėl nepasiteisinusio ir stipriai jį apvylusio pasiūlymo apsilankyti karinėje bazėje. Žmogiškųjų išteklių vadovas nepratarė nė žodžio. Iš patirties karinėje tarnyboje jis žinojo, kad supratus klaidą geriausia tylėti. Išsirinkęs čiužinį, be gautosios, pasičiupo dar dvi antklodes ir įsitaisė priešingame nei konsulas kampe. Jų pavyzdžiu pasekė ir abu broliai, kurie, pasirinkę trečiąjį kampą, vieną šalia kito pasitiesė čiužinius, o ant šių sumėtę dar čiužinių pasiklojo bendrą guolį. Vis dar pakylėtos nuotaikos dėl itin vykusios homilijos apie meilę žurnalistas taisėsi gultis ketvirtame kampe, bet, prieš užsitraukdamas antklodę ir nusigręždamas į sieną, paprašė fotoreporterį jį nufotografuoti, kad tokios kelionės akimirkos bylotų apie iškilią jo asmenybę.

Tik jaunasis vaikinas neskubėjo gultis. Nugrimzdęs į apmąstymus, jis lyg įbestas stovėjo kambario vidury, sakytum, būtų kažką pametęs, o ant galvos lyg prilipusi pūpsojo piloto kepurė. Galop jis suklupo prie krosnies ir, nusprendęs pakurstyti ugnį, įmetė į krosnį šiek tiek anglių. Kone visą kelionę vaikinas sėkmingai išmiegojo, todėl dabar neatrodė nusivaręs nuo kojų. Štai kodėl, seržantui atnešus virdulį su garuojančia arbata, vaikinas pasiūlė ją išpilstyti ir garuojantį davinį išdalyti kelionės draugams, kad pavyktų greičiau užmigti.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, iš konsulo išmokęs vietinės kalbos padėką reiškiantį žodį, tarstelėjo jį šviesiaplaukiam vaikinui, kai šis mažumėlę drovėdamasis atsargiai

ištiesė jam puodelį garuojančios arbatos. Kai laibi, suodini pirštai prisilietė prie jo rankos, vaikinas nusišypsojo. Jau netrukus pasiuntinio iš Jeruzalės kraujas maloniai mišo su karšta arbata, jis net išdrįso paprašyti dar, bet seržantas jau buvo išėjęs, todėl nieko kita neliko, tik duoti vaikinui ženklą gesinti šviesą.

Iš po antklodės sklido prislopintas žalčio balsas: kas čia dabar? Sugrįžome į naujokų mokymo stovyklą? Žmogiškųjų išteklių vadovas, supratęs, kad bus nelengva užmigti, nepanoro leistis į pokštus, todėl užmerkė akis, nors ir neišmanė, kaip užsikimšti ausis, kad liktų kurčias giliam konsulo šnopavimui pramaišiui su kario knarkimu. Buvo pusė trijų ryto. Tarsi pakerėtas liepsnų našlaitis susiraitė prie krosnies, krūpčiojanti šviesa išryškino dailius jo bruožus.

Dabar, kai visi spėjo įmigti, ypatingajam pasiuntiniui pasirodė tinkama proga geriau įsižiūrėti į vaikiną. Nors žinojo, kad šis jaučia esą stebimas, niekaip neįstengė atplėšti nuo jo akių.

Juk ne šiaip sau į jį dėbsau, – teisinosi žmogiškųjų išteklių vadovas, – *tai dėl jo motinos. Lavoninėje atsisakiau net trumpam į ją žvilgtelėti, o štai dabar nuo jos atvaizdo neįstengiu atitraukti akių.*

Tiesa, dailusis jaunuolis traukė ne jo vienintelio dėmesį. Senasis seržantas taip pat nerado sau ramybės. Sugrįžęs prie krosnies įmesti anglių, pagautas smalsumo kamantinėjo vaikiną, kaip jie čia patekę, ir susidomėjęs klausėsi jo pasakojimo apie keistąją jų kelionę. Pokalbis vyko pašnabždomis,

be to, svetima kalba, todėl žmogiškųjų išteklių vadovui beliko sekti tik vaikino rankų judesius ir nuolat kintančias žilaplaukio seržanto veido išraiškas. Kaip ir kiti panašaus amžiaus žmonės, šis senukas jam kėlė pasitikėjimą ir net trumpam nusmelkė ilgesys įmonės direktoriui. Prisiminė, kad jau kone dvi paras nepersimetė su juo nė vienu žodeliu, tiesą sakant, nuo tada, kai atsidūrė svetimame krašte. Staiga žmogiškųjų išteklių vadovas pašoko, pasigriebė palydovinio ryšio telefoną, jo kroviklį ir priėjęs prie besišnekučiuojančių vaikino ir senuko be žodžių parodė jiems prietaisą, kuriam reikalingas tinkamas kištukinis lizdas – pastarąjį pabandė įvardyti pirštais parodydamas raidę V, panašią į praskėstas žirkles. Nustebęs seržantas paėmė prietaisą, pavartė jį delne ir pašnibždomis persimetė su vaikinu keliais žodžiais, veikiausiai bandydamas įsitikinti, jog teisingai suprato nebylųjį spektaklį. Nėmaž nesutrikęs dėl tokio iššūkio, tarsi iš dangaus nukritusio gūdžią naktį, jis, regis, liko patenkintas sau verta užduotimi. Daug neklausinėjęs telefoną su krovikliu seržantas įsikišo į vieną iš gausybės didžiulio kareiviško palto kišenių ir paskubomis išėjo.

Akimirką žmogiškųjų išteklių vadovas išsigando ir jau norėjo leistis jam pavymui, bet pratrūkęs juoku vaikinas kažką jam tarstelėjo savo kalba, ir, nors žodžių nesuprato, tai jį nuramino. Vyras nusišypsojo, patapšnojo jo šviesią galvą ir sugrįžo į savo guolį. Galop ir vaikinas nusprendė, kad pats metas pailsėti, ir išsitraukęs čiužinį svarstė, kur būtų geriausia jį ištiesti. Kiek pasvarstęs nusitempė jį į kampą, kuriame jau buvo įsitaisęs žmogiškųjų išteklių

vadovas, sakytum, taip bandytų išreikšti pasitikėjimą žmogumi, nepabūgusiu jo motinos palaikus palydėti į paskutinę kelionę. Vaikinas šalimais pasiklojo guolį, nušveitė į šalį batus ir išsinėrė iš kombinezono. Regis, jaunas kraujas ne tik nebijojo šalčio, bet netgi juo mėgavosi. Pasiuntinys tą pastebėjo jau per pirmąjį jų susitikimą oro uoste. Štai kodėl ir šįsyk nėmaž nenustebo, kai prikūrentoje patalpoje vaikinas nusimetė ne tik marškinius, bet ir apatinius. Kai nuogut nuogutėlis suklupęs ant kelių tiesino antklodę, ore padvelkė senu prakaitu.

Namuose žmogiškųjų išteklių vadovas kaip įmanydamas vengė netyčia neužklupti paauglės dukros nuogos, o ką jau kalbėti apie jos drauges, kurios dažnai likdavo nakvoti jos kambaryje. Tai pirmas kartas nuo mokyklos laikų, kai jis mato nuogą paauglį ir dar tokį sunkiai apibūdinamą: jo sparčiai augantis kūnas buvo kažkur pakeliui tarp vaiko ir paauglio, tarp vyro ir moters. Apvalių pečių, švelnių kojų, šviesių plaukų grožis dar tik žadėjo išsiskleisti ateityje. Lanksčioje dailioje jo nugaroje, tarp kurios ir nuogutėlio užpakalio beveik nebuvo matyti jokio perėjimo, net ir prieblandoje ryškėjo jau spėję apsitraukti ir naujutėlaičiai įdrėskimai, o gal net bučinių žymės, paauglių nusikalstamumo, kuriuo vaikiną įtarinėjo konsulas, pėdsakai. Vyro pusėn paskubomis sviestas vaikino žvilgsnis vienu metu atrodė ir įžūlaus šelmio, ir vilties netekusio žmogaus. Žmogiškųjų išteklių vadovui dingtelėjo mintis, ar toks apsinuoginimas nebus bandymas jį nubausti ne tik už likimo valiai pamirštą motiną, bet ir neišpildytus Jeruzalės pažadus?

Vaikinas neskubėdamas, tarytum niekaip neįstengdamas išsiskirti su savo paties nuogumu, palindo po antklode. Pagaliau atsigulęs jis veidu pasisuko į ypatingąjį pasiuntinį, kurį iš visų kelionės bendrų išsirinko nakties partneriu. Iš arti žmogiškųjų išteklių vadovui pavyko vaikino veide išskirti jau pažįstamą totorišką akių linkį, pačios prigimties dailiai nubrėžtą nuo plokščios nosies. Žinodamas, kad net ypatingas vaikino žavesys, siejantis jį su mirusia motina, neįstengs išjudinti vidinės jo nuostatos, ir bandydamas išvengti nesusipratimų žmogiškųjų išteklių vadovas paskubomis jam palinkėjo labos nakties ir nusuko į šalį akis.

Sakytum, tvirtai pasiryžęs iš širdies išplėšti visus jam žinomus žodžius kalbos, kuria kalbama motiną pražudžiusioje šalyje, vaikinas slapčia nusišypsojo ir lėtai užmerkė akis.

Puikiai žinau, jog tik dediesi nesuprantantis, – tyliai mąstė pasiuntinys, – *todėl dar kartą linkiu labos nakties ir saldžių sapnų.*

Vyras nusigręžė į sieną, ant kurios įvairiais pavidalais vaiduokliškai virpėjo židinio liepsnų metami šešėliai, kol galop jį visiškai įsuko miegas.

O štai mums liepsnos šoko kaip šokusios; jos mus viliojo, kerėjo ir nešė tolyn anapus laiko ir erdvės, nešykštėdamos sapnų ketvirtąją dešimtį bebaigiančiam vyrui, buvusiam kariškiui, išsiskyrusiam paauglės dukros tėvui ir žmogiškųjų išteklių vadovui, šiuo metu vykdančiam trumpą, bet ypatingą misiją; štai jis ilsisi ant plonyčio čiužinio, įsisiautęs į svetimą kareivišką antklodę slaptumo netekusios ir turistine vieta virtusios karinės bazės barakuose. Nors ir žinome, kaip labai jam maga

susapnuoti sapną, nejau įmanoma tokiam išvargusiam žmogui, kurio miegą trikdo aplinkui sklindantys kitų miegančiųjų garsai, pasiųsti prasmingą sapną – tokį, kurį galėtų prisiminti ir dar kitiems papasakoti?

Bet juk tam čia ir esame. Vaizduotės agentai ir tarpininkai. Mūsų pareiga – nešti siaubingus ir pačius nuostabiausius sapnus. Štai jau ir sklendžiame virš užmerktų vokų, šokame gilėjančio kvėpavimo ritmu, vakarykštės dienos nuotrupas maišome su primirštais vaikystės sapnais, baimes atskiedžiame slapčiausiais troškimais, pavydą supiname su prisiminimais ir kankinamu ilgesiu. Taip ir pasiunčiame perregimus mikroskopinius sapnus, giliai širdyje užgniaužtus sapnų vaizdinius, bandančius prasiveržti pro surambėjusią sielos luobą.

Ir nors visi čia sulėkėme vieno vienintelio tikslo vardan, vieni kitų nepažįstame. Juk ir patys dažnai keičiame pavidalus. Štai du vaikystės draugai susilieja į vieną jaunuolį. Nuo kulkos žuvęs šauktinis sapne sugrįžta kaip seržantas. O buvęs užsienio reikalų ministras virsta kaimynu ar net giminaičiu. Tiesa, pasitaiko ir niekada nematytų nepažįstamųjų be jokių atpažinimo ženklų, štai kad ir ši moteris, kuriai žingsniuojant gatve, mūsų sielos nejučia prie jos palinksta.

Štai sapnas jau trūkinėja. Vaizdui iškilus, suvirpa akių vokai. Iš sielos gelmių išsiveržia gilus atodūsis. Iš išgąsčio dešinė koja išsprūsta iš po antklodės, o šiai įkandin iš lėto išlenda ir kairė, sakytum, žmogus būtų pradėjęs eiti ar, teisingiau tariant, leistis žemyn.

Ką gi, sėkmės.

4

Iš pradžių sapnas, niekieno netrikdomas, tvirtais plačiais žingsniais žingsniavo į priekį. Štai gimtajame mieste jis apžiūrinėja ką tik iškilusį pastatą netoli motinos buto. Pasirodo, jame nebrangiai galima išsinuomoti butą, kuris jau netrukus turėtų atsilaisvinti. Ryškiai apšviestoje plačioje laiptinėje taip neapsakomai lengva straksėti laiptais žemyn, todėl nėra, ko stebėtis, kad pro akis prasprūsta didžiulės laukujės durys, ir, nė nepajutęs, kad ryški šviesa priblėso, o laiptai susiaurėjo, jis nestabtelėjęs toliau liuoksi žemyn. Butų čia nebeliko. Pasirodo, nejučia nusileido į rūsį. Ant laiptų buvo nebe vienas. Šalia jo iš kažkur atsiradę storais ilgais žieminiais paltais ir kailinėmis kepurėmis dūsaudami ir kažką po nosimi nesuprantamai murmėdami leidosi seniai. *Ką gi*, – nusprendė sapnuotojas, – *veikiausiai tai ir bus slėptuvė nuo atominio karo, virtusi turistine vieta. Bet kurgi gidas, kuris galėtų paaiškinti, ką ir kaip apžiūrėti?*

Sapną akimirksniu apgaubė slogi nuotaika: tai ne išvyka, ne turistinė vieta, ne gidas ir ne naujas butas, tik siaubinga tikrovė, o pakeliui sutikti seniai ilgais paltais ir kailinėmis kepurėmis iš tiesų yra agentai, komisarai ir kiti saugumo atstovai, pirmieji suskubę duoti atkirtį. Dabar jie slėpėsi nuo kontratakos. Siaurus ir stačius laiptus iš abiejų pusių gaubė kreivos ir ankštos sienos, o rūsio gelmėse stūksojo senos bažnyčios varpinė. Nors ir nepriklausė šiai vietai, sapnuotojas, kaip ir kiti, troško išsigelbėti. Bandydamas nuslėpti savo tapatybę, nors ir ne itin išmanė, kaip tą

padaryti, jis grūste grūdosi į slėptuvę, kuri, kaip paaiškėjo, buvo nedidelė ir ankšta, sausakimša žmonių, svaidančių piktus vilties netekusiųjų žvilgsnius į permatomą ekraną, anapus kurio ant nedidelės pakylos sėdėjo šalies vadovai ir lengvabūdiškai šūkčiojo siaubingus įsakymus. Pro ekraną matomi vadovai buvo panašūs į pamėkliškus žiaurių lokių pavidalus – tokie niekada neįstengtų suprasti savo užmačių kvailumo. Sapnuotojui pasirodė, kad jis juos visus pažįsta ir anksčiau kažkur buvo su jais susidūręs; ypač su anuo rėksniu, kurio krūtinė gausiai nukabinėta medaliais, primenančiais liepsnų ir kraujo liežuvius.

Nejau tai ir yra slaptoji priebėga? Nejau tai ir bus jos legendinės gelmės? Nejau vien tam, kad įstrigčiau beprasmiškame kare, kurio nėmaž nenusipelniau ir su kuriuo neturiu nieko bendra, sutikau išsukti iš tiesaus kelio, vedančio tiesiai į kaimą? Kas apskritai galėtų išgyventi tokioje vargingoje slėptuvėje? Priešas, griežiantis dantimis tarp mūsų pačių pastangomis iškilusių griuvėsių, jau rezga keršto planą, kuris turėtų būti siaubingas. Kažkas horizonte jau pastebėjo blykčiojantį dvišakį žaibą. Tai kurių galų likti slėptuvėje, kurioje nepavyks išsaugoti nė vienos gyvybės ir kuri tik pritrauks mirtiną liepsną? Širdimi visada buvau Vakaruose, tai kam dabar pasiduoti?

Tiesa, jau buvo per vėlu. Atkirtis smogtas mirtinoje tyloje, tik slėptuvėje, buvusioje sporto salėje, pasklido bjaurus ir dusinantis tvaikas. Ant sienų kabėjo medinės kopėčios. Siaubo apimti keli šalies vadovai suskubo ropštis aukštyn prie aukštų ir siaurų langų, pro kuriuos buvo matyti žalios

aukštų kiparisų viršūnės. Šiuos augalus sapnuotojas puikiai prisimena iš vaikystės, kuriai pirmą kartą pajuto ilgesį.

Ar tai vis dar tas pats sapnas ir tas pats sapnuotojas? Pakako truputėlį sukteleti galvą, ir štai pavasaris jau pakrypo vasarop, o į duris pabeldė Šavuoto šventės išvakarės. Akinanti saulė tirpdė žydrą dangų, pro atvertus vartus pasipylė būrys kleketuojančių vaikų su gėlių vainikais ant galvų; jie skubėjo pas tėvus parodyti jiems šventei savo rankomis padarytų nedidelių Toros ritinėlių.

Ko jis čia laukia? Juk nėra vedęs, o dukra dar negimusi, todėl nė vienas vainikuotas vaikas jo tikrai neieško. Nors ir suaugęs, pats dar yra moksleivis, pro ausis praleidęs į pamoką kviečiantį skambutį. Nesunkiai išsivadavęs iš virvės, laikiusios jį pririštą prie medžio, jis tekinas pasileidžia per žydintį mokyklos sodą, akmeninį tiltelį, permestą per vaikystės baseiną, užbėga plačiais mokyklos laiptais ir pulte įpuola į savo klasę, kuri pasirodo tuščia.

Ar *ji* pati atšaukė pamoką, ar klasės draugai iš jos pabėgo?

Ant lentos nei skaičiaus, nei raidės, nors ant mokytojos kėdės guli pamiršta liniuotė, kurią ji atsivežė iš savo tėvynės. Nors jau atostogos, mokytoja atėjo jų mokyti geometrijos, o moksleiviai ją išdavė. Vaikinas supranta, kad pavėlavęs jis, kaip ir kiti, yra toks pat išdavikas. Jis pakelia saulėje besišildančią liniuotę vildamasis, kad ją nunešęs išpirks savo kaltę. Mokytojų kambaryje taip pat nė gyvos dvasios. Svetimšalė mokytoja buvo iškviesta į direktoriaus kabinetą, kur jai pranešta apie atleidimą iš darbo. Nors tik moksleivis,

jis įsitikinęs, kad jo meilė ir atsidavimas gali niekuo dėtą moterį išgelbėti. Jam pritaria ir mokyklos sekretorė.

– Paskubėk, – šūkteli ji. – Tai vyksta kaip tik šią akimirką.

Moksleivį užvaldo saldi baimė, kai prieblandoje skendinčiame direktoriaus kabinete jis išvysta mokytoją, prie didelio lango susmukusią į prabangų krėslą, kad lengviau pakeltų žinią apie atleidimą iš darbo. Tik dabar jis pagaliau aiškiai suvokia, ką iš tikrųjų visada jautė – ji ne valytoja, o geometrijos mokytoja, be prijuostės, šluotos ir kepuraitės. Moteris vilki lengvute vasariška suknele, gėlėta ir jaunatviška, primenančia naktinius marškinius, kuriuos senasis šeimininkas jos troboje pakabino ant virvės išdžiūti. Dėl didelės iškirptės matyti ne tik ilgas tvirtas kaklas, aistringai išlenktas atgal, bet ir nuostabaus grožio apvalūs balti it marmuras pečiai, kuriuose nematyti nė lašelio kraujo.

Erotiškas sapnas pleveno aistra, kurios niekada anksčiau vyrui neteko pajusti. Ar mirtininkas jau pakeliui į daržovių turgų? Ar jau įvyko sprogimas? Sapnuotojas prisiminė, kad jis parašė ne tik tos moters gyvenimo, bet ir jos senos meilės jam, dar vaikui ar kūdikiui, istoriją. Kol jiedu mylėjosi, ji maitino jį krūtimi. Kaip neteisinga, kad tokia sena meilė nebeįstengia jos išgelbėti. Norėdamas įsitikinti, kad neklysta ir kad tai tikrai pamirštoji darbuotoja, kurią įsimylėjo naktinės pamainos viršininkas, jis klesteli į direktoriaus krėslą. Miriam, Miriam, sapnuotojas prisiminė moteriai naujai suteiktą hebrajišką vardą, parašytą ant durų. Jo širdį suvirpino šios moters nuotrauka, kurią jis leido iš rankų į rankas norėdamas įsitikinti, ar ji išties graži. Pame-

tęs galvą sapnuotojas visai pamiršo, kad yra tik moksleivis, ir įsidrąsinęs grasinamai mojavo liniuote prieš direktorių ir jo padėjėjus, kurie dėjo pastangas iš krėslo iškelti pusgyvę moterį ir išmesti ją į šiukšlių dėžę.

Palaukit, – šaukė sapnuotojas, įkvėptas sekretorės padrąsinimo. – *Tik duokite man laiko.* Vienišas, bet ambicingas, jis stipriai apkabino mokytoją, kuri, nors buvo dešimčia metų už jį vyresnė, atrodė kaip klasės draugė...

Ar jis kalbėjo pro miegus, ar tai tik sapno išsprogdinta mintis? Apibėręs moterį bučiniais, sapnuotojas murmėjo ar garsiai mąstė:

– Kam taip greitai pasiduoti?.. Kodėl visko taip lengvai atsisakyti?.. Nejau esama pasaulyje kryžiaus, ant kurio išties būtų verta numirti?

5

Ryškus sapnas taip stipriai ir maloniai sukrėtė pasiuntinį, kad, praplėšęs akis, jis paskubomis atsisėdo, tarsi tai padėtų galvoje ilgiau išlaikyti regėtą vaizdą ir naujam sapnui neleistų išginti pirmojo vaizdinių. Atlikdamas karinę tarnybą, vyras įpratino save vos pabudus mintyse atkurti tikslų dalinio išsidėstymą ir paskubomis įsitikinti, kad visi yra savo vietose, todėl ir šįsyk, vos pakirdęs, jis nesunkiai prisiminė miegojęs barakuose. Profesionaliu kariškio žvilgsniu pasiuntinys akimoju nustatė, kad trys šalia krosnies miegoję kariai jau buvo dingę, o jų vietoje įsisupę į antklodes snaudė kiti.

Po kampus išsibarstę kelionės draugai vis dar giliai miegojo. Nors rytas dar nebrėško, o kažkas pasirūpino į krosnį įmesti anglių, pasiuntinys nusprendė patikrinti, ar karstas su valytojos palaikais tebėra savo vietoje. Jis tyliai atsiplėšė nuo čiužinio stengdamasis nepažadinti vaikino, nuo kurio mažumėlę buvo nuslinkusi antklodė. Akimirksnį vyras dvejojo, ar derėtų, o galbūt net būtina užkloti miegantį vaikiną, tačiau galiausiai nusprendė net ir eidamas pro šalį nė pirštu prie jo neprisiliesti.

Žmogiškųjų išteklių vadovas tyliai apsivilko, kaklą apsivyniojo šaliku ir, užsimetęs sunkųjį žieminį paltą, rankoje laikydamas kareiviškus batus, kad sunkūs žingsniai neišvaikytų miego, sviedė žvilgsnį į konsulą, kuris, pažadintas šnaresio, trumpam buvo praplėšęs paraudusias akis, ir tyliai išsliūkino lauk. Prie įėjimo, šalia užkardo, padedančio sužiūrėti, kad koks turistas nesumanytų vogčia prasmukti be bilieto, snūduriavo senasis seržantas.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, nors ir turėjo patirties su miegančiais sargybiniais, iš kurių ne kartą sugebėjo slapčia ištraukti ginklą, nė nemanė panašiai elgtis su senuoju seržantu raukšlių išvagotu veidu, todėl tik prisėdo šalia, tyliai apsiavė batus ir kantriai laukė, kol šis pabus ir jį pastebėjęs duos leidimą praeiti.

Ir iš tikrųjų jau netrukus seržantas atmerkė akis ir išsyk atpažino ypatingąjį pasiuntinį. Kareiviški batai, tegu ir svetimos kariuomenės, pažadino bendrystės jausmą. Nusiplėšęs nedidelę antklodę, kuri iš pažiūros atrodė pritinkanti nebent katinui ar šuniui, seržantas atidarė palydovinio ry-

šio telefoną, kurio kroviklis gausybe laidų buvo prijungtas prie didžiulio, veikiausiai vikšrinio automobilio arba tanko, akumuliatoriaus.

Netekęs žado žmogiškųjų išteklių vadovas dėkingai linktelėjo galvą. Seržantas atsargiai nutraukiojo laidelius, palto atlapu nušluostė aparatą ir ištiesė jį savininkui, kuris, norėdamas jį išbandyti, nieko nelaukęs surinko savo kabineto telefono numerį. Kitame ryšio gale iš naktinės Jeruzalės gelmių ataidėjęs jo paties balsas paprašė palikti žinutę. Paklusęs savo paties prašymui, pasiuntinys išpyškino optimistinio turinio žinutę, sakytum, būtų skambinęs kitas žmogus.

Pasiuntinys neįstengė susilaikyti nenusišypsojęs seržantui, kuris, nors iš svečio pokalbio su savimi nesuprato nė žodžio, įdėmiai jo klausėsi. Iš piniginės ištraukęs žalią banknotą, jis pabandė seržantui atsidėkoti, tačiau šis ryžtingai stūmė jo ištiestą ranką į šalį. Neimsi gi atlygio už tokią paslaugą. Pasiuntinys rankos mostu paprašė leidimo praeiti. Bandydamas paaiškinti seržantui, kad jis neis niekur, kur užginta kelti koją, žmogiškųjų išteklių vadovas rankomis bandė parodyti, jog ketina tik patikrinti prie vartų likusį karstą su palaikais. Seržantas, atrodo, buvo visai pamiršęs karstą, todėl tai nebuvo lengva padaryti. Kai ore nupaišyta stačiakampė dėžė seniui pasirodė nesuprantamas ženklas, dėdamasis mirusiu pasiuntinys išsirietė atgal, užmerkė akis ir ant krūtinės susinėrė rankas.

Štai tada seržantas prisiminė karstą ir palaikė savo pareiga išpildyti svetimšalio norą jį aplankyti. Atvėręs duris, jis nulydėjo vyrą jo pusėn. Pasiuntinys jautė, kad jam galėjo

nesunkiai paklusti ne tik prie didelių geležinių rūdies išgraužtų vartų budėję kariai, bet ir senasis seržantas, jei tik būtų mokėjęs jų kalbą. Pačioje savo karinės karjeros pabaigoje, kai šauktinių dalinyje atsilaisvino seržanto vieta, buvęs kariškis pastebėjo, kaip neįtikėtai greitai auga jo kuklios galios valdyti kitus, o tai pakėlė jo vadovaujamo dalinio gebėjimą išlikti. Tiesa, nepaisant įgimtos savybės nesunkiai paveikti žmones, pasiuntinys ne ką mažiau mokėjo ir paklusti, nes laikėsi nuostatos, kad pasaulyje nieko nėra verto, dėl ko reikėtų paaukoti žmogaus gyvybę. Nenuostabu, kad karinė jo karjera netrukus baigėsi.

Nuo karsto buvo pradingusi balta šarma, metalinis paviršius vėl buvo plikas. Norėdamas pajusti šaltį, pasiuntinys uždėjo ant jo ranką. Dėl paprastos karsto formos buvo neįmanoma pasakyti, kur galvūgalis, o kur – kojūgalis, todėl vyras atsistojo ties jo viduriu, išsitraukė palydovinio ryšio telefoną ir užvertė galvą į dangų pažiūrėti, ar ten dar liko nors kelios žvaigždės. Tiesa, dangų aptraukęs rūkas išblukino mažyčių dangaus kūnų kontūrus. Ištraukęs anteną, pasiuntinys iš atminties surinko įmonės direktoriaus namų telefono numerį.

Nors Jeruzalėje vis dar viešpatavo naktis, tačiau tam, kuris likęs šiltuose namuose tikisi, kad žmogiškųjų išteklių vadovas vienui vienas atrems kaltinimus sukrečiančiu abejingumu, privalėjo būti pasiruošęs prireikus bet kurią valandą pakirsti iš miego ir bent jau išklausyti ataskaitą apie įvykių eigą.

– Čia aš...

– Na, pagaliau...

– Žinau, kad įsiveržiau ne tik į miegamąjį, bet galbūt net į patį sapną, bet pamaniau, kad geriausia bus pasikalbėti be pašalinių ausų.

– Neatsiprašinėk, žmogau, mano amžiuje miegas – tik beprasmis laiko švaistymas. Džiugu girdėti tavo balsą bet kokiu paros metu.

– Nenorėjau, kad tas žaltys žurnalistas, kurį pasiuntėte mano pėdomis, girdėtų, apie ką mudu kalbėsimės.

– Tu teisus. Reikia jo pasisaugoti, bet nederėtų būti ir pernelyg įtariam. Nuojauta kužda, kad ir jam ne mažiau nei mums knieti išpirkti kaltę dėl nepagristų kaltinimų... Redaktorius jau pažadėjo, kad kitas straipsnis bus gerokai mums palankesnis.

– Taip, pone, jau netrukus išauš rytas.

– Puikiai žinau laiko skirtumą. Žemėlapyje bandau sekti tą keistą maršrutą, kuriam taip netikėtai pasiryžote...

– Tai jūs jau viską žinote!

– Visko niekada neįmanoma žinoti, tik esmę. Per šabą iš tavęs nesulaukęs jokios žinios nusprendžiau pats susisiekti su konsule, ir ji man papasakojo apie tavo sprendimą pavestą misiją paversti tikra ekspedicija.

– Ir ką jūs manote apie tokį mano sprendimą?

– Puikiai žinau tavo polinkį nuotykiams dar nuo tų laikų, kai dirbai prekybos agentu, tačiau tikrai nesitikėjau, kad tave taip stipriai graužia sąžinė dėl tos moters.

– Čia tai jau, pone, tikrai klystate. Tai ne sąžinės graužatis, o paprasta žmogiška užuojauta. Žinoma, ne jums, o tam

vargšui vaikinui, našlaičiu likusiam jos sūnui, kuris dar oro uoste išreiškė norą, kad laidotuvėse dalyvautų ir jo močiutė... Jos čia atsivežti niekaip neįmanoma, todėl pagalvojau: jei jau čia esame, tai kodėl neišpildžius to, ko mūsų bejausmė valdžia niekaip neįstengs išpildyti, – įmonės sąskaita pasirūpinti velionės laidotuvėmis gimtajame jos kaime ir kaip pridera pabaigti šią istoriją.

– O kas gali nuspręsti, kas iš tiesų pridera, o kas ne, – atsiduso senis. – Ar pabaiga iš tiesų bus pabaiga? Bet kas jau padaryta, nebesugrąžinsi. Konsulė minėjo tą gražuolį geltonsnapį, kuriam nesunkiai pavyko priversti tave paklusti jo valiai.

– Niekieno valiai aš nepaklusau ir neketinu paklusti. Tai tik paprasčiausia užuojauta. Tas vaikinas vienas kaip pirštas, jo nebenori matyti net tikras tėvas. Be to, įstatymiškai jis turi teisę nuspręsti, kur laidoti motiną.

– Taip, šis galvos skausmas man taip pat žinomas. Konsulė nešykštėjo žodžių. Viską iki smulkmenų papasakojo ir dar nepagailėjo komentarų. Nepamiršo paminėti net karinio automobilio ir išsikrovusio palydovinio ryšio telefono akumuliatoriaus, kurio jos namuose neturėjai galimybės įkrauti. Dar toji plepė be perstojo aukštino savo nuostabųjį vyrelį...

– Jis išties geras žmogus.

– Taip, ji jau jo pasiilgusi ir, atrodo, net pavydi, kad dabar jis padeda tau, o ne jai. Beje, kaip ji atrodo, toji konsulė?

– Kaip žirafa...

– Žirafa, cha, cha, cha, taip ir maniau iš jos kalbos ir audringo balso. Ji tauškė nepailsdama. Dabar nebeįstengčiau net visko prisiminti.

– Tada apsiribokime svarbiausiu. Trumpai tariant, kaip jau turbūt supratote, jau įpusėjome kelionę, todėl kelio atgal nebėra. Aš nė nežinau, kiek visa tai gali kainuoti.

– Jau sakiau, kad išlaidos manęs nedomina.

– Vadinasi, pone, aš čia ne vienas, bandantis išpirkti kaltę?

– Jei taip nori suprasti mano dosnumą, tavo valia. Dėl pinigų nesuk sau galvos. Kreditinėje kortelėje neišsenkami lobiai.

– Net jei viskas čia pigu, dar nežinia, kur link gali viskas pakrypti.

– Pasitikiu tavo sveika nuovoka... ir nuojauta.

– Nederėtų pernelyg ja pasikliauti, pone, nes ten apsilanko ir sapnai. Ar nesate pernelyg pavargęs išklausyti šios nakties sapno?

– Ne, – senio balsas suvirpėjo. – Prašyčiau sapnų palydoviniu ryšiu nesiųsti, nes kiekviena pokalbio minutė be galo brangi. Tau buvo paskirta tik trumpa misija, jei pavertei ją ekspedicija, nieko tokio, tik nenukrypk nuo kelio...

– Jau mažumėlę nukrypome...

– Nukrypote?

– Padarėme nedidelį lankstą aplankyti karinę bazę, virtusią turistine vieta.

– Kokią bazę?

– Tai nedidelė karinė bazė nuo Šaltojo karo laikų. Mūsų vairuotojai buvo daug apie ją girdėję, todėl nusprendė išvyką suderinti su edukacine programa.

– Tai gal dabar ir skambini iš tos slėptuvės?

– Ne, mums dar nebuvo leista nusileisti į rūsį. Tik ryte. Dabar stoviniuoju lauke, prie karsto. Čia šalta, bet kentėti galima. Kalbėdamas su jumis, galiu pasakyti, kur yra rytai, nes aušra dangui jau pasiuntė rožinį bučinį.

– Rožinį?

– Teisybės dėlei reikia pridurti, kad pro rūką šis atrodo rausvas.

– Būk atsargus, jaunuoli, būk atsargus! Dabar mano širdyje didesnis nerimas nei prieš pokalbį. Prašau liautis mano sąskaita kur užsimanius keliauti ir rengti nereikalingas išvykas. Be to, nepamiršk – nors ten ir baisiai šalta, toji moteris amžinai netvers, jei ir ateityje neatsispirsite pažintinėms kelionėms.

– Nesisielokite. Aš ja pasirūpinsiu. Turiu Abu Kabire išduotą dokumentą, kuriame tvirtinama, kad turime marias laiko.

– Paklausyk! – senis, atrodo. buvo ne juokais išsigandęs. – Nesikliauk jokiais dokumentais, tik sveiku protu ir nuojauta. Ir apskritai, nepamiršk, kad esi pasiuntinys, o ne vadovas. Reikalauju, kad nuo šiol su manimi nuolat palaikytum ryšį. O kvailiems pokalbiams, nesvarbu, tavo ar kitų, be reikalo neeikvok baterijų.

6

Iš pradžių pasiuntiniui atrodė, kad nustatyti tikslią vietą, kur patekės saulė, vieni juokai – ana ten, virš plikos uolos sniego kepure, tarp dviejų apvalainų kalvų, nes ten raudonis buvo itin tirštas. Tiesa, vyro nuostabai, saulė nusprendė išlįsti anapus tolimo aukšto kalno ir, vos patekėjusi, visą slėnį užliejo ūkanota šviesa.

Jei po žeme, ant kurios dabar stoviu, – mintyse svarstė žmogiškųjų išteklių vadovas, – *yra didžiulis atominis bunkeris, kurį netrukus aplankysime, kažkur privalo būti ir oro angos, atviros ar paslėptos.*

Įtempęs akis, jis bandė bent vieną jų pastebėti. Netikėtai tolumoje tarp medžių žvilgsnis užkliuvo už krūvon susispietusių žmonių ir į dangų kylančių dūmų driekanų. Paėjėjęs arčiau, pasiuntinys išvydo nedidelį būrelį klajoklių, gal žygeivių, o gal čigonų, kurie tokį ankstyvą rytmetį ant prekystalių dėliojosi prekes ir šūkčiodami kėlė tikrą turgaus sambrūzdį – nežinia tik, vietiniams ar turistams. O gal šis turgadienis svetimšaliui, tolimosios šalies pasiuntiniui, anksti pakirdusiam iš miegų, nes bijojo išvysti naują sapną.

Žmogiškųjų išteklių vadovas, iš lėto pro medžius skindamasis kelią, šiaip ne taip išsigavo į atvirą plynę. Nors toks netikėtas svetimšalio pasirodymas apstulbusius prekeivius privertė trumpam nutraukti darbą, jam pačiam tai nesutrukdė akimis permesti prekes, kurios, ištrauktos iš maišų ir dėžių, gundančiai pūpsojo ant prekystalių, sakytum, čia, turgavietėje, būtų lengviau išsaugoti vis dar tokį gyvą jau

besibaigiančios nakties sapną apie šio krašto moterį, kurią jis apsiėmė sugrąžinti į gimtąjį kaimą. Pasiuntinys vaikštinėjo tarp krūvelėmis supiltų bulvių, morkų, cukinijų, raudonluobių sūrių, aukštyn galva pakabintų paršelių nudirta oda, narveliuose uždarytų triušių, pačių įvairiausių pavidalų ką tik iškeptų duonos gaminių, senų namų ūkio rakandų, puodelių ir lėkščių, dailiai siuvinėtų staltiesių, lininių audinių, gėlėtų suknelių, šventųjų statulėlių ir ikonų. Iš visų pusių svaigindami siautė gardūs kepinių kvapai.

Žmogiškųjų išteklių vadovas ne išsyk sumojo, kad apsivyniojusios šalikus ir įsisupusios į storus paltus daugiausia čia sukiojasi moterys. Kelios jų viliojančiai šypsodamos akino įsigyti savo prekių. Nors vyras neturėjo vietinių pinigų, buvo įsitikęs, kad nė viena jų neatsisakytų ir svetimos šalies banknotų.

Bet ką čia nusipirkus? Ką čia būtų galima įsigyti kaip vietos suvenyrą? Gal palūkėti konsulės vyro, kad jis patartų, kas čia tikra, o kas – ne? Tačiau jau dabar mielai ko nors paskanautų. Tą juk ir pats sugebės išsirinkti. Ką nors šilto, kad, maloniai sušilus, išsibėgiotų sapne aplankiusi mirtis ir nerimas, sugrįžtų jėgos. Aure ten, nedidelėje proskynoje, kūrenasi ugnis, o virš jos iš didelio puodo virste virsta garai. Pasiuntinys trūks plyš užsimanė paragauti to viralo. Prie puodo mindžikuojanti nenusakomo amžiaus moteris, įsisupusi į didžiulį kailinį paltą, itin keistų veido bruožų, kurie, sunku pasakyti, liudijo atsilikimą ar buvo būdingi jam nepažįstamos rasės atstovams, prikimusiu balsu kažką garsiai dainavo. Šalimais ant storos vilnonės antklodės ta-

rytum paruoštas siuntinys gulėjo kūdikis. Jo mielas apskritas veidelis, šviečiantis pro vaikišką kepurytę, pasiuntinio galvoje atgaivino nesenus prisiminimus.

Vyrui, savo valia nusidanginusiam į tolimą pasaulio kraštą, staiga prieš akis iškilo vaizdas, kaip prieš penkias dienas jis leidosi paskui sekretorės mažylį, kuris keturpėsčias, iš rankytės nepaleisdamas čiulptuko, neregėtai greitai įveikė ilgą koridorių ir atsidūrė prie senio kabineto durų, todėl jis buvo priverstas paskubomis jį pakelti ant rankų. O, kad ir vėl būtų leista paliesti mažytį šiltą kūnelį, ne trumpai akimirkai, o ilgėliau jį palaikyti ant rankų, kad šis sąlytis padėtų kaip galima greičiau nusikratyti sapno liekanų ir sugrąžintų į tikrovę. Žmogiškųjų išteklių vadovas puikiai suprato, kad jokia moteris savo kūdikio nepatikėtų svetimam žmogui, juolab svetimšaliui, nevaliojančiam žodžiais išreikšti savo norų, todėl, išsiėmęs banknotą, jis tik bakstelėjo pirštu į tamsiai raudoną viralą, primenantį troškinį. Kažką po nosimi niurnanti ir, regis, išsigandusi moteriškė atsisakė imti pinigus. Vyras taip lengvai neatlyžo ir mestelėjęs pinigus prie puodo paėmė šalimais gulintį metalinį dubenį ir ištiesė jį virėjai, kad ši jį pripildytų totoriško viralo. Aplink stoviniuojančios prekeivės pratrūko garsiai ir nesuprantamai kleketuoti, sakytum, taip bandytų jį, o gal savo draugę įspėti. Moteriškė vis dar dvejojo, todėl ilgai nelaukęs pasiuntinys pats įmerkė dubenį į tirštą viralą ir jo pasisėmė. Garuojantis skystis maloniai slydo gerkle žemyn. Jau nuo pirmojo gurkšnio vyras suprato, kad ragauja visiškai nežinomą gėrimą, ir nors jo skonis atrodė ypatingas ir

su niekuo nepalyginamas, nesiliovė jį gėręs, kol, ištuštėjus dubeniui, kūną užliejo maloni šiluma.

Nėra ko nerimauti, – bandė nusiraminti, – *kariuomenėje dar ne tokio jovalo teko prisiragauti, ir nieko – gyvas.*

Vyrą staiga apspitusios moterys varstė jį įtarumo kupinais žvilgsniais. Tada viralo savininkę visos apibėrė tulžingais priekaištais ir supuolusios net bandė išversti puodą, bet ši neatrodė įbauginta. Mosikuodama metaliniu samčiu moteriškė joms grasino ir garsiai kvatojo, kol galiausiai ir vėl pratrūko dainuoti. Iš arti ją stebėdamas žmogiškųjų išteklių vadovas galiausiai nusprendė, kad ji jam nežinomos itin keistų veido bruožų rasės atstovė.

Niekai, – guodė save, – *net jei pavaišino dvėsena, blogiausiu atveju viską išvemsiu. O štai kūdikį geriausia kuo greičiau pamiršti. Tikrai negalėsiu su juo pažaisti šalia šių kleketuojančių moteriškių. Pats metas iš čia dingti.*

Kelios moterys patraukė jam iš paskos, ne bloga linkėdamos, o veikiau būgštaudamos dėl jo sveikatos. Net ir jausdamas į nugarą alsuojantį nerimą, vyras niekaip neįstengė suprasti jo priežasties, todėl tik paspartino žingsnį ir energingai pabeldė į geležinius vartus. Svečią atpažinę sargybiniai išsyk jį įleido vidun ir beregint vėl užšovė vartus.

Mums dar nė nespėjus suprasti, ko tas vyras čia ieško, jis jau ragavo tą baisųjį viralą, todėl nebespėjome jo įspėti, nes jis nesuprato mūsų kalbos. Štai kodėl patraukėme jam pavymui pasakyti kariams, kad jį įkalbėtų kuo greičiau viską išvemti, tačiau šie paprastai neatveria vartų tol, kol nenusiperki bilieto. Ir kas per kariuomenė? Mūsų tėvai neteko sveikatos kasdami šį

bunkerį tiems bepročiams vadovams, o dabar jis tapo lankytina vieta, į kurią susimokėjęs bet kas gali patekti.

Kas nutiks tam nepažįstamajam, neturinčiam nė menkiausio supratimo, nei ką jis ragauja, nei kas tą valgį gamino? Paskui dar visos liksime kaltos, kad jį apnuodijome, ir uždarys turgavietę. Ir kodėl tai pamišėlei buvome tokios atlaidžios? Pasigailėjome dėl kūdikio, kurį net neaišku, kas jai užtaisė. Pakaks, beprote tu, pakaks iš visų tyčiotis. Atsisveikink ir su puodu, ir su ugnimi, pasiimk savo kūdikį, nepažįstantį tėvo, ir keliauk sau sveika dainuoti prie ežero. Jei pasirodytų vilkas ar lapė, sergėk, kad per klaidą jo neprarytų.

Iš pradžių pasiuntiniui pasirodė, kad viralas turi sūrų, žuvienę primenantį skonį, tačiau vėliau burnoje pajuto salsvą šleikštulį. Slapčia, kad neįžeistų sargybinių, jis nusispjovė ant akmens. Seilės, nors kraujo skonio, buvo žalsvos.

Derėjo lėčiau nuryti, – priekaištavo sau, bet vis dar kliovėsi savo puikia virškinimo sistema. – *Jei per šitiek metų jokiam kariuomenės virėjui nepavyko manęs apnuodyti, tai kaip galėtų turgaus pardavėja?*

Senasis seržantas vis dar ištikimai budėjo prie įėjimo ir ant žibalinės viryklės virėsi arbatą. Dėkingas už gyvenimui prikeltą telefoną, pasiuntinys pasisveikindamas linktelėjo jam galvą. Nors mielai gerklę būtų praskalavęs karšta saldžia arbata, nusprendė, kad geriausia dabar prisijungti prie tebemiegančių kelionės draugų.

Arba jų miego netrikdė jokie sapnai, arba šie buvo itin ramūs. Žmogiškųjų išteklių vadovas, prie lūpų prispaudęs pirštą, energingajam konsului davė ženklą nepažadinti likusiųjų.

– Viskas gerai, – ramindamas sušnabždėjo, nors neatrodė, kad jį reikėtų raminti.

Užtraukęs užuolaidą, kad sulaikytų vidun besiveržiančią rytmečio šviesą, pasiuntinys patraukė į savo kampą, daug nesvarstydamas paskubomis užklojo iš po antklodės išlindusią vaikino koją, išsitiesė ant čiužinio, užsitraukė dvi antklodes ir tikėjosi dar mažumėlę netrikdomas sapnų nusnausti.

Ir išties jokio sapno nebuvo. Kiaurai pervėrė tik siaubingas dieglys, tarytum kažkas būtų darinėjęs žarnas. Po trijų valandų vyras stryktelėjo iš guolio, bet akimirksniu sukniubo. Laimei, nieko aplinkui nebuvo – buvo jau vėlyvas metas, skaičiai švietė saulė. Vyras suprato, kad bandymai bent laikinai nuslopinti gamtos šauksmą nuėjo perniek ir jis priteršė ne tik kelnes, bet ir patalynę. Ne juokais pasiligojęs pasiuntinys vargais negalais nusvirduliavo iki tualeto.

Kai vargais negalais jį surado – tai būta tik varganos išvietės be klozeto ir lango, o vienintelis tualetinis popierius – laikraščio skiautės – čia nelaimėlį vėl ištiko skausmo priepuolis ir priterštomis kelnėmis, krečiamas nevaldomo drebulio, jis sukniubo ant šaltų betono grindų, nors durys liko neuždarytos.

Pusiau gyvas, pusiau miręs, kankinamas baisių dieglių pasiuntinys jautėsi nelyginant sapne matyta pusgyvė moteris. Nepaisant net veriančio skausmo, vyrui užteko jėgų iš savęs pasišaipyti: laimei, senis neleido pasijusti nei pulkininku, nei generolu, tik paprastu pasiuntiniu, nes net jei būčiau tik paprastas eskadrilės vadas, tektų iš paskutiniųjų

nušliaužti iki durų ir kuo skubiau jas uždaryti ir tik tada ramiai apgalvoti, kaip išsisukti iš nepavydėtinos padėties. Tiesa, esu svetimame krašte, į kurį niekada nebegrįšiu ir niekada nebepamatysiu čia sutiktų žmonių, tai kurių galų taip sukti galvą. Net jei čia pasirodytų žurnalistas su fotoreporteriu, štai ką jiems pasakyčiau: įdėmiai pažvelk, žalty, kol apimtas šleikštulio dar nespėjai į šalį nusukti akių – štai taip atrodo *Puotos* Erotas, apskretęs kietakaktis demonas, nors ir turi galių dieviška sujungti su žmogiška, amžina su laikina...

Žmogiškųjų išteklių vadovas nė nepabandė prisikasti iki kriauklės. Sakytum, vargais negalais atsistojus, pečius ir vėl užgriūtų atsakomybės už save našta, o dabar jam magėjo būti tik bejėgiu kūdikiu, jau spėjusiu priprasti prie nešvarių sauskelnių kvapo, todėl visai nebesvarbu, ateis mama jų pakeisti ar ne.

Kaip buvęs dalinio vadas, pasiuntinys puikiai suprato, kad tai tik nuodų veikimo pradžia. Viralas, kurį taip godžiai nieko negalvodamas išgėrė, dar toli gražu netarė savo paskutinio žodžio. Nedera iš čia bandyti trauktis anksčiau, nei įsitikins, kad geba valdyti kūną. Išsekęs ir sukrėstas vyras šiaip ne taip nusimovė priterštas kelnes ir apatinius ir drebėdamas iš šalčio pusnuogis laukė, ką dar iškrės apnuodytas kūnas.

Netrukus žvangtelėjo rakinamos durys, ir pasiuntinys, nebežinodamas, ko tokioje apgailėtinoje būklėje geriausia tikėtis – nepažįstamo ar savo žmogaus – blyškioje pro tarpdurį sklindančioje šviesoje išvydo vaikiną, vienu metu

ir svetimą, ir jau tokį artimą. Į jį žiūrėjo po piloto kepure švytinčios, anksčiau laiko subrendusio žmogaus akys. Nors žinodamas, kad jaunuolis iš atminties ištrynė visus Jeruzalės ir jos kalbos likučius, žmogiškųjų išteklių vadovas pabandė jam trumpai paaiškinti, kad, nors ir be galo keistai atrodo, jis tikrai nepamišo, tik apsinuodijo, todėl reikėtų kuo greičiau iškviesti gydytoją.

7

Vaikinas, kaip būtų galima tikėtis, nepuolė pas konsulą, kuris prie stalo kuo ramiausiai mėgavosi skalsiais kareiviškais pusryčiais, bet nuskubėjo pas senąjį seržantą. Šiam pakako vos trumpo žvilgsnio į pasliką pusnuogį pasiuntinį. Nieko nelaukęs, jis išpuolė lauk ir po kelių minučių sugrįžo su trimis pavaldiniais, nešinais neštuvais ir antklodėmis. Nė nepabandę pastatyti nusilpusio žmogaus ant kojų, jie užkėlė jį ant neštuvų, ant kurių išsitiesęs ligonis pasijuto it šlapia mazgotė, tada užklojo keliomis antklodėmis ir liftu nusileido į slapčiausias atominio bunkerio gelmes.

Senąjį seržantą imtis neatidėliotinų veiksmų, net ir be pulkininko nurodymų, paskatino ne tik širdimi pajustas palankumas svetimšaliui, kurio apavas bylojo apie praeityje ragautą kareivišką duoną, bet ir didžiulis noras karinėje slėptuvėje, nūnai virtusioje turistų lankoma vieta, nuveikti šį tą, kas būtų verta jo dėmesio. Tiesa, pastaraisiais metais karinė bunkerio ligoninė liko gerokai apleista, nes, su-

mažėjus karo grėsmei, sumažėjo ir ligų, o ir joms ištikus, užuot žemės gelmėse ieškojus abejotinos kokybės medicininių paslaugų, paprastai buvo siūloma kreiptis į civilines gydymo įstaigas netoliese įsikūrusiame miestelyje. Štai kodėl čia niekas nebesivargino keisti perdegusių lempučių, nekreipė dėmesio į pratekančius vamzdžius, nesuko galvos, kad patalpos neprijungtos prie centrinės šildymo sistemos ir jose nepakanka šilumos. Tiesa, nuo Šaltojo karo laikų čia vis dar veikė atsarginis apšvietimas, kuris ir padėjo senajam seržantui surasti senstelėjusius medicininius įrankius. Puikiai žinodamas, kad apsinuodijusiam organizmui nereikia jokių vaistų, tik laiko, kad pamažu pasišalintų nuodai, jis davė nurodymą kariams pakloti lovą šalia tualeto ir dušo. Tikėdamasis naujų protrūkių iš abiejų lovos pusių pastatė po didžiulį naktipuodį, tada nuklojęs ligonį nuvilko likusius drabužius. Nors iš čiaupo tekėjo ledinis vanduo, seržantas drabužius kruopščiai nuvalė šlapiu skuduru. Pasiuntinys širdyje džiaugėsi, jog atgrasus kvapas neišgąsdino dailių bruožų vaikino, dar daugiau – skudurėliu jis nušluostė ligoniui kojas.

Štai mudu ir apsikeitėme vaidmenimis. Juk pradžioje buvome pasišovę priversti jį išsimaudyti, o štai dabar jis pats mane prausia.

Tačiau kaip sušildyti į ožio ragą sušalusį pasiuntinį? Nešvarius drabužius reikėjo kuo greičiau skalbti ir džiovinti, o rengti švariais nebuvo prasmės. Štai ligonį ir vėl prispyrė skubus reikalas, ir nors iš paskutiniųjų stengėsi suspėti laiku, ir šįsyk paliko negalavimo pėdsakų. Stengdamasis

iš rankų nepaleisti padėties, senasis seržantas, nors ir suprasdamas, kad padėtis gali dar pablogėti, davė kariams nurodymą viską išvalyti, o pats iš kišenės išsitraukęs prožektorių ir sekdamas jo spinduliu pravėrė duris ir, nusigavęs į netoliese įrengtą gimdymo skyrių, netrukus sugrįžo nešinas dideliais, išblukusiais, bet švariais vystyklais; šie buvo skirti požemio gelmėse į šį pasaulį pradėjusiems belstis kūdikiams, jei Šaltasis karas vieną gražią dieną būtų virtęs karštuoju.

Kol sutrikęs pasiuntinys bandė be žodžių kovoti su jėga vystyklą jam vyniojančiais seržantu ir jo eiliniais, vaikinas, kurio, atrodo, neišgąsdino karštligiškai besipriešinantis vyras, ant kaktos jam uždėjo savo baltą it sniegas ranką ir puolė raminti:

– Tu stipri... visa tai niekai...

Šis atsargus prisilietimas ir vaikino lūpomis, kad ir su klaidomis, netikėtai ištarti hebrajiški žodžiai pasiligojusį pasiuntinį privertė liautis priešintis ir jis nuolankiai paleido vystyklą vyniojančių karių rankas. Jam net pavyko išspausti šypseną, be to, nebuvo jokio noro moteriškąją giminę taisyti į vyriškąją.

Vystyklais buvo tikimasi suvaldyti kitą protrūkį, todėl buvo nuspręsta priversti ligonį išgerti šalto vandens stiklinę, nes organizmas neteko daug skysčių, o po keliais antklodžių sluoksniais pasiligojęs kūnas turėjo norom nenorom sušilti.

Kai padėtis tapo apvaldyta, seržantas paleido karius, o vaikinas nuskubėjo kelionės draugams pranešti, kas dedasi.

Nusprendęs pats pasirūpinti ligoniu, senukas pasistatė prie jo lovos kėdę ir atsisėdo. Kimšdamas nedidelę lenktą pypkę, jis laukė naujo proveržio.

Neilgai teko laukti. Šįsyk jo būta kaip reta ūmaus ir stipraus. Seržantui pavyko išlaikyti ramybę. Jis pakeitė vystyklą ir nušluostė ligonį. Šįsyk nelaimėlis buvo pernelyg išsekęs, kad turėtų jėgų priešintis. Galva apsunkusi, akys merkte merkėsi.

Tokios būsenos pasiuntinį aptiko konsulas, kuris negalėdamas patikėti savo ausimis išklausė pasakojimo apie paslaptingąjį troškinį. Netrukus čia nusileido ir abu žurnalistai, neįstengę viduje numaldyti užuojautos ir smalsumo. Ligonis buvo taip nusilpęs, jog vargu ar būtų priešinęsis net fotografuojamas su vystyklais – puiki kelionės akimirka ir nuostabus kadras straipsniui. Tiesa, šiems nė nešovė į galvą panaši mintis; prieš akis veriantis tokiai kvapą gniaužiančiai požemio karalystei, mintys klaidžiojo visai kitur. Jie garsiai svarstė, ar šios požeminės valdos brutalaus ir agresyvaus ar, atvirkščiai, silpstančio ir bailaus režimo požymis? Pro seržanto paliktas pravertas duris vėrėsi prietemos gaubiamos ligoninės palatos su viena šalia kitos sustatytomis lovomis. Nors medicininiai instrumentai čia atrodė beviltiškai pasenę, apleisti, o kai kurie net pradėję rūdyti, kadaise jie buvo itin modernūs, galėję praversti net ypač sunkiomis aplinkybėmis. Nenuostabu, kad fotoreporteris, visa tai išvydęs, puolė pakšėti fotoaparatu, kol prie jo pripuolęs seržantas jam iš rankų plėšte išplėšė aparatą, išėmė iš jo objektyvą ir įsidėjo jį į kišenę.

Taip, nors ir kankinamai lėtai, galop praslinko varginanti diena. Pažintinė išvyka užtruko ilgiau, nei buvo tikėtasi. Apsinuodijusiam ligoniui buvo nevalia prisiliesti prie maisto, tik gausiai gerti skysčius. Ekskursijoje po atominį bunkerį jam nepakako jėgų dalyvauti. Visi vienbalsiai nutarė, kad žmogus, taip lengvai prarijęs nuodus, dabar privalo gulėti giliai po žeme, šiltai užklotas ir suvystytas, o prie abipus lovos prireikus pūpsojo ranka pasiekiami didžiuliai naktipuodžiai. Ligonis buvo ne vienas, juo deramai rūpinosi vyresnysis seržantas.

8

Prižiūrimas senojo seržanto, žmogiškųjų išteklių vadovas nuolankiai atsidavė veriantiems kūno diegliams ir drebuliui.

Jei sugebėjau apsinuodyti mirusios moters meile, – į galvą lindo keistos mintys, – *pats metas mažumėlę atsipūsti ir leisti kitiems manimi pasirūpinti, net jei tai daroma tik iš pareigos.*

Patekti į požeminę ligoninę buvo galima tik su seržanto ar jam pavaldžių karių palyda, todėl privalėjo būti sudaryta visiems paranki dienotvarkė. Patenkintas nuolatiniais ligonio priepuoliais ir deramai savo darbą atliekančiais vystyklais, tegu kūdikių, o ne suaugusiųjų, senasis seržantas galop sutiko savo vietą užleisti konsului ir pasišalino pailsėti. Ypatingasis pasiuntinys taip pasitikėjo buvusiu ūkininku, dosniu ir optimistiškai nusiteikusiu senuku, jog jį net buvo

apėmęs jausmas, kad sutiko savo primirštą giminaitį, todėl užliūliuotas mirtino nuovargio ir nė nemanydamas jam priešintis įmigo giliu žiemos miegu, kurį požemio gelmės tik dar labiau sustiprino.

Kai po dviejų valandų naujai įsisukęs veriantis skausmas privertė ligonį pašokti ir tekinam griūti į tualetą, akies krašteliu jis pastebėjo, kad ir vėl pasikeitusi pamaina. Konsulas buvo kažkur pradingęs, o jo vietą buvo užėmęs fotoreporteris, kuris, siaučiamas ligoninės prietemos, sėdėjo šalia kažkieno parūpintos mažytės anglimi kūrenamos krosnelės ir laikydamasis atstumo abejingai akimis sekė iš skausmo besiraičiojantį ypatingąjį pasiuntinį.

– Gal reikia pagalbos? – galop atsainiai burbtelėjo jis, kai ligoniui pačiam pavyko atsikratyti nešvarių vystyklų, įmesti juos į maišą, apsivynioti naujais ir paskubomis šmurkštelėti po antklode.

– Ačiū... jau ir pats susitvarkiau... nebent malonėtum atnešti šiek tiek vandens, kad visiškai neišdžiūčiau...

Fotoreporteris iš lėto pakilo ir įpylė į stiklinę nustilbusio vandens, tačiau, užuot prinešęs stiklinę prie ištiestos pasiuntinio rankos, dzingtelėjo ją ant stalo, sakytum, būgštaudamas, kad nuodai nebūtų užkrečiami.

– Gal nebūtų pernelyg sunku, – paprašė pasiuntinys, – pridėti prie kaktos ranką ir patikrinti, ar nekarščiuoju.

– Mano pojūčiais siūlyčiau nesikliauti, – išsisukinėjo fotografas. – Verčiau rasti termometrą.

Štai jau kone pusantros paros jiedu drauge, bet akis į akį, be žurnalisto, susitiko pirmą kartą. Taip iš arti pasiuntinys

pastebėjo, kad fotografas nėra toks jaunas, kaip pasirodė iš pradžių, galbūt net jo bendraamžis.

– Apgailestauju, kad atėmė objektyvą, – ligonis pabandė pralaužti abejingumo sieną. – Dabar galėtumėt čia kiek tinkamas pleškinti mane pasliką ir suvystytą, o šalimais dar ir pūpsančius kareiviškus naktipuodžius. Tokios nuotraukos pritrauktų daugiau dėmesio nei dailaus vaikino portretas.

– Kodėl daugiau? – paprieštaravo fotografas.

– Jos iškalbingai pasakotų, ką juodu privertėte mane ištverti.

– Mūsų skaitytojų nėmaž nesudomintų tamstos kančios, – sausai atkirto fotografas, – bet štai jei čia netikėtai užverstum kojas, galiu patikinti, kad jau galėtum pretenduoti į pirmuosius laikraščio puslapius.

– Nagi, nagi, neįsismarkauk, dabar suprantu, kaip tau pavyko susirasti žaltį.

– Šiaip tai jis mane susirado.

– O tas vaikinas, kurį be atokvėpio pleškini fotoaparatu, kuo jis užkariavo tamstos dėmesį? Grožiu?

– Tikrai ne grožiu, tai dėl jo žuvusios motinos, kurios nuotrauką ir derėtų talpinti pirmuose puslapiuose, bet, deja, neturime tinkamos.

– Norėčiau ir tave perspėti, – po antklode žmogiškųjų išteklių vadovo kūnas drebėjo, – nedrįsk net pagalvoti apie galimybę atverti karstą.

– Nusiramink... tikrai nedrįsiu... jei negaluoji, kurių galų taip save audrini?

– Šiaip ar taip, norėčiau tavęs kai ko paklausti. Esi profesionalus fotografas, turintis aštrų žvilgsnį, paaiškink man,

kas tokio ypatinga esama ir motinos, ir sūnaus veiduose. Kas labiausiai traukia dėmesį? Virš akių tarsi virpčiojantis šešėlis... lyg vos pastebimai nubrėžtas linkis... ar gali būti, kad tai atskiros rasės bruožas? Jis prasideda nuo nosies.

– Ne, nieko panašaus, – fotografas atrodė visiškai tikras, veikiausiai jau spėjęs apie tai pagalvoti. – Šis klausimas man taip pat nedavė ramybės, štai kodėl be atvangos fotografavau tą vaikiną, kol pagaliau supratau. Tai tik dėmelė prie akies, nosės pusėje, odos priedas, kuris ir sudaro siaurėjančios akies įspūdį. Šis įstrižas linkis ir privertė tave manyti, kad tai kažkokia nepažįstama rasė. O iškilūs skruostikauliai tik sustiprino tą įspūdį.

– Įdomu, – po antklode sumurmėjo ligonis. – Matau, kad iš širdies tuo pasidomėjai...

Fotografas pakilo nuo kėdės ir prie krosnelės trindamas šildėsi rankas.

– O tu tikiesi, kad, užuot susidomėję tokiais išskirtiniais veido bruožais, skaitytojai mieliau uostys tamstos priteršus vystyklus?

Žmogiškųjų išteklių vadovas nuraudo.

– Tikiuosi, neįsižeidei, – žvaliai nusišypsojo fotografas.

– Įsižeidžiau? Kur jau ten. Tik meldžiuosi, kad seržantas sugrąžintų objektyvą, kad galėtum fotografuoti laidotuves.

– Nesirūpink, turiu atsarginį... svarbiausia, kad pats kuo greičiau atsigautum ir nebūtume priversti čia ilgiau užstrigti.

Netrukus pasirodęs arbatiniu nešinas seržantas paskelbė, kad metas keistis pamainai. Šįsyk atėjo eilė vyresniajam

vairuotojui, kuris į požemius atitempė pasiuntinio kuprinę ir odinį lagaminą.

– Ak, šito tai tikrai nereikėjo čia vilkti. Tai ne mano, – sudejavo žmogiškųjų išteklių vadovas, o vidurius skaudžiai nutvilkė staiga atsinaujinęs dieglys, todėl niekas nesuprato, ką jis kalbėjo.

Tai jau visiškas absurdas, – galvojo jis. – *Guliu čia bejėgis atominio bunkerio požemiuose, suvystytas tarsi kūdikis ir prižiūrimas žmonių, su kuriais neturiu bendros kalbos net persimesti keliais žodžiais, patalpa skendi ūkanose, todėl neįmanoma ne tik skaityti, bet ir užmigti.*

Ypatingasis pasiuntinys pasiryžo iš paskutiniųjų pasipriešinti tokiai absurdiškai padėčiai: energingai pakilo, atsegė kelionių kuprinę, mažumėlę pasirausęs jos gelmėse susirado migdomųjų tabletę ir patogius treningus. Net ir žinodamas, kad gali juos priteršti, paskubomis užsivilko ant vystyklų ir nurijo tabletę. Jei ir vėl artintųsi vidurių proveržis, pilvo diegliai spėtų laiku jį pažadinti. Padedamas patyrusio mechaniko, jis užgesino virš lovos įkyriai plieskiančią šviesą. Užsiklojęs dar viena antklode, šįsyk pasiuntinys vylėsi kaip reikiant išsimiegoti.

Pabudo per vėlai. Priterštomis kelnėmis, išpiltas šalto prakaito kiek laiko gulėjo paslikas nė neįstengdamas pajudėti. Vargu ar galėjo padėti ir prie šiltos krosnelės budėjęs ir netyčia prisnūdęs karys. Dar Šaltojo karo pradžioje bunkerio gelmėse sustingus laikui, kuris liovęsis tekėti virto pilkšvais pelėsiais, padengusiais šaltas betono sienas, nuodų priveiktam žmogui susijaukė atmintis. Jis nebeįstengė pa-

sakyti, ar iš tikrųjų, ar tik sapnuose prie jo lovos budėjęs konsulas pagirdė jį puodeliu karštos arbatos ir patikino, kad visai kaip karvei, arkliui, avinui ar ožiui, ir jam prireiks mažiausiai paros išsivaduoti iš nuodų. Ar tik jis nekliedi, kad vidurnaktį prie jo prišliaužęs žaltys ir peržengęs bet kokias savo pareigų ribas, net ne dėl savaitraščio straipsnio, o tik savo filosofinės disertacijos įkvėptas jam kvaršino galvą daimonu, galinčiu pasiūlyti tokią meilę, kokios jokia moteris už jokius pinigus nesutiktų patirti?

Kas šią ilgą naktį budėjo prie jo lovos iš tikrųjų, o kas lankėsi tik vizijose – tai nebus sunku išsiaiškinti kelionės metu. Pakirdęs po tabletės prišaukto miego, patalpose, kuriose nebuvo nei langų, nei laikrodžio, išsekęs ir apsipylęs prakaitu, į akis ir vėl įkyriai spingsint vaiduokliškai šviesai, kai jokia gyva dvasia negalėjo patvirtinti, kad išaušo nauja diena, vyras pajuto, kad nuodai jį apleido. Ir kūnas, ir siela buvo išsivadavę ne tik iš klastingojo moterų turgaus viralo, bet ir ankstesnių, gerokai primirštų, atklydusių iš mokyklinių ir karinės tarnybos laikų.

Žmogiškųjų išteklių vadovas nusiėmė paskutinius vystyklus, įmetė juos į maišą su kitais nešvariais vystyklais, nusiprausė ir nusprendė atsikratyti ir treningu. Nieko nelaukęs ir jausdamas dėkingumą vyras pravėrė dar naktį prieš jam užmiegant seržanto atneštą krepšį su švariais, tegu ir nenaujais, drabužiais. Jame aptiko kelias kelnes, apatinius, marškinius ir vilnonių megztinių – tai buvo seniai tarnybą baigusių karių palikimas. Iš ligos išsivadavęs pasiuntinys iš akies išsirinko tinkamiausius drabužius. Šiaip ne taip praplėšęs

akis budėjęs kazokas, atrodo, sunkiai galėjo patikėti tuo, kad sunegalavęs turistas netikėtai pavirto jų dalinio kariu.

Pasiuntinys, ligos patale sugebėjęs be žodžių parodyti, kur skauda, šįsyk nėrėsi iš kailio bandydamas patikinti, kad yra jau visiškai sveikas. Galop iškėlęs abi rankas į viršų plačiai nusišypsojo, ir karys suprato siunčiamą žinią. Neturėdamas leidimo išleisti ligonį, jis tekinas pasileido į viršų perduoti žinią seržantui.

Švarutėlis žmogiškųjų išteklių vadovas paprašė aprodyti atominį bunkerį. Į gilią kareivišką kelnių kišenę įsikišęs palydovinio ryšio telefoną, vyras žengė pro duris, skiriančias vaistinę nuo ligoninės, ir, gaubiamas blyškios vaiduokliškos šviesos, iš lėto slankiojo po didžiules jos palatas. Vaikštinėdamas tarp didžiulių geležinių rūdies pagraužtų lovų, ant kurių dunksojo nė karto nepanaudoti čiužiniai, jis galop išsigavo į didžiulį operacinį skyrių, kuriame nė sykio nebuvo atlikta nė viena operacija. Pasiuntinys pravėrė spintelės su vaistais ir medicininiais įrankiais duris. Iš ten nė nemanydama niekur sprukti į jį drąsiai žiūrėjo mažytė pelė.

Jei net tokiam padarėliui, siekiančiam kaip nors išgyventi, pavyko prasibrauti pro storas atominio bunkerio sienas, – mąstė vyras, – *nejau neįmanoma, kad pro jas galėtų prasiskverbti eterio bangos?*

Išsitraukęs iš kišenės telefoną, pasiuntinys nusprendė išbandyti.

Neišmanydamas, ar Jeruzalėje naktis, vyras suko galvą, kam čia būtų galima paskambinti nesibaiminant sutrikdyti miego. Tikrai ne seniui, ne administratorei ir ne sekretorei.

Geriau ir motinai neskambinti, nes tikrai neatsispirs pagundai papasakoti apie apsinuodijimą. Beliko dukra. Kaip tėvas jis turėjo teisę ją pažadinti, o jos vaikiškas balselis išvaikytų visas sapno liekanas. Vyras paskambino į buvusios žmonos namus, kuriuos sapne buvo susprogdinęs, nors beveik nesitikėjo, kad tokiose gelmėse jo prašymas bus išklausytas.

Buvo sujungta neįtikėtinai greitai. Balsas po žeme nuskambėjo taip aiškiai, tarsi būtų šaukiama nuo kalno. Atsiliepė buvusi žmona. Moters balsas buvo žvalus ir ramus, ji kalbėjo švelniai, ir, jo nuostabai, neskubėjo mesti ragelio.

– Tai aš... – lemeno pasiuntinys.

– Taip, girdžiu, kas nutiko? Sergi?

– Taip... – vyrą pagavo jaudulys nuo minties, kad, nepaisant išsiskyrimo, ji vis dar puikiai jį pažįsta. – Truputėlį...

– Kas nutiko?

– Mažumėlę apsinuodijau. Bet jau sveikstu.

– Kas panoro tave nunuodyti?

– Niekas, – nusijuokė pasiuntinys. – Pats apsinuodijau. Bet jau sveikstu.

– Visada tareisi turintis geležinį skrandį, tad gal jau pats metas suprasti, kad viskam yra ribos.

– Taip. Tu teisi. Visiškai. Išties metas.

– Ir ką? Nuodai jau išėjo?

– Taip, jau sveikstu. Teko nemažai iškęsti. Visiškai sukiužau... bet jau sveikstu.

– Tik neskubėk... ir dabar nepulk kaip laukinis visko iš eilės prisišlamšti. Geriausia būtų tik gerti. Ir gausiai.

– Taip, geriu. Ir dar gersiu. Ačiū tau.

– Už ką?

– Kad rūpiniesi.

– Rūpinuosi? Ne. Tik užjaučiu.

– Ir tai jau šis tas. Ačiū, kad užjauti...

– Šiek tiek užjaučiu. Pernelyg didelės užuojautos tikrai nesi vertas.

– Ačiū ir už šiek tiek. Man be galo malonu, kad taip netikėtai su manimi kalbiesi. Turiu nedidelį prašymą. Gal būtų galima trumpam pažadinti mergaitę? Privalau žūtbūt išgirsti jos balsą.

– Pamiršai? Šiandien juk pirmadienis, ji turi nulinę pamoką. Jau išėjusi į mokyklą.

– Jau išėjusi? Tai kuri dabar valanda?

– Kuri valanda? Septinta ryto. Kas su tavimi darosi? Viską galėjai pamesti, bet tik ne laiką.

– Tikra tiesa, bet manimi rūpinęsi kariai, kol paslikas voliojausi tualete, nusegė nuo rankos laikrodį, be to, atsidūriau ten, kur neprasiskverbia nė menkiausias šviesos spindulėlis.

– Kas tai per vieta?

– Tik įsivaizduok, aš čia užkastas po žeme. Kažkokiame atominiame bunkeryje, kuris virto lankytina vieta.

– Ką čia paistai? Ar jau palaidojote tą moterį?

– Juliją Ragajev? Ne, dar ne. Mes dar pakeliui pas jos motiną.

– Motiną? Ir sugebi mėgautis lankytinomis vietomis? Maniau, kad privalai skubėti visa tai užbaigti. Kitaip tariant...

– Jei kalbi apie moterį, tai yra jos palaikus... lavoną... dėl to nesirūpink, turime marias laiko. Šiandien panašiais atvejais jau visai kitaip pasirūpinama palaikais. Tik nepamanyk ką nors negera.

– Nejau tu išties manai, kad ji man taip rūpi, kad nuolat apie ją galvoju ir net regiu sapnuose? Tiesą sakant, visa ši istorija man nėmaž nerūpi. Tiesiog negaliu suprasti, kurių galų tau reikėjo trenktis šitokį atstumą? Nejau vien dėl to kvailo straipsnio kažkokiame laikraštpalaikyje? Juk buvo galima palaidoti ją Jeruzalėje, ir būtų viskas seniai baigta. Neabejoju, kad ir ji pati būtų to pageidavusi.

– Keista. Tai dabar jau kalbi jos vardu? Tai jau šis tas...

– Ne, ne, pakaks. Baikime apie tai. Iki valiai prisiklausiau tavo ciniškos išminties. Jau gailiuosi, kam apskritai priminiau tą moterį... Labas rytas. Kalbu jos vardu? Kas ji man tokia? Kas ji tau tokia? Ir apskritai – ko tu iš manęs nori? Apsinuodijęs ar ne, esi visiškai laisvas. Keliauk sau sveikas, kur tik į galvą šauna. Su palaikais ar be jų. Tik palik mane ramybėje.

9

Nebelaukę nė pietų, septyni keleiviai sugužėjo į šarvuotąjį automobilį, kuris, įjungus variklį, garsiai užsikosėjo, ir prireikė šiek tiek laiko, kol sudrebėjęs išspjovė melsvų dūmų kamuolį ir palaimingai sudejavęs iš lėto pajudėjo iš vietos. Jam įkandin pasišokinėdama bumbsėjo platforma

su karstu, kuris šįsyk buvo papildomai sutvirtintas kabeliu. Tai žmogiškųjų išteklių vadovas primygtinai reikalavo kuo greičiau leistis į kelionę. Nors iš požemių išniro išblyškęs ir nusilpęs, tačiau, užsukęs į tuščius barakus ir pastebėjęs suvyniotą savo guolio čiužinį, įsitikino, kad čia nė pėdsako nebelikę jį iki širdies gelmių sukrėtusio sapno, todėl, pasijutęs laisvas it paukštis, panūdo tęsti pradėtą misiją. Vis dar nuo pasiuntinio nenuleidžiantis akių konsulas liepė vaikinui sėstis į priekį ir atlaisvinti vietą tarp lagaminų, kur ištiesęs plačią sėdynę paragino sparčiai sveikstantį, bet vis dar ligonį patogiai atsigulti ir net įtikino jį užsidėti žmonos raudonąją kepurę, kuri sušildys galvą ir apskritai padės greičiau atgauti jėgas.

Karinėje bazėje nebuvo skalbimo mašinos, todėl jis buvo priverstas pamiršti nešvarius drabužius ir apatinius ir tenkintis dėvėta kareiviška apranga. Už ją buvo įskaičiuota į šiaip kuklią sąskaitą už nakvynę, valgį ir ekskursiją po karinės bazės erdves, o prie šios žmogiškųjų išteklių vadovas nešykštėdamas dar pridėjo atlygį už slaugą, per kurią, nors buvo išsiversta be vaistų, vystyklų, karštos arbatos, o ypač geranoriškumo tikrai nestigo. Iš pradžių, kaip ir už palydovinio ryšio telefoną, seržantas spyriojosi imti pinigus. Konsulą patikino, esą imti pinigus už tai, kas, jo manymu, tėra paprasčiausia karinė prievolė, jam neleidžianti jo, kaip vyresniojo seržanto, garbė, bet pasipiktinus eiliniams, esą vadas pernelyg užsispyręs, senis nuraudo, užmerkė akis ir ištiesė ranką. Fotografas, kuriam jau buvo grąžintas atimtas objektyvas, nevaliojo susitvardyti ir blykstelėjo fotoaparatu.

Šįsyk iš lėto stumiantis šlaito įkalne, tvieskiant ryškiai vidurdienio saulei, keleiviai turėjo didesnę galimybę įvertinti prieš akis atsivėrusio slėnio grožį, nei čia atvykstant, nes tuomet, bene prieš keturiasdešimt valandų, jį gaubė aklina tamsa. Pro aukštus automobilio langus, čia atsiradusius po to, kai karinė transporto priemonė virto civiline, buvo puiki proga mėgautis akį veriančiu vaizdu, kurio didžiumą lėmė žmogaus ranka – taip buvo bandoma dangstyti slaptą karinę bazę. Miškai, menamas karjeras, nedidelis dirbtinis ežerėlis, kelios eilės raudonstogių namų – visa tai priešo akims apdumti.

Vyresnysis vairuotojas, patyręs mechanikas, visai kaip beduinas dykumoje, mokėjo iš pirmo žvilgsnio atpažinti visas pakeliui iškilusias peizažo simuliacijas. Jiems leidžiantis iki sankryžos, konsului vertėjaujant, vyras patikino pasiuntinį, esą jų padarytas lankstas ir netgi užklupusi klastinga negalia jiems galiausiai išėję į naudą. Juk negana, kad gerai pailsėjo ir sočiai pavalgė, bet dar ir pavyko išsisukti nuo audros, atsivijusios iki pat sankryžos. Su šaknimis išrauti pakelės medžiai, išvartyti kelio ženklai liudijo ją buvus nuožmią ir smogus tolokai priešakyje.

Beliko įveikti du trečdalius kelio, ir tikslas pasiektas. Esą kelias čia miškingas, toliau tekanti upė, tačiau nė vienas vairuotojas jo nepažįsta. Tiesa, jie kalbėjęsi su kariais, kurie itin detaliame kariniame žemėlapyje jiems viską paaiškinę, tačiau vis tiek nesijaučiantys visiškai tikri, ar ir likusią kelio atkarpą pavyks įveikti taip pat sėkmingai kaip pirmąją.

Užklupo gūdi naktis, tačiau vairuotojus gąsdino ne paklaidinti galinti tamsa, o visa virtinė sankryžų, išsišakojančių kelių ir kelelių, kurių kelio ženklus išvartė audra arba jie paprasčiausiai nusisuko į kitą pusę. Tiesa, nebebuvo galima ilgiau delsti, padarytas lankstas užtruko ilgiau, nei manyta, o poilsio visiems tekę su kaupu. Be to, senoji motina jau bus veikiausiai sugrįžusi į kaimą ir išgirdusi žinią apie dukters mirtį, todėl turi teisę kaip galima greičiau sužinoti visas smulkmenas.

Veržiantis gilyn į naktį, visi nustebo priešakyje išvydę gausiai apšviestą teritoriją. Antroji kelionės dalis nėmaž nepriminė pirmosios – čia nestigo nei žmonių, nei gausaus eismo. Kartkartėmis jie buvo priversti aplenkti lėtus vilkikus ar, atvirkščiai, atlaisvinti kelią žaibiškai skriejančiam automobiliui. Sykį net teko sustoti ir padėti išsivaduoti dviem arkliams, kurių pakinktai buvo įsipainioję į vežimo grąžulą. Kitą sykį kelią užkirto didžiulė karvė. Savo didžiai nuostabai, keleiviai sutiko lygiai tokį pat karinį automobilį kaip ir jų – aukštais ratais ir gausybe žibintų. Šis veikiausiai buvo tos pačios gamybos serijos ir galbūt anuomet net priklausė tam pačiam kariniam daliniui, nors civiliniu buvo virtęs kitaip – dabar tai buvo tikri namai ant ratų, o platforma – virtuve.

Retsykiais jie pralenkdavo kokį kaimą ar miestelį, kuriuose dažnai pasitaikę paslaugūs žmonės noriai jiems aiškino, kaip geriausia važiuoti toliau; kartais, jų manymu, teisingiausią kelią net pabandydavo pabraižyti ant popieriaus lapo. Tiesa, žinia, kad karstas atkeliavęs iš tolimosios

Jeruzalės ir dabar gabenamas per teroristinį išpuolį žuvusios moters gimtąjį kaimą, kėlė sumaištį. Rodydamas pagarbą, ne vienas prašalaitis nuo galvos nusiimdavo kepurę ir puldavo pamaldžiai žegnotis, sakytum, tai būtų karstas su šventosios palaikais. Toks paslaugumas vyresnįjį brolį paskatino degalinėje paklausyti nepažįstamojo patarimo trumpinti kelią kertant mišką. Esą taip keliaudami dar brėkštant jie turintys pasiekti upę, kuria persikelti bus galima pirmuoju keltu, naktimis neplaukiojančiu, štai kodėl net keliomis minutėmis pavėlavę nelaimėliai ten priversti kiaurą naktį prakiurksoti ant kranto, o štai dienomis keltas paprastai būna sausakimšas. Kliaudamasis paslaugaus nepažįstamojo brėžiniu, vairuotojas tik auštant pasiekė trumpojo kelio pradžią. Paskubomis pasitarę su broliu, jiedu nusprendė rizikuoti. Tai buvo platus kelias, pilnas prikritusių sausų šakelių, kurias įsibrovusi sunkiasvorė mašina negailestingai traiškė didžiuliais ratais skleisdama ausiai malonų traškesį.

Kai keleiviai pakirdo iš miego, traškesio tebebuvo girdėti. Miškas, pasidengęs įkyriais užsikrėtusių medžių šakas apraizgiusiais vijokliais, primenančiais ilgas dulsvas barzdas, skendėjo ūkanose. Šios tankiai susipynusios augalų skraistės dangstė vaizdą ir blogino matomumą. Laikydamiesi brėžinio nurodymų, vairuotojai, regis, pradėjo nerimauti, kad tik trumpasis kelias nevirstų klaidžiomis žaltvykslėmis. Miškas, turėjęs sutrumpinti kelionę, ėmėsi rodytis nelyg baisus didžiulis padaras, grasinantis bet kurią akimirką juos užpulti ir pribaigti. Pradžioje platus, ir, at-

rodo, nėmaž neklaidus kelias įpusėjus kas keli šimtai metrų šakojosi į du ar net tris mažesnius keliukus, todėl nuolat teko sukti galvą, kur sukti – į kairę ar dešinę?

Vairavo jaunesnysis brolis, o šalimais susirūpinusiu veidu sėdėjo vyresnysis. Nuo kelionės pradžios keleiviams dar neteko jo matyti tokio įsitempusio ir išblyškusio. Vienoje rankoje vyras laikė brėžinį, kitoje – kompasą, ir kaskart, kai šūktelėdavo sukti į kairę ar į dešinę, jo rankos sudrebėdavo. Laikantis kompaso rodmenų, pasirinkta kryptis ne visada atrodė teisinga: dažnai kelias buvo perdėm provėžuotas ir siauresnis už kitus, todėl jiems stumiantis į nežinią automobilio gale šokinėjantis karstas daužėsi kaip pašėlęs. Tiesa, karinė transporto priemonė atskleidė visas savo galimybes. Nors buvo galima nulenkti galvą nežinomam mechanikui, taip išmaniai sukonstravusiam automobilio veleną, didžiulius ratus, spyruokles, važiuoklę ir, žinoma, patį variklį, vyresniojo brolio nerimu, ar nebus padaryta lemtinga klaida, dėl kurios jiems nelyg dar vienam parazitui teks įstrigti tarp medžių, užsikrėtė ir kiti keleiviai – visi nugrimzdo į slogią tylą.

Tylėjo net šnekusis konsulas, kuris paprastai iš bet kokios padėties sukosi gausiai berdamas žodžius ir buvo tarsi gyvas tiltas tarp svetimšalių ir vietinių, todėl jo tyla slėgė labiau nei kitų. O štai pasiuntinys, pirmą kartą po sunkaus negalavimo pajutęs žvėrišką alkį, sumanė prakalbinti senį, todėl pakilęs nuo gulto pasiėmė keptą bulvę ir godžiai ją sušlamštė. Nusigręžęs į automobilio galą, jis stebėjo, kaip gausūs brūzgynai šakomis brauko karstą su valytojos palai-

kais, kuriais tąsyk nieko daug negalvodamas prisiėmė iki galo pasirūpinti.

Taip iriantis pro tankius brūzgynus miške sudilo kelios kankinamai įtemptos valandos. Galop abejinga saulė, iki šiol tik kartkartėmis švystelėdama pro medžių properšas, akimirksnį neįtikėtinai ryškiai suspindo tolimame horizonte. Nieko nelaukę, jie ir pasuko ton pusėn.

Paaiškėjo, kad mišką kirsti pataręs nepažįstamasis iš esmės neklydo. Šis kelias iš tiesų buvo gerokai trumpesnis, o ir kelionės tikslas jau buvo ranka pasiekiamas. Užšalusios upės, kuria plaukiojo nedidelis keltas, krante jau buvo spėjusi susirinkti gausi minia. Žmonės su gyvuliais, automobiliais ir vežimais nekantraudami laukė, kada bus perkelti į kitą krantą, kuriame ne ką mažesnė spūstis nekantravo sugrįžti atgal.

Šią upę minėjo ir konsulė – kaip iššūkį, kliūtį, o gal nuotykį. Susitraukusi į baltą ledą, ji atrodė tvirta pėsčiomis pereiti į kitą krantą ir ant jo pašėlti. Vyresnysis brolis, stojęs į eilę, nė nemanė slėpti džiaugsmo, kad bandymas trumpinti kelią baigėsi laimingai, ir jiems nebeteks be galo be krašto klaidžioti mišku. Drovus vyras, nepratęs rodyti jausmų, išpuolė iš mašinos ir nužingsniavo užšalusia upe. Pasiekęs vidurį, atrodė lyg mažytis juodas taškelis ant balto paviršiaus. Tartum trenktas žaibo, jis staiga puolė kniūbsčias ir dėkodamas saulei galva palietė kietą ledą.

Tarp krūvon susibūrusių žmonių, automobilių, vežimų, arklių, karvių ir kiaulių ir vėl iškilo nedidelis turgus, kuriame buvo puiki proga pragariškai lėtai slenkantį laukimo

laiką užmušinėti derybomis. Konsulas, susigrąžinęs raudonąją kailinę kepurę, baiminosi, kad pasiuntinys ir vėl neapsinuodytų. Prie nieko, ko pats asmeniškai nepatvirtindavo, kad yra saugu vartoti, keleiviams nebuvo leidžiama prisiliesti.

Diena krypo vakarop. Nors upė neatrodė perdėm plati, dėl automobilių ir krovinių, kuriuos abiejuose krantuose teko iškrauti ir pakrauti, eilė slinko vėžlio žingsniu. Dangų nutvieskus pirmajai vakaro gaisai ir beveik nelikus abejonių, kad karstas su palaikai į kitą krantą bus perkeltas tik rytoj, o jo palydovai naktį bus priversti praleisti prie užšalusios upės, konsulas nusprendė pasikliauti minios malone. Su vaikinu pašonėje jis vaikštinėjo tarp kantriai laukiančių žmonių ir visiems pasakojo apie vargšę Jeruzalėje žuvusią moterį, sugrįžusią karste pas gyvą sūnų ir seną motiną, kuri išreiškusi norą, kad duktė būtų palaidota gimtajame kaime. Žmonės, atrodė, liko sujaudinti šio neįmantraus konsulo pasakojimo ir dailaus našlaičio veido. Vienas po kito beveik nesipriešindami jie praleido karstą su palaikais ir jį gabenančią karinę transporto priemonę.

Štai taip, dar visiškai nesutemus, jiems ir pavyko patekti į paskutinį tos dienos keltą, o šią sėkmę vainikavo įspūdingas saulėlydis. Nepaisydamas net prieštaraujančio konsulo, kuris po nuotykio su neaiškios kilmės viralu tapo perdėm rūpestingas, žmogiškųjų išteklių vadovas panūdo pėsčiomis pereiti upę ir dar paprašė fotografo jį įamžinti, kad esą turėtų ką parodyti Jeruzalėje likusiai dukrai. Nenorėdamas jam nusileisti, žurnalistas nusprendė prie jo prisijungti. At-

sargiai, saugodamiesi, kad nesukluptų, jiedu žingsniavo užšalusia upe, o fotografas, užsilipęs ant karsto, bandė sugauti geriausias jų žygdarbio akimirkas.

– Jei dabar ledas įlūžtų, – vaipėsi apkūnusis žurnalistas, po kojomis pasigirdus keistam traškesiui, – laikraštis netektų herojaus, kuriuo visi galėtų žavėtis, ir graudaus pasakojimo. Būtų tik nedidelė žinutė paskutiniame puslapyje apie du nuotykių ieškotojus, ieškojusius pražūties ir sėkmingai ją radusius.

– Gal man tai net labiau patiktų, – pasiuntinio balse pasigirdo skausminga gaidelė, nustebinusi žurnalistą. – Jei straipsnyje bus išliaupsintas mano atsidavimas nepažįstamos moters lavonui, tai atbaidys bet kurią gyvą moterį.

– Atvirkščiai, – šypsodamasis paprieštaravo žaltys ir išdrįso uždėti ranką ant savo herojaus peties ir taip galutinai įveikti juos skyrusį atstumą. – Tu dar turėsi progos įsitikinti, kad tokia neregėta ištikimybė mirusiajai, kurios gyvos nė nepažinojai, moterims beregint įstrigs į širdį. Nebeprireiks naktimis trankytis po barus. Jos pačios ims tavęs vaikytis... O tavo dėka galbūt ir manęs...

10

Kai mūsų kaimą pasiekė siaubingos žinios iš Jeruzalės, miesto, apie kurį buvome girdėję tik iš Biblijos, vienas po kito iškilo visa virtinė klausimų. Dievo Motina, suteik mums išminties nesuklysti.

Išsiuntėme mergaitę, kad ši paragintų senąją moteriškę kaip galima greičiau sugrįžti iš vienuolyno, tiesa, prigrasėme nė žodeliu neužsiminti apie ištikusią tragediją. Nuo tada prabėgo keturios dienos ir penkios naktys, ir jokio ženklo. Čia spėjo praūžti didžiulė audra, užtvindžiusi kelius ir nusiaubusi tiltus. Štai kodėl kasnakt aplink kaimą gausiai deginame laužus, kad iš tolo mus pastebėtų.

Ak, ir ko reiks griebtis, jei žuvusią dukrą atveš anksčiau, nei velionės pasitikti ir jos gedėti sugrįš jos motina. Ar būsime priversti patys nedelsdami ją palaidoti, ar dar bus galima šiek tiek lukstelėti? O jei bus galima, kur reikės saugoti palaikus, kad nebūtų paminta pagarba mirusiajam? Nejau teks laužti trobos, kurioje velionė gimė ir augo, duris ir negyvą kūną guldyti į lovą? Ar, kaip kad pas mus įprasta, geriau guldyti karstą bažnyčioje prie altoriaus? O Šventas Kryžiau, kaip teks melstis šalia palaikų, kurie nėra nei šventojo statula, nei šventoji ikona? Mus ne juokais apėmęs tikras siaubas. Esame pratę matyti nuo senatvės mirusių ūkininkų arba ligos palaužtų kaimynų veidus. Bet kaip valiosime atverti karsto dangtį ir bent akies krašteliu dirstelėti į Jeruzalėje sumaitotus palaikus?

O kam teks sakyti atsisveikinimo kalbą? Jau daugybę metų velionės nematėme ir nieko apie ją nežinome, liko tik tolimų prisiminimų nuotrupos apie dailią tykią merginą, visur eidavusią su motina: į turgų, į laukus, kol kažkoks vyras ją įsimylėjo ir išsivežė į didelį miestą. Pirmaisiais metais jos motina dar trenkdavosi į pasaulio galą aplankyti dukters, o grįžusi pasakodavo, kad ji ten dirbanti inžiniere ir susilaukusi nuostabaus kūdikio. Kai mūsų krašte nutiesė telefono liniją, senoji liovėsi

taip dažnai ten važinėjusi. Ar galėjo taip nutikti, kad vargšė motina žinojo, iš kokio miesto telefonu kalbasi su dukterimi, bet mums nieko nesakiusi?

Išgirdę šią siaubingą naujieną, štai jau penkta diena kaip neturime ramybės. Mus jau pasiekė žinia, kad karstas su palaikais paskutiniuoju keltu buvo perkeltas užšalusia upe, o iki ten jį atgabeno karinė transporto priemonė ir atlydėjo gausi palyda, bet iš motinos dar nesulaukėme jokių žinių. Ką darysime? Ką pasakysime palydai, atvykusiai drauge su paprasta darbininke tapusios inžinierės, žuvusios ne savo kare, palaikais? Dievo Motina, vėl ir vėl meldžiame Tavęs pagalbos, tačiau nesulaukiame jokio atsakymo.

Kai prie laužo sustojo didžiuliai ratai, atrodė, kad sapnuojame. Trumpam net pasidingojo, kad karinės mašinos tempiamas karstas yra tuščias, o atkaklus Tavo tylėjimas padarė stebuklą ir mirusioji prisikėlė. Akimirką, vos vienintelę akimirką patikėjome, kad velionė kaip kadaise vėl jauna ir graži netrukus kopėčiomis nusileis žemyn. Kai baimingai drebėdami ir nesitverdami iš džiaugsmo prisiartinome prie didžiulės mašinos, supratome, kad tai jis, aukštas, blyškaus veido vaikinas, primygtinai reikalavęs mirusios motinos palaikus atvežti pas senelę, kuri ir padėsianti širdį smelkiantį pyktį paversti skausmu ir gailesčiu.

Velionės palydovai atrodė itin garbūs žmonės. Seną didžiulę karinę transporto priemonę pakaitomis vairavo du vairuotojai. Papasakoti apie pasiuntinio misiją buvo pasiųsti net du žurnalistai; be to, iš tolimosios šalies atkeliavusį pasiuntinį lydėjo ypatingasis konsulas, dirbęs ir jo vertėju.

Iš pradžių nesumojome, kad blyškaus veido vyras sena kareiviška apranga ir bus kelionės vadovas. Tik jam prabilus, konsului vertėjaujant, supratome, kad Tavo, Dievo Motina, tyla anaiptol nėra tyla, jei mums skyrei šį žmogų, kuris ir atsakys į mums rūpimus klausimus.

Jis taip kalbėjo:

Kaimiečiai, nesibaiminkite negailestingai skubančio laiko. Jūsų kraštietė į gimtąjį kaimą sugrįžo balzamuota it Egipto karalaitė, todėl nėra jokio reikalo skubėti ją laidoti. Laikas sustos ir kantriai palauks, kol jos motina sugrįš ir galės su ja atsisveikinti.

Jei mintis guldyti ją į vaikystės lovą ar nešti į bažnyčią ir melstis prie palaikų, kurie nėra nei šventojo statula, nei ikona, jums atrodo atgrasi, laikinai pasaugokime karstą mokykloje, kurioje velionė kadaise mokėsi, nes tai būtent ta vieta, kurioje kiekvienas laukiame savo motinų.

Kai ateis metas laidoti, žinokite, kad jums atvežėme ją nesuniokotą ir tyrą tarsi miegančią princesę, todėl nėra reikalo baimintis nukelti karsto dangtį.

Aš pats nesu joks pasiuntinys, kuris tik pasirodęs vėl netrukus išnyks, esu žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjas, todėl mano pareiga likti su jumis, kol paskutinis žemės grumstelis nubyrės ant karsto su valytojos palaikais. Tik tada ir sugrįšiu į miestą, kuris man pačiam – tik seniai apkartusi tikrovė.

Kaimiečiai, iš pradžių priešinęsi minčiai karstą saugoti mokykloje, greitai suprato, kad tai geriausia ir tinkamiausia vieta. Be to, ir palydai reikėjo kažkur apsigyventi, todėl buvo nuspręsta dienai ar dviem nutraukti pamokas. Tiktų bet kas, kad tik karstas kaime neliktų be priežiūros.

Paskubomis atlaisvinus virves, karstas buvo atsargiai nukeltas nuo platformos ir nuneštas į mokytojų kambarį, o šio durys tučtuojau užrakintos. Klasėse buvo sustumti suolai, ant grindų paberta šiaudų, gyventojai sunešė čiužinių, antklodžių, pagalvių, ir kai netrukus nedidelėje kaimo mokyklėlėje palyda jaukiai įsikūrė, kaime ir vėl stojo ramybė. Keli kaimiečiai liko toliau kurstyti laužų ir laukti sugrįžtančios piligrimės, kuri galbūt jau nujautė, kad jos čia laukia nemalonios naujienos.

Jaunajai pasiuntinei pavyko sugrąžinti senolę į kaimą ir nesukelti jokio šios įtarimo. Tiesą sakant, apsilankymas vienuolyne, maldos ir Naujųjų metų laiminimai buvo taip pakylėję moters dvasią, kad į kaimą senoji sugrįžo juodais vienuolės apdarais ir aukštu galvos gobtuvu. Štai kodėl vidurnaktį iš mokyklos jos pasitikti išėję žmogiškųjų išteklių vadovas, konsulas, o svarbiausia – vaikaitis atrodė be galo sutrikę, kad būtent jiems tenka šiai senai, nedidukei, apkūnokai šiltų akių ir švelnaus balso senutei perduoti baisią žinią.

Regis, kaimiečiams patiems nepakako drąsos jai pasakyti apie dukters žūtį, todėl pasiuntiniui beliko viltis baisios netekties skausmą pabandyti apmaldyti ne tik didžiulės

jų įmonės, bet ir visos Jeruzalės skiriama piniginė parama. Iš pradžių prie senolės atsargiai prisiartino vaikaitis. Nors nebuvo vaikino mačiusi daugelį metų, moteris išsyk jį pažino, o pažinus nusmelkė bloga nuojauta, kad bus šis tas negera nutikę, jei nepilnamečiui teko sukarti šitokį kelią. Nusiplėšusi nuo galvos vienuolišką galvos gobtuvą, senolė apnuogino nuoširdų geraširdžio žmogaus veidą.

Baimės pagautas vaikinas, regis, jau gailėjosi primygtinai reikalavęs kelionės į kaimą. Pirštu baksnodamas į nedidelę mokyklą, kurioje gulėjo karstas su motinos palaikais, jis užsikirsdamas papasakojo apie sprogimą daržovių turguje. Senolė greitai viską suprato; sukrėsta baisios žinios, ji nė nemanė slėpti kartėlio, kam be reikalo šitokį kelią buvo gabenami dukters palaikai, užuot iškart palaidojus ją mieste, kurį pati ir pasirinkusi, kitaip tariant, Jeruzalėje, kuri jai priklauso ne mažiau nei kitiems.

– Jai priklauso? – pažodžiui moters širdgėlą verčiančiam konsului sušnabždėjo apstulbęs pasiuntinys. – Ką ji turi galvoje?

– Nieko, – paskubomis nutraukė konsulas, pagautas staigaus įniršio, kurio iki tol neteko pastebėti. Nė neatsiklausęs žmogiškųjų išteklių vadovo, jis neslėpdamas susierzinimo kalbėjosi su senole, kad galutinai viską išsiaiškintų.

Sužeisto žvėries instinktais senutė pajuto, kad palydai vadovauja anaiptol ne senis plieno spalvos garbanomis, o anas jaunas vyras kareiviškais drabužiais, svajingu veidu ir pavargusiomis akimis. Puolusi prie žmogiškųjų išteklių vadovo, moteris iš visos širdies ėmė jo maldauti dukters palai-

kus sugrąžinti į ją pražudžiusį miestą. Tokiu būdu ir ji pati įgytų teisę jame gyventi.

Priblokštas tokio netikėto močiutės prašymo, vaikaitis, prie jos pripuolęs, maldavo ją atsistoti, bet moteris jį atkakliai stūmė nuo savęs. Apimta įniršio, ji išsitiesė ant žemės ir kone išsivoliojo laužo pelenuose. Keli vyrai jėga ją atplėšė nuo žemės ir nuvedė į trobą. Atrodė, kad senutė neina, o lengvai plevena ore.

Žmogiškųjų išteklių vadovas pasijuto visiškai sugniuždytas – pasirodo, čia atvežė net dvi blogas naujienas. Nesavanaudiškas jo užmojis palaikus atgabenti iš Jeruzalės subliūško lyg muilo burbulas. Jis prašė konsulo leistis paskui motiną, kad galėtų jai viską paaiškinti, jog tai ne jo kaltė. Pirmą sykį nuo pažinties akimirkos žmogiškųjų išteklių vadovas pajuto, kad buvęs ūkininkas priešiškai nusiteikęs. Griežtai ir atžariai atkirtęs, jis atsisakė pildyti prašymą.

– Pakaks. Tas negirdėtas neregėtas tamstos kaltės jausmas jau visiems baigia išlįsti per gerklę. Jei tave taip apsėdo noras jį išpirkti, nederėtų į tai įtraukti viso pasaulio.

Priekaištas, išsakytas iki tol be galo ramaus ir mandagaus žmogaus lūpomis, pasiuntiniui atėmė žadą. Užduota širdimi jis apsisuko ir patraukė į mokyklą, kur klasėje kuo ramiausiai miegojo likę kelionės bendrai.

Prie krūvon sustumtų suolų, šalia lango, įsisupę į antklodes, lyg niekur nieko ilsėjosi žurnalistas su fotografu.

Tikro sielvarto akimirką, – dingtelėjo žmogiškųjų išteklių vadovui, – *jie kaip visuomet pramiega, o štai pabudę neabejotinai bandys surežisuoti jiems suprantamą skausmą.*

Vyrai piktai pašnairavo į konsulą, kuris tiesino antklodę ir bandė sugrįžti į miego karalystę. Akimirksnį pasiuntinį užplūdo noras išrėžti seniui į akis, kad už paslaugas jam gausiai atlyginama, todėl – nori jis to ar nenori – privalo versti, tačiau tik nurijo gerklėje susitvenkusius žodžius, pasigriebė odinį lagaminą ir tekinas išpuolė iš mokyklos.

Šiauriniame krašte dar nesimatė jokių aušros ženklų. Kai žinia apie mirtį buvo paskelbta, o ramybės nedavę klausimai atsakyti, kaimiečiai, užgesinę šviesą, sugulė miegoti, iki kol rytas nepažadins ir visi suskubs ruoštis į bažnyčią šermenims. Žmogiškųjų ištekių vadovas vienas klaidžiojo apsnigtais takeliais tarp tamsoje skendinčių trobesių ir pirmą kartą nuo misijos pradžios pajuto slegiančią vienatvės naštą. Vyras nesiliovė klaidžiojęs, nes buvo tikras, kad sugebės nesunkiai rasti senolės trobą ir jai pasakyti, kad, kitaip nei jos ir jo tautiečius, jos prašymas jo nėmaž nestebina.

Kai iš pro langiūkštį sklindančios šviesos pasiuntinys spėjo, kad tai ir bus senosios troba, atmintyje trumpam iškilo mažytė Julijos Ragajev lūšnelė Nachalat Achim kvartale. Žvilgtelėjęs pro aprasojusį lango stiklą, vyras pastebėjo, kad senolė ne viena. Viduje buvo susirinkęs nedidelis būrelis guodėjų, o šalimais sėdėjo vaikaitis. Nors neišmanė, kaip reikės perduoti sumanymą, nes konsulas tikrai atsisakys jį išversti, žmogiškųjų išteklių vadovas, lyg būtų artimas giminaitis, įžengė vidun ir, netaręs nė žodžio, perdavė moteriai odinį lagaminą.

Apie vidurdienį žmogiškųjų išteklių vadovas prisijungė prie konsulo ir abiejų vairuotojų, kurie stovėjo pageidaujančiųjų pro karstą praeiti eilėje – tai vietinis paprotys prieš prasidedant laidotuvių apeigoms. Akimirką jį apėmė dvejonės. Juk mačiau ją sapne – moteris atrodė apimta kančių, be galo pavargusi, bet gyva, tokia gyva, jog net kilo pagunda ją mylėti. Tai kurių galų dabar žiūrėti į lavoną?

Jis davė ženklą konsului ir abiem vairuotojams praeiti į priekį. Žurnalistas su fotografu pasirūpino jau anksčiau prasibrauti į bažnyčią ir užsiimti geriausias vietas. Net paaiškėjus, kad čia draudžiama fotografuoti, vyras neabejojo, kad fotografas slapčia be blykstės pokštelės vieną kitą kadrą ir būtent tokią nuotrauką patalpins laikraštyje šalia skelbimų apie nuomojamus butus ir parduodamus automobilius. Šis landus žmogus nesileido į tolimą kelionę tam, kad taip lengvai atsisakytų dailaus pasakojimo kaltininkės veido.

Paskutiniai kaimiečiai sugužėjo į nedidelę bažnyčią, bet pasiuntinys liko anapus didelių medinių durų. Siauru takeliu jis nukurnėjo į nedideles kaimo kapinaites. Jas supo aukšta apledėjusi siena, kuri jam priminė pasaulio pabaigą.

Aplinkui viešpatavo spengianti tyla. Žmogiškųjų išteklių vadovas, vaikštinėdamas tarp senų ir naujai iškilusių antkapių, ieškojo šviežiai iškasto kapo, tačiau nieko panašaus neaptiko. Veikiausiai senoji primygtinai reikalavo karstą su palaikais grąžinti į Jeruzalę. Galbūt kaimiečiai, baimindamiesi jos prakeiksmo, palaikus planavo palaidoti

slapčia, naktį. Iš bažnyčios sklido balsai, sumišę su prislopintu verksmu. Juos pertraukė duslus tarsi iš pačių sielos gelmių sklindantis kunigo balsas; maldos žodžiai perėjo į lėtą senovinį giedojimą. Prie monotoniškos, pasiuntinio širdį kiaurai veriančios giesmės prisijungė ir kaimiečiai. Nors ir žinojo, kad bažnyčioje jam palikta garbinga vieta, be to, būtų mielai išsakęs užuojautos žodžius, vyras jautė, kad geriausia likti lauke, antraip dar neatsispirs pagundai žvilgtelėti į mirusiąją, kad ir iš tolo.

Metas atsisveikinti, – sušnabždėjo žmogiškųjų išteklių skyriaus vedėjas ir nusibraukė netikėtai ištryškusią ir akimirksniu į ledą pavirtusią ašarą. Pirmyn atgal pavaikštinėjęs prie ledinės sienos, vyras atsargiai palietė ją ranka, tačiau iš galvos niekaip nepavyko išmesti senolės prašymo. Nejau padarėme klaidą? Ar tik nebūsime paskubėję griebtis neapgalvotų veiksmų? Toji inžinierė Jeruzalėje atsirado ne atsitiktinai: ne tik ieškodama darbo, bet ir jausdama ypatingą ryšį su jo gimtuoju jam pačiam gerokai apkartusiu miestu. Štai kad ir ją ten atsivežęs žydas ilgai neištvėrė ir netrukus sugrįžo atgal, o ji pati juk nusprendė pasilikti. Jei naktinės pamainos viršininkas, bėgdamas nuo jausmų, nebūtų jos atleidęs iš darbo, ir šiandien toji moteris būtų mano žmogiškųjų išteklių sąraše.

Vyrui svaigo galva ir drumstėsi protas, buvo sunku pasakyti, ar jis dreba iš šalčio, ar jaudulio. Buvo vidurdienis, o Jeruzalėje – dešimta ryto. Pasiuntinys iš kišenės išsitraukė palydovinio ryšio telefoną ir paskambino įmonės direktoriui.

Išgirdusi žmogiškųjų išteklių vadovo balsą, administratorė nepaprastai nudžiugo. Kai vyras apsiėmė šią misiją, ji nesiliovusi apie jį galvoti. Ar jau pavykę pasiekti tikslą? Galbūt jis jau pakeliui namo? Visi čia tik ir klausinėja, kada vėl bus galima jį pamatyti.

– Jau netrukus, – patikino pasiuntinys, ir vėl nesitvėrė nuostaba, koks puikus ryšys. Tiesa, prieš sugrįždamas, jis dar privalantis pakalbėti su seniu.

– Nejau pamiršai, kad šiandien trečiadienis? – moteris, atrodo, liko nustebinta tokio prašymo. – Šiandien kepykloje savaitinė patikra.

– Tiesa, – prisiminė žmogiškųjų išteklių vadovas, – tada sujunkite mane su kepykla.

– Nejau negalima lukteleti, kol sugrįš į kabinetą?

– Ne, nebėra laiko delsti, – pasiuntinys atrodė neperkalbamas. – Būtina kuo skubiau priimti kelis neatidėliotinus sprendimus.

Administratorė sujungė jį su kepyklos telefono linija. Seniui pakėlus ragelį, jo balsas mišo su krosnių burzgesiu ir duonos gaminius į prarają gabenančių konvejerių tarškesiu.

– Mielas pone, reikia kuo greičiau šį tą aptarti.

– Ak, mielasis, nekantraudamas laukiau šio pokalbio, tik dabar pats patikros įkarštis, aš čia su pamainų viršininkais. Ar neįmanoma šie tiek lukteleti?

– Ne.

– Čia triukšmas, trukdo susikaupti.

– Girdžiu, bet man jis nėmaž netrukdo, čia mirtina tyla. Apledėjusi siena, anapus kurios nieko nebėra. Tarsi pats

pasaulio pakraštys. Džiugu girdėti, kad ir be manęs kepykloje toliau kunkuliuoja darbas. Gal jums, pone, sunku mane suprasti?

– Dėl manęs nesirūpink, mano jaunasis drauge. Prie kepyklos garsų aš pratęs dar nuo kūdikystės, kai šliaužiojau čia keturpėsčias ir visur maišiausi tėvui po kojomis. Man šie garsai tarsi žvejui bangų šniokštimas.

– Jei taip, tuomet nieko nelaukę pradėkime. Naujienos painokos, būtina priimti keletą neatidėliotinų sprendimų. Ar galėjote įsivaizduoti, kad senelė, velionės motina, pareikalaus atversti karsto dangtį, kad savo akimis išvystų mirusią dukterį.

– Turėjau nuojautą, kad taip nutiks. Turėjau tave įspėti, ką teks išvysti.

– Nemačiau ir nematysiu, pone. Nėra jokio reikalo. Toji moteris liko mano širdyje. Tik įsivaizduokite, net regėjau ją sapne.

– Kaip pageidausi, mano drauge. Visiškai pasikliauju tavo intuicija. Ar laidotuvės jau įvyko? Viskas baigta?

– Atsitiko taip, kad prisikasėme prie skaudžios tiesos, bet toli gražu ne pabaigos. Buvote teisus, kad visą tą laiką neradote sau ramybės. Paaiškėjo, kad pabaiga – anaiptol ne pabaiga. Senolė atsisako dukterį laidoti kaime. Ji pyksta, kad iš Jeruzalės čia atgabenome jos palaikus, užuot palaidoję juos mieste, kuris ir jai priklauso.

– Jai priklauso? Ką nori tuo pasakyti?

– Ką noriu pasakyti? Geras klausimas. Apie tai privalome drauge pasvarstyti.

– Bet kas, po galais, toji motina?

– Sena moteris. Sakyčiau, tamstos metų. Tvirta ir užsispyrusi, kaip ir jūs. Tik šįryt vienuolės apdarais ji sugrįžo iš piligriminės kelionės. Patikėkit, tai buvo išties graudus vaizdas.

– Tai ko tu dabar iš manęs nori?

– Noriu, kad duotumėte leidimą palaikus grąžinti į Jeruzalę.

– Grąžinti į Jeruzalę? Kaip įmanoma?

– Įmanoma. Nėra kito pasirinkimo.

– Atsiprašau, bet tai jau ne mūsų galioje. Tai valstybės ir nacionalinio saugumo reikalas.

– Juk valstybė nuo šito jau seniai nusiplovė rankas. Net jei bandytume iš jos ko nors reikalauti, jie tikrai nesiims priemonių sugrąžinti laikiną leidimą šalyje gyventi turėjusio žmogaus, Jeruzale tikėjusio labiau, nei kad šis miestas tiki pats savimi, palaikus. O štai mes – kitaip tariant, jūs, sėkmingos įmonės vadovas, o ir aš, ištikimas jūsų agentas, – nors ir privatūs asmenys, tačiau pilni iniciatyvos ir vizijų...

– Ar visiškai išsikraustei iš proto?

– Ne, pone, ne visiškai. Tokiam žmogui kaip aš išvesti iš proto reiktų kur kas didesnės sumaišties, o dabar, atvirkščiai, mano protas kaip niekad skaidrus. Kaip ši apledėjusi siena ar žydras dangus.

– Aš nieko nesuprantu, galbūt dėl triukšmo negaliu susikaupti. Prašau kalbėti aiškiai ir be užuolankų. Jei gerai tave supratau, nori į Jeruzalę sugrįžti su karstu? Ar tai apskritai įmanoma?

– Kodėl neįmanoma? Tuo pačiu kariniu automobiliu sugrįžtume į oro uostą, juk kelias jau pažįstamas. O mus čia

atskraidinęs lėktuvas sugrąžintų atgal. O jei nerimaujate dėl laiko – turiu galvoje palaikų būklę – mus patikino, kad turime jo į valias.

– O jei atsisakysiu ją čia sugrąžinti, ką tada darysi?

– Tada grąžinsiu ją savo sąskaita. Nesu turtingas, bet ir ne vargšas. Kaip žmogiškųjų išteklių vadovas net turiu teisę pasiskolinti pinigų iš įmonės biudžeto. Liks tik vienas klausimas, pone, ką darysime su ramybės neduodančiu kaltinimu sukrečiančiu abejingumu ir sąžinės nebuvimu? Vargu ar sąžinė bus ramesnė. Ką apie jus parašys žaltys? Kad paskutinę minutę nuleidote rankas?

– Bandai mane įbauginti?

– Įbauginti? Tikrai ne. Aš tik ištikimas pasiuntinys. Tiesiog stebiuosi, kad toks įžvalgus ir išmintingas žmogus kaip jūs nesuprantate, kad šis sugrįžimas pasitarnautų miestui, kuris paskutiniu metu visus tik apvilia?

– Pasitarnautų? Kokiu būdu, keistuoli tu? Nejau papildydamas jį nauju kapu?

– Kapu, sena motina ir dailiu jaunuoliu.

– Nejaugi ir juos siūlai čia atsivežti?

– Būtent. Manote, kad jie neturi teisės?

– Teisės? Teisės? – senojo Jeruzalės gyventojo riksmą prarijo urzgiančios krosnys. – Apie kokią teisę tu čia pliauški?

– Apie kokią, pone, pabandysime vėliau bendromis pastangomis išsiaiškinti. O dabar aš, kaip visuomet, jūsų paslaugoms.

Haifa, 2002–2003

Yehoshua, Abraham B.
Ie-01 Moteris Jeruzalėje : romanas / Abraham B. Yehoshua ; iš hebrajų kalbos vertė Kristina Gudelytė. – Vilnius : Sofoklis, 2016. – 320 p.
ISBN 978-609-444-184-4

Maždaug keturiasdešimties metų moteris mirtinai sužeidžiama Jeruzalės turgavietėje per teroristinį išpuolį. Su savimi ji neturi jokio asmens dokumento, tik bevardį didelės kepyklos algalapį. Jos kūnas neatpažintas guli ligoninės lavoninėje. Kai vietinis savaitraštis apkaltina kepyklą sukrečiančiu abejingumu, įmonės savininkas paveda žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjui išsiaiškinti žuvusiosios tapatybę. Iš pradžių savų rūpesčių kamuojamas vyras nenori imtis užduoties, bet po truputį jam veriasi žuvusiosios gyvenimo faktai – nors dirbo valytoja, iš tiesų ji buvo inžinierė, atvykusi į Jeruzalę iš buvusios Sovietų Sąjungos; sprendžiant iš nuotraukos – graži moteris. Įpareigotas surasti jos šeimą žmogiškųjų išteklių vedėjas leidžiasi į neužmirštamą piligriminę kelionę, vedančią iš kepyklos per ligoninės lavoninę į skurdų žuvusiosios butą Jeruzalės senamiestyje, kol galiausiai vyras palieka Izraelį ir pasuka į gimtuosius moters namus.

UDK 821.411.16-31

Abraham B. Yehoshua

Moteris Jeruzalėje

Iš hebrajų kalbos vertė *Kristina Gudelytė*
Viršelio dailininkė *Milena Grigaitienė*
Projekto vadovė *Aukse Baurienė*

Tiražas 1200 egz.

Leidykla „Sofoklis“
Klaipėdos g. 7A, LT-01117 Vilnius
info@sofoklis.lt

Spausdino spaustuvė
ScandBook
Gamyklos g. 23, LT-96155 Gargždai
www.scandbook.lt

Maždaug keturiasdešimties metų moteris mirtinai sužeidžiama Jeruzalės turgavietėje per teroristinį išpuolį. Su savimi ji neturi jokio asmens dokumento, tik bevardį didelės kepyklos algalapį. Jos kūnas neatpažintas guli ligoninės lavoninėje. Kai vietinis savaitraštis apkaltina kepyklą sukrečiančiu abejingumu, įmonės savininkas paveda žmogiškųjų išteklių valdymo skyriaus vedėjui išsiaiškinti žuvusiosios tapatybę. Iš pradžių savų rūpesčių kamuojamas vyras nenori imtis užduoties, bet po truputį jam veriasi žuvusiosios gyvenimo faktai – nors dirbo valytoja, iš tiesų ji buvo inžinierė, atvykusi į Jeruzalę iš buvusios Sovietų Sąjungos; sprendžiant iš nuotraukos – graži moteris. Įpareigotas surasti jos šeimą žmogiškųjų išteklių vedėjas leidžiasi į neužmirštamą piligriminę kelionę, vedančią iš kepyklos per ligoninės lavoninę į skurdų žuvusiosios butą Jeruzalės senamiestyje, kol galiausiai vyras palieka Izraelį ir pasuka į gimtuosius moters namus.

Abrahamas B. Yehoshua yra vienas iškiliausių Izraelio rašytojų, lyginamas su W. Faulkneriu. Jis gimė 1936 metais Jeruzalėje. Studijavo literatūrą ir filosofiją Jeruzalės universitete, yra parašęs 11 romanų, 3 apsakymų knygas, pjesių ir esė, įtrauktas į *Man Booker International Prize* trumpąjį sąrašą. Romanas „Moteris Jeruzalėje“ pelnė *Los Angeles Times Book Prize* ir yra išverstas į daugiau kaip 20 pasaulio kalbų.